

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Державний заклад
„Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка”
Інститут фізичного виховання і спорту

Ю. В. Драгнєв

**ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ
ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО
ПРОСТОРУ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА**

Монографія

Луганськ
ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”
2013

УДК 796.011.1+37.037

ББК 75.116+74.200.54

Д43

Науковий редактор:

Харченко С. Я. – доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної педагогіки
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

Рецензенти:

Волкова Н. П. – доктор педагогічних наук, професор кафедри практичної психології Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля.

Омельченко С. О. – доктор педагогічних наук, професор, ректор Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет”.

Сорочан Т. М. – доктор педагогічних наук, професор, ректор Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Драгнєв Ю. В.

Д43 Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору: теорія та практика : монографія / Ю. В. Драгнєв ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. – 476 с.

ISBN 978-966-617-318-1

У монографії представлено теоретичні й методичні засади професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Розглянуто професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури й у неперервній освіті, й у неперервному навчанні в інформаційному суспільстві; визначено, що підвищення якості вищої фізкультурної освіти в інформаційному суспільстві зумовлено інформаційною підготовленістю майбутнього вчителя фізичної культури та професорсько-викладацького складу вишу. У ході дослідження було створено педагогічну систему професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Визначено, що в сучасній вищій фізкультурній освіті особисто орієнтоване навчання майбутнього вчителя фізичної культури є одним з головних чинників професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору.

Книгу призначено для студентів вищів фізичної культури, викладачів і вчителів фізичного виховання, науковців з питань інформатизації навчального процесу.

УДК 796.011.1+37.037

ББК 75.116+74.200.54

Рекомендовано до друку Вченою радою

*Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 6 від 24 січня 2013 року)*

ISBN 978-966-617-318-1

© Драгнєв Ю. В., 2013

© ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА	5
------------------------	---

РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві	17
1.1. Професійний розвиток та професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури як психолого-педагогічна проблема	17
1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти	54
1.3. Вища фізкультурна освіта в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури	97
1.4. Концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури	118
Висновки до першого розділу	148

РОЗДІЛ 2. Інформатизація вищої педагогічної освіти як передумова професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури	155
2.1. Теоретичний аналіз основних понять дослідження	155
2.2. Наукові підходи до проблеми професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури	199
2.3. Інформаційна культура як передумова професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури	225
2.4. Інформатизація освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства	247
Висновки до другого розділу	287

РОЗДІЛ 3. Педагогічна система професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору	291
3.1. Науково-теоретичні засади системи професійного розвитку особистості студентської молоді в умовах інформаційно-освітнього простору	291
3.2. Характеристика компонентів системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору	312
3.2.1. Мета та зміст системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору	312
3.2.2. Технології навчання як компонент системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури	330
3.2.3. Суб'єкт і об'єкт системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору	349
Висновки до третього розділу	359
Післямова	364
Список використаних джерел	370

ПЕРЕДМОВА

Прискорення інформатизації всіх галузей сучасного суспільства відбувається через упровадження інформаційних засобів і технологій у навчальний процес навчальних закладів освіти різних форм акредитації. Це зумовлено швидким отриманням та переробкою навчальної інформації, підвищенням освітніх вимог до учнівської молоді тощо.

У сучасних умовах розвитку та впровадження інформаційних засобів і технологій у фахову підготовку всіх спеціальностей у вишах виражено відставання професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі взагалі та в різних видах інформаційних середовищ України зокрема. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах масової інформатизації повинен спиратися на суттєво нові методологічні підходи, які допоможуть окреслити стратегічні напрями професійного зростання в умовах неперервної освіти.

Проблема професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі виражена низкою чинників, які зумовили необхідність перегляду пріоритетів у системі професійної підготовки фахівців з фізичної культури.

По-перше, це пов'язано з трансформацією масової інформатизації, що відбувається в усьому світі, зокрема в Україні, у комп'ютеризацію навчального процесу в усіх навчальних закладах I–IV рівнів акредитації. Це характеризується застосуванням інформаційних технологій у професійній підготовці майбутнього фахівця тієї або тієї галузі. Успішність модернізації навчального процесу значною мірою визначено технологічною підготовленістю до розбудови національної системи фізичного виховання в Україні, особистим ставленням і викладачів, і студентської молоді до комп'ютеризації навчального процесу.

По-друге, модернізація галузі „Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини” складатиметься із світоглядних, інноваційно-педаго-

гічних, інформаційно-освітніх змін у національній системі фізичного виховання, які зумовлені значними технологічними досягненнями вчених наприкінці ХХ та на початку ХХІ століть, принципово змінивши світоглядні позиції всіх учасників навчального процесу вищого навчального закладу.

По-третє, найсуттєвішою ознакою інноваційних процесів, що відбуваються сьогодні у вищих навчальних закладах України, інститутах та факультетах фізичного виховання і спорту, є гостра потреба у висококваліфікованих фахівцях з фізичної культури і спорту, які б могли відмінно володіти персональним комп'ютером. Розробники освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-професійної програми бакалавра з фізичного виховання і спорту приділяють значну увагу наповненню соціально-особистісних, інструментальних, загальнонаукових та професійних компетенцій майбутнього вчителя фізичної культури, наголошуючи на оволодінні сучасною науково-дослідною та навчально-методичною інформацією, використовуючи мережу Інтернет; розвитку навичок використання програмних засобів, інформаційних продуктів відповідно до завдань, які постають перед майбутнім учителем фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі.

Сьогодні існує досить чітко окреслена законодавча база, через яку здійснюється державна координація інформаційно-освітнього простору, різних інформаційних середовищ, використання інформаційних технологій в освіті тощо. Це відображено в таких документах, як: Конституція України, Закон України „Про вищу освіту”, Закон України „Про національну програму інформатизації”, Закон України „Про інформаційну безпеку України”, Закон України „Про фізичну культуру і спорт”, Закон України „Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки”, Закон України „Про науково-технічну інформацію”, Указ Президента України „Про національну доктрину розвитку освіти” (№ 347/17 квітня 2002 р.), Указ Президента України „Про заходи

щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні” (№ 928/31 липня 2000 р.), Указ Президента України „Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту” (№ 1148/28 вересня 2004 р.), Указ Президента України „Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної мережі Інтернет і забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні” (№ 928/30 липня 2000 р.), Постанова Кабінету Міністрів України від 15 липня 1997 р. № 789. „Про першочергові заходи інформатизації”, Наказ МОН України „Про проведення педагогічного експерименту щодо навчання майбутніх вчителів та вчителів інформаційно-комунікаційним технологіям” (№ 693 від 06.12.2005 р.), Державна Національна програма „Освіта” (Україна ХХІ століття), Державна програма прогнозування науково-технологічного розвитку на 2008 – 2012 роки, Державна цільова науково-технічна та соціальна програма „Наука в університетах” на 2008 – 2012 роки, Державна програма „Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці” на 2006 – 2010 роки, Меморандум про створення інформаційної освітньої мережі „Українська дистанційна освіта”, Меморандум про співробітництво Міністерства освіти і науки України з корпорацією Microsoft (один студент – один комп’ютер), Концепція національної програми інформатизації, Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні, Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції до європейського освітнього простору тощо.

Аналіз нормативної бази, що регламентує систему освіти в інформаційно-освітньому просторі України, теорії й практики професійної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі та різних інформаційних середовищах, практичного досвіду підготовки майбутнього вчителя фізичної культури з використанням інформаційних технологій у навчальному процесі вишу засвідчили наявність у галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини” низку суперечностей між: соціальним

попитом у системі вищої освіти у високопрофесійних фахівцях з фізичної культури, озброєних знаннями, уміннями й навичками застосування інформаційно-педагогічних технологій в умовах інформаційно-освітнього простору, та відсутністю теоретико-методичного обґрунтування професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освіти; специфічним навчальним процесом професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури, де більша частина навчальних дисциплін має практичну спрямованість, та потребою перебудови навчального процесу в умовах широкої комп'ютеризації вищої школи з прискореним отриманням якісних знань, застосовуючи інформаційні засоби навчання в різних інформаційних середовищах; необхідністю підвищення фахового рівня майбутнього вчителя фізичної культури, який здатен легко пристосуватися до специфічних умов інформаційного прогресу в умовах інформаційно-освітнього простору, та відсутністю спеціально організованого навчання, відповідного професійному розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору; епізодичним користуванням комп'ютером на навчальних дисциплінах відповідно до навчальних планів підготовки бакалаврів і магістрів з фізичного виховання та неготовністю майбутнього вчителя фізичної культури користуватися інформаційними технологіями в майбутній професійній діяльності як засобом підвищення фахового рівня в умовах інформаційно-освітнього простору.

Важливе практичне значення засвідчує необхідність обґрунтування теоретичних і методичних засад професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі. Актуальність і недостатня розробленість наукової проблеми зумовили вибір теми монографічного дослідження – „Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору: теорія та практика”.

Обрана тема передбачає розробку педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в

умовах інформаційно-освітнього простору; дослідження інформаційно-освітнього простору в контексті інформатизації вищої освіти; розгляд концептуальних засад розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури; вивчення інформаційної культури як передумова професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури; визначення місця вищої фізкультурної освіти щодо професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури; розгляд інформатизації освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства; визначення особисто орієнтованих технологій професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури.

Виконанню дослідження сприяли праці вітчизняних та зарубіжних учених, присвячені розгляду професійного розвитку особистості, зокрема: професійному розвитку майбутнього вчителя (І. Корпачова, О. Ларіна, В. Макєєва, В. Щербіна та ін.); професійному розвитку особистості (С. Бегідова, Г. Ікрін, О. Кобялковська та ін.); професійному розвитку педагога (В. Бондарева, Н. Гуца, С. Земцова, Т. Макаренко, Л. Мозгарьов, К. Пірумова та ін.); професійному розвитку студента (Л. Депсамес, О. Дьячкова, Н. Ключникова, Ф. Койчуєва, Н. Мельник, С. Паша, Е. Самерханова, О. Щербакова та ін.); професійному розвитку вчителя (Л. Булдігіна, Г. Вороніна, Н. Вощенкова, В. Гордієнко, О. Грішина, М. Камінська, В. Петерсон, В. Подзолков, Л. Сгонік та ін.). Професійному становленню студентської молоді як одного з головних елементів професійного розвитку: професійному становленню майбутніх учителів (Г. Абрамян, О. Абрамян, Т. Коровкіна, О. Фадєєва та ін.); професійному становленню студентів (Г. Белокрилова, В. Деркунська, Т. Кайсіна, Н. Калашникова, Л. Новосьолова, І. Ройтштейн, Н. Ткаченко, Л. Шумська та ін.); професійному становленню молодого вчителя (І. Круглова та ін.); професійному становленню педагога (І. Буха-

лова, Т. Кисельова, Т. Новожилова, Е. Симанюк, Л. Филімонюк та ін.); професійному становленню особистості (Т. Дорошенко, О. Мисін, Ю. Поваренков, Г. Пучкова, Є. Романова, О. Фарманова, А. Федяєв, Г. Фахретдінова та ін.). Серед українських учених приділено належну увагу: професійному становленню студентів (Н. Фалько та ін.); професійному становленні молодого вчителя (С. Петрусенко, Т. Чувакова та ін.); професійному становленню особистості (Т. Вілюжаніна та ін.).

Багато дисертацій з інформатизації освіти, освітнього, інформаційного, освітньо-інформаційного просторів; наукових праць з різних видів інформаційних середовищ, інформаційної культури присвячено: інформатизації освіти (З. Горбачук, Л. Долінер, М. Комар, П. Петров, В. Шестаков та ін.); освітньому простору (О. Анохін, О. Вязова, М. Груздев, О. Дмитрієва, Р. Іващенко, А. Кашаєв, Т. Новикова, О. Павленко, Е. Самєрханова, О. Селіванов та ін.); інформаційному простору (Є. Гільман, Н. Кіндрат, Н. Лінкіна, О. Торіна, В. Яриков та ін.); інформаційно-освітньому простору (В. Новикова, Т. Яшина та ін.); інформаційному середовищу (Т. Нечаєва, О. Соколова та ін.); інформаційно-освітньому середовищу (О. Абросимов, О. Зіміна, І. Кулакова, Н. Кобіашвілі, Ю. Корнілов та ін.); інформаційно-комунікаційному середовищу (І. Розіна та ін.); інформаційно-предметному середовищу (Д. Баєтова, Н. Буслова, Т. Шалкіна та ін.); навчально-інформаційному середовищу (Г. Алєєва, В. Лискова, В. Мозолін та ін.); інформаційно-освітньому простору та навчальному середовищу (О. Жбанков, Ю. Жук, С. Яшанов та ін.); інформатизації освіти (О. Карпенко, М. Комар, Д. Швець та ін.); інформаційно-навчальному середовищу (Ю. Атаманчук, С. Лещук та ін.); навчальному середовищу (М. Глибовець та ін.); навчально-виховному середовищу (Г. Антонов, Н. Завгородня та ін.); інформаційній компетентності студентської молоді (Ю. Аскерко, Н. Баловсяк, Т. Гудкова, О. Дрогайцев, А. Зав'ялов, О. Зайцева, Н. Кисіль та ін.); інфор-

маційній культурі (В. Виноградов, В. Кравець, В. Кухаренко, Л. Скворцова, М. Чекунов та ін.).

Дослідження зарубіжних науковців з питань застосування інформаційних технологій у вищій освіті, інформаційної та комп'ютерної грамотності (S. Corral, J. Day, J. Doherty, J. Shapiro, S. Hughes, R. Taylor, K. Ray, M.-A. Hansen, K. Kaya та ін.); з різних країн європейського простору (J. Caruso, R. Kvavik, P. Flather, Hawkins, R. Huggins, J. Frand, W. Massy, I. Mori, G. Kennedy, I. Lam, M. Ritzen, D. Oblinger, R. Zemsky), які присвячено аналізу результатів вивчення студентами інформаційних технологій, аналізу майбутнього Європейських університетів, змінам в особистості студентів протягом навчання у виші, досвіду використання студентами інформаційних технологій, використанню електронних засобів у навчальному процесі, застосуванню інформаційних технологій, педагогічній взаємодії викладачів і студентів в умовах дистанційного та електронного навчання у вищій школі тощо. Наукові студії, у яких висвітлено: використання інформаційних технологій в освіті різних спеціальностей (Р. Абдулгалімов, Н. Беззубенко, А. Буран, М. Войцеховська, О. Гавришина, І. Галченкова, Є. Дьомін, Н. Диканська, Є. Іванова, С. Ісакова та ін.); інформаційно-педагогічні технології в навчальному процесі (О. Андропова, О. Трофімов та ін.); інформаційні технології в навчальному процесі (С. Акмеєва, Н. Позднякова та ін.); інформаційні технології в освіті (В. Баюров, В. Кисельов, В. Віхман, М. Багієва, І. Заболотська, О. Ракова, Є. Таскіна, М. Водоп'янова, О. Скрябіна, Т. Везіров, Ш. Каланова та ін.); вплив інформаційних технологій на суспільство (З. Ізімарієва, Р. Малахов та ін.); комп'ютерні технології в навчальному процесі та спорті (Х. Васіліаді, О. Московченко та ін.); комп'ютерні технології в підготовці майбутніх учителів (Л. Кравченко, О. Разинкіна, А. Чурилов та ін.); комп'ютерні технології серед студентської молоді (В. Алейников, Л. Бахтіярова, Н. Бем, А. Зав'ялов, О. Кочетков, К. Овчинникова, Л. Стародумов, О. Трутнєв, С. Туєва, О. Шелехова та ін.); інформаційні

технології (В. Арестенко, Р. Гурін, Т. Зайцева, К. Метешкін, Л. Морська, С. Семеріков, О. Співаковський, О. Суховірський, М. Юсупова, С. Яшанов та ін.); інформаційні технології у фізичному вихованні (Д. Васильєв, С. Гур'єв, Л. Заневська, Р. Клопов, М. Чекунов та ін.); інформаційні технології у фізичній культурі (Г. Генсерук, Т. Степанова та ін.); інформаційні технології в навчальному процесі (Г. Дегтярьова та ін.); інформаційні технології серед студентів (О. Муковіз, Т. Хачумян, А. Олійник та ін.); інформаційні технології в освіті (Н. Олійник та ін.); комп'ютерні технології у фізичному вихованні (О. Скалій та ін.).

Метою монографічного дослідження є теоретико-методичне обґрунтування педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

Визначена мета роботи, її науково-теоретичні засади, проблеми професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору зумовили обґрунтування концептуальних положень, які визначають стратегію наукового опису дослідження. Реалізація концептуальних положень дає змогу характеризувати професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору як цілісний, неперервний та інноваційний педагогічний процес, який побудовано з урахуванням специфічної діяльності вчителів фізичної культури в умовах поширеної інформатизації навчального процесу у виші та експериментально перевіреної педагогічної системи, адаптованої до реальних умов професійної діяльності.

Перше концептуальне положення полягає в тому, що професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору ми розглядаємо як педагогічну систему, яка зможе забезпечити, з одного боку, відповідність сучасним вимогам масової інформатизації освіти, що відбувається в усьому світі, зокрема в Україні, з іншого, – зорієнтувати на інноваційні підходи

щодо нової політики України у сфері національної системи фізичного виховання.

Друге концептуальне положення полягає в тому, що обрані методологічні підходи в дослідженні (системний, акмеологічний, особистісно орієнтований, діяльнісний, інформологічний) зможуть забезпечити професійний розвиток в умовах інформаційно-освітнього простору як головну мету й результат дослідно-експериментальної роботи. Це положення ґрунтується на суб'єкт-суб'єктній формі взаємодії майбутнього вчителя фізичної культури та всіх учасників навчального процесу у вищому навчальному закладі.

Третє концептуальне положення полягає в тому, що педагогічна система професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури базується на принципах, вимогах програмно-методичного забезпечення навчального процесу з метою підтримки й науководослідного, і навчально-методичного підходів удосконалення професійної підготовки в галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини”. Така система характеризується вибором певної моделі педагогічної системи професійного розвитку в навчальному процесі з відповідними компонентами та виражається в розробці критеріїв, показників і рівнів професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору.

Четверте концептуальне положення полягає в тому, що провідна ідея дослідження зосереджена на реалізації компонентів педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору (мета, зміст професійної підготовки, технології навчання, суб'єкт (викладачі), об'єкт (студенти), де побудова змісту фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури буде відповідати сучасним вимогам розвитку вищої фізкультурної освіти та національної системи фізичного виховання в Україні.

Методологічну основу монографічного дослідження становлять філософські положення теорії наукового пізнання, поняття теорії

самоорганізації; положення теорії педагогічної культури; положення теорії особистості та її розвитку в процесі професійної підготовки, про роль неперервної освіти у формуванні професіоналізму особистості; принципи системного аналізу та моделювання педагогічних систем; концептуальні психолого-педагогічні положення програмно-інформаційного забезпечення навчального процесу; положення щодо цілісності й наступності змісту професійної підготовки майбутніх педагогів; принцип єдності та діалектичної взаємодії теорії та практики в науковому пізнанні.

Комплексний огляд наукових літературних джерел, поглядів учених щодо методологічних підходів дозволив установити, що в контексті нашого дослідження з проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя в умовах інформаційно-освітнього простору увагу *системному підходу* приділяли такі вчені, як: В. Безпалько, Т. Дмитренко, О. Кудрявцев, Т. Лобанова, Ш. Магомедов, С. Омаров, В. Попов, Т. Суржикова, О. Тутолмін, Е. Юдін та ін.); *акмеологічному підходу* – С. Бегідова, М. Бендюков, О. Белоус, А. Бодальов, Г. Бойченко, Л. Варфоломєєва, Н. Волянюк, А. Деркач, О. Жукова, Т. Зеєр, Г. Ікрін, Н. Костихіна, Н. Кузьміна, Л. Кундозерова, О. Леонтєв, В. Максимов, В. Петрухін, М. Плуґіна, А. Реан, Л. Рибалко, А. Семено, В. Тарасов, С. Толстих, Г. Хазяїнов, С. Хазова та ін.); *особистісно орієнтованому підходу* – М. Акопова, Б. Ананьєв, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Д. Ельконін, С. Євсєєв, О. Зайчиков, О. Іванова, Є. Казанцева, А. Комков, М. Кузнецов, О. Леонтєв, С. Рубінштейн, Г. Пазєкова, Ю. Плотоненко, О. Шолков та ін.); *інформологічному підходу* – А. Абдулаєв, Ю. Абрамов, М. Арапов, В. Афанасьєв, Г. Голіцин, А. Куль, І. Новик, В. Очеретов, Е. Семенюк, В. Сіфоров, А. Урсул, Ф. Цирдя, Е. Шапіро та ін.

Теоретичною основою є: філософські аспекти системного підходу (О. Авер'янов, Б. Афанасьєв, І. Блауберг, А. Ракітін, Е. Юдін та ін.); системний підхід (Б. Гершунський, Т. Ільїна,

Ф. Корольов, Ю. Конаржевський, Ю. Сокольников та ін.); педагогічних систем (С. Анохіна, Ю. Єсенков, М. Желуденко, А. Іваницький, І. Ісаєв, С. Новосолов, О. Родькіна, О. Сараєва, М. Спіріна, В. Сластьонін, Є. Шиянов); проблем педагогіки вищої школи (В. Беспалько, С. Вітвицька, Н. Посталюк, П. Сікорський, В. Сластьонін, В. Стрельников та ін.); аспектів психології вищої освіти (М. Громкова, М. Дьяченко, Л. Кандибович, А. Петровський та ін.); професійної підготовки у виші (О. Глузман, І. Зязюн, Н. Кузьміна, О. Пехота, І. Сисоєва та ін.); особистісних механізмів професійного розвитку вчителів (Є. Волкова, Ю. Кулюткін, М. Миронова, Л. Мітіна, В. Сластьонін, В. Тамарін, Е. Юдін та ін.); впливу цілей освіти на механізми професійного розвитку (Т. Губанова, В. Давидов, Н. Кузьміна, К. Левітан, А. Маркова, А. Петровський та ін.); проблем особистісного та професійного розвитку в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів (І. Бех, А. Деркач, І. Зязюн, Г. Костюк, І. Краснощок, Н. Кузьміна, В. Лозова, О. Пехота, С. Сисоєва та ін.); процесу становлення майбутнього педагога в умовах його підготовки у виші (А. Деркач, В. Зазикін, А. Маркова, Л. Міщук та ін.); фаз, стадій, етапів і рівнів професійного розвитку особистості (М. Ємельянова, Е. Зеєр, Є. Климов, Т. Кудрявцев, К. Левітан, М. Смутьсон, К. Чарнецкі та ін.).

У першому розділі проаналізовано професійний розвиток та професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури як психолого-педагогічна проблема; досліджено інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти; охарактеризовано вищу фізкультурну освіту в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури; встановлено вплив концептуальних засад розвитку інформаційного суспільства на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури.

У другому розділі висвітлено основні поняття дослідження; визначено наукові підходи до проблеми професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури; схарактеризовано

інформаційну культуру як передумову професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури; досліджено інформатизацію освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства.

У третьому розділі розроблено науково-теоретичні засади системи професійного розвитку особистості студентської молоді в умовах інформаційно-освітнього простору; визначено мету, зміст, суб'єкт і об'єкт системи професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору; досліджено доцільність застосування технологій навчання особистісно орієнтованих технологій професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в професійній підготовці.

Пропонована монографія є виконанням науково-дослідної роботи кафедри теорії і методики фізичного виховання за темою „Теорія і методика застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури і основ здоров'я в умовах неперервної освіти” (Державний реєстраційний номер 0110U000756). У матеріалах монографії представлено наукове дослідження теоретико-методологічних засад професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві; інформатизацію вищої педагогічної освіти як передумову професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури; педагогічну систему професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

1.1. Професійний розвиток та професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури як психолого-педагогічна проблема

Проблема якісної фахової підготовки будь-якого фахівця завжди існувала та привертала увагу й педагогів, і психологів, оскільки її вирішення прямо пов'язане з питанням готовності майбутнього вчителя фізичної культури до професійної діяльності в умовах інформаційно-освітнього простору.

Вивчаючи в процесі дослідження професійний розвиток майбутніх учителів фізичної культури саме в інформаційно-освітньому просторі, ми встановили, що ця проблема не має достатньо ґрунтовного вивчення з різних боків її актуальності. Цей процес має певні особливості, виходячи з того, що професійний розвиток в інформаційно-освітньому просторі потребує цілісного обґрунтування такого феномену в українській освіті, який поступово формує інформаційний світогляд усіх фахівців узагалі та майбутніх учителів фізичної культури зокрема.

У Законі України „Про професійний розвиток працівників” [285] зазначено, що державна політика у сфері професійного розвитку працівників формується за принципами: доступності професійного розвитку працівникам; вільного вибору працедавцем форм і методів забезпечення професійного розвитку працівників з урахуванням специфіки їхньої роботи; додержання інтересів працедавця та працівника; неперервності процесу професійного розвитку працівників.

Проблема професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури останнім часом є однією з найважливіших в обговоренні питань удосконалення системи фізичного виховання в Україні. Сама система фізичного виховання стоїть на етапі своєї модернізації й вимагає ефективності та результативності від кожного вчителя фізичної культури та викладача вищого навчального закладу фізичного виховання і спорту. Зараз прагнення майбутніх учителів фізичної культури постійно підвищувати свою професійну компетентність, самовдосконалюватися та підвищувати значущість своєї спеціальності на Європейському просторі відбувається через професійний розвиток в умовах освітньо-інформаційного простору.

Сьогодні сучасний етап розвитку суспільства характеризується автоматизацією та комп'ютеризацією виробництва, упровадженням нових технічних засобів і технологій, зміною монопрофесіоналізму на поліпрофесіоналізм. Це приводить до того, що професійний і діловий світ потребує фахівців, здатних успішно й ефективно знаходити та реалізовувати себе в соціально-економічних умовах, що змінюються, у зв'язку з плануванням і влаштуванням своєї кар'єри. Отже, проблема професійного становлення особистості належить до активних психологічних проблем, які ще розробляються [778].

Сутність процесу професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах освітньо-інформаційного простору ми визначаємо як сукупність необхідних компонентів та зв'язків, властивих цьому процесу як педагогічному феномену в системі фізичного виховання та вищій фізкультурній освіті.

У ході дослідження ми приділили увагу тому, що в сучасних умовах розвитку вищої освіти, використання інформаційних засобів та технологій у професійній підготовці всіх спеціальностей вишів виражено відставання професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі взагалі та різних видах інформаційних середовищ в Україні зокрема. Саме це

1.1. Професійний розвиток та професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури як психолого-педагогічна проблема

спонукало нас уважати, що професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах масової інформатизації освіти повинен спиратися на суттєво нові теоретико-методологічні підходи, які допоможуть окреслити стратегічні напрями професійного зростання в умовах неперервної освіти.

У першому розділі буде розкрито основні шляхи наукового аналізу теоретико-методологічних засад професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві, урахувавши роль сучасної вищої освіти в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури. До цих шляхів ми віднесли:

1. Психолого-педагогічні дослідження, у яких розроблено питання професійного розвитку та становлення особистості у вищій.

2. Проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору та інформатизації освіти.

3. Вища фізкультурна освіта в контексті модернізації системи фізичного виховання та застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури.

4. Концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури.

Представлені основні шляхи наукового аналізу теоретико-методологічних засад будуть подаватися в кожному параграфі та аналізуватися відповідно до означеної проблеми. У цьому параграфі розглянемо перший з цих шляхів, а саме психолого-педагогічні дослідження, у яких розроблено питання професійного розвитку та становлення особистості.

Для проведення аналізу наукової літератури з цієї проблеми ми переходимо до її розгляду в контексті визначення напрямів аналізу теоретичних надбань психологів і педагогів у площині професійного розвитку та професійного становлення. До цих напрямів ми віднесемо:

1. Аналіз літературних джерел, у яких розглянуто: а) аспекти особистісного, професійного розвитку та становлення студентів, майбутніх учителів та вчителів у процесі професійної підготовки у вищій школі; б) фази, стадії, етапи й рівні професійного розвитку та становлення особистості.

2. Аналіз наукових публікацій, монографій, дисертаційних праць, присвячених неперервній освіті особистості педагога у вищій освіті.

Під час класифікації наукової літератури та дисертацій ми з'ясували, що існує велика кількість наукових праць у галузі психології та педагогіки, присвячених проблемам професійного розвитку та професійного становлення особистості у виші. Для нашої роботи ми візьмемо найбільш вагомі наукові розвідки відповідно до проблеми нашого дослідження. Почнемо розгляд проблеми професійного розвитку й майбутнього вчителя фізичної культури з огляду та аналізу наукової літератури, а також дисертацій першого напрямку, що характеризується розглядом аспектів особистісного та професійного розвитку студентів, майбутніх учителів і вчителів у процесі професійної підготовки у вищій школі, а також фаз, стадій, етапів і рівнів професійного розвитку особистості. Після аналізу проблем професійного розвитку перейдемо до аналізу професійного становлення особистості у виші.

Теоретичний аналіз джерельної бази з питань професійної підготовки у вищій школі дозволив виокремити науковців, які досліджували певні проблеми педагогіки вищої школи, а саме: В. Беспалько, М. Буланова-Топоркова, С. Вітвицька, Ю. Пассов, Н. Посталюк, П. Сікорський, В. Сластьонін, М. Сметанський, В. Стрельников та ін. [56; 57; 58; 59; 60; 104; 545; 550; 582; 640; 649; 650; 649; 654; 671]. Розгляд аспектів психології вищої освіти нами було знайдено в наукових студіях М. Громкової, М. Дьяченка, А. Петровського та ін. [150; 249; 531]. Особливостям професійної підготовки у виші приділяли увагу такі вчені, як: О. Глузман, І. Зязюн, Н. Кузьміна, О. Пехота, І. Сисоєва та ін. [134; 300; 424; 425; 426; 530; 638].

Теоретичні положення наукових здобутків представлених авторів проаналізовано в дисертаціях вітчизняних і зарубіжних учених. Ці положення присвячено розгляду освітньої парадигми як типу культурно-історичного мислення й творчої дії суб'єктів освіти; освітніх технологій у вищій школі. Особливого значення набули педагогічні засади забезпечення особистісного й професійного розвитку студентів засобами інноваційних технологій навчання. Закладання основ педагогіки й психології вищої школи, психології й педагогіки професійної діяльності давали можливість розробляти системно-методичне забезпечення навчально-виховного процесу підготовки спеціаліста в умовах університетської педагогічної освіти з метою розвитку творчого стилю діяльності. На ці фундаментальні праці ми будемо спиратися в нашому дослідженні.

Перш за все необхідно зупинитися на аналізі психолого-педагогічних досліджень українських і російських учених теоретичного та практичного напрямку за останні двадцять років.

Кількісний аналіз наукової літератури показав, що проблему професійного розвитку та становлення особистості у вищій школі відбито в більшій частині педагогічного дисертаційного фонду. У джерельній базі ми виокремили низку дисертацій, присвячених особливостям професійного розвитку та становлення особистості у вищій школі. Ці аспекти розглянуто з різних боків: професійний розвиток майбутнього вчителя (І. Карпачова, О. Ларіна, В. Макєєва, В. Щербіна та ін.) [343; 439; 458; 775]; професійний розвиток особистості (С. Бегідова, Г. Ікрін, О. Кобялковська, О. Суворова та ін.) [42; 313; 362; 674]; професійний розвиток педагога (В. Бондарева, Н. Гуща, С. Земцова, Т. Макаренко, Л. Мозгарьов, К. Піримова та ін.) [76; 160; 294; 457; 487; 563]; професійний розвиток студента (Л. Депсамес, О. Дьячкова, Н. Ключникова, Ф. Койчусова, Н. Мельник, С. Паша, Е. Самерханова, О. Щербакова та ін.) [164; 250; 359; 369; 473; 547; 548; 549; 618; 774; 821]; професійний розвиток учителя (Л. Булдігіна, Г. Вороніна, Н. Вощенкова,

В. Гордієнко, О. Грішина, М. Камінська, В. Петерсон, В. Подзолков, Л. Сгонік та ін.) [81; 113; 117; 139; 149; 338; 553; 570; 626]. У ході теоретичного аналізу ми будемо розглядати основні положення цих досліджень та спиратися на них.

Представимо теоретичний аналіз професійного розвитку вчителя, який було проведено М. Камінською [338] та В. Щербіною [775]. Здійснивши теоретичний аналіз професійного розвитку вчителя в процесі освоєння ним діяльності в системі розвивальної освіти, М. Камінська [338] аналізує сучасні наукові уявлення про професійний розвиток педагога, які генетично пов'язані, з одного боку, з теорією діяльності, а з іншого, – з теорією особистості. Учена вказує, що особистісні механізми професійного розвитку вчителів розглянуто в розвідках Є. Волкової, Ю. Кулюткіна, М. Миронової, Л. Мітіної, В. Сластьоніна, В. Тамаріна, Е. Юдиної та ін. У працях цих науковців розвиток визначено на основі типології особистісних процесів і характеру внутрішньої детермінації педагогічної діяльності. Продовжуючи теоретичний аналіз наукових досліджень, М. Камінська доводить, що низку концепцій було побудовано в контексті впливу цілей освіти на механізми професійного розвитку (В. Давидов, Т. Губанова, Н. Кузьміна, К. Левітан та ін.). Об'єктом уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних психологів та педагогів, як зазначає В. Щербіна [775], є проблеми особистісного та професійного розвитку в процесі професійної підготовки майбутніх педагогів (І. Бех, А. Деркач, І. Зязюн, Н. Кузьміна, В. Лозова, О. Пехота, С. Сисоева та ін.). На його думку, професійний та особистісний розвиток усе частіше розглядається як єдиний процес становлення майбутнього педагога в умовах його підготовки у виші такими вченими, як: А. Деркач, В. Зазикін, А. Маркова, Л. Міщук та ін.

Проведений М. Камінською [338] та В. Щербіною [775] теоретичний аналіз проблем професійного розвитку вчителя в процесі освоєння ним діяльності в системі розвивальної освіти та проблеми особистісного й професійного розвитку в процесі професійної підго-

товки майбутніх педагогів визначив вектор проведення теоретичного аналізу в нашому дослідженні в контексті професійного розвитку та професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури.

Почнемо розглядати професійний розвиток та професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури як психолого-педагогічну проблему в дослідженнях, проведених психологами та педагогами.

До вирішення нашої проблеми близька концепція професійного розвитку зарубіжного дослідника Д. Сьюпера [383]. Теоретичний аналіз наукової літератури дозволив установити, що низка вчених (М. Ємельянова, Е. Зеєр, Є. Климов, Т. Кудрявцев, К. Левітан, М. Смульсон, К. Чарнецькі) [256; 289; 290; 291; 292; 355; 419; 441; 442; 591; 592; 683; 738] розглядають у своїх дослідженнях фази, стадії, етапи й рівні професійного розвитку особистості. Виходячи цього, зауважимо, що процес професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури довготривалий і містить професійне становлення на кожному його етапі. Як засвідчив проведений нами аналіз філософської (В. Коткова, Д. Лайон, І. Піголенко, С. Подмазін, В. Семиколєнов та ін.) [403; 438; 561; 572; 633], педагогічної (О. Козирєва, В. Сластьонін, О. Соколова, Н. Стеценко, О. Шерстобитов та ін.) [370; 645; 646; 651; 652; 653; 654; 655; 657; 668], психологічної (Б. Косов, Л. Столяренко, Е. Симанюк, Н. Фалько, А. Федяєв, О. Шерстобитов та ін.) [396; 670; 680; 711; 719; 767] літератури, професійний розвиток привертає увагу багатьох дослідників з педагогіки та психології. Зазначимо, що 15.06.1991 року акмеологія зареєстрована в ДКНТ СРСР як нова галузь знань у системі наук про людину. У листопаді 1992 року Н. Кузьміна [426] заснувала громадську Академію акмеологічних наук. Вона самостійно розробила предмет акмеології професійної освіти й організувала міждисциплінарні комплексні дослідження проблем професіоналізму діяльності вчителя в усьому Освітньому Маршруті (ОМ) від дитячого

саду (вихователі, учителі конкретних дисциплін усіх ланок загально-освітньої школи, викладачі вищої школи, аспірантура). Учасниками досліджень були шкільні вчителі, викладачі професійно-технічних училищ, технікумів і ВНЗ (педагогічних, технічних, медичних, військових, інженерних, державних університетів) різних спеціальностей: української мови та літератури, іноземних мов, фізики, математики, історії, педагогіки, психології та приватних методик. Найбільш видатними учнями, кожен з яких створив власний напрям у акмеології, є доктори наук, професори: Л. Ахмедзянова, І. Багаєва, Є. Бочарова, А. Деркач, А. Дубавенюк, З. Жуковська, А. Зімічев, В. Карпов, Н. Кухарев, С. Мещерякова, Г. Михалевська, Ю. Платонов, А. Реан, Л. Холіна, Є. Хриков [424].

Професійному розвитку особистості багато уваги приділяв відомий психолог Е. Зеєр [292] – засновник єдиної в Росії наукової школи, яка досліджувала цілісний і неперервний процес становлення особистості в професійно-освітньому просторі в єдності його психологічних і педагогічних складників. Унікальність досліджень цієї школи полягала в тому, що вперше професійне становлення розглянуто системно й безперервно з початку формування професійних намірів до завершення професійної біографії, а також запропоновано ефективну парадигму особистісно розвивальної освіти. Результати досліджень стали основою авторських навчальних дисциплін „Психологія професій”, „Психологія професійної освіти”, „Основи профорієнтології”, „Психологія професійного розвитку” спеціальностей: „Професійне навчання”, „Психологія”, „Педагогіка і психологія” [292]. Саме Є. Зеєр довів, що в сучасному психолого-педагогічному просторі існує багато стадій професійного розвитку професіоналізму особистості.

У сучасній педагогіці та психології багато вітчизняних учених виділяють стадії, етапи й рівні професіоналізму, професійного розвитку та становлення особистості, які проходить фахівець у своєму професійному просуванні в процесі фахової підготовки (М. Ємелья-

нова, Н. Ільїна, Є. Климов, Т. Кудрявцев, К. Левітан, О. Маркова, М. Смульсон, Д. Сьюпер, К. Чарнецькі та ін.) [256; 315; 355; 383; 420; 441; 469; 638; 738]. Наведемо теоретичні напрацювання вчених.

Для нашого дослідження важливою є думка Є. Климова [355], який пропонував та обґрунтовував професійно орієнтовану періодизацію розвитку особистості фахівця, а саме: фаза оптації – період вибору професії в навчально-професійному закладі; фаза адаптації – входження в професію й звання до неї; фаза інтервалу – набуття професійного досвіду; фаза майстерності – кваліфіковане виконання трудової діяльності; фаза авторитету – досягнення професіоналом високої кваліфікації; фаза наставництва – передавання професіоналом свого досвіду. Запропонована Є. Климовим періодизація розвитку особистості фахівця є певним підґрунтям для аналізу професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури.

Т. Кудрявцев [420] пропонує інші стадії професійного розвитку, а саме: виникнення та формування професійних намірів; професійне навчання та підготовка до професійної діяльності; входження в професію, активне її засвоєння й визначення себе в професійній групі або колективі; повна реалізація особистості в професійній діяльності. Ураховуючи представлені Т. Кудрявцевим стадії, зазначимо, що особливостями професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури є прискорений або оптимізований результат, що характеризується інтенсивним упровадженням знань, але ще не зовсім сформованих умінь щодо майбутньої професійної діяльності в загальноосвітній школі.

К. Левітан [441; 778, с. 37] виділив три основні стадії професійного становлення особистості: підготовча (довишівська) стадія, пов'язана з вибором професії; початкова (вишівська) стадія, під час якої формуються основи професійно важливих умінь і властивостей особистості професіонала; основна (післявишівська) стадія. Це період розвитку всіх сутнісних сил особистості з метою її повної са-

морезалізації в професійній діяльності (саме на цьому етапі відбувається становлення особистості професіонала). Представлені стадії безперечно стосуються професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, його професійного становлення як фахівця, починаючи з довшівської та закінчуючи післявшівською підготовками. Укажемо на те, що післявшівську стадію К. Левітан розглядає основною. На наш погляд, учений звужує та більш загально розглядає професійне становлення, і це є його науковою особливістю. Але ми вважаємо, що основною стадією професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури повинно бути саме навчання у виші, де він безпосередньо формується як фахівець і де відбувається процес формування його світоглядних позицій, ідеалів тощо.

Досліджуючи професійне становлення педагога через труднощі та звершення, М. Ємельянова [256] наводить п'ять стадій професійного становлення: професійної підготовки, первинної професіоналізації, вторинної професіоналізації, професійної майстерності, залишення професійної життєдіяльності. М. Ємельянова резюмує, що професійне становлення особистості відбувається поетапно впродовж усього життя й обов'язково супроводжується випадковостями, непередбаченими обставинами, які іноді кардинально міняють траєкторію професійного життя людини. На відміну від К. Левітана, учена розширює процес професійного становлення особистості та розглядає п'ять його стадій. Це, на наш погляд, дає можливість вказати на те, що феномен професійного становлення майбутнього учителя фізичної культури значно глибший та ширший, ніж його поверховий розгляд.

Вивчаючи особливості професійного саморозвитку педагога, О. Маркова [469] визначила рівні професіоналізму: допрофесіоналізм, що містить етап первинного ознайомлення з професією; професіоналізм, що містить етапи адаптації до професії, самоактуалізації в професії, вільного володіння професією у формі майстерності; суперпрофесіоналізм, що містить етапи вільного володіння професією

1.1. Професійний розвиток та професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури як психолого-педагогічна проблема

у формі творчості, оволодіння низкою близьких професій, творчого самопроекування себе як особистості; непрофесіоналізм, що зумовлює виконання праці за професійно деформованими нормами й деформацією особистості; післяпрофесіоналізм, який зумовлює завершення професійної діяльності. Представлені рівні визначають ієрархічність професійного розвитку особистості впродовж конкретного періоду навчання та професійної діяльності.

У цьому контексті, спираючись на теоретичний доробок Е. Зеєра, учений М. Смульсон [638] також розглядав рівні та етапи професійного розвитку особистості, незалежно від професії. Він указує, що розрізняють п'ять етапів: „оптація” (тобто професійне самовизначення, усвідомлений вибір професії); „професійна підготовка”; „професійна адаптація”; „первинна і вторинна професіоналізація” (формування професійного менталітету, інтеграція професійно значущих умінь та якостей особистості в стійкі констеляції та ін.); „професійна майстерність” (самоздійснення особистості у творчій професійній діяльності) [638]. Представлені п'ять етапів професійного розвитку особистості М. Смульсоном підтверджують логіку нашого уявлення про глибший та ширший розгляд професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури. Кожен з представлених етапів має певний період проходження особистістю свого професійного дозрівання.

Серед зарубіжних учених стадіям та етапам професійного розвитку особистості приділив значну увагу Д. Сьюпер [383]. У дослідженні ідеї про життєвий шлях та професійний розвиток він запропонував концепцію професійного розвитку, спираючись на уявленнях про життєвий шлях Ш. Бюлера. Виходячи з цього, Д. Сьюпер подав описи таких стадій і етапів професійного розвитку, які розрізняє за типовими завданнями: стадія „пробудження”, що характеризується ідентифікацією дитини з людьми, які оточують її, включає етапи „фантазії”; „інтересів”; „здібностей”; стадія „дослідження”, на якій відбувається реальне програвання різних

ролей, включає етапи „експерименту”; „переходу” й „проби”; стадія „консолідації”, метою якої є знаходження стійкої професійної позиції, включає етапи „проби”; „стабілізації”; стадія „збереження”; стадія „зниження” є залишення професійної життєдіяльності. Професійний розвиток особистості, представлений в аналізованій нами концепції Д. Сьюпера, безпосередньо впливає на логіку професійного розвитку фахівця тієї або тієї галузі. Такі стадії віддзеркалюють процес професійного становлення й майбутнього вчителя фізичної культури у виші. Продовжуючи свою думку, учений наголошував, що в цій схемі задається лише загальна послідовність пред’явлення людині завдань професійного розвитку, але щоб зрозуміти індивідуальну або статеву специфіку професійного розвитку, потрібне звернення до змістовних механізмів, які забезпечують ухвалення людиною тих або тих зразків професійного шляху. Тому констатуємо, що така загальна послідовність пред’явлення людині завдань професійного розвитку за Д. Сьюпером становить частковий інтерес для нашого дослідження.

Проблему професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури в період навчання у вищому навчальному закладі ми розглядаємо не лише з боку модернізації вишівської підготовки, а, передусім, через призму особливостей самого процесу професійного становлення, сутність якого полягає в тому, що студент лише розпочинає освоєння змісту майбутньої професійної діяльності. Тому особливістю професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури є необхідність усвідомлення образу майбутньої професії, яка актуалізувала активність студентів через розвиток професійних якостей, творчості, професійної відповідальності. Виходячи з цього, професійний образ майбутнього вчителя фізичної культури передбачав розвиток активності в майбутньому професійному спілкуванні. Розглянувши особливості професійного становлення майбутнього фахівця з фізичної культури в період навчання у вищому навчальному закладі, ми встановили, що необхідно забезпечити більш ціле-

спрямовану роботу з формування переконань студентів, які б могли стати професійно важливими якостями в майбутньому.

Характеризуючи процес професійного розвитку особистості, К. Чарнецькі [738] розробив критерії визначення періодів професійного розвитку, описав ці періоди, а також результати емпіричного дослідження щодо визначення цих періодів. Автор виділив такі періоди та їхні частини – стадії: I. Пренатальний період: стадія зиготи; ембріональна стадія; плодова стадія. II. Період раннього дитинства: немовля; післянемовляна: стадія „малюка”; молодша стадія; середня стадія; старша стадія. IV. Молодший шкільний вік. V. Вік дозрівання і доростання. VI. Молодий вік: рання молодість; середня молодість; пізня молодість. VII. Вік стабілізації життєвого плану. VIII. Прогресивна експансія до життєвої вершини. IX. Регресивна експансія і поступове старіння. X. Старість. Представлені вченим періоди для нашого дослідження мають непряме значення, але для усвідомлення професійного розвитку як процесу взагалі ми виділяємо й ураховуємо представлені періоди.

Проаналізовані нами наукові здобутки цих учених дають можливість стверджувати, що вивчення змісту професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури необхідне для розробки спеціальних педагогічних та акмеологічних технологій управління професійно значущим розвитком. Особистий результат професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури, поза сумнівом, ширше за форми професійного досвіду та професійного становлення на етапах професійного зростання, де виділяються знання, уміння, навички тощо. Виходячи з цього, професійний розвиток вимагає від майбутнього вчителя фізичної культури усвідомленого навчання у виші, яке відрізняється специфічною діяльністю в напрямку підвищення рівня комп'ютерної грамотності та придбання високого рівня інформаційної культури.

Досліджуючи самоосвіту вчителя як умову його особистісного й професійного розвитку, О. Даугова та С. Христофоров [161] роз-

глядають поняття професійного розвитку Л. Мітіної, яка під професійним розвитком розуміє зростання, становлення, інтеграцію й реалізацію в педагогічній праці професійно значущих особистісних якостей і здібностей [481]. З цього приводу В. Бондарева вказує, що метою технології особистісно-професійного розвитку педагога є розвиток „сутнісних сил” особистості, становлення його творчої активності й самостійності [76]. Насамкінець, В. Луніна доводить, що професійний розвиток є підструктурою особистісного розвитку, і говорити про нього можна, коли особистість стає суб’єктом професійного розвитку [452]. Тому професійні інтереси, політичні вподобання, стиль поведінки, характер спілкування – усі ці складники способу життя закладаються саме в період навчання у вищій (Н. Фалько) [711]. Виходячи з цього, ми визначили, що професійні інтереси майбутнього вчителя фізичної культури розвиваються в контексті певного етапу професійного розвитку, і тому це повинно розпочинатися з орієнтації на майбутню професійну діяльність відповідно до визначених професійних інтересів.

У ході теоретичного аналізу ми встановили, що сучасна система педагогічної освіти висуває підвищені вимоги до особистості майбутнього вчителя фізичної культури як до суб’єкта освітнього процесу. Зміни та інноваційні педагогічні процеси, що відбуваються в сучасному суспільстві нашої держави, вимагають від вищої школи перегляду концептуальної системи поглядів на професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури в галузі „Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини”. Ураховуючи це, ми з’ясували, що професійний потенціал розвитку сучасного вчителя фізичної культури становлять: загальна і вища освіта, професійні знання, уміння й навички, специфічні здібності, професійні якості тощо. Зміни, які відбуваються з особистістю майбутнього вчителя фізичної культури в процесі фахової підготовки, призводять до становлення його особистості як провідного фахівця й професіонала в цій галузі знань напрямку підготовки 0102 „Фізичне виховання і спорт”.

Ми звернули увагу на те, що саме оригінальність особистості майбутнього вчителя фізичної культури становить його індивідуальність і надає певні передумови професійного розвитку. Задоволення наслідками своєї професійної діяльності (проведення уроків, спортивних заходів), взаєминами з колегами пов'язане з можливістю неперервного професійного розвитку й реалізацією індивідуальних рис характеру впродовж усієї професійної кар'єри. Неперервність як основний педагогічний принцип припускає, що процес професійного розвитку протікає тим успішніше, чим менше в нім перерв і некерованих моментів (Л. Делсамес) [164]. Такий професійний розвиток студентів усе більшою мірою є результатом освіти, тому творча самореалізація особистості майбутнього вчителя фізичної культури є елементом професійного розвитку та впливає на професійне зростання протягом життя й підвищує актуальність саморозвитку в умовах інформаційно-освітнього простору України.

Сьогодні на сучасному етапі розвитку суспільства затверджується нове розуміння цілей і результатів професійного розвитку вчителя, досягнення яких є ключовою умовою гуманізації освіти, що становить сьогодні одне з актуальних завдань її модернізації. Нові цілі припускають подальше зростання творчої активності вчителя, його самореалізацію й досягнення неповторності особистості (В. Гордієнко) [139].

Для нашого дослідження важливо навести ознаки професійного розвитку студентської молоді. Психолог О. Дьячкова [250] вважає, що особистісно-професійний розвиток студентів залежить від низки об'єктивних і суб'єктивних чинників, які нерідко надають несприятливу дію на вказаний процес і заважають досягненню вершин зростання. Існує необхідність виявлення й конкретизації чинників особистісно-професійного розвитку суб'єктів освітнього процесу з урахуванням положення про взаємозумовленість впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на процес розвитку. Укажемо, що ознаками професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної куль-

тури є: зацікавленість підвищенням рівня педагогічної майстерності під час викладання уроку фізичної культури; розширення діапазону пізнавальних інтересів у галузі „Фізичне виховання, спорт, здоров'я людини”; потреба в самореалізації тощо.

У ракурсі нашого дослідження ми розглянули ідею про повноцінний професійний розвиток, який можливий лише за наявності міцних „тилів” у вигляді „правильного” соціокультурного контексту, у вигляді просоціальної ситуації суспільної взаємодії. В аморальному, незрілому суспільстві з маргінальною ринковою ідеологією і бурхливою вестернізацією культури професійне становлення й розвиток приречені на перекося, деструкції та деградацію. Навіть дуже благополучні (у всіх сенсах) вищі основну увагу при підготовці фахівців приділяють лише розумовій і поведінковій сфері, а діяльність, спрямована на виховання життєлюбності й здатності подолання, на самореалізацію через професійну творчість, залишаються без уваги. У результаті відбувається відхилення від норм професійного розвитку, з'являються деформації особистості та, як наслідок, порушується цілісність особистості, знижується її адаптивність, продуктивність її діяльності (Л. Новосьолова) [517]. Така думка має більш соціальну спрямованість професійного розвитку особистості, виходячи з кризового становища у вищій школі, яка не приділяє належної уваги професійній творчості в напрямі майбутньої професійної діяльності. Для майбутнього вчителя фізичної культури професійна творчість має своє специфічну особливість, виходячи з певних професійних умінь та навичок, які формуються в процесі фахової підготовки. Тому творча діяльність майбутнього вчителя фізичної культури є одним з головних компонентів його професійного розвитку. Особливістю сучасних умов професійної діяльності у вищій фізкультурній освіті є швидка зміна освітніх стандартів, що вимагає від фахівця з фізичного виховання і спорту сформованих умінь швидко знаходити адекватний спосіб розв'язання нестандартних ситуацій на уроці фізичної культури. Отже, саме творча особистість майбут-

нього вчителя фізичної культури здатна ефективно здійснювати свою професійну діяльність.

У ході дослідження ми встановили, що динаміка професійного розвитку педагога дозволяє припустити наявність взаємопов'язаних впливів між логікою індивідуального становлення професійного педагога і структурно-системними властивостями педагогічних інновацій. Особливий інтерес становлять ті психологічні показники професійного статусу педагога, які забезпечують можливість актуалізації інноваційних перетворень у діяльності педагога на різних етапах його професійного шляху (Н. Гуца) [160]. З цього проводу С. Земцова [294], спираючись на наукові розробки провідних учених, наголошує, що у формуванні особистості педагога велике значення мають його життєвий досвід, форма і зміст життєдіяльності, частиною якої є професійна педагогічна діяльність. Система сучасної освіти, включаючи й підвищення кваліфікації, спрямована на взаємодію культури, освіти й науки в освітній професійній педагогічній діяльності, сприяє ефективності педагогічної діяльності та взаємодії педагога з колегами й тими, хто вчиться. Сказане вище вказує на те, що для майбутнього вчителя фізичної культури дуже важливо мати професійний статус як необхідну умову професійного розвитку.

Отже, характерною рисою будь-якої свідомої діяльності для майбутнього вчителя фізичної культури повинна бути його спрямованість на досягнення професійних цілей. Без визначеної професійної мети не може бути свідомої діяльності. Також зазначимо, що сьогодні практично немає теорії, яка була б здатна дати чітке уявлення про теорію розвитку особистості. Сучасні наукові уявлення про професійний розвиток педагога, як стверджує М. Камінська, генетично пов'язані, з одного боку, з теорією діяльності, а з іншого, – з теорією особистості [338].

Досліджуючи проблему професійного розвитку, нашу увагу привернуло те, що в сучасних умовах реформування вищої фізкультур-

ної освіти відбувається створення нової парадигми в навчанні. Так, розглядаючи проблеми професійного розвитку студентів, О. Капцов [340], спираючись на наукові здобутки психолога В. Панова [538], указує, що на сучасному етапі виділяють три основні парадигми в навчанні та розвитку учнів: а) дидактична – поглиблення й розширення предметного навчання (основна парадигма вищої школи); б) дидактико-психологічна – поєднання предметного навчання з психологічними уроками розвитку й підтримки з боку психологічної служби; в) психолого-дидактична (психодидактична) – пріоритетне використання психології розвитку й методів розвивальної освіти в якості підстави для побудови освітньої технології (у виші використовується фрагментарно в межах окремих навчальних дисциплін). Отже, для професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури пріоритетною є особистісно орієнтована парадигма освіти, викликана соціальними змінами в інформаційному суспільстві. Така парадигма зумовлює появу різноманітних напрямів навчання. Укажемо, що найпоширенішим напрямом особистісно орієнтованої парадигми навчання повинно бути розвивальне навчання, виходячи з того, що в будь-якому навчанні є розвиток, у цьому випадку професійний і особистісний. Таке органічне поєднання професійного розвитку з особистісним зазначають багато дослідників, використовуючи інтеграційний підхід. Професійний розвиток, як наголошує Ю. Бурмакова [83], пов'язаний з особистісним, що робить можливим розглядати індивідуально-особистісні особливості як передумови вибору й успішного виконання професійної діяльності, які, у свою чергу, у ній розвиваються.

Проаналізувавши літературні джерела [255; 593; 684; 778] з проблеми професійного розвитку (аспекти особистісного, професійного розвитку студентів, майбутніх учителів та вчителів; фази, стадії, етапи й рівні професійного розвитку особистості), перейдемо до аналізу професійного становлення особистості майбутнього вчителя фізичної культури у виші.

Огляд дисертаційного фонду з проблем професійного становлення студентської молоді як з одного з головних елементів професійного розвитку дозволяє навести дисертаційні роботи вчених, де вони приділяють увагу: професійному становленню майбутніх учителів (Г. Абрамян, В. Адольф, Т. Коровкіна, О. Фадєєва, В. Шишкіна та ін.) [4; 5; 8; 392; 710; 770]; професійному становленню студентів (Г. Белокрилова, В. Деркунська, Т. Кайсіна, Н. Калашникова, Л. Новосьолова, І. Ройтштейн, Н. Фалько, Л. Шумська та ін.) [47; 169; 333; 335; 517; 610; 711; 773]; професійному становленню молодого вчителя (І. Круглова, С. Максименко, С. Петрусенко, Т. Чувакова та ін.) [412; 556; 460; 753]; професійному становленню педагога (І. Бухалова, Т. Кисельова, Т. Новожилова, Е. Симанюк, Л. Филімонюк та ін.) [86; 352; 513; 680; 720]; професійному становленню особистості (Т. Віложаніна, Т. Дорошенко, О. Мисін, Ю. Поваренков, Г. Пучкова, Є. Романова, О. Фарманова, А. Федяєв та ін.) [103; 177; 498; 567; 595; 611; 712; 719]. У представлених дослідженнях учені акцентували увагу на сформованості професійних намірів, особливості входження в професію, реалізацію в самостійній професійній діяльності, а також розглядають професійне становлення як тривалий, багаторічний процес, що передбачає можливість необмеженого розвитку особистості.

Досліджуючи виховне середовище вишу як чинник особистісно-професійного становлення студентів, Н. Калашникова [335] доводить, що вирішальним чинником у особистісно-професійному становленні студентів є осмислення позицій педагога й того, хто навчається, у їхньому міжособистісному спілкуванні в процесі навчання й виховання. Виховне середовище розглянуто при цьому як спільнота, яка сприяє збагаченню змісту та форм виховання, з'єднанню власної активності особистості з організацією різних видів діяльності. Отже, професійна позиція майбутнього фахівця з фізичної культури є результатом особистісного зростання вчителя і учнів, розвитку їхнього спілкування, креативності тощо. Це пов'язано з тим,

що від майбутньої професійної діяльності процес професійного становлення майбутнього фахівця з фізичної культури має свої особливості та є елементом професійного розвитку особистості. Виходячи з цього, залежно від професійної спрямованості студента процес професійного становлення в інформаційно-освітньому просторі характеризується усвідомленою дією щодо набуття необхідних специфічно-професійних знань, умінь та навичок. Тому взаємовплив навчання та виховання в процесі професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури в період навчання у виші визначається внутрішніми та зовнішніми чинниками.

У своєму дослідженні особистісно-професійного становлення студентів у процесі вишівської соціалізації Л. Шумська [773] вивчала, якою мірою зовнішній спонтанний і цілеспрямований соціалізаційний вплив середовища надає дію на внутрішні прояви особистості студента, процес його особистісно-професійного становлення. Саме таку постановку питання вчена висувала як одну з ключових гіпотетичних посилок проведеного дослідження. Для її підтвердження вченою на теоретико-емпіричному рівні належало отримати відповіді на такі питання: а) яким повинне бути модельне уявлення про особистісно-професійне становлення студентів з позицій соціальних очікувань суспільства?; б) який реальний характер психологічних проявів особистісно-професійного становлення студентів?; в) який характер соціального впливу викладачів, а також формального й неформального мікросередовища на особистісно-професійне становлення студентів?; г) за допомогою яких умов і засобів може бути підвищена ефективність цілеспрямованого соціалізаційного впливу з боку вишу на особистісно-професійне становлення студентів? Усі запитання, поставлені вченою, мали конструктивний характер. Відповідь на них повинна була визначати цілеспрямований соціалізаційний вплив освітнього середовища.

З цього ж приводу І. Бухалова [86] доводить, що незамінною школою виховання і становлення особистості студентів є познав-

1.1. Професійний розвиток та професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури як психолого-педагогічна проблема

чальна виховна робота, яка має великі можливості для особистісно-професійного становлення майбутніх педагогів. Досвід активної участі в позанавчальній виховній роботі у вищій значною мірою розширює сферу знань, умінь і навичок майбутнього педагога і робить його більш затребуваним на ринку праці. Ми погоджуємося з цією думкою вченої, що позанавчальна виховна робота має великі можливості для професійного становлення майбутніх педагогів, зокрема майбутнього фахівця з фізичної культури. Але Е. Симанюк [680] указує на те, що важливе місце в професійному становленні особистості належить кризам. Кризи професійного становлення виражаються в зміні темпу й вектора професійного розвитку особистості, супроводжуються перебудовою смислових структур професійної свідомості, переорієнтацією на нові цілі, корекцією соціально-професійної позиції. Кризи професійного становлення, пов'язані з особистісним і професійним розвитком майбутнього фахівця з фізичної культури, дійсно впливають на процес успішного навчання в інформаційно-освітньому просторі й можуть змінити вектори професійного розвитку особистості.

Останніми роками в теорії й практиці вишівської освіти виникла суперечність між колишньою системою підготовки фахівців, що залишилася, і новими вимогами до їх кваліфікації, особистісного статусу й професійної зрілості. Ця суперечність, як зазначає А. Федяєв, породила низку взаємозв'язаних між собою проблем, які в загальному вигляді можна позначити як невідповідність традиційної вишівської педагогіки тим психологічним закономірностям, за якими насправді й здійснюється професійне становлення особистості [719]. Тому професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури характеризується відповідним процесом, який підкорюється загальним психологічним закономірностям, до яких ми віднесемо:

- продуктивність розвитку відповідає інтересу до навчальної діяльності;

- продуктивність навчання відповідає навчальним можливостям студентської молоді;
- продуктивність навчання відповідає рівню пізнавальної активності;
- обґрунтувати результати засвоєння змісту фахової підготовки залежать від здібностей до оволодіння конкретними знаннями та вміннями;
- продуктивність навчання відповідає особливостям мислення;
- продуктивність навчання відповідає рівню розвитку пам'яті.

Це пов'язано з тим, що від особистості викладача залежить професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури. Це важлива передумова професійного становлення в освітньому середовищі. На наш погляд, більш складною передумовою є позанавчальна виховна робота зі студентами, яка характеризується створенням необхідних педагогічних умов для креативного розвитку особистості майбутнього фахівця з фізичної культури. Зараз підготовка вчителя до складної поліфункціональної діяльності, як зазначає І. Круглова [412], є цілісним, тривалим і неперервним процесом, орієнтованим на формування особистісних якостей, професійних здібностей, знань, умінь і навичок, адекватних і його особистісним потребам, і кваліфікаційним вимогам.

Аналізуючи наукову літературу [460; 528; 529; 536; 556; 711; 753], ми з'ясували, що основною суперечністю професійного становлення є суперечність між властивостями особистості, що склалися, й об'єктивними вимогами провідної діяльності, значення якої полягає в тому, що вона зумовлює подальший розвиток особистості. Здійснюючи себе в провідній діяльності, особистість поступово змінюється, що призводить до перебудови мотивів провідної діяльності, формування нових властивостей особистості. Професійне становлення припускає використання сукупності прийомів соціальної дії на особистість, її включення в різні види діяльності, які мають на меті сформувати систему професійно важливих якостей. Отже,

як зазначає А. Петелін, професійне становлення – це „формотворення” особистості, адекватне вимогам професійної діяльності” [552].

Як стверджує Б. Мухаметжанов [497], досліджуючи взаємодію особистісного й професійного становлення, чим зріліша в соціальному відношенні людина, тим більше вона здібна до саморозвитку. Ядром професійного становлення вчений вважає взаємодію особистості й професії. У процесі професійного становлення виникають суперечності двоякого роду: між особистістю й зовнішніми умовами життєдіяльності та внутрішньоособистісні. Основною суперечністю, що детермінує розвиток особистості, є суперечність між властивостями, що склалися, якостями особистості й об’єктивними вимогами професійної діяльності. Результатом діяльності є не тільки створення матеріальних і духовних цінностей, але так само й розвиток особистості. Професійне становлення особистості, як доводить О. Ковальчук [366], призводить до формування особливих якостей і рис, властивих представникам цієї професії, що полегшує виконання професійної діяльності. Особистість учителя розвивається, формується й проявляється насамперед у процесі педагогічної діяльності й педагогічному спілкуванні, кожна із сфер праці вчителя висуває особливі вимоги до особистості вчителя. Виходячи з цього, об’єктивними передумовами розгляду проблеми професійного становлення педагога в інноваційному освітньому середовищі, наголошує Т. Кисельова, стали демократичні перетворення сучасної школи, які визначили суть інноваційних процесів [352]. Така думка віддзеркалює модернізацію вищої освіти в Україні, а також орієнтованість вищої освіти на Європейські стандарти. Але професійне становлення зачіпає й процес вишівської соціалізації майбутнього фахівця з фізичної культури.

З цього приводу Ю. Поваренков [567], фахівець з експериментально-теоретичного обґрунтування цілісної психологічної концепції професійного становлення особистості на основі комплексного

вивчення загальних і специфічних закономірностей становлення професіонала на різних етапах трудового шляху, указує, що пропонується на ньому концепція сприяє вирішенню визначених у ході дослідження проблем професійного становлення особистості в усьому різноманітті його боків на різних етапах професійного шляху та в єдності проміжних і кінцевих результатів. Виходячи з цього, професійне становлення особистості майбутнього вчителя фізичної культури визначається його професійною позицією в системі майбутніх професійно-ділових відносин під час роботи в загальноосвітньому навчальному закладі. Це вказує на те, що особистість є суб'єктом свого професійного становлення, тому процес суб'єктивного професійного становлення повинний бути орієнтований на набуття необхідних засобів майбутньої професійної діяльності.

Теоретичний аналіз наукової літератури [16; 54; 75; 80; 82; 113; 139; 161; 250; 291; 690; 761; 774] дозволив з'ясувати, що професійний розвиток і професійне становлення майбутнього фахівця з фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі та університетському кліматі відбуваються шляхом якісних та світоглядних змін, які ведуть до нового рівня усвідомленості й, нарешті, перетворюють студента на кваліфікованого фахівця відповідної галузі. Це припускає зміну навчальних орієнтацій та мотивів поведінки студента під впливом специфічного освітнього процесу. В інформаційно-освітньому просторі відбувається виявлення професійної спрямованості студента, яка є результатом професійного вибору, тому в ході професійного розвитку відбувається професійне становлення студента як кваліфікованого фахівця.

Тому професійний розвиток особистості майбутнього вчителя фізичної культури відбувається завдяки специфічності видів його діяльності на навчальних заняттях і під час педагогічної практики, а також взаємодії з колегами. Найактивніше він відбуватиметься тоді, коли різнобічний вплив фахової підготовки доповнюється цілеспрямованим саморозвитком у процесі виконання самостійної роботи.

Здібностями до саморозвитку володіють не всі студенти. Але наголосимо, що здібність до саморозвитку на відміну від мотивації можна розвинути досить швидко відповідно до психічних особливостей студентів. Отже, процес удосконалення сучасної педагогічної системи вищої педагогічної освіти припускає пошук нових технологій, форм і методів організації навчального процесу з метою професійно-творчого становлення особистості. Актуалізація потенційних можливостей студентів, зауважує І. Карпачова, інтенсифікація їх творчого початку зумовлює необхідність вивчення функціональних компонентів і засобів професійно-творчого розвитку майбутнього вчителя [343]. Ми вважаємо, що основу здібності до саморозвитку в майбутнього вчителя фізичної культури повинні становити такі вміння: а) бачення своїх професійних недоліків; б) аналіз причин невдач під час проведення навчальної практики (проведення уроку фізичної культури); в) критика щодо оцінювання проведеної роботи. Сформувані ці вміння самостійно дуже складно, тому не всі студенти володіють ними необхідною мірою.

У своєму розвитку професійне становлення, як зазначає І. Ройтштейн, проходить кілька етапів, що передбачають використання сукупності розгорнутих під час прийомів соціального впливу на особистість, включення її в різні професійно та соціально значущі види діяльності з метою формування в неї професійної компетентності, професійної спрямованості та професійно важливих якостей [610]. Ми погоджуємося з цією думкою та хочемо навести твердження Т. Кайсіної [333], яка досліджувала інфокомунікаційні технології як засіб професійного становлення студента. Учена доводить, що професійне становлення спеціаліста активно здійснюється в період навчання студента у вищій школі, коли відбувається збагачення знань у сфері професії, оволодіння навичками синтезувати їх, переносити з одних галузей в інші, аналізувати та інтегрувати процеси, виробляти ціннісне ставлення до них. Думки науковців дають можливість усвідомити, що особистість майбут-

нього фахівця з фізичної культури є суб'єктом свого професійного становлення, тому навчальний процес у виші повинен бути орієнтований на засвоєння засобів професійної діяльності та інтеграції особистісного й професійного розвитку.

Досліджуючи проблему взаємодії особистісного й професійного становлення сучасного фахівця, Б. Мухаметжанов [497] розглядає становлення як процес творчої зміни особистості під впливом навчального середовища, продуктивної діяльності і власної активності, спрямований на самовдосконалення й самореалізацію. Становлення обов'язково пропонує потребу в розвитку й саморозвитку. Чим зріліша в соціальному відношенні людина, на його думку, тим більше вона здатна до саморозвитку. Ядром професійного становлення вчений вважає взаємодію особистості і професії. Він вважає, що в процесі професійного становлення виникають суперечності двоякого роду: між особистістю й зовнішніми умовами життєдіяльності; внутрішньоособистісні. Основною суперечністю, продовжує вчений, що детермінує розвиток особистості, є суперечність між властивостями, які склалися, якостями особистості та об'єктивними вимогами професійної діяльності. Результатом діяльності є не тільки створення матеріальних і духовних цінностей, але так само й розвиток особистості. Виявлення чинників професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури повинно сприяти зростанню ефективності процесу професійного становлення в умовах інформатизації професійної освіти з метою підвищення рівня фахової підготовки молодих фахівців, а також успішності професійного зростання в майбутній професійній діяльності.

Загалом провідні вчені зазначають (М. Косцова, О. Гришина), що проблеми, пов'язані з професійним розвитком людини, постійно знаходяться в центрі уваги психологів. У наш час у зв'язку з глибокими соціально-економічними змінами, які швидко відбуваються в нашій країні, демократизацією й гуманізацією суспільства, питання, пов'язані з професійним самовизначенням особистості, її самореа-

1.1. Професійний розвиток та професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури як психолого-педагогічна проблема

лізацією в професійній діяльності, набули особливої актуальності [400]. Зауважимо, що проблеми, пов'язані з професійним розвитком майбутнього вчителя фізичної культури, знаходяться в полі зору фахівців з питань професійної педагогіки, професійної освіти та теорії й методики фізичного виховання, але для глибшого вивчення цієї проблеми необхідно звертатися й до інших наук: філософії, соціології, культурології, психології, акмеології тощо. Тому професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури повинен характеризуватися неперервним освітнім процесом, де відбувається досягнення певних рівнів і цілей у процесі навчання.

Переходячи до аналізу наукової літератури другого напрямку, зауважимо, що, незважаючи на увагу з боку дослідників з проблем професійного розвитку та професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, аспекти неперервної освіти залишаються недостатньо розробленими.

Визначаючи педагогічні умови мотивації професійного зростання студентів педагогічних університетів у процесі неперервної освіти, А. Поляков [577] доводить, що проблеми неперервної освіти розглядають провідні вчені, як-от: С. Архангельський, В. Зінченко, В. Кремень, Ю. Кулюткін, В. Онушкін та ін.).

Серед відомих дослідників з проблем неперервної освіти ми виділяємо таких, як: Ш. Валієв, Ю. Драгунов, Т. Каушан, А. Кравченко, І. Кулешов, І. Латипов, Л. Охотнікова, В. Поліщук, І. Реутова, І. Самойлюкевич, Л. Сігаєва, О. Тімець, Т. Чувакова, R. Dave та ін. [90; 246; 347; 406; 431; 440; 575; 604; 619; 639; 690; 753; 798].

Інші науковці (П. Пасюков, В. Петьков, Л. Сидоров, Н. Чесноков) [546; 558; 636; 750] визначали теоретичні засади формування фізичної культури особистості в системі неперервної освіти; допрофесійну підготовку в системі неперервної фізкультурної освіти; реалізацію рухової потреби в системі неперервної фізкультурної освіти тощо.

Однією з центральних ідей професійного розвитку нами було встановлено ідею переходу від школи теоретичних знань до школи культури в інформаційно-освітньому просторі, де розгляд професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури як частини загального розвитку усвідомлюється через неперервність освіти тощо. У цьому сенсі неперервність повинна буде забезпечуватися як необхідна суб'єктивна потреба особистості. Це стосується й вищої фізкультурної освіти, тому що безпосередньо є злиття з культурою – фізичною культурою майбутнього вчителя як об'єкта та суб'єкта в майбутній професійній діяльності. Виходячи з цього, проблему неперервності фізкультурної освіти ми розглядаємо в трьох площинах:

- неперервність освіти – формування фізкультурно грамотного вчителя фізичного виховання;
- неперервність фізкультурної освіти – формування нового світогляду із застосуванням інформаційних технологій;
- неперервність самоосвіти – формування конкурентоспроможного вчителя фізичної культури на Європейському та Світовому ринках праці в умовах інформаційно-освітнього простору.

У науковому контексті досліджуваної проблеми викликає особливий інтерес робота Т. Чувакової, де вчена, досліджуючи професійне становлення молодого вчителя у USA, доводить, що в системі неперервної педагогічної освіти вчителя в Америці виокремлюється особливий період так званого „входження до професії” (induction into the profession), який виконує роль проміжної ланки між базовою педагогічною освітою й подальшим професійним удосконаленням учителя-практика. Молодим учителем (new teacher; beginning teacher) у USA називається випускник педагогічного навчального закладу з первинним (умовним) сертифікатом і тимчасовою ліцензією, найнятий на роботу шкільним округом на термін від одного до трьох років [753]. Виходячи з цього, основною проблемою формування системи неперервної педагогічної освіти майбутнього вчителя фізичної куль-

1.1. Професійний розвиток та професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури як психолого-педагогічна проблема

тури є розробка багаторівневої структури з використанням ланок освітньої сфери: дошкільне виховання; загальна середня освіта; професійна середня спеціальна, вища фізкультурна освіта, аспірантура, докторантура. Доступ до вищої фізкультурної освіти є основою у взаємозв'язках з іншими ланками освіти й включає всі проміжні ланки, проходження яких повинно здійснюватися особистістю.

Неперервна освіта, як зауважує А. Поляков [577], перестає бути лише одним з аспектів освіти й перепідготовки; вона стає основоположним принципом освітньої системи та участі в ній особистості впродовж усього неперервного процесу її навчальної діяльності.

Проблема неперервної освіти вчителів особливо актуальна в умовах сьогодення, бо як організаційний принцип побудови освіти в Україні вона забезпечує можливість використання кожним протягом життя різноманітних освітніх закладів і дозволяє раціонально поєднувати освіту з самоосвітою. У якості системоутворювального чинника неперервної професійної освіти, як наголошує О. Тімець, є її цілісність – глибока інтеграція всіх підсистем і процесів професійної освіти, а не механічне їх об'єднання [690]. Активізація інноваційних освітніх процесів викликала до життя перехід установ професійної педагогічної освіти на багаторівневі, багатоступеневі моделі підготовки педагогів, наростання процесів зближення, інтеграції навчальних закладів, що готують учителів, різні форми допрофесійної підготовки абітурієнтів, розвиток паралельних, дистанційних та інших форм підвищення кваліфікації (Л. Сгонік) [626]. Такі судження дійсно мають певну актуальність та доцільність розгляду означеної нами проблеми. Сучасний етап розвитку вищої фізкультурної освіти визначається потребою у висококваліфікованих фахівцях відповідно до європейських та світових стандартів комп'ютерної грамотності, які б мали здатність пристосовуватися до миттєвих змін в умовах інформатизації освіти в інформаційному суспільстві.

У ході аналізу джерельної бази [347; 475; 575; 577; 604; 619; 639; 680; 690; 765] ми встановили, що неперервна освіта визначається

як цілісний процес, що забезпечує поступальний розвиток творчого потенціалу особистості й усебічне збагачення її духовного світу. Він складається, як стверджує І. Кулешов, із ступенів спеціально організованого навчання, що послідовно підносяться, дають людині сприятливі для неї зміни соціального статусу [431]. Виходячи з цього, професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури характеризується неперервним процесом розкриття свого особистісно-професійного потенціалу, що впливає на майбутню професійну діяльність. Але ефективність підготовки фахівців з фізичної культури і спорту у виші залежить від того, наскільки вчорашній абітурієнт і сьогоднішній студент включиться у відносно нову для нього навчально-педагогічну діяльність. Звідси стає очевидною необхідність дотримання спадкоємності довшівського й вишівського етапів неперервної професійної освіти майбутніх фахівців. Набутий досвід на етапі довшівської освіти, на думку І. Латипова, сприяє органічному входженню студентів у майбутню професію [440]. Виходячи з цього, зауважимо, що специфікою довшівської освіти для майбутнього вчителя фізичної культури є підтримка в професійному самовизначенні й підготовці до навчання у виші, зокрема в Інституті або на факультеті фізичного виховання і спорту. Тому організація університетського комплексу з урахуванням інформатизації освіти як нового типу освітньої установи в інформаційному суспільстві повинна забезпечувати найбільшою мірою поєднання теорії з інноваційною практикою застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в процесі його професійного розвитку.

Ми з'ясували, що професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури відбувається й у неперервній освіті, й у неперервному навчанні, тому ця проблема набуває актуальності за рахунок інноваційного підходу до організації навчального процесу з використанням в ньому інформаційних технологій. Цілі неперервної професійної освіти молоді та дорослих людей, на думку А. Кравченка [406],

полягають у розвитку самостійності, цілеспрямованості й відповідальності в тих, хто навчається, зміцненні здатності адаптуватися до перетворень у професійному житті. За своїм змістом неперервна освіта представлена такими формами освіти, як неперервна, довічна, початкова, додаткова, післядипломна, професійна тощо. Неперервну освіту треба відрізнити від неперервного навчання. Перше належить до соціалізації, друге – до виховання й навчання. Перше припускає, що доросла людина може багато разів упродовж свого життя проходити перепідготовку з будь-якої професії. Друге стосується дітей і тривалості їх перебування в навчальних закладах різного типу.

Неперервна освіта, як наголошує І. Кулешов [431], орієнтується на цілісний розвиток людини як осіб упродовж усього її життя, на підвищення можливостей її трудової й соціальної адаптації у швидкозмінному світі; ставить за мету розвиток здібностей того, хто навчається, його прагнень і можливостей, а також різнобічного саморозвитку. Указано на те, що система неперервної освіти поширена в усьому світі. Вона включає всі види освіти й виховання, які кожна людина отримує від народження до смерті: дошкільне, середнє, початкове й середнє спеціальне, вище, академічне, додаткове тощо. Ми погоджуємося щодо визначених цілей неперервної освіти, які необхідно ставити перед фаховою підготовкою та професійним розвитком майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві.

Загалом до порушеної проблеми в контексті неперервності освіти та навчання привернула увагу робота Ш. Валієва та Л. Охотнікової [90] „Неперервна професійна освіта – шлях до підвищення якості підготовки фахівців”, у якій дослідники доводять, що неперервна освіта розглядається як процес самоорганізації діяльності людини, формування й накопичення якісних знань під впливом інституційних і державних структур з урахуванням раціональності й доцільності застосування праці, оскільки потреби економічного добробуту

й зростання породжують нові вимоги до знань на кожному поступальному рівні й ступені освіти. Але, на нашу думку, такий підхід до визначення неперервної освіти завузький, у якому не враховано індивідуальні особливості особистості тощо.

Ми погоджуємося в контексті нашого дослідження з думкою Ю. Драгунова [246], який, досліджуючи неперервну професійну освіту як веління часу, доводить, що неперервний освітній процес – досягнення певних рівнів і цілей у процесі навчання, який триває певний часовий період і проходить ніби ланцюжком – від простого до складного, від інтересу до професії до досягнення певної професійної майстерності. Концепція неперервної професійної освіти, на наш погляд, повинна дотримуватися спадкоємності при переході від одного рівня до іншого. Під час переходу необхідно враховувати поступовість освіти, коли зміна рівнів пред’являє зміну вимог до обсягу знань, умінь і навичок у різних типах освітніх установ. Таке твердження вченого дозволяє вказати на те, що на сучасному етапі розвитку неперервної професійної освіти майбутнього вчителя фізичної культури повинні враховуватися такі тези: „від нескладного до складного”, „від сукупності мотивів до досягнення певного професійного кредо”.

Як показує аналіз психолого-педагогічних досліджень [112; 117; 149; 160; 164; 278; 313; 338; 452; 481–484; 517; 589; 590], останнім часом відбуваються принципові зміни в ситуації професійного розвитку учнівської молоді: зміна структури та змісту вищої професійної освіти; цілеспрямований відбір на конкурсній основі випускників школи для навчання у виші (за принципами профільної школи), що забезпечує неперервну професійну освіту для майбутнього вчителя фізичної культури.

Досліджуючи професійний розвиток педагога, ми натрапили на аналіз проблеми наступності в системі неперервної освіти, який провела І. Реутова [604], яка доводить, що неперервна освіта в педагогіці трактується як цілеспрямоване засвоєння людиною знань, формування способів пізнання, досвіду творчої діяльності протягом

1.1. Професійний розвиток та професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури як психолого-педагогічна проблема

усього життя й у навчальних закладах, і шляхом самоосвіти. Продовжуючи думку І. Реутової, І. Челишева [747], досліджуючи особистісно-професійне зростання педагога, указує, що професійний розвиток і становлення педагога без грамотно побудованого самоосвітнього процесу неможливі. Самоосвіту можна розглядати у двох значеннях: як „самонавчання” (у вузькому – як самонавчення) і як „самостворювання” (у широкому – як „створення себе”, „самобудівництво”). У другому випадку самоосвіта є одним з механізмів перетворення особистості педагога на творчу особистість. Тому професійне зростання також можна назвати й пошуком свого шляху. Виходячи із зазначеного вище, наголосимо, що самоосвіта майбутнього вчителя фізичної культури – одна з найважливіших частин його професійного розвитку в умовах неперервної освіти. Розглядаючи самоосвіту як частину професійного розвитку, ми вважаємо, що це шлях до прискороного саморозвитку в умовах інформатизації вищої фізкультурної освіти. Самоосвіта в інформаційному суспільстві для майбутнього вчителя фізичної культури цінна, у першу чергу, як спосіб самостійного набуття певних навичок роботи на комп’ютері, а також як удосконалення розумових здібностей, інтелекту тощо.

У контексті розгляду особливостей професійного розвитку в умовах неперервної освіти для нас становлять інтерес погляди І. Самойлюкевича [619], який указує на те, що, розглядаючи професійний розвиток як діалектичний процес, можна визначити впливові чинники, у постійному пошуку рівноваги між якими знаходиться вчитель. Це полярні тенденції політичних процесів, у контексті яких існує освіта, протиріччя між процесом навчання та його продуктом, між структурною зумовленістю викладання й творчістю вчителя, індивідуалізацією й стандартизацією в підходах до навчання, різниця між ідеалом і реальністю, очікуванням і втіленням, дистанція між учителем і учнем, контраст між особистісним світом різних учителів тощо. Указані І. Самойлюкевичем впливові чинники відображають проблему професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в

умовах неперервної освіти трохи з іншого боку. Але наведені ним протиріччя надають можливість зосередити увагу на вирішенні означених протиріччями проблем, пов'язаних з інформатизацією освіти в інформаційно-освітньому просторі, який ми досліджуємо. Отже, виходячи з того, що ми досліджуємо проблему професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, такий розвиток (професійний) повинен мати, по-перше, специфічну спрямованість майбутньої професійної діяльності з використанням комп'ютера, характеризуватися використанням інформаційних технологій у процесі фахової підготовки, визначати зміст освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-професійної програми з урахуванням інформатизації системи вищої освіти взагалі та професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури зокрема; по-друге, професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору повинен мати один з головних складників, а саме прагнення до самовдосконалення й саморозвитку в навчальному процесі та поза його межами, уміщувати акмеологічні технології, генерувати нові підходи та методи щодо оптимізації навчального процесу в умовах інформатизації й комп'ютеризації освіти.

Отже, професійний розвиток майбутніх учителів фізичної культури саме в інформаційно-освітньому просторі є проблемою, яка не має достатньо ґрунтового вивчення з різних боків її актуальності. Цей процес має певні особливості, виходячи з того, що професійний розвиток в інформаційно-освітньому просторі потребує спочатку вивчення його феномену взагалі (розглядаємо як довготривалий процес) і феномену інформаційно-освітнього простору в Україні, який поступово буде формувати інформаційний світогляд усіх фахівців узагалі та майбутніх учителів фізичної культури зокрема й впливати на їхній професійний розвиток.

Зазначимо, що зміни в особистості вчителя в освітньо-професійному просторі відбуваються в процесі досягнення конкретних

цілей, завдань і є процесом взаємодії особистісних параметрів з функціональною структурою педагогічної діяльності. Зазвичай, у полі зору дослідників, як стверджує В. Макеєва, знаходиться особистість, яка підлаштовує свої індивідуальні якості та властивості до професійної діяльності, а її особистісні, суб'єктивні, творчі особливості й можливості залишаються поза увагою. Неабиякою мірою проблеми розвитку особистості в професії вирішуються складно у зв'язку з безліччю чинників, що впливають на процес її становлення в професійній діяльності [458]. Тому в процесі досягнення конкретних цілей майбутній учитель фізичної культури визначає його вектор професійного розвитку та певні завдання в майбутній професійній педагогічній діяльності. Звідси вкажемо, що професійна спрямованість майбутнього фахівця з фізичної культури повинна визначатися позитивною мотивацією до обраної професії. Деякі дослідники (В. Зарубін, І. Савін, В. Тумальов) [287] доводять, що критерієм професійного розвитку студента є об'єктивна цінність реалізації його особистісних якостей у професійній діяльності. Основна передумова професійного розвитку – професійна спрямованість. Вона виражається в соціальних установках і ціннісних орієнтаціях студентів.

У підсумку розгляду різних поглядів учених на неперервність освіти ми з'ясували, що такий розвиток характеризується визначеним процесом, у якому відбувається постійне становлення, удосконалення та самовдосконалення особистості під впливом поставленої мети в професійній діяльності.

Проведений комплексний аналіз дисертацій, наукової літератури з педагогіки й психології з питань професійного розвитку та професійного становлення особистості й розглянутий як психолого-педагогічна проблема показав, що для усвідомлення багатоаспектної проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору необхідно її розглядати з позицій саморозвитку, професіоналізму, самореалізації, самоактуалізації, творчості, вибору професії тощо.

Здійснений у цьому параграфі теоретичний аналіз наукової літератури з метою розкриття проблем професійного розвитку та професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури дозволяє зробити такі висновки:

1. Проблема професійного розвитку та професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури на сьогоднішній день є актуальною та складною в умовах інформаційно-освітнього простору.

2. Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження вимагає її класифікації у двох основних напрямках. По-перше, це літературні джерела, які висвітлюють теоретичні й методичні засади педагогіки та психології вищої освіти; аспекти особистісного, професійного розвитку та становлення студентів, майбутніх учителів та вчителів у процесі професійної підготовки у вищій школі; фази, стадії, етапи й рівні професійного розвитку та становлення особистості. По-друге, це наукові публікації, присвячені неперервній освіті особистості педагога у вищій освіті.

3. Дослідження наукової літератури першого напрямку дозволяє нам стверджувати, що сутністю професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури є формування сукупності професійно-особистісних якостей у певній системі й послідовності, специфічною діяльністю в напрямі підвищення рівня комп'ютерної грамотності та придбання високого рівня інформаційної культури, становлення творчої активності й самостійності, інтеграцію й реалізацію в навчальному процесі професійно значущих особистісних якостей, розробки спеціальних педагогічних та акмеологічних технологій управління професійно значущим саморозвитком, неперервним професійним розвитком, саморозвитком як внутрішнім процесом самозміни, під впливом власних суперечностей, взаємопов'язаних впливів між логікою індивідуального становлення і структурно-системними властивостями педагогічних інновацій. Формування й підтримка стійкої спрямованості особистості студента становить неперервний

1.1. Професійний розвиток та професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури як психолого-педагогічна проблема

процес узгодження вимог перспективи за допомогою діяльності й за допомогою зворотного зв'язку. Спираючись на наукові здобутки вчених, нами було розкрито, що педагогічна професія є однією з найскладніших серед інших, оскільки пов'язана з вихованням особистості. Виявлені особливості професійного становлення фахівця з фізичної культури в період навчання у виші дозволяють нам установити, що професійно-педагогічна підготовка фахівця в сучасних умовах розглядається як процес особистісно-професійного становлення, який передбачає розвиток і збагачення особистості майбутнього педагога в контексті освоюваної професійної діяльності.

4. Аналіз літератури другого напрямку дозволяє стверджувати, що неперервна освіта майбутнього вчителя фізичної культури є процесом зростання його освітнього потенціалу протягом його професійної діяльності, застосовуючи в ній інформаційні технології. У ході теоретичного аналізу з'ясовано, що професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури відбувається й у неперервній освіті, й у неперервному навчанні, тому в інформаційному суспільстві ця проблема набуває актуальності.

5. Проведений аналіз наукової літератури за двома напрямками дозволив виявити найбільш значущі для нашого дослідження наукові здобутки провідних учених у галузі педагогіки та психології, серед яких є визначення фаз, стадій, етапів і рівнів, а також особливостей професійного розвитку особистості у вищій школі та визначення місця неперервної освіти особистості впродовж життя.

6. Виходячи із зазначеного вище, наголосимо, що розгляд нової педагогічної проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору розкриває наукові горизонти з поглиблення вивчення означеної проблеми та потребує розгляду застосування системного підходу до професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

У сучасних умовах модернізації освіти в Україні стрімкий розвиток інформаційних і комунікаційних технологій є одним з чинників, що визначає вектор розвитку сучасної освіти майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освітнього простору. Виникнення інформаційного простору в Україні різко змінило ситуацію обміну інформацією у вишах. Такий простір зараз є загальною основою, у яку одночасно входить увесь інформаційний соціум. Тенденції розвитку в українській системі вищої школи вимагають глибокого й усебічного оновлення змісту вищої освіти, послідовного впровадження й використання інформаційних технологій навчання, модернізації освітньої та інформаційної політики України в інформаційному та освітньому просторах.

Хід нашого дослідження спонукав застосувати другий з основних шляхів наукового аналізу теоретико-методологічних засад професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві, а саме проаналізувати зазначену проблему інформаційно-освітнього простору в контексті інформатизації вищої освіти.

У процесі реформування вищої освіти України та формування в соціумі інформаційного та освітнього просторів у процесі дослідження ми акцентували увагу на впливові цих просторів на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. По-перше, цей вплив визначався особливістю побудови навчального процесу в умовах інформатизації освіти України; по-друге, необхідністю переусвідомлення методологічних підходів у неперервній освіті; по-третє, визначенням індивідуальних форм розвитку освітніх можливостей педагогічної системи, спрямованої на оптимізацію професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

Для проведення аналізу наукової літератури з досліджуваної проблеми ми визначили кілька напрямів теоретичного аналізу в площині інформаційно-освітнього простору в контексті інформатизації вищої освіти. До цих напрямів ми віднесемо:

- аналіз нормативної бази розвитку вищої освіти в контексті її інформатизації;
- аналіз досліджень з проблеми інформаційно-освітнього простору, інформатизації вищої освіти в працях вітчизняних та зарубіжних учених;
- аналіз джерел, які дають уявлення про основні інформаційні середовища у виші.

Розпочнемо дослідження проблеми інформаційно-освітнього простору з аналізу першого напрямку, а саме нормативної бази розвитку вищої освіти в контексті її інформатизації. Для теоретичного аналізу ми візьмемо такі основні документи: Закон України „Про інформаційну безпеку України” [282], Указ Президента України „Про Національну доктрину розвитку освіти” [704], Концепцію національної програми інформатизації [389], Концепцію розвитку дистанційної освіти в Україні [390], Меморандум Створення інформаційної освітньої мережі „Українська дистанційна освіта” [474], а також Національну доповідь про розвиток освіти в Україні [501], Білу книгу національної освіти України [63], Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції до Європейського освітнього простору [380]. Ці документи ми взяли з метою визначення актуальності розвитку інформаційно-освітнього простору в контексті інформатизації вищої освіти в Україні.

Так, у Законі України „Про інформаційну безпеку України” Розділ I. Загальні положення (ст. 6. Національний інформаційний простір України) [282] указано, що об’єктами національного інформаційного простору є інформаційна продукція в усіх її різновидах, включаючи твори літератури й мистецтва, наукові праці, публічні виступи, використані в інформаційній діяльності, національні інфор-

маційні ресурси, інформаційні послуги, організаційні та майнові функціональні елементи інформаційної інфраструктури, забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності населення, насамперед шляхом створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх ІКТ у формуванні всебічно розвиненої особистості. Представлений Закон дає можливість розвивати ідею про створення педагогічної системи, орієнтованої на застосування інформаційних технологій у навчальному процесі; підвищувати рівень комп'ютерної та інформаційної грамотності, а також інформаційної культури в галузі знань „Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини”.

В Указі Президента України „Про Національну доктрину розвитку освіти” наголошено на необхідності істотно зміцнити навчально-матеріальну базу, здійснити комп'ютеризацію навчальних закладів, упровадити інформаційні технології, забезпечити ефективну підготовку та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, запровадити нові економічні та управлінські механізми розвитку освіти. Усі ці проблеми потребують першочергового розв'язання [704]. Спираючись на представлений Указ Президента України, зазначимо, що зараз розвиток інформаційного суспільства все більше залежить від потреб людини, а не лише від умов природного середовища. Інформаційні середовища як частина інформаційно-освітнього простору є одним з найважливіших чинників професійного розвитку сучасної студентської молоді в умовах інформатизації вищої освіти.

Аналізуючи Концепцію національної програми інформатизації [389], ми побачили, що загальна ситуація в Україні в галузі інформатизації (1998 р.) не може бути визнана задовільною. Рівень інформатизації українського суспільства порівняно з розвинутими країнами Заходу становить лише 2 – 2,5%. У цій програмі було вказано, що інтегральний ефект, який суспільство отримає від реалізації Програми, полягатиме в узгодженості та підвищенні якості, оператив-

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

ності інформаційних процесів і послуг та оцінюватиметься не тільки економічними критеріями, а й моральними, етичними та іншими категоріями, підвищенням рівня життя людини. Отже, упродовж 15 років, як було з'ясовано, відбувається реалізація програми, але залишаються не вирішеними багато проблем на рівні вищої освіти. У Розділі VII „Очікувані наслідки реалізації програми” в Концепції було передбачено підвищити якість навчання на всіх рівнях освіти й підготовки та перепідготовки кадрів за рахунок упровадження автоматизованих систем масового поширення інформації у вищих закладах освіти, школах на основі спеціальних телевізійних каналів, налагодження випуску навчальної літератури в електронній формі, упровадження методик і програмно-технічних засобів дистанційного навчання, але за 15 років лише зараз почало все це набирати потужні оберти підвищення якості освіти та впровадження інформаційних технологій у навчальний процес. Саме це вказує на актуальність розгляду проблеми інформаційно-освітнього простору в контексті інформатизації освіти в Україні для майбутнього вчителя фізичної культури.

Ми приділили увагу аналізу аспектів дистанційної освіти української освіти, яка прямо торкається досліджуваної нами проблеми. Для цього ми взяли два документи, а саме: Концепцію розвитку дистанційної освіти в Україні [390] та Меморандум Створення інформаційної освітньої мережі „Українська дистанційна освіта” [474]. У представленій Концепції зазначено, що світовий процес переходу від індустріального до інформаційного суспільства, а також соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні, вимагають суттєвих змін у багатьох сферах діяльності держави, у першу чергу це стосується реформування освіти; у Меморандумі вказано, що поряд зі зростанням потреби у вищій та неперервній освіті посилюються тенденції створення інтернаціональних освітніх структур різноманітного призначення, видів і відбувається розвиток процесу інтернаціоналізації освіти не тільки за змістом, але й

за методиками навчання та організаційними формами. Проаналізовані стисло документи [390; 474] дають можливість усвідомити важливе значення інформатизації вищої освіти.

Так, у Національній доповіді про розвиток освіти в Україні В. Кремень, М. Степко, К. Левківський, О. Сухолиткий наголошують: „Головною метою в контексті створення інформаційного суспільства й освітньо-інформаційного простору є забезпечення доступу до інформації широкого спектра споживання” [501, с. 29]. З цього приводу в Білій книзі національної освіти України зазначено, що „інформатизація і комп’ютеризація освіти передбачає й каталізує загальні процеси розвитку суспільства і освіти. При цьому суттєвих специфічних рис набувають основні складові освітніх систем: зміст освіти, методи, засоби і технології навчання, організації освіти, головні навчальні ресурси цих систем: (інформаційні, матеріально-технічні та енергетичні). Суттєвих змін потребують і набувають системи управління, а також законодавче, нормативно-правове забезпечення процесу інформатизації освіти” [63, с. 48]. Отже, забезпечення доступу до інформації широкого спектра споживання визначає інформатизацію й фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. Також для нас важливим є те, що інформатизація вищої освіти передбачає й каталізує загальні процеси розвитку суспільства й освіти. Думки вчених В. Кременя, М. Степка, К. Левківського, О. Сухолиткого визначають ступінь важливості розгляду проблеми інформаційно-освітнього простору в контексті інформатизації вищої освіти.

Аналізуючи Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції до європейського освітнього простору [380], ми встановили, що формування інформаційно-технологічного суспільства, докорінні зміни в соціально-економічному, духовному розвитку держави потребують підготовки вчителя нової генерації. Реалізація цього стратегічного завдання зумовлена також глибинними змінами в системі й структурі загальної середньої освіти та

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

необхідністю інтеграції національної освіти до європейського освітнього простору. Це вимагає визначення концептуальних довгострокових стратегій щодо подальшого вдосконалення та розвитку педагогічної освіти. У процесі формування інформаційно-технологічного суспільства потреба підготовки вчителя нової генерації є важливим складовим компонентом професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

Проаналізовані нами документи першого напрямку аналізу визначають високий ступінь актуальності розгляду проблем розвитку вищої освіти в контексті її інформатизації. У них відбито основні тенденції модернізації вищої освіти в контексті розвитку інформаційного суспільства взагалі та інформаційно-освітнього простору зокрема.

Перейдемо до другого напрямку аналізу досліджень з проблеми інформаційно-освітнього простору, інформатизації вищої освіти в працях вітчизняних і зарубіжних учених.

Теоретичний аналіз наукової літератури [17; 18; 23; 26; 27; 29; 43; 62; 354; 749; 762] дозволив установити, що розвиток системи вищої освіти відбувається під впливом глобальних світових чинників модернізації, що припускає вплив не тільки внутрішніх чинників, але й чинників зовнішнього середовища, до яких ми будемо зараховувати інформатизацію вищої освіти, де інформаційне середовище вищу слугує складовим елементом інформаційно-освітнього простору в процесі професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури.

Це пов'язано з тим, що в останнім часом у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури спостерігається перебудова процесу навчання відповідно до вимог інформатизації вищої освіти, тобто формуються необхідні професійні компетенції з урахуванням майбутньої професійної діяльності, пов'язаної з використанням комп'ютера. Це, перш за все, пов'язано з модернізацією вищої фізкультурної освіти, що здійснюється за рахунок інтенсифікації про-

цесу фахової підготовки, посилення інноваційного та акмеологічного підходу до організації навчального процесу.

У ході дослідження ми звернули увагу на те, що зараз є актуальним аналіз ролі професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в контексті інформатизації вищої освіти України. Основною рушійною силою професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури є прагнення студентської молоді до інтеграції в соціальний контекст на основі застосування інформаційних технологій у професійній діяльності в умовах інформаційно-освітнього простору України.

Комплексний аналіз наукової літератури з проблеми інформаційно-освітнього простору дозволив виокремити дисертаційні роботи та наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, присвячені розгляду:

- освітнього простору, інформаційно-освітнього простору та інформатизації освіти (В. Богословський, Л. Васильченко, Л. Ворошилова, І. Гашенко, Ю. Жук, А. Журавльов, В. Извозчиков, С. Калашникова, Н. Кіндрат, Б. Коротяєв, В. Курило, М. Потьомкін, В. Третяченко, Л. Шершньов та ін.) [70; 71; 72; 93; 116; 124; 265; 266; 267; 336; 350; 393; 768];

- інформаційного простору (Т. Берестова, Н. Вараксіна, П. Рогова та ін.) [54; 607];

- адаптивних методичних систем у підготовці студентів вишів в умовах інформатизації освіти, системи підготовки майбутніх фахівців фізичної культури в умовах інформатизації освіти, організаційно-педагогічних основ проектування інформаційного простору в педагогічному ВНЗ (З. Горбачук, Л. Долінер, П. Петров, Є. Торіна, В. Шестаков та ін.) [137; 176; 554; 569; 694; 769];

- дидактичних умов розвитку дистанційної освіти в інформаційному просторі коледжу, інформаційно-освітнього простору вишу як чинника формування інформаційної професійної культури майбутнього фахівця, дидактичних умов розвитку дистанційної

*1.2. Інформаційно-освітній простір
у контексті інформатизації вищої освіти*

освіти в інформаційному просторі педагогічного університету, оцінки якості освітніх веб-сайтів як чинника розвитку єдиного інформаційного освітнього простору (С. Гільман, В. Новикова, В. Яріков, Т. Яшина та ін.) [130; 512; 784; 788];

- педагогічних умов формування професійно значущих властивостей особистості в дидактичних інформаційних середовищах, інформаційних полів у навчальній діяльності, основ розробки інформаційного середовища педагогічного вищу, антропологічного аспекту проектування інформаційного простору єдиного педагогічного комплексу (В. Красильникова, Т. Нечаєва, О. Ракітіна, О. Соколова, В. Тоїскін та ін.) [408; 505; 600; 651; 652; 692];

- проблем розвитку інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу на основі інформаційних і телекомунікаційних технологій, формування інформаційної компетентності й інформаційно-освітнього середовища вищу, інформаційно-освітнього середовища загальнонаукової підготовки студентів гуманітарних спеціальностей, використання технологічних стандартів в освітніх інформаційних системах, теоретико-методичних засад науково-педагогічних досліджень, інформаційно-освітнього середовища сучасного університету (О. Абросимов, А. Білощицький, М. Горячова, О. Ільченко, Н. Котенко, В. Красильникова, В. Оніщенко, Л. Панченко та ін.) [6; 67; 140; 316; 402; 408; 527; 540];

- творчої активності студентів в умовах інформаційно-освітнього середовища вищу, інформаційної та комунікативної компетентностей у системі інформаційної підготовки студентів-психологів на основі інформаційно-освітнього середовища, формуванню досвіду соціальної взаємодії підлітків в інформаційному освітньому середовищі школи, управлінню навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі предметної підготовки з інформатики в умовах інформаційно-освітнього середовища, педагогічному забезпеченню інформаційно-освітнього середовища засобами мережевих і мультимедіа технологій, сучасному інформаційно-освітньому середовищу, інформаційно-

освітньому середовищу вишу як умові успішного навчання інформатики студентів, предметного сегмента освітнього інформаційного середовища, технології формування готовності до професійної педагогічної самоосвіти спеціаліста фізичної культури (Н. Завгородня, О. Зіміна, Н. Кобіашвілі, А. Кондаков, М. Кондакова, Ю. Корнілов, І. Кулакова та ін.) [272; 295; 361; 376; 391; 430];

- інтеграції російської вищої школи до загальноєвропейського освітнього простору, організації єдиного освітнього простору у вищому навчальному закладі, розвитку технологій навчання в єдиному освітньому просторі „школа – виш”, відкритому фізкультурно-освітньому просторі як умові підготовки студентів факультету фізичної культури до педагогічної практик, єдиному освітньому просторі як інтегративної системи (Є. Павленко, Е. Самєрханова, О. Селіванов та ін.) [534; 618; 629];

- теорії й практиці навчання педагогічної комунікації в освітньому інформаційно-комунікаційному середовищі, побудові інформаційно-предметного середовища навчального кабінету вишу на основі ергономічного підходу, підвищенню якості навчання теоретичних основ інформатики в умовах інформаційно-предметного середовища педагогічного інституту на підставі системно-діяльного підходу, інформаційно-предметному середовищу як чиннику підготовки майбутніх інженерів-програмістів (Д. Бастова, Н. Бушлова, І. Розіна та ін.) [35; 85; 609];

- інформатизації суспільства й людини, використання предметно орієнтованого навчально-інформаційного середовища у вишах, проблем формування й організації навчального процесу в інформаційно-навчальному середовищі, інтерактивності в навчальному середовищі, дистанційній освіті, стимулюванню взаємодії й навчання з використанням синхронних та асинхронних повідомлень систем, віртуальної школи в мережевому середовищі навчання (Є. Зайцева, С. Панюкова, Е. Семенюк, Y. Karaliotas, Mariano M.L.D, De La Rosa N.P.C., Tella S., Seppo та ін.) [275; 542; 631; 812; 816; 832].

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

Представлені дисертації та наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених дають можливість глибше усвідомити актуальність розгляду проблеми інформаційно-освітнього простору в контексті інформатизації вищої освіти, а також зосередити увагу на основних дисертаціях, які мають безперечну наукову перевагу для нашої дослідно-експериментальної роботи.

У контексті нашого дослідження важливими з погляду розгляду повних особливостей інформаційного освітнього простору є наукові розвідки російських дослідниць Л. Васильченко [93] „Інформаційний освітній простір методичної служби регіону” та Л. Ворошилової [116] „Інформаційно-освітній простір системи неперервної освіти фахівців з інноваційної діяльності”. Л. Васильченко, посилаючись на праці вчених, зауважує, що загалом єдиний інформаційно-освітній простір трактується як сукупність таких компонентів: інформаційних ресурсів, що містять дані, відомості й знання, зафіксовані на відповідних носіях інформації; організаційних структур, забезпечуючи функціонування й розвиток єдиного інформаційно-освітнього простору, зокрема збір, обробку, зберігання, поширення, пошук і передачу інформації; засобів інформаційної взаємодії громадян і організацій, що забезпечують їм доступ до інформаційно-освітніх ресурсів на основі відповідних інформаційних технологій – програмно-технічних засобів і організаційно-нормативних документів [93]. На нашу думку, у цьому просторі формування інформаційної культури майбутнього вчителя фізичної культури повинно відбуватися з урахуванням перелічених вище компонентів і професійний розвиток повинен відбуватися в умовах неперервної освіти та продовжуватися протягом усієї професійної діяльності. У таких умовах формування інформаційної культури буде більш удалим і цілеспрямованим. Продовжуючи думку Л. Васильченко, Л. Ворошилова вказує, що призначення інформаційно-освітнього простору є в механізмі забезпечення стійкого розвитку системи неперервної освіти фахівців з інноваційної діяльності [116]. Резюмуючи твердження Л. Ворошилової

та Л. Васильченко, ми вважаємо, що формування інформаційної культури майбутнього вчителя фізичної культури в процесі професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору – важлива проблема, яка має вирішуватися комплексно на всіх етапах неперервної освіти в сучасних умовах інформатизації суспільства. Тому однією з глобальних цілей інформатизації освіти є підготовка вчителів різних спеціальностей, зокрема майбутніх учителів фізичної культури, які мають високий рівень інформаційної культури та готові застосовувати інформаційні технології в майбутній професійній діяльності. У цьому контексті ґрунтовною є дисертаційна робота російського дослідника О. Селіванова [629] „Ядро і периферія світового освітнього простору”, у якій він доводить, що інформаційна революція й формування нового типу суспільного устрою – інформаційного суспільства – висувають інформацію й знання на передній план соціального та економічного розвитку.

Зараз проблема інформатизації процесів фізичного виховання, як зазначає О. Жбанков, вирішується в ході розробки й реалізації методології побудови інформаційного простору (як навчальної бази), що дозволяє синтезувати нові методи організації навчально-тренувального процесу. Методологія інформатизації процесу фізичного виховання – самостійна галузь знань. Вона – результат творчого осмислення практичної діяльності й представляється як органічна (дуже специфічна) частина педагогічних методів фізичного виховання. Побудова її можлива на базі методів низки технічних галузей знань (обчислювальної техніки, інформатики, оптики), загальної педагогіки, психології та інших дисциплін, що забезпечують реалізацію якісно нових методів навчально-педагогічної діяльності у фізичному вихованні [263]. Такий підхід щодо розробки й реалізації методології побудови інформаційного простору, на нашу думку, дійсно вимагає впровадження нових методів організації не лише навчального, а й тренувального процесу у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури. Фізичне виховання в сучасному своєму

*1.2. Інформаційно-освітній простір
у контексті інформатизації вищої освіти*

розвитку стає позитивно залежним від інформаційного прогресу, модифікуючись та трансформуючись відповідно до нових вимог сучасної освіти в Україні. Тому повинна бути виражена інтеграція фізичного виховання з іншими науками, зокрема інформаційними.

Якщо зосередити увагу на особливостях певних просторів, то інформаційний простір повинен надати полігон для висунення й обробки нових ідей [321], а освітній простір, на нашу думку, повинен генерувати нові ідеї, форми й методи навчання в процесі професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури через професійне становлення в різних видах інформаційних середовищ в умовах інформаційно-освітнього простору відповідно до інформатизації вищої освіти. Саме професійний розвиток особистості майбутнього вчителя фізичної культури, який також є учасником інформаційного простору України, визначається як цілеспрямований процес вирішення самими студентами завдань, які реалізуються в процесі фахової підготовки.

Проблемам інформатизації освітнього простору у своїх дисертаціях, монографіях, наукових роботах приділяли увагу багато вчених, серед яких: О. Анохін, В. Вембер, О. Вязова, І. Гашенко, О. Дмитрієва, Р. Іващенко, В. Тоїскін В. Красильников та ін. [21; 97; 118; 124; 171; 308; 692].

Розробляючи зміст і методичні компоненти особистісно орієнтованого освітнього простору у вищій туристського профілю, О. Анохін [21] довів, що в контексті нових концепцій особистісно орієнтованої освіти будь-яке знання максимально ефективно засвоюється й застосовується в тому випадку, коли воно складає органічну єдність з індивідуальними структурами людини. В ідеальному випадку освітній простір повинен бути організований так, щоб процеси професійного й особистісного розвитку протікали взаємопов'язано, стимулюючи один одного по замкнутій системі з позитивним зворотним зв'язком. Для нашого дослідження важливо те, що саме таке взаємопов'язане протікання процесів професійного й особистісного

розвитку повинно відбуватися на основі інформатизації освітнього простору, а також інформатизації навчального процесу майбутнього вчителя фізичної культури.

Важливою є наукова праця В. Вембер [97] „Інформатизація освіти та проблеми впровадження педагогічних програмних засобів в навчальний процес”, у якій учена переконливо довела, що базисом глобального процесу інформатизації суспільства є інформатизація освіти, яка повинна випереджати інформатизацію інших напрямів суспільної діяльності, оскільки саме тут формуються соціальні, психологічні, загальнокультурні й професійні фундаменти для інформатизації суспільства. Авторка дійшла висновку, що педагогічна цінність електронних ресурсів закладається в процесі їх проектування та розробки. Тому при проектуванні та розробці електронних засобів навчального призначення необхідно враховувати педагогічні, психологічні та методичні вимоги для створення якісних електронних ресурсів, які відрізняються від вимог до друкованих видань. Для нас цінним є те, що професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури, безумовно, проходить в умовах інформатизації освіти, оскільки це веління часу. Тому формування професійних компетенцій на основі інформаційного світогляду, застосування педагогічних програмних засобів у навчальний процес передбачає розвиток специфічного професіоналізму як інтегральної характеристики фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

У дослідженні О. Вязової [118], яка вивчала інформатизацію освітнього простору вчителя інформатики й пов'язане з цим вивчення тенденцій, механізмів і шляхів такого простору, було показано, що зараз відбувається регулювання процесів формування інформаційної культури особистості, актуалізації готовності вчителя інформатики до життєдіяльності й професійної діяльності в умовах динамічних технологій, що змінюються, і засобів інформатизації. На підставі цього розроблено теоретико-прогностичну модель інформатизації

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

освітнього простору з урахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на освітній простір. Безумовно, формування інформаційної культури особистості майбутнього вчителя фізичної культури та його готовності до професійної діяльності в умовах масової інформатизації повинно призводити до оптимізації фахової підготовки, що буде осучаснювати професійну освіту майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освітнього простору.

Під час дослідження та аналізу основних аспектів проблем і перспектив сучасної дидактики в період парадигмальної трансформації освітнього простору України, який зробив І. Гашенко [124], було показано, що сучасна дидактика вимагає системних змін, які повинні змістити акцент з власне наукового змісту окремих дисциплін на вироблення компетенції, що дозволяє випускнику орієнтуватися в актуальному інформаційному просторі й отримувати необхідні знання, уміння й навички, необхідні для вирішення приватних завдань. Дослідником було доведено, що необхідно створювати альтернативну дидактичну системи освіти, яка відповідає входженню України в постіндустріальну, інформаційну фазу розвитку суспільства. Для нашого дослідження важливим є те, що особистісні та системні зміни в інформаційному просторі актуальні та вимагають теоретичного й методичного обґрунтування. Це, у свою чергу, надає можливість усвідомлювати необхідність зміни світогляду в межах прогресивного розвитку інформаційного суспільства та професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освіти.

Дисертаційна робота О. Дмитрієвої [171] „Соціалізація особистості студента в освітньому просторі вишу” широко висвітлює ідею про те, що інтеграційне розширення освітнього простору, установлення полікультурних доміант міжособистісної взаємодії орієнтують вищу школу не тільки на підготовку технологічно грамотного студента, але й висувають як найважливіше завдання збагачення сфери освоюваних індивідом соціальних ролей, допомогу молодому

покоління в оволодінні базовими соціальними здібностями й уміннями. У своїй роботі вчена вказує, що повсюдно затверджується в наш час соціокультурна парадигма – „освіта через усе життя” – не тільки підвищує значущість більш соціалізованого складника в діяльності вишу, але й зумовлює необхідність інноваційних підходів до педагогічного інструментарію її реалізації. На нашу думку, для майбутнього вчителя фізичної культури необхідно під час проходження виробничої адаптації на педагогічній практиці аналізувати певну майбутню професійну діяльність, а також соціальні умови існування з обраною професією. Такий новий статус для майбутнього вчителя фізичної культури забезпечується співвідношенням соціальної й професійної ролей.

Як зазначає Р. Іващенко [308] у дисертаційній роботі з проблеми розробки комп’ютеризованого уроку в освітньому просторі педагогічного коледжу, життя в сучасному світі високих технологій вимагає від молоді певного рівня освітньої підготовки, який неможливо „втиснути” в традиційні рамки навчального процесу. Автор доводить, що необхідна зміна змісту освіти. Тому перспективи розвитку освітньої інформатики тісно пов’язані з інтеграцією та зміною його методології, орієнтуючи на особистість кожного суб’єкта за рахунок можливостей інформаційних технологій, що й забезпечує досягнення якісно іншого рівня освіти. Ми поділяємо цю думку й хочемо додати, що зараз необхідне якісне оновлення змісту професійної освіти майбутнього вчителя фізичної культури відповідно до пріоритетних цілей вищої освіти, які б забезпечували всебічний розвиток розумових і фізичних здібностей студентів та підготовку до суспільного життя в інформаційному суспільстві.

Важливим орієнтиром для нашого дослідження у вирішенні поставлених нами завдань є монографія В. Тоїскіна та В. Красильникова [692] „Антропологічний аспект проектування інформаційного простору єдиного педагогічного комплексу”, у якій автори доводять, що професійне становлення майбутнього вчителя в інформа-

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

ційно-освітньому просторі педагогічного вишу зумовлене включенням його в систему професійної підготовки на основі використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і відбувається в процесі діяльності, спілкування, пізнання й самопізнання особистістю функціональних завдань педагогічної професії при багатоплановому усвідомленні свого місця в ній. Для нашого дослідження ця робота важлива тим, що професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі зумовлене оптимізацією системи фахової підготовки з використанням інформаційних технологій.

У ході теоретичного аналізу представлених наукових праць учених ми визначили, що інформатизація освітнього простору визначається організаційними, науково-технічними, навчально-виховними процесами, що актуалізують створення інформаційно-освітнього простору для всебічного використання інформаційних технологій у навчальному процесу майбутнього вчителя фізичної культури у вищій школі.

У контексті нашого дослідження ми зосередили увагу на тому, що в умовах сьогодення інформатизація вищої освіти характеризується появою нових технологічних засобів та створенням принципово інших форм і методів навчання відповідно до вимог Болонського процесу. Інформатизація вищої освіти для майбутнього вчителя фізичної культури є одним з найважливіших складників перебудови системи фізичного виховання, визначальною ланкою інформаційного суспільства на основі впровадження сучасних новітніх інформаційних технологій. Але зауважимо, що інформатизація професійної освіти майбутнього вчителя фізичної культури важлива не сама по собі, виходячи з того, що основним завданням інформатизації професійної освіти є безперечний вплив на певні види діяльності в навчальному процесі. Тому ми встановили, що інформатизація професійної освіти майбутнього вчителя фізичної культури повинна визначатися сукупністю інформатизації всіх об'єктів

освіти. Отже, основною сутністю інформатизації професійної освіти майбутнього вчителя фізичної культури є застосування інформаційно-комунікаційних технологій, які запроваджуються на всіх рівнях системи освіти.

Ми проаналізували основні напрями реформування вищої освіти, а також основні аспекти застосування інформаційних технологій у навчальному процесі, що дало підстави стверджувати, що інформатизація є основним чинником її модернізації. Для успішного вирішення проблем інформатизації вищої освіти для майбутнього вчителя фізичної культури доцільно комплексно проводити дослідження з формування комп'ютерної грамотності, інформаційної компетентності, інформаційної культури в галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини” тощо. Виходячи з цього, інформатизація цієї галузі не повинна відставати від інформатизації інших галузей знань. Це пов'язано з тим, що повинен відбуватися професійний та інтелектуальний розвиток особистості майбутнього вчителя фізичної культури, формування креативного мислення, а також міцних навичок працювати з інформацією. На сучасному етапі розвитку вишівської практики особливого значення набула проблема організації навчальної діяльності студентів із застосуванням інформаційних технологій за рахунок орієнтації на нові цілі фахової підготовки з використанням комп'ютерної техніки. Інформатизація професійної освіти є невід'ємним складником модернізації сучасної вищої школи.

Ми звернули увагу на те, що в останні десятиліття потужно оновилися комп'ютерна техніка. Упровадження інформаційних технологій та нових організаційних форм істотно змінило вимоги до сучасного фахівця з фізичної культури. Уже стали затребувані працівники широкого професійного профілю; відбувається вирішення певних суперечностей: а) між вимогами, які ставляться до особистості та діяльності майбутнього вчителя фізичної культури, і фактичним рівнем готовності випускників інститутів фізичного виховання і

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

спорту, до виконання ними своїх професійних функцій у загально-освітніх навчальних закладах; б) між типовою та стандартизованою системою професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури та індивідуально-творчим характером його професійної діяльності. Названі протиріччя зумовлюють необхідність вирішення пов'язаних з ними проблем в інформаційно-освітньому просторі: проблеми нового цілепокладання; проблеми нової структури вищої фізкультурної освіти; проблеми оновлення змісту освіти відповідно до вимог інформаційного суспільства; проблеми оновлення організаційних форм і методів навчання у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту.

Серед досліджень з питань вирішення проблем інформаційного, інформаційно-освітнього, єдиного світового освітнього просторів ми виокремили основні, які найбільш повно розкривають особливості аналізованої проблеми. Це праці таких учених, як: Є. Гільман, З. Горбачук, Л. Долінер, А. Журавльов, С. Калашникова, А. Кашаєв, М. Комар, Ю. Корнілов, Н. Лінкіна, В. Новикова, П. Петров, О. Торіна та ін. [130; 137; 176; 336; 348; 373; 391; 448; 512; 554; 694]. Проаналізовані дослідження представлених авторів було присвячено: розробці технології формування готовності до професійної педагогічної самоосвіти спеціаліста фізичної культури; дидактичним умовам розвитку дистанційної освіти в інформаційному просторі коледжу; інформатизації освіти в соціокультурному контексті, адаптивним методичним системам у підготовці студентів вишу в умовах інформатизації освіти; дослідженню проблем інтеграції України до світового інформаційно-освітнього простору; дистанційній освіті як чиннику формування єдиного світового освітнього простору; особистості в умовах інформатизації освіти в соціально-філософському аспекті; педагогічному забезпеченню інформаційно-освітнього середовища засобами мережевих технологій і мультимедіа; розробці педагогічних умов модернізації природничо-наукової освіти педагогічного коледжу в єдино-

му інформаційному просторі; створенню інформаційного освітнього простору вищу як чинника формування інформаційної професійної культури майбутнього фахівця; розробці системи підготовки майбутніх фахівців фізичної культури в умовах інформатизації освіти; визначенню сучасних інформаційних технологій у підготовці фахівців з фізичної культури і спорту; розробці організаційно-педагогічних основ проектування інформаційного простору в педагогічному виші. Подамо стислий аналіз представлених досліджень.

У ході аналізу дисертацій з питань створення та розвитку інформаційно-освітнього простору [55; 69; 93; 116; 118; 151; 299; 348; 395; 485; 512; 788] ми встановили, що інформаційно-освітній простір є носієм ідеї простору освітнього, але твердження про те, що на всіх етапах професійної підготовки майбутнього вчителя повинно здійснюватися моделювання інформаційно-освітнього простору у виші не відповідає логіці структурування інформаційно-освітнього простору України, у який входять окремі типи інформаційних та освітніх середовищ. Як зазначають Л. Кундозерова та Г. Бойченко [432], на всіх етапах професійної підготовки майбутнього вчителя повинно здійснюватися моделювання інформаційно-освітнього простору вищу – спеціально організована діяльність усіх суб'єктів педагогічного процесу, інформаційна взаємодія яких визначається індивідуальними, груповими й загальнолюдськими цінностями, що детермінують цілі, зміст, форми, методи, засоби, результат. На нашу думку, повинно здійснюватися моделювання інформаційних та освітніх середовищ, які допоможуть професійному розвитку майбутнього вчителя фізичної культури саме в інформаційно-освітньому просторі, який є частиною інформаційного суспільства України.

Зауважимо, що створення інформаційно-освітнього простору вимагає, як стверджує Л. Васильченко [93], наявності відповідних умов, які діляться на нормативні, технічні, ресурсні, кадрові: нормативні умови сьогодні визначено в Програмі інформатизації, Націо-

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

нальній доктрині розвитку освіти, затвердженої Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002 та ін.; технічні умови – необхідно прийняття єдиної системи програмних засобів обчислювальної техніки та засобів зв'язку, що використовуються в неперервному навчальному процесі; ресурсні умови – слід віднести саме банки та бази знань і даних, які здатні задовольнити потреби працівників освіти та мають можливість подальшого поповнення й постійного оновлення; кадрові умови – забезпечити організацію інфраструктури інформатизації освіти як складової частини інформатизації суспільства загалом, яка виконувала б роль структури, що забезпечує створення нових, тиражування й упровадження існуючих інформаційних технологій у систему неперервної освіти. Саме в таких умовах інформаційно-освітнього простору відбувається професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури. На ці умови ми будемо спиратися в нашому дослідженні.

Важливу думку подають С. Григор'єв та В. Гріншкун [146], які визначають інформаційно-освітній простір як простір здійснення особистісних змін людей в освітніх цілях на основі використання сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій, зростаюча роль яких в організації освітньої діяльності визначає актуальність завдання конструювання та структурування інформаційно-освітнього простору міста, області, країни загалом. На думку вчених, в умовах формування багатовимірного (багатоаспектного) інформаційно-освітнього простору навчальних закладів традиційні педагогічні технології перетворюються в так звані педагогічні інформаційні технології. Створення й розвиток педагогічних інформаційних технологій є необхідною умовою для функціонування інформаційно-освітнього простору держави, оскільки ці технології, з одного боку, базуються на основах теорії педагогіки, психології, інформатики, управління, з іншого – використовують найширші можливості сучасної інформаційної та телекомунікаційної техніки. Далі С. Григор'єв та В. Гріншкун наполягають на тому, що в державному масштабі інформацій-

но-освітній простір системи освіти має поєднувати в собі інформаційно-освітні простори всіх областей і регіонів країни; на обласному або регіональному рівні інформаційно-освітній простір становить об'єднання інформаційно-освітніх середовищ різних освітніх установ, що створюються на добровільній основі й у суворій відповідності із заздальгідь розробленими та затвердженими науково обґрунтованими педагогічними моделями, системами вимог, технологіями та специфікаціями.

У ході дослідження ми з'ясували, що вплив інформаційного та освітнього просторів у вищому навчальному закладі на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури безперечний, особливо в сучасних умовах інформатизації суспільства взагалі та комп'ютеризації навчального процесу зокрема. Як зазначає Ю. Жук [265], формування інформаційного освітнього простору, який сьогодні можна визначити як функціональне й просторове об'єднання суб'єктів освіти в систему соціально-педагогічних і предметно-інформаційних відносин, у якій кожен такий суб'єкт здійснює власну діяльність, використовуючи ресурсні складники й технологічні можливості системи.

Теоретичний аналіз наукових публікацій [116; 118; 151; 299; 348; 395; 485] дозволив з'ясувати, що зараз інтеграційні процеси, які відбуваються у світовому освітньому співтоваристві, визначаються створенням єдиного інформаційного простору системи освіти. Виходячи з цього, єдиний інформаційний простір системи вищої освіти повинен характеризуватися масштабом свого застосування й поєднуватися з глобальним освітнім простором. З цього приводу О. Павленко [534] вказує, що інтеграція російської вищої професійної освіти у світову, зокрема, європейську систему вищої освіти, – це один з принципів державної політики, зафіксований законодавчо. Учений, аналізуючи думку заступника генерального директора UNESCO Б. Пауера, який вказує, що універсальний шлях зближення – через систему освіти, яка дає можливість всім на-

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

вчитися жити у світі, співпраці, взаємодопомозі, доводить, що розвиток сучасних освітніх систем сьогодні є цілісним процесом безперервної зміни й розвитку складників їхніх елементів із спрямованістю на інтеграцію національних систем до єдиного світового освітнього простору.

Відповідно до цього Т. Яшина [788] наголошує, що інтеграційні процеси в системі вищої освіти, яка є вагомим елементом освітнього простору, спрямовані на забезпечення й конкурентоспроможність майбутнього вчителя фізичної культури на ринку освітніх послуг у Європі та світі. Необхідність інтеграції вищої освіти України до європейського освітнього простору є стратегічною політикою української системи освіти. Зараз використання освітніх веб-сайтів (ОВС) починає помітно впливати на сучасну російську освіту й культуру, створює умови для розвитку інноваційних методів навчання. ОВС стали компонентом єдиного інформаційно-освітнього простору (ЄІОП) Росії. Це дає підстави стверджувати, що формування єдиного інформаційно-освітнього простору повинно охоплювати всіх студентів, які користуються та передають певну навчальну або приватну інформацію.

Ми з'ясували, що одним з напрямів модернізації змісту вищої фізкультурної освіти є її інформатизація, і це також стосується оптимізації професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. Відповідно до цього О. Торіна [694] констатує, що ...ключовим чинником інформатизації освіти стає інформаційна культура педагога, його готовність до застосування інформаційних технологій у навчанні. Це складне завдання має на увазі перш за все підготовку кадрів працівників сфери освіти до використання нових інформаційних технологій (НІТ), формування інформаційної культури педагогів. Формально це досягається введенням нових спеціальностей у педвишах для підготовки фахівців у галузі інформатизації освіти, а також здійсненням підготовки в галузі НІТ студентів педагогічних вишів за всіма спеціальностями.

У ході аналізу соціально-філософських основ процесу інформатизації Ю. Корнілов [391] у своєму дослідженні „Педагогічне забезпечення інформаційно-освітнього середовища засобами мережевих технологій і мультимедіа” зосередив увагу на тому, що ці соціально-філософські основи процесу інформатизації включають три діалектично взаємозв’язаних компоненти: медіатизацію (яка є посередником), комп’ютеризацію та інтелектуалізацію. Представлені автором соціально-філософські основи процесу інформатизації безпосередньо впливають на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Тому одним з основних напрямів розвитку освітнього процесу є орієнтування на нові умови інформаційного суспільства, а також використання інформаційних технологій у навчальному процесі, у якому широко застосовуються електронні підручники, мережа Інтернет тощо. Використання інформаційних технологій у вищій освіті є реальністю для всього інформаційно-освітнього товариства, яке нерозривно пов’язане з процесом інформатизації. Ця тенденція відповідає цілям української освіти, які вимагають оновлення форм і методів професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в процесі навчання.

Розглядаючи особистість в умовах інформатизації освіти в соціально-філософському аспекті, сучасний філософ М. Комар [373] довів, що соціально-філософське осмислення особистості та її розвитку в умовах інформатизації освіти, механізму взаємозв’язку інформатизації освіти зі становленням або змінами ціннісних орієнтацій особистості дає можливість у новому інформаційному суспільстві на теоретичному й практичному рівнях визначити основу для вирішення багатьох соціальних проблем, насамперед особистісних, від чого залежить стан цих проблем у суспільстві. Продовжуючи думку вченого, З. Горбачук [137], досліджуючи інформатизацію освіти в соціокультурному контексті, наголошує, що інформатизація освіти сприяє підготовці громадян до життя й професійної

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

діяльності в нових суспільних умовах, інтеграції російської освіти в глобальну освітню систему й характеризується, з одного боку, безповоротністю, а з іншого – наявністю соціальних і соціокультурних бар'єрів на шляху інформатизації освіти. Інформатизація охоплює різні види освітньої діяльності: організацію й планування навчального процесу; вибір освітніх програм і технологій; проведення постійного контролю в різних формах за якістю знань тощо. Виходячи з цього, інформатизація професійної освіти майбутнього вчителя фізичної культури повинна стати невід'ємним компонентом інформатизації України взагалі й здійснюватися відповідно до прийнятих державних нормативно-правових документів, урахуовуючи при цьому особливості вищої фізкультурної освіти. Тому, на нашу думку, інформатизація професійної освіти майбутнього вчителя фізичної культури повинна відбуватися з урахуванням використання інформаційних технологій у навчальному процесі.

Досліджуючи систему підготовки майбутніх фахівців фізичної культури в умовах інформатизації освіти, П. Петров [554] указує, що оволодіння й використання сучасних ІКТ стають одним з основних компонентів професійної підготовки будь-якого фахівця, зокрема й у галузі фізичної культури і спорту, що вимагає розробки й упровадження в навчальний процес факультетів і інститутів фізичної культури професійно орієнтованих програмно-педагогічних засобів і курсів, спрямованих на оволодіння основами необхідних знань і накопичення особистого досвіду їх використання в професійно-педагогічній діяльності. Для нашого дослідження ця думка вченого має певні переваги. Ми визначили, що професорсько-викладацький склад пострадянського ґатунку не володіє комп'ютерною технікою настільки, щоб подати теоретико-методичний матеріал конкретної дисципліни із застосуванням інформаційних технологій. Тому необхідно готувати таких фахівців, які б мали певні знання, уміння й навички застосування інформаційних технологій у професійній діяльності.

У ході теоретичного аналізу ми встановили, що до найважливіших завдань інформатизації вищої освіти майбутнього вчителя фізичної культури освіти належить: сприяння підвищенню якості фахової підготовки, застосовуючи інформаційні технології впродовж усього періоду навчання; координація індивідуальних особливостей студентів з інформаційними технологіями в навчальному процесі; упровадження інформаційних технологій у дистанційне навчання тощо.

У цьому контексті, вивчаючи й вирішуючи проблему адаптивних методичних системи в підготовці студентів вишу в умовах інформатизації освіти, Л. Долінер [176] вважає, що інформатизація професійної освіти є одним з найважливіших напрямів інформатизації суспільства й полягає в забезпеченні цієї сфери освіти теорією й практикою використання та створення інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ), орієнтованих на досягнення психолого-педагогічних цілей навчання й виховання. Безумовно, зараз важливим елементом професійної освіти є інформатизація навчальних закладів і, як результат, – інформатизація навчального процесу з його індивідуалізацією. Це надає можливість забезпечити вибір рівня складності навчання для майбутнього фахівця з фізичної культури. Тому для підвищення ефективності навчального процесу необхідно приділяти увагу розробці перспективних засобів, методів навчання з орієнтацією на розвивальну професійну освіту, на основі чого повинні відбуватися індивідуалізація та можливість урахування психофізіологічних особливостей кожного майбутнього фахівця з фізичної культури.

Продовжуючи стислий аналіз досліджень учених, ми з'ясували, що в сучасних умовах вищої освіти відбувається еволюція змісту, форм і методів навчання, яка спонукає до розробок і впровадження нових новітніх освітніх технологій у початковий процес майбутнього вчителя фізичної культури. Тобто впровадження інформаційних технологій – це спроба запропонувати один зі шляхів, який

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

може інтенсифікувати навчальний процес, підняти інтерес у студентів до вивчення конкретної дисципліни та збільшити обсяг самостійної роботи, за рахунок чого підвищиться щільність вивченого матеріалу.

Важливою з погляду досліджуваної проблеми інформаційно-освітнього простору в контексті інформатизації вищої освіти є дисертація Є. Гільман [130] „Дидактичні умови розвитку дистанційної освіти в інформаційному просторі коледжу”. У цій роботі вчена вказує, що від рівня повноти, достовірності і своєчасності використовуваної інформації залежить якість освіти, адаптація до світового інформаційного суспільства, у якому інформаційні технології сприяють розвитку нових форм і нової якості освіти, що дозволяє своєчасно отримувати інформацію в будь-якій точці географічного простору. Тому саме тепер, коли відбувається неминучий перехід до інформатизації й комп’ютеризації навчального процесу у вищій школі, необхідно оптимізувати фахову підготовку майбутнього вчителя фізичної культури із застосуванням інформаційних технологій. Особливого значення набула якісна підготовка випускників факультетів та інститутів фізичного виховання, для яких їхній професійний розвиток в інформаційно-освітньому просторі характеризується використанням інформаційних технологій у навчальному процесі.

Відповідно до реформування вищої освіти для майбутнього вчителя фізичної культури індивідуальна освітня траєкторія повинна визначатися вибором шляху реалізації особистісного потенціалу впродовж навчання у виші. Такий потенціал повинен характеризуватися сукупністю креативних, пізнавальних та комунікативних здібностей студентів. Так, В. Новикова [512], досліджуючи інформаційний освітній простір вишу як чинник формування інформаційної професійної культури майбутнього фахівця, вказує, що сучасна освіта покликана не тільки задовольняти освітні запити суспільства – вирішувати проблему становлення й виховання професійно компетентного фахівця, але й надавати людині можливість вільного вибо-

ру індивідуальних освітніх траєкторій, відповідних її здібностям і пізнавальним потребам.

У дисертаціях Н. Лінкіної [448] та О. Торіної [694] проаналізовано проблеми створення та використання інформаційних просторів. Так, Н. Лінкіна говорить, що з появою інформаційних технологій природничо-наукова освіта має потребу в модернізації, оскільки з'являються можливості доступу до видалених баз знань, інформаційних даних ресурсів. О. Торіна доводить, що більшість сучасних дослідників проблеми інформатизації освіти сходяться на думці, що найближчою метою інформатизації є створення інформаційно-технологічного середовища, яке становить єдину систему апаратних засобів, програмного забезпечення.

Вивчаючи особливості інформаційно-освітнього простору системи неперервної освіти фахівців з інноваційної діяльності, Л. Ворошилова [116] встановила, що процес розвитку інформаційно-освітнього простору повинен супроводжуватися інформатизацією системи підготовки фахівців. Таке розуміння професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору ставить питання про необхідність модернізації педагогічної теорії й практики, а також системи педагогічних понять тощо. У роботі акцентовано увагу на тому, що розвиток інформаційно-освітнього простору здійснюється за рахунок збільшення кількості й обсягу елементів, що входять у його склад. У такому просторі, на думку авторки, інтенсивніше розвивається здатність до нововведень, розвиваються установки на зміни, на розвиток, на свідоме й цілеспрямоване співволодіння інноваційної діяльністю, розвиток інноваційної активності, інноваційного потенціалу.

Відповідно до цього, досліджуючи дистанційну освіту як чинник формування єдиного світового освітнього простору, А. Кашаєв [348] переконливо доводить, що однією з реалій кінця ХХ – початку ХХІ століть є інтенсифікація інтеграційних процесів у світовому освітньому просторі (МОП) – тенденція, яка стає однією з базових

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

категорій сучасної педагогіки. Єдиний світовий освітній простір, на думку вченого, є складним, нерівномірним, багаторівневим процесом тісно взаємозв'язаних кількісних і якісних перетворень, що базуються на єдності в підходах, цілепокладанні, у змісті освіти. Криза сучасної вищої освіти в тому й полягає, що найбільш актуальна й сучасна культура для майбутнього вчителя фізичного виховання є інформаційна культура, яка сформувала новий соціально-педагогічний ідеал фахівця з фізичного виховання і спорту. Виходячи з цього, додамо, що система вищої освіти поки продовжує функціонувати за старими стандартами, орієнтуючись на замовлення пострадянського суспільства. Тому існуюча система освіти не повною мірою відповідає потребам інформаційного суспільства, у якому перебуває майбутній учитель фізичної культури.

Досліджуючи проблеми інтеграції України до світового інформаційно-освітнього простору в контексті глобальних діалогів та дистанційного навчання, С. Калашникова, А. Журавльов [336] довели, що сучасний етап розвитку людства характеризується глобалізацією та інтеграцією світових соціально-економічних процесів, формуванням єдиного інформаційно-освітнього простору, інтернаціоналізацією освітнього ринку. Для нашого дослідження важливо зробити висновок, що дійсно здійснився перехід від одного (постіндустріального) до іншого (інформаційного) суспільства й що це характеризується формуванням єдиного інформаційно-освітнього простору, а в нашому випадку збігається з ідеєю синтезу інформаційного та освітнього просторів.

Але ми хочемо зосередити увагу на тому, що в наш час проявляються такі тенденції розвитку вищої освіти: інтегративність; інтерактивність; важливість застосування інформаційно-комунікаційних технологій тощо. У науковому контексті досліджуваної проблеми ми встановили, що магістральна лінія розвитку вищої освіти в сучасній Європі, яка передбачає формування єдиного освітнього простору, побудованого на специфічних принципах, ставить

перед фахівцями вищої школи завдання розробки й застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці з метою формування професіоналів високого класу.

Отже, світовий освітній простір поєднує національні освітні системи різного рівня акредитації. Тому сучасний світовий освітній простір є єдиним організмом, який продовжує формуватися за наявності в кожній освітній системі глобальних тенденцій свого розвитку. Це пов'язано з тим, що однією з тенденцій у розвитку світової освіти є впровадження нововведень у навчальний процес. Отже, простір стає наднаціональним за характером знань і залученням студентської молоді (майбутнього вчителя фізичної культури) до світових цінностей. Виходячи з цього, реформування вищої освіти є об'єктивною необхідністю сьогодення, але освітня система України не повністю відповідає новим вимогам інформаційного суспільства. Це пов'язано з тим, що євроінтеграційні процеси визначають необхідність теоретико-методологічного усвідомлення проблем європейського інформаційно-освітнього простору, а також можливостей поєднання українського інформаційно-освітнього простору з європейським.

Проведений аналіз другого напрямку досліджень з проблеми інформаційно-освітнього простору в працях вітчизняних та зарубіжних учених [151; 299; 348; 395; 464; 485; 504; 512; 767] дає підстави стверджувати, що основними компонентами інтеграційного процесу розвитку вищої освіти в умовах інформатизації освітнього простору є процеси інтеграції, а саме: технології навчальної та наукової діяльності; інноваційне навчально-методичне забезпечення навчального процесу, яке відповідає стандартам Болонського процесу; методи, засоби й технології професійної освіти; технології критеріїв оцінювання рівнів навчальних досягнень студентів тощо.

Перейдемо до аналізу джерел третього напрямку, які дають уявлення про основні інформаційні середовища у виші. Важливе значення для нашого дослідження мають дисертації та наукові розвід-

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

ки таких учених, як: Г. Абрамян, О. Абросимов, Д. Бастова, Н. Буслова, Є. Зайцева, О. Зіміна, Н. Кобіашвілі, Т. Нечаєва, О. Ракітіна, І. Розіна, Е. Семенок та ін. [4; 5; 6; 7; 35; 85; 275; 295; 361; 505; 600; 609; 631]. Основну увагу було зосереджено на розробці теоретичних засад професійного становлення педагога в інформаційному середовищі; розвитку інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу на основі інформаційних і телекомунікаційних технологій; побудові інформаційно-предметного середовища навчального кабінету вишу на основі ергономічного підходу; застосуванні системно-діяльнісного підходу як засобу підвищення якості навчання теоретичних засад інформатики в умовах інформаційно-предметного середовища педагогічного інституту; вирішенні проблем формування й організації навчального процесу в інформаційно-навчальному середовищі; розробці предметного сегмента освітнього інформаційного середовища; створенні інформаційно-освітнього середовища вишу як умови успішного навчання інформатики студентів; розробці педагогічних умов формування професійно значущих властивостей особистості студентів у дидактичних інформаційних середовищах; проблемам створення інформаційних полів навчальної діяльності; проблемам інформатизації суспільства й людини; розробці теорій і практики навчання педагогічної комунікації в освітньому інформаційно-комунікаційному середовищі; розвитку творчої активності студентів в умовах інформаційно-освітнього середовища вишу.

Так, у Законі України „Про інформаційну безпеку України” Розділ I. Загальні положення (Ст. 2. Основні поняття і терміни, використані в цьому Законі) [282] інформаційне середовище характеризується як усталене поєднання окремих суб’єктів національного інформаційного простору України, інформаційної інфраструктури та інформаційних ресурсів, що взаємодіють в інформаційних процесах. Відтак, грамотний майбутній учитель фізичної культури повинен уміти орієнтуватися у величезному потоці інформації в різних

інформаційних середовищах в умовах інформаційно-освітнього простору інформаційного суспільства.

Аналіз наукової літератури [299; 348; 395; 464; 485; 504; 512] в контексті досліджуваної проблеми дозволив установити, що в наш час якість знань, які отримує майбутній учитель фізичної культури, визначається застосуванням відповідних електронно-освітніх ресурсів, за допомогою яких формується відповідне інформаційно-освітнє середовище, яке підвищує якість навчального процесу, у якому найважливішими характеристиками є особисто орієнтований підхід.

Для нашого дослідження важливою є докторська дисертація Г. Абрамяна „Теоретичні основи професійного становлення педагога в інформаційному середовищі” [4], у якій учений довів, що аналіз психологічної готовності дозволяє розширити спектр можливих моделей взаємозв’язків в інформаційному середовищі: „педагог – інформаційний засіб (ІЗ)”, „педагог – ІЗ – педагог”, „педагог – ІЗ – учень”, „учень – ІЗ”, „учень – ІЗ – учень”. Автор акцентував увагу на тому, що професійне становлення педагога в умовах інформаційного середовища не може вважатися задовільним і ефективним, якщо в педагогічній науці не встановлені закономірності, принципи, зміст, умови та організаційні форми підготовки та діяльності педагога в інформаційному середовищі. Розробляючи теоретичні основи професійного становлення педагога в інформаційному середовищі, учений установив, що практично відсутні дослідження, присвячені методології цілісної системи розвитку педагога в умовах інформаційних технологій, які розглядають закономірності його професійного становлення, механізми вдосконалення системи освіти педагога, технології й методики адаптації традиційної моделі й принципів професійного розвитку до умов інформаційного середовища. Ця робота є методологічним орієнтиром у нашому дослідженні.

Але штучний поділ цілісної суті педагогічного процесу на систему й середовище без урахування їх взаємного впливу, а також дії середовища на особистість, на думку Т. Нечаєвої [505], призводить до

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

того, що сформовані властивості особистості не виявляються належною мірою. Ми вважаємо, що взаємний вплив системи й середовища повинен відбуватися в межах урахування індивідуальних характеристик особистості майбутнього вчителя фізичної культури.

У своєму докторському дослідженні „Розвиток інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу на основі інформаційних і телекомунікаційних технологій” О. Абросимов [6] переконливо довів, що за межами інтересу науковців залишається низка фундаментальних методичних проблем розвитку інформаційно-освітнього середовища вишу в умовах активного використання ІКТ. Предметом дослідження автора є теорія й практика формування та розвитку інформаційно-освітнього середовища вишу на основі ІКТ. Учений визначив, що важливим компонентом розвитку інформаційно-освітнього середовища є активне використання навчально-методичних комплексів, орієнтованих на різні навчальні дисципліни.

Інформаційне середовище як частина інформаційного простору, на думку О. Ракітіної [600], найближче зовнішнє по відношенню до індивіда інформаційне оточення, сукупність умов, у яких безпосередньо протікає діяльність індивіда. У нашому випадку зовнішнім щодо майбутнього вчителя фізичної культури інформаційним оточенням або сукупністю умов є саме інформаційне середовище як частина інформаційного простору, оскільки воно включає організаційно-методичні засоби, що забезпечують оперативний доступ до інформації та здійснюють певну інтеграцію та інтерналізацію. Виходячи з цього, інформаційне середовище повинно характеризуватися інформаційним і комунікаційним забезпеченням упродовж усього періоду навчання.

Відповідну структуру інформаційно-освітнього середовища через принципи його побудови подає Агентство гарантії якості для вищої освіти [822]. Цим агентством указано, що аналіз гідності й недоліків, існуючих інформаційних освітніх середовищ (ІОС), і сучасного стану інформаційних технологій і засобів телекомунікацій

дозволяє сформулювати такі принципи, на яких повинні будуватися проєктовані в наш час інформаційно-освітні середовища: багатокомпонентність, інтегральність, розподіленість, адаптивність. Також цим Агентством доведено, що сформульовані принципи побудови ІОС роблять необхідним розгляд інформаційно-освітнього середовища, з одного боку, як частини традиційної освітньої системи, з іншого, – як самостійної системи, спрямованої на розвиток активної творчої діяльності тих, хто навчається, із застосуванням нових інформаційних технологій.

У ході теоретичного аналізу ми з'ясували, що треба зосередити увагу на тому, який є сучасний діалог між майбутнім учителем фізичної культури та комп'ютером, і що становить обмін інформацією, який дозволяє підвищувати рівень засвоєння навчальних завдань у навчальному процесі. Інтернет-технології дозволяють проводити комп'ютерні конференції, завдяки яким майбутні вчителі фізичної культури можуть обмінюватися письмовими повідомленнями, створювати освітні ресурси, надсилати відеофрагменти інноваційних уроків фізичної культури тощо. Усе це має велику дидактичну цінність.

У докторській дисертації „Предметний сегмент освітнього інформаційного середовища та методика його використання в математичній освіті інженерів” дослідниці О. Зіміної [295] доведено той факт, що до теперішнього часу сформувалося нове місце існування людини, яку філософи називають інфосередовищем, показано, що вимога змінити цілі і зміст сучасної вищої освіти не може бути реалізована повною мірою до тих пір, поки не буде сформований належний сегмент інфосередовища – освітнє інформаційне середовище (або освітнє інфосередовище), змістовними компонентами якого є друкарські й електронні навчальні посібники нового типу. Авторка вказує, що в умовах масової вищої освіти взаємодія викладачів і тих, хто навчається, здійснюється переважно за допомогою освітнього інфосередовища, причому в комп'ютеризованому

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

суспільстві формуються нове освітнє інфосередовище й новий об'єкт навчання – студент, обізнаний про можливості комп'ютера, і тому не зацікавлений у вивченні того, що, на його думку, повинен робити комп'ютер, тобто студент орієнтований на те, що свої завдання він вирішуватиме спільно з комп'ютером. На думку вченої, це означає, що сучасних студентів потрібно вчити взаємодії з комп'ютерами й паралельно нарощувати можливості їхніх персональних комп'ютерів. Іншими словами, об'єктом навчання стає тандем „студент+комп'ютер” – паросток того самого гібридного інтелекту.

Відомо, що організація продуктивної самостійної роботи студентів [26; 29; 63; 342; 687], що реалізується за допомогою складної людино-машинної системи, якої є інформаційне освітнє середовище, повинна бути й методологічно, і методично виправданою та доцільною (Н. Кобіашвілі) [361]. Активне використання інформаційних технологій у навчальному процесі повинно призводити до інтеграції інформаційного середовища й освітнього середовища вишу, а інтеграція інформаційно-освітнього середовища й процесу навчання повинна відбуватися з урахуванням інтеграції наукової й навчальної діяльності впродовж усього періоду навчання студентської молоді у виші. Тому найважливішим показником якості отриманої вищої освіти є розвиток у студентів факультетів та інститутів фізичного виховання і спорту здібностей самостійно опановувати всі етапи навчання в інформаційно-комунікаційному, інформаційно-комунікаційному предметному середовищах в умовах інформатизація освіти. Одним з підходів до сучасної організації навчального процесу у вищій школі є створення відповідного інформаційно-комунікаційного та інформаційно-предметного середовищ, які повинні характеризуватися сукупністю психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних умов, які необхідно створювати для професійного зростання майбутнього вчителя фізичної культури з урахуванням формування професійних знань, умінь та навичок. Виходячи з цього, укажемо, що однією з вимог до змісту середовищ та фахової підготовки по-

винно стати формування інтегрованого середовища, яке б містило відповідний науково-методичний матеріал.

Для того, щоб успішно вирішити проблему інформатизації фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-комунікаційному та інформаційно-предметному середовищах в умовах інформаційно-освітнього простору, необхідно визначити кінцеву мету цього процесу, тобто результат – готовність фахівця цієї галузі до застосування інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності.

У контексті нашої проблеми вагомими є дисертації Д. Бастової [35], Н. Буислової [85] та І. Розіної [609], у яких започатковано розгляд проблем визначення теорії й практики навчання педагогічної комунікації в освітньому інформаційно-комунікаційному середовищі, інформаційно-предметного середовища навчального кабінету вишу на основі ергономічного підходу, системно-діяльнісний підхід як засіб підвищення якості навчання теоретичних основ інформатики в умовах інформаційно-предметного середовища педагогічного вишу. Аналізуючи дисертації вчених, представимо стисло їхні думки:

- у наш час система вітчизняної вищої професійної освіти знаходиться в стані модернізації, необхідність якої на сучасному етапі очевидна, оскільки проблема підготовки висококваліфікованих, компетентних, конкурентоспроможних фахівців стає особливо актуальною в умовах глибоких структурних змін у суспільстві (Д. Бастова) [35];

- використання засобів інформаційних і комунікаційних технологій дозволяє організувати процес навчання так, що учні отримують знання в результаті практичної діяльності в спеціально організованому середовищі (інформаційно-предметному), що дозволяє індивідуалізувати навчальний процес і звернутися до принципово нових пізнавальних засобів інформаційно-наочного середовища як одного із способів реалізації інформаційно-комунікаційних техно-

*1.2. Інформаційно-освітній простір
у контексті інформатизації вищої освіти*

логій: побудувати відкриту систему освіти, що забезпечує кожному індивідові власну траєкторію навчання; докорінно змінити організацію процесу пізнання шляхом зсуву його в бік системного мислення; створити ефективну систему управління якістю навчання; раціонально організувати пізнавальну діяльність тих, хто навчається, в ході навчального процесу; індивідуалізувати навчальний процес і звернутися до принципово нових пізнавальних засобів навчання (Н. Буслова) [85];

- проблеми взаємодії людей за допомогою комп'ютерних телекомунікацій, у комп'ютерних мережах та Інтернеті як одній з глобальних комп'ютерних мереж (комп'ютерно опосередкована комунікація, computer-mediated communication, sms), освоєння інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) як наукових та освітніх, що стали предметом досліджень незабаром після зародження Інтернету (І. Розіна) [609].

Для майбутнього вчителя фізичної культури підвищення якості процесу навчання можливо лише при ефективній організації індивідуальної діяльності саме в умовах інформаційно-предметного середовища. Тому існує необхідність підвищення якості фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, удосконалення управління навчальним процесом упродовж усього навчання в умовах інформаційно-предметного середовища вищого навчального закладу. Інформаційно-комунікаційне та інформаційно-предметне середовища в наш час дійсно слугують основою професійного зростання майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освіти, де вже на перший план постає використання в навчальному процесі мережі Інтернет. Виходячи з цього, на нашу думку, в умовах модернізації необхідне створення інформаційно-предметного середовища з мультимедійними навчальними кабінетами для професійного зростання майбутнього вчителя фізичної культури, що є дуже актуальною проблемою.

Розглянуті інформаційно-комунікаційне та інформаційно-предметне середовища як одні з головних основ професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури дали можливість стверджувати, що професійне зростання повинно визначатися неперервним процесом розкриття професійного потенціалу. Тому метою навчальної діяльності в інформаційно-освітньому середовищі вишу повинно стати оволодіння методами та засобами майбутньої професійної діяльності з використанням інформаційних технологій.

Навчально-інформаційне середовище [447; 453; 488] як сучасний чинник для професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури вбирає значну кількість навчальних цілей і може містити відповідну кількість дидактичних чинників. Однією з основних умов якісної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури є створення відповідного навчально-інформаційного середовища, а також прищеплення студентам інтересу до освіти. Зараз більшість навчальних закладів вирішує завдання індивідуалізації освіти, орієнтованості на конкретну професійну діяльність майбутніх фахівців у сфері фізичної культури і спорту. У зв'язку з цим постає завдання створити адаптивну навчально-інформаційну модель професійної середовища, яка б передбачала не тільки придбання професійних знань, але й розширення кругозору, отримання освіти, знань, умінь і навичок роботи з комп'ютером, що розширює професійні функції за допомогою інформаційних технологій.

Нові умови навчання для майбутнього вчителя фізичної культури в такому середовищі вимагають перегляду традиційних поглядів на структуру освітньо-інформаційного середовища вишу. Усе більшу силу набирає тенденція комп'ютеризації й гуманізації, що виражається у вільному виборі студентами дисциплін для навчання. Вузька спеціалізація себе в реальних умовах суспільства вже себе не виправдовує; потрібно розширити межі навчання та фундаменталізувати вищу освіту відповідно до вимог сучасного виробництва, а також сучасних наукових досягнень.

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

Отже, розпочата робота, як стверджує Е. Семенюк [631], надає нові можливості для підвищення рівня комп'ютерної грамотності та інформаційної культури, оскільки те місце, яке комп'ютерна техніка вже посіла в організації й виконанні розумової праці, примушує вельми серйозно ставитися до відповідної підготовки дітей, учнівської та студентської молоді. Перетворення комп'ютера на могутній засіб розвитку людського інтелекту – це, так би мовити, стратегічний напрям прогресу інформаційної техніки.

Виходячи з цього, для майбутнього вчителя фізичної культури інформаційно-навчальне середовище також є динамічною системою, яка характеризується цілісною сукупністю педагогічних, психологічних та освітніх ситуацій. Отже, ефективна організація навчального процесу, на думку Є. Зайцевої [275], в ІОС залежить і від організаційно-технічних чинників, таких як рівень розвитку інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури вишу і включеність у цю інфраструктуру тих, хто навчається, і від цілого комплексу психолого-педагогічних умов, які необхідно розвивати в процесі взаємодії суб'єктів навчального процесу. Інформаційно-навчальне середовище [331; 526] надає можливість кожному студенту реалізувати свою освітню траєкторію. У цьому сенсі навчання в ІОС постає як динамічна система, яка є цілісною сукупністю освітніх ситуацій, що поступово змінюють один одного.

У звіті про загальні збори Національної академії педагогічних наук України [288] „Інформатизація освіти в Україні: стан, проблеми, перспективи”, які відбулися 10 листопада 2011 року в Інституті педагогіки, В. Мадзігоном стисло охарактеризовано завдання Академії. Було зазначено, що для успішної інформатизації освіти важливим є формування ІКТ-компетентності та готовності вчителів, викладачів професійно-технічних і вищих навчальних закладів до роботи в інформаційному навчальному середовищі, оволодіння відповідними методиками. При цьому, у цьому звіті йдеться не про „вмонтовування” комп'ютера в традиційні педагогічні

системи, а про створення принципово нових навчальних технологій на основі інформатизації дидактичного процесу, наприклад, інформатизація освітньої діяльності дасть змогу розв'язувати проблему формування ключової компетентності „навченості навчатися” („learning to learn”), докорінно підвищити самостійність у навчальній діяльності учня, студента. На його думку, доцільно було б створити стандарт інформатичної культури педагога, оскільки запровадження ІКТ у навчальний процес зумовлює необхідність володіння новими професійними вміннями й навичками. Тому завданням Академії в цьому плані є активізація наукових досліджень зі створення нових методик використання інформаційних технологій, а також обґрунтування змісту, форм і методів підготовки педагога.

Проведений аналіз наукових досліджень [55; 69; 93; 116; 118; 151; 299; 348; 395; 454; 485; 512; 526; 788] дає підстави стверджувати, що для створення інформаційно-освітнього середовища необхідно повністю задіяти науковий, навчально-методичний, організаційно-технологічний і кадровий потенціал усієї системи вищої освіти. Створення високотехнологічного інформаційно-освітнього середовища як реальність професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури розглядається через модернізації технологічної бази системи вищої освіти, здійснення переходу до відкритої освіти, що відповідає вимогам інформаційного суспільства. Інформаційно-освітнє середовище представляється як елемент сучасного освітнього середовища. Воно виражається в цілісності спеціально організованих педагогічних умов розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури; базується на інформаційно-комунікаційних технологіях; характеризується сукупністю інформаційної та технічної підсистем, що цілеспрямовано забезпечують навчальний процес майбутнього вчителя фізичної культури; побудоване за допомогою інтеграції наукової та навчальної діяльності, розробкою віртуальних бібліотек та структурованим навчально-методичним комплексом;

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

характеризується програмно-комунікаційним і інформаційно-педагогічним простором з конкретними технологічними засобами організації навчального процесу тощо.

У ході монографічного дослідження ми встановили, що створення інформаційно-освітнього середовища в сучасних умовах освітньої реальності для професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в наш час є головним завданням вищої освіти, вирішення якого визначає впровадження інформаційних технологій у навчальний процес. Таке інформаційно-освітнє середовище повинно включати програмне забезпечення навчального процесу студентської молоді та викладачів, відповідні бази даних тощо. Зазначимо, що основними ознаками такого інформаційно-освітнього середовища є: наявність педагогічної системи, у якій відбуваються такі педагогічні процеси, які визначають систему взаємин студентів і викладачів; застосування інформаційних технологій для управління подачі педагогічної інформації тощо.

На підставі отриманих результатів теоретичного аналізу наукової літератури з проблеми інформаційно-освітнього простору в контексті інформатизації вищої освіти ми дійшли таких висновків:

1. З урахуванням сучасних проблем сучасної вищої освіти майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освітнього простору нами було встановлено, що інформатизація освітнього простору повинна визначатися організаційними, науково-технічними, навчально-виховними процесами, які актуалізують створення єдиного інформаційно-освітнього простору для всебічного використання інформаційних технологій у навчальному процесі майбутнього вчителя фізичної культури у вищій школі. Ми з'ясували, що інтеграційне розширення освітнього простору, у якому перебуває майбутній учитель фізичної культури, повинен орієнтувати фахову підготовку не тільки на підготовку грамотного студента в питаннях інформаційної компетентності, інформаційної культури, але й на допомогу студентській молоді в оволодінні базовими необхідними про-

фесійними навичками в умовах інформатизації освітнього простору української освіти.

2. Аналіз наукової літератури першого напрямку (аналіз нормативної бази розвитку вищої освіти в контексті її інформатизації) засвідчив, що основними нормативними документами інформатизації освіти є Закон України „Про інформаційну безпеку України”, Указ Президента України „Про Національну доктрину розвитку освіти”, Концепція національної програми інформатизації, Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні, Меморандум Створення інформаційної освітньої мережі „Українська дистанційна освіта”. Проаналізовані документи допомогли визначити високий ступінь актуальності розгляду проблем розвитку вищої освіти в контексті її інформатизації, у яких відбиваються основні тенденції модернізації вищої освіти в контексті розвитку інформаційного суспільства.

3. Аналіз наукової літератури другого напрямку досліджень з проблеми інформаційно-освітнього простору, інформатизації вищої освіти, які було розглянуто в працях вітчизняних і зарубіжних учених, дозволив констатувати, що проблемам освітнього, інформаційного, інформаційно-освітнього просторів, також інформатизації освіти присвячено багато наукових робіт вітчизняних і зарубіжних науковців. Інформатизація професійної освіти пов’язана з широким використанням комп’ютера та інформаційних технологій у навчальному процесі. Інформатизація професійної освіти повинна бути спрямована на професійний розвиток студентів, удосконалення змісту навчального процесу тощо. Результатами інформатизації професійної освіти повинні бути: підвищення рівня інформаційної культури; інтеграція навчальної та наукової діяльності тощо. Вища професійна освіта майбутнього вчителя фізичної культури вимагає вдосконалення використання інформаційних технологій, програмного та інформаційного забезпечення навчального процесу. У ході дослідження ми встановили умови інформаційно-освітнього простору, які діляться на нормативні, технічні, ресурсні, кадрові. Саме в цих умовах

1.2. Інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти

інформаційно-освітнього простору відбувається професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури.

Ураховуючи те, що реформування вищої освіти є об'єктивною необхідністю сьогодення, де освітня система України не повністю відповідає новим вимогам інформаційного суспільства, ми встановили, що оптимізація професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури повинна характеризуватися вибором найсприятливішого варіанта умов та засобів навчання. Отже, саме професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі, де інформаційні технології в навчальному процесі займають певне місце, ми визначили, що інформаційно-освітній простір характеризується визначеним обсягом освітніх послуг із застосуванням інформаційних технологій, який робить значний вплив на освіту та навчальний процес майбутнього вчителя фізичної культури. Ми з'ясували, що вища освіта майбутнього вчителя фізичної культури вимагає вдосконалення навчального процесу, у якому необхідно широко застосовувати інформаційні технології.

4. Аналіз джерел третього напрямку досліджень, які дають уявлення про основні інформаційні середовища у виші, дозволив установити, що основну увагу в аналізованих нами роботах приділено проблемам розвитку інформаційно-освітнього середовища вишу на основі інформаційних і телекомунікаційних технологій; творчої активності студентів в умовах інформаційно-освітнього середовища вишу; використанню предметно орієнтованого навчально-інформаційного середовища у вишах; проблемам формування й організації навчального процесу в інформаційно-навчальному середовищі тощо.

У ході теоретичного аналізу, досліджуючи інформаційне середовище як складовий елемент інформаційного простору в процесі професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури, ми визначили, що стратегічним завданням системи вищої освіти є формування компетентного майбутнього вчителя фізичної культури у сфері застосування інформаційних технологій, де інформаційна компе-

тентність та інформаційна культура будуть слугувати найважливішою частиною професіоналізму в сучасному інформаційному суспільстві. Ми з'ясували, що в будь-якому сучасному навчальному процесі застосування інформаційних технологій в інформаційному середовищі вишу пов'язано з визначенням прикладної інформації, програмних засобів тощо. Розглянуті поняття вітчизняних і зарубіжних дослідників дають можливість усвідомити те, що різні види середовищ мають певний вплив на особистість учасників навчального процесу, створюють нові стосунки між викладачами та студентами шляхом використання інформаційних технологій, реалізацію on-line взаємодії та on-line навчання. Навчально-інформаційне середовище зараз постає як освітній електронний контент і становить сукупність електронних навчальних програм. Використання такого контенту підвищує якість і ефективність навчального процесу на основі застосування електронних освітніх ресурсів упродовж усього періоду навчання у виші. Ми з'ясували, що одним з найважливіших напрямів у сучасній вищій освіті є розробка й упровадження інформаційних технологій у навчальний процес майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освіти саме в новому освітньо-інформаційному середовищі вищого навчального закладу.

5. У ході дослідження, аналізуючи інформаційно-освітнє середовище як реальність професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури, нами було встановлено, що інформаційно-освітнє середовище повинно характеризуватися доступом інформаційних ресурсів, можливістю реалізовувати різні види взаємодії викладачів і студентів, де викладач постає в ролі професійного консультанта та координатора навчального процесу. У процесі вивчення навчально-інформаційного середовища як сучасного чинника професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури ми визначили, що основною рушійною силою професійного розвитку є прагнення майбутнього вчителя фізичної культури до інтеграції в соціальний контекст інформаційного суспільства, де він мав би змогу бути кон-

курентоспроможним фахівцем. Тому навчально-інформаційне середовище повинно відповідати сучасним уявленням про отримання та переробку інформації, яку потім можна використовувати в майбутній професійній діяльності.

1.3. Вища фізкультурна освіта в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

У сучасних умовах освітянських модернізацій в Україні взагалі та системи фізичного виховання зокрема інформатизація та комп'ютеризація ставить перед вищою фізкультурною освітою низку нових завдань, за рахунок яких переглядається освітня парадигма для майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації вищої освіти. Виходячи з цього, для аналізу теоретико-методологічних засад професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві ми використали третій шлях, який передбачав аналіз вищої фізкультурної освіти в контексті модернізації системи фізичного виховання та застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури.

Для проведення аналізу наукової літератури з проблеми вищої фізкультурної освіти в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору ми виокремили два напрями:

1. Аналіз дисертаційних робіт та наукові розробки провідних учених з питань вищої фізкультурної освіти.
2. Аналіз наукових досліджень, які характеризують особливості підготовки випускників фізкультурних вишів.

Це спонукало нас розглянути необхідність глибокого наукового усвідомлення всіх аспектів інформатизації й комп'ютеризації навчального процесу, де комп'ютеризація прямо залежить від якісного рівня комп'ютерної техніки у виші. Тому реформування вищої

фізкультурної освіти в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору не може вважатися задовільним і ефективним, якщо у вищій фізкультурній освіті не встановлені нові принципи, зміст, умови та організаційні форми професійної підготовки в інформаційному середовищі та суспільстві.

Досліджуючи проблему вищої фізкультурної освіти, ми з'ясували, що професійний розвиток визначається процесом, у якому відбуваються кількісні, якісні і структурні перетворення особистості. Виходячи з цього, зміст професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах реформування вищої фізкультурної освіти повинен бути охарактеризований з урахуванням специфічної спрямованості та умов майбутньої професійної діяльності. З цього приводу М. Косцова та О. Гришина [400] наголошують, що професійний розвиток, основною суттю якого є закономірна зміна індивіда й особистості в ході професійної діяльності, характеризується кількісними, якісними і структурними перетвореннями, що забезпечують нормальне функціонування людини як суб'єкта праці. Для майбутнього вчителя фізичної культури об'єктом професійного розвитку та однією з форм реалізації творчого потенціалу є такі інтегральні характеристики особистості, як професійна спрямованість в умовах інформатизації освіти, професійна компетентність у контексті застосування інформаційних технологій у професійній діяльності та емоційна стабільність в інформаційному суспільстві в умовах реформування вищої фізкультурної освіти.

Почнемо дослідження проблеми вищої фізкультурної освіти в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору з першого напрямку, а саме з аналізу дисертаційних робіт та наукових розробок провідних учених з питань вищої фізкультурної освіти.

У процесі дослідження опрацьовано дисертації та наукові розробки провідних учених з питань вищої фізкультурної освіти, серед

яких: М. Бабаєв, Н. Белікова, З. Дзюба, С. Єрмаков, М. Ісаченко, Р. Клопов, Л. Кожевнікова, Г. Кондрацька, Т. Круцевич, Н. Куришева, Н. Маковецька, Н. Матюніна, Л. Мосяйкіна, Д. Неситов, Т. Ротерс, І. Свістельник, Н. Стеценко, У. Сундетова, В. Тютюков, Р. Хужин, М. Цуцаєва, М. Чесноков, Р. Чудна, В. Шандригось, Г. Шандригось та ін. [31; 61; 260; 356; 357; 358; 368; 377; 415; 435; 459; 471; 494; 503; 614; 624; 625; 668; 675; 701; 734; 736; 750; 755; 758], у яких досліджено добір і конструювання теоретичного компонента змісту фізкультурної освіти в середній загальноосвітній школі; структуру та зміст навчальної дисципліни „Адаптивне фізичне виховання” в системі вищої фізкультурної освіти; перспективи розвитку вищої фізкультурної освіти в контексті професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичної реабілітації; інформатизацію вищої фізкультурної освіти; формування фізичної культури й здорового способу життя особистості; шляхи вдосконалення викладання теорії й методики фізичного виховання в спеціалізованому навчальному закладі; вищу фізкультурну освіту (тенденції інформаційного розвитку); формування інформаційної готовності майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту; потребу абітурієнтів у вищій фізкультурній освіті як критерію відбору контингенту у фізкультурні вищі; регіональну спрямованість спеціальної підготовки фізкультурних кадрів у системі вищої професійної освіти; становлення й розвиток вищої фізкультурної освіти в Росії в другій половині XIX – на початку XXI ст.; організацію самовиховання педагогічного такту студентів у системі вищої фізкультурної освіти; підготовку спортивних менеджерів у системі вищої фізкультурної освіти; організаційно-методичні основи формування математичної компетентності спеціаліста з фізичної культури і спорту в умовах вищої фізкультурної освіти; динаміку зміни ціннісних орієнтацій студентів у сфері вищої фізкультурної освіти, дидактико-акмеологічні перетворення процесу освоєння спеціального змісту вищої фізкультурної освіти; довшівську підготовку в системі неперервної освіти фізкультурного вишу; методику формування валеологічних

знань у системі фізкультурної освіти молодших школярів; організацію комплексного контролю за рівнем фізкультурної освіти студентів; актуальні проблеми фізкультурної освіти вищої школи в контексті сучасних вимог українського суспільства; роль фізкультурної освіти в навчально-пізнавальній діяльності студентів; педагогічні умови реалізації функцій тестового контролю в системі вищої фізкультурної освіти; наукові інформаційні аспекти фізкультурної освіти тощо.

У наш час у вищій фізкультурній освіті склалися певні теоретичні та практичні передумови, які створюють умови для побудови педагогічної системи професійно-особистісного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури у вищій школі. Це пов'язано з перспективним напрямом його майбутньої діяльності, орієнтованої на максимальне сприяння особистісному й професійному розвитку. Отже, у ході професійного розвитку студентів як фахівців процес з цілісним формуванням особистості професіонала характеризується професійним становленням, що відбувається на основі самореалізації в професійному середовищі. Саме це дозволяє майбутньому вчителю фізичної культури бути конкурентоспроможним фахівцем.

Сучасна вища фізкультурна освіта в Україні має великі теоретико-методологічні перетворення в умовах інформаційно-освітнього простору інформаційного суспільства, де на перше місце постали інформаційні технології. Використання інформаційних технологій у навчальному процесі майбутніх учителів фізичної культури – це веління часу, і тому необхідно створити умови для професійного зростання протягом усього професійного періоду, що відобразиться на створенні нової системи фізичного виховання учнівської молоді.

Розгляд проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури у світлі реформування вищої фізкультурної освіти в Україні дає можливість визначити роль використання сучасних інформаційних, педагогічних та акмеологічних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури. У ході тео-

1.3. Вища фізкультурна освіта в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

ретичного аналізу з'ясовано, що модернізація у вищій фізкультурній освіті повинна відбуватися в напрямку інформатизації навчального процесу, і саме це повинно стати ядром такої модернізації.

У ході дослідження ми визначили, що основною ідеєю професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури у світлі реформування вищої фізкультурної освіти є ідея детермінації розвитку особистості, де студент вивчається зі специфічних позицій відповідності професії та майбутньої професійної діяльності. Досліджуючи підготовку фахівців з фізичної культури і спорту за новим державним стандартом (П. Петров) [554], вивчаючи стан, проблеми та перспективи неперервної професійної освіти у сфері фізичної культури (І. Латипов) [440]; досліджуючи неперервну професійну освіту як веління часу (Ю. Драгунов) [246], ми визначили, що головна мета професійної фізкультурної освіти полягає в підготовці висококваліфікованих фахівців для всіх ланок системи фізичної культури і спорту на основі реального попиту на їхні послуги, у їхній здатності забезпечити якісний педагогічний супровід усього різноманіття фізкультурно-оздоровчих програм у різних освітніх установах та інших організаційних структурах фізичної культури і спорту.

У сучасних умовах модернізації системи фізичного виховання в Україні зростають вимоги до майбутнього вчителя фізичної культури як фахівця в певному виді діяльності. Як показує досвід, майже в усіх видах професійної діяльності недостатньо лише бажання. Успіх багато в чому залежить від наявності конкретних здібностей до цього роду професійної діяльності, а також від професійної спрямованості. Вибір майбутньої професії або професійне самовизначення є основою самоствердження майбутнього вчителя фізичної культури в сучасному інформаційно-освітньому просторі.

Стратегічним напрямом реформування вищої фізкультурної освіти, як зазначав І. Свістельник [624], є активне запровадження сучасних комп'ютерних технологій в інформаційну діяльність. Дос-

ліджуючи тенденції інформаційного розвитку в контексті вищої фізкультурної освіти, учений указує, що для цього необхідна цілеспрямована політика розробки й використання не лише окремих програм навчання за допомогою комп'ютера, а створення комплексу навчально-інформаційних матеріалів. Такими продуктами мають стати електронні варіанти навчально-методичних матеріалів, такі як комп'ютерні презентації, електронні підручники, практикуми з можливістю моделювання реальних процесів, лекційний матеріал, озвучений і доповнений, окрім тексту, і відеоматеріалами, слайд-лекції, електронні каталоги бібліотек тощо. Стратегічним напрямом реформування вищої фізкультурної освіти є не тільки активне запровадження сучасних комп'ютерних технологій, а й використання здобутих знань, умінь та навичок у майбутній професійній діяльності під час роботи в загальноосвітньому навчальному закладі.

Теоретичний аналіз наукових здобутків провідних учених (О. Аніщенко, Н. Баловсяк, С. Барбашов, П. Грабовський, О. Падалка, І. Свістельник, І. Уголькова, А. Федоров, Р. Хужин, М. Цуцаєва, М. Чесноков [20; 38; 39; 142; 624; 714; 715; 734; 736; 750] дозволяє стверджувати, що інформаційна модернізація навчального процесу майбутніх учителів фізичної культури має бути ядром модернізації вищої фізкультурної освіти в Україні. Вища фізкультурна освіта нашої держави має вагомі досягнення в інформаційному забезпеченні навчального процесу, тому необхідно застосовувати інформаційні технології у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури, які виведуть галузь „Фізичне виховання, спорт, здоров'я людини” на новий змістовно-навчальний рівень. Виходячи з цього, професійний розвиток фахівців з фізичної культури повинен ураховувати нові тенденції розвитку системи вищої фізкультурної освіти в Україні.

Вивчаючи сучасний стан і перспективи вищої фізкультурної освіти, І. Уголькова [702] зосередила увагу на події, яка відбулася в листопаді 1999 року в Берліні: Всесвітній саміт з фізичної культури,

організований Міжнародним комітетом спортивних наук та фізичної культури (ICSSPE). У Міжнародній хартії з фізичної культури і спорту (UNESCO) зазначено, що фізична культура і спорт є основним елементом перманентної освіти в загальній системі освіти. У наш час, наголошує дослідниця, назріла необхідність консолідувати спільні зусилля на підвищення ролі фізичної культури в усьому світі, тому, що ICSSPE планує зібрати на саміт з фізичної культури представників неурядових, національних і регіональних організацій, державних міністерств, а також міжнародних об'єднань і організацій, зацікавлених у розвитку фізичної культури.

У ході теоретичного аналізу ми з'ясували, що вища фізкультурна освіта нашої держави має величезний досвід з підготовки фахівців, які в змозі вирішувати завдання в умовах модернізацій та реформувань. Як зазначає І. Свістельник [624], освітня діяльність відповідно до вимог Болонської декларації вимагає застосування нових принципів організації навчального процесу, нових технологій опанування знань, нових методів навчання, створення інформаційного середовища у різних формах, зокрема електронній, яка базується на комп'ютерних технологіях.

Комплексний аналіз наукової літератури [38; 39; 142; 624; 714; 715; 734; 736] показав, що на сучасному етапі розвитку вищої фізкультурної освіти поки відсутня методика й повноцінна практика використання комп'ютерних інформаційних технологій у навчальному процесі. Майбутні вчителі фізичної культури повинні вдало володіти автоматизованими системами. Завдяки мережі Інтернет у галузі фізичної культури і спорту створюються нові навчальні та наукові можливості. Тому модернізація вищої фізкультурної освіти в напрямку інформатизації навчального процесу цілком відповідає модернізації вищої освіти в умовах інформаційно-освітнього простору України. Виходячи з цього, напрямом використання комп'ютерної техніки у вищій фізкультурній освіті є всесвітня мережа Інтернет, яка сьогодні постає найбільш могутнім у світі інформаційно-технологічним сере-

довищем і наявність якої викликає величезний інтерес не лише в молоді. Завдяки мережі Інтернет у галузі фізичної культури і спорту, на думку В. Шандригося та Г. Шандригося [758] створюються зовсім нові можливості: проведення телеконференцій; обмін інформацією; організація спільних досліджень з різними навчальними закладами; організація консультативної допомоги студентам, спортсменам і тренерам з науково-методичних і спортивних центрів; організація мережі дистанційного навчання; формування вміння добувати інформацію з різноманітних джерел, банків знань, банків даних, зберігати її, передавати й обробляти. Завдяки доступу до мереж телекомунікацій не лише істотно підвищується інформаційна озброєність, але й надається унікальна можливість спілкування з колегами практично в усьому світі.

Досліджуючи вищу фізкультурну освіту в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, увагу привернула монографія Р. Клопова „Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій: теорія і практика” [358] та його наукова робота „Інформатизація вищої фізкультурної освіти” [357], де вчений доводить, що тенденції, пов’язані з упровадженням кредитно-модульної системи та інформатизацією суспільства й вищої освіти, мають значний вплив на модернізацію системи професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту в Україні. Науковець зазначає, що процеси Євроінтеграції, уніфікації та інформатизації вищої фізкультурної освіти вимагають розробки електронних навчально-методичних комплексів дисциплін і сучасної інформаційної підтримки процесу професійної підготовки майбутніх фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій. Твердження Р. Клопова про те, що процеси Євроінтеграції, уніфікації та інформатизації вищої фізкультурної освіти вимагають розробки електронних навчально-методичних комплексів дисциплін, визначає суть професійного розвитку май-

1.3. Вища фізкультурна освіта в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

бутнього вчителя фізичної культури в умовах реформування вищої фізкультурної освіти в Україні. Ми погоджуємося з думкою вченого і вважаємо, що інформатизація суспільства вже не оминає й галузь „Фізичне виховання, спорт, здоров'я людини”. Усе це вказує, що професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури у світлі реформування вищої фізкультурної освіти в Україні є актуальною сучасною педагогічною проблемою, яка повинна вирішуватися через розробку нових нормативно-правових документів та доповнення попередніх: Закон України „Про фізичну культуру і спорт” [284], Закон України „Про вищу освіту” [281] тощо.

Аналіз досліджень [142; 624; 714; 715; 734], а також вивчення освітньої практики свідчить, що в системі вищої фізкультурної освіти майбутній учитель фізичної культури продовжує поставати як об'єкт процесу масової підготовки вчителів для загальноосвітніх закладів. Як стверджують М. Косцова та О. Гришина [400], про це свідчить одноманітність змісту навчальних курсів, орієнтація студентів на традиційне заучування й виконання, дефіцит методів, які активізують особистісний потенціал майбутніх учителів.

Підвищення багатопрофільності вищої освіти в Україні в межах Болонського процесу нерідко веде до зростання інформації, а не до зміни якості педагогічного процесу у вищому навчальному закладі в напрямі застосування інноваційних технологій та активізації його розвивальних можливостей. Усе це виражає занепокоєність сучасною ситуацією у вищій фізкультурній освіті, виходячи з того, що змінилися пріоритети навчання. Сьогодні на перший план постає конкурентоспроможність фахівця на вітчизняному та європейському ринках праці.

У ході дослідження ми з'ясували, що інноваційний погляд на вищу фізкультурну освіту майбутнього вчителя фізичної культури в контексті інформаційно-освітнього простору – одна з головних умов формування системи неперервної фізкультурної освіти, що забезпечує коригування особистого інформаційного світогляду, вироблення

цілісної концепції сучасної життєдіяльності в інформаційному суспільстві й свого місця в ньому. В основу професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури повинен бути покладений принцип неперервності, що вміщує обов'язковий для майбутнього фахівця в галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини” перехід від одного освітнього рівня до іншого (бакалавр, спеціаліст, магістр).

Для нашого дослідження важливе значення має робота сучасного психолога В. Петерсона [553] „Комплексний моніторинг акмеологічної освітньої системи як засіб особистісно-професійного розвитку вчителів початкових класів”, у якій учений зауважує, що ускладнення технології організації процесу навчання спричиняє за собою потребу в розвитку особистісних і професійних якостей педагога. У зв'язку з цим виникає необхідність у визначенні психолого-акмеологічних засобів, що мотивують учителя до зростання його професіоналізму й досягнення максимального рівня реалізації своєї професійної діяльності. Ми вважаємо, що саме на розвиток особистісних і професійних якостей майбутнього вчителя фізичної культури повинна бути спрямована сучасна вища фізкультурна освіта. Це надасть можливість успішно визначати напрями професійного розвитку в майбутньому.

З цього приводу Є. Романова [611], спираючись на наукові доробки Б. Ломова, який доводить, що процес професійного становлення особистості є багатоаспектним, багатоплановим і надзвичайно складним, якщо розглядати його з погляду його об'єктивного й суб'єктивного змісту, указує, що, незважаючи на велику кількість теоретичних і емпіричних досліджень, виконаних у галузі професійного становлення особистості, актуальність вивчення цієї проблеми не знижується до цих пір. Виходячи з цього, зазначимо, що професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури має певну актуальність, і сьогодні у вищій фізкультурній освіті він займає найбільш вагоме місце в умовах інформатизації освіти.

Узагалі вищий педагогічний навчальний заклад, як зазначає Т. Коровкіна [392], покликаний надати студентам можливість продуктивного рішення центральних завдань віку й педагогічно грамотно ввести їх у смисли, призначення, цінність, зміст педагогічної діяльності, особливості її освоєння та реалізації, професійного зростання, забезпечити перетворення студента з об'єкта педагогічних впливів на суб'єкта професійної освіти та діяльності. З цього приводу О. Фадєєва [710] вказує, що до сучасної системи професійної педагогічної освіти висуваються вимоги, пов'язані зі створенням умов для максимального розвитку особистості людини й готовність цієї особистості до самоосвіти та самовдосконалення, забезпечення високого рівня її професійного розвитку, мобільності та адаптованості. Нові вимоги суспільства до освіти, прояснення її смислів і цілей для людини, ставлення до професіоналізму як ціннісної характеристики якості освіти створюють передумови для вирішення проблеми професійного становлення особистості в досягненні успіху у власному розвитку та становленні професіоналізму. Такі твердження, безперечно, мають важливу роль у розумінні проблеми професійного розвитку і становлення майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації та комп'ютеризації. Ми вважаємо, що перетворення студента з об'єкта педагогічних впливів на суб'єкта професійної освіти та максимального його розвитку й готовності до самоосвіти та самовдосконалення визначає сучасний стан вищої фізкультурної освіти з урахуванням новітніх тенденцій інформатизації суспільства.

Вивчення змісту професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури необхідне для розробки спеціальних педагогічних та акмеологічних технологій управління професійно значущим саморозвитком. Особистий результат професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури, поза сумнівом, ширше за форми професійного досвіду та професійного становлення на етапах професійного зростання, де виділяються знання, уміння, навички тощо.

Відповідно до цього дуже слушною є думка вчених Г. Грачова та Н. Мельника [144], які вказують на те, що в професійній освіті не достатня концентрація зусиль педагогів і студентів тільки на придбанні професійних знань, умінь і навичок, принципово важливим є неперервний розвиток особистісних, світоглядних якостей студентів, їх збагачення конкретними можливостями тієї або тієї спеціальності й професії. Дійсно, концентрація зусиль педагогів і студентів тільки на придбанні професійних знань, умінь і навичок є не достатньою, увагу треба більше приділити безперервному розвитку особистісних і світоглядних якостей студентів. Саме це стосується фізкультурної освіти майбутніх фахівців у галузі знань „Фізичне виховання, спорт, здоров'я людини”.

У процесі роботи нашу увагу привернуло дослідження В. Подзолкова [570] „Професійний розвиток майбутнього вчителя в умовах регіональної системи неперервної педагогічної освіти”, у якій наголошено, що успішно виконувати свої професійні функції може лише вчитель, який є особистістю, у якій професійні знання та вміння не превалюють над громадянською відповідальністю, людськими якостями, відносинами, а синтезуються з ними, взаємопроникають і взаємодоповнюють один одного. Такі вимоги до вчителя покликані змінити погляд на сутність педагогічної освіти, основою якого повинна стати не передача знань, формування умінь і навичок, а професійний розвиток учителя. Ми вважаємо, що така думка дає можливість усвідомити необхідність модернізації й вищої педагогічної освіти, і вищої фізкультурної освіти з урахуванням сучасних поглядів на професійне спрямування майбутнього вчителя фізичної культури.

Вивчаючи проблему вищої фізкультурної освіти в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, ми встановили, що професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури у вищій фізкультурній освіті пов'язаний з:

а) реалізацією його особистісного потенціалу, що виражається у змінах в мотиваційній сфері;

б) самореалізацією в професійній діяльності;

в) потребою в особистісному саморозвитку.

Вектори професійного розвитку студентів визначаються здатністю проявляти свої професійні якості на більш високому рівні активності, творчій самостійності, особистісній саморегуляції, а також досягати успіху не лише в одному, а в кількох видах діяльності.

Досліджуючи умови професійного розвитку педагогів у системі підвищення кваліфікації, Л. Мозгарьов [487] стверджує, що розвиток системи освіти безпосередньо пов'язаний з проблемою професійного розвитку педагогів. Сучасні вимоги до особистості й змісту професійної діяльності педагога, на думку вченого, зумовлені складністю й глибиною соціальних перетворень, що відбуваються, припускають у нього (разом з іншими якостями):

- методологічну письменність, достатньо високу теоретичну й практичну підготовленість;

- сформованість позитивної мотиваційної сфери, що забезпечує емоційно-вольову стійкість професійної діяльності – високий рівень реалізації основних особистісних потенціалів (пізнавальний, етичний, творчий, комунікативний і естетичний) у професійній діяльності;

- професійну компетентність, готовність до творчої діяльності, креативність;

- уміння самостійне формулювати й вирішувати професійні завдання.

Дійсно, розвиток системи фізкультурної освіти пов'язаний з проблемою професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури, тому представлені відповідні якості знаходять своє відображення в цьому професійному розвитку.

Важливою для нашого дослідження була наукова праця провідного фахівця в галузі теорії й методики фізичного виховання Т. Ротерс [614] „Шляхи вдосконалення викладання теорії і методи-

ки фізичного виховання у спеціалізованому навчальному закладі”. Дослідниця визначила, що в сучасних умовах інтегрування України в Європейську систему вищої освіти на перший план виходить необхідність реформування системи освіти України, її удосконалення, підвищення рівня якості. Виходячи з цього, стратегічним завданням реформування вищої освіти України є трансформація кількісних показників освітніх послуг у якісні, що передбачає перегляд змісту вищої освіти та наповнення його новітнім матеріалом, упровадження сучасних технологій навчання. Дійсно, у сучасних умовах інтегрування України в Європейську систему вищої освіти на перший план повинна вийти необхідність реформування системи освіти України, тому саме під час реформування вищої фізкультурної освіти в Україні необхідно впроваджувати сучасні інформаційні, педагогічні та акмеологічні технології у фахову підготовку майбутнього вчителя фізичної культури з метою оптимізації їх професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору.

Для нашого дослідження та вирішення проблеми вищої фізкультурної освіти в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору дуже важливо визначити та представити мету професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури у вищій фізкультурній освіті України, яку ми розділяємо на окремі її частини: пряму та опосередковану. Мета в цьому випадку відповідає на питання „Чого потрібно досягти?” У вищій фізкультурній освіті необхідно досягти нового бачення професійної діяльності вчителя фізичної культури, яке характеризується інноваційними процесами, що відбуваються у вищій освіті взагалі, інформатизації та комп’ютеризації навчального процесу зокрема. Отже, мету, а саме професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури, необхідно визначати результатом майбутньої професійної діяльності, яка повинна існувати не лише в мисленні майбутнього вчителя фізичної культури, а й у професорсько-викладацького складу системи фізичного виховання в Україні.

З цього буде виходити цілепокладання, яке повинно практично осмислюватися студентом з погляду реалізації мети найбільш економічними засобами впродовж певного періоду часу. Тому результатом цілепокладання у вищій фізкультурній освіті буде підвищення рівня конкурентоспроможності майбутнього вчителя фізичної культури на державному, європейському й світовому ринках праці.

Досліджуючи організаційно-методичні засади формування математичної компетентності фахівця з фізичної культури і спорту в умовах вищої фізкультурної освіти дослідниця, Н. Стеценко [668], доводить, що сьогодні потрібний новий тип фахівця, який володіє методами моделювання й прогнозування освітніх процесів, здатного використовувати знання з практики, системно інтегруючи інформацію, зібрану вченими різного профілю. Авторка вказує на те, що інтелектуальна перевага – основа професійних успіхів фахівців з фізичної культури і спорту в умовах ринкової конкуренції. Ми погоджуємося з цим твердженням і вважаємо, що саме формування професійної компетентності фахівця з фізичної культури і спорту в умовах вищої фізкультурної освіти є одним з компонентів професійного розвитку в інформаційно-освітньому просторі України.

Переходячи до аналізу літератури другого напрямку наукових досліджень, які характеризують особливості підготовки й студентів вищих навчальних закладів узагалі, і випускників фізкультурних вишів зокрема, ми встановили, що це наукові розвідки (Т. Дорошенко, Л. Мосяйкіна, Д. Неситов, С. Петрусенко, Г. Пучкова, У. Сундетова, В. Тютюков, О. Фарманова та ін.) [494; 503; 556; 595; 675; 701; 712], у яких виокремлено різноманітні особливості підготовки студентської молоді в сучасних умовах вищої освіти. До них належать:

а) у професійній підготовці фахівців гуманітарних професій ще зберігається недостатня увага до особистісної готовності до професійної діяльності, до здатності прояву емпатії, і в той же час виражена висока потреба гуманістичного ставлення до людини (Т. Дорошенко) [177];

б) майстерність учителя фізкультури має складний характер, зумовлений необхідністю вирішення незліченної низки логічно взаємозв'язаних педагогічних завдань (Л. Мосякіна) [494];

в) нові соціально-економічні відносини зумовлюють зміни традиційних підходів до розвитку фізичної культури і спорту, що у свою чергу призводить до підвищення вимог до підготовки випускників фізкультурних вишів. Логічно, що в сучасній обстановці спеціально потрібно вивчати й удосконалювати систему вищої фізкультурної освіти (Д. Неситов) [503];

г) у перші роки роботи молоді викладачі усвідомлюють основні цілі педагогічної діяльності, переносять професійні знання, уміння й навички, здобуті під час навчання у вищому педагогічному навчальному закладі, у безпосередню практичну діяльність. Від успішності їхньої адаптації до умов роботи конкретного загальноосвітнього навчального закладу, процесу самовизначення й самореалізації у цій професії залежить ефективність усієї подальшої педагогічної діяльності молодого вчителя (С. Петрусенко) [556];

г) одним з найважливіших аспектів проблеми гуманізації загальної й професійно-педагогічної освіти є пошук шляхів оптимальної професіоналізації вчителя. Процес професійного розвитку вчителя розглядається як активне якісне перетворення ним свого внутрішнього світу, що призводить до принципово нового способу існування (Г. Пучкова) [595];

д) від розкриття особливостей взаємодії ціннісних орієнтацій і провідних діяльностей особистості в юнацькому віці на стадії включення в професійну діяльність багато в чому залежить її подальший розвиток і становлення професіонала, що дозволяють, по-перше, повну самоактуалізацію особистості спортсмена; по-друге, оптимізацію підходів до підготовки фахівців у навчальних закладах системи фізкультурної освіти (У. Сундетова) [675];

е) у сфері сучасної професійної освіти можна досить чітко побачити прояв хронічної суперечності між потребою соціуму у відтво-

1.3. Вища фізкультурна освіта в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

ренні таких фахівців, які в процесі своєї життєдіяльності досягали б вершин особистісної й діяльнісної зрілості, соціально-цінної й творчої продуктивності, і незавершеністю розробки науково-теоретичних і методичних основ процесу забезпечення суб'єкта, який навчається, технологіями пошуку соціально-потребнісних алгоритмів поведінки, що визначають здійсненність такого рівня професійної спроможності, який би забезпечував йому подальше досягнення високого рівня професійної майстерності й вироблення індивідуального стилю діяльності (В. Тютюков) [701];

ж) з'являються нові вимоги до професійно важливих якостей молодій людині, її знань, умінь і навичок, необхідних для самостійного вирішення особистих і професійних проблем, для успішного подолання важких життєвих ситуацій (О. Фарманова) [712].

Виходячи з тверджень цих учених, зазначимо, що саме підвищення вимог до підготовки випускників фізкультурних вищів визначають актуальність визначення мети професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури у вищій фізкультурній освіті. Тому треба вдосконалювати систему вищої фізкультурної освіти в Україні, оскільки Європейські стандарти освіти вимагають інших сформованих професійних компетенцій у майбутнього вчителя фізичної культури. Виходячи з цього, основною метою професійно-особистісного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури у вищій фізкультурній освіті повинна стати необхідність теоретико-методичного усвідомлення перебудови й системи фізичного виховання в Україні взагалі, і вищої фізкультурної освіти зокрема. Саме це дозволяє стверджувати, що особистість майбутнього вчителя фізичної культури сьогодні є основним чинником відновлення вищої фізкультурної освіти в Україні, який постійно вдосконалює свій індивідуальний стиль педагогічної діяльності та свою педагогічну майстерність. Індивідуальний стиль визначається особистісною включеністю майбутнього вчителя фізичної культури в діяльність. Наразі нові вимоги до професійно важливих якостей майбутнього вчителя фізичної

культури визначено перебудовою вищої фізкультурної освіти та формуванням ціннісних орієнтацій щодо обраної майбутньої професії. Особливості професійно-особистісного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури у вищій фізкультурній освіті характеризуються пошуком шляхів оптимальної професіоналізації, формуванням фахівця нового типу тощо.

У контексті нашого дослідження важливою є монографія російського дослідника В. Лук'яненка [451] „Концепція модернізації системи загальної середньої фізкультурної освіти в Росії”, у якій представлено й обґрунтовано концепцію змістовного та процесуального забезпечення модернізації загальної освіти в галузі фізичної культури. Як зазначає автор, центральною ідеєю цієї концепції є сприяння забезпеченню умов для вирішення протиріччя між об'єктивною необхідністю високого рівня загальної освіти у сфері фізичної культури й суб'єктивною недооцінкою його ролі й на державному рівні, і в житті окремих людей і сучасного суспільства загалом.

Для вирішення проблеми вищої фізкультурної освіти в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури необхідно вказати, що психологічний аналіз смислових утворень, які детермінують соціальну поведінку, як стверджує Т. Вілюжаніна, дозволить відтворити способи осмислення світу іншою людиною, побачити світ „її очима”. Процес об'єктивізації фрагментів своєї ціннісно-смислової сфери дає людині можливість позначити „проблемні зони” й здійснити внутрішню регуляцію своїх уявлень про дійсність, змінити неконструктивні способи поведінки, пройти шлях сходження від „Я – не професіонал” до „Я – фахівець-початковець” [103]. Для майбутнього вчителя фізичної культури професійний розвиток у вищій фізкультурній освіті повинен відбуватися не лише на ціннісно-мотиваційному рівні, а й на рівні усвідомлення необхідності та важливості придбання високого ступеня професіоналізму в майбутній професійній діяльності. Соціальні умови, у яких знаходиться майбутній учитель фізичної культури, можуть прискорити чи упо-

1.3. Вища фізкультурна освіта в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

вільнити професійний розвиток у вищій фізкультурній освіті. Сформована позитивна мотивація щодо майбутньої професії та орієнтація на культурологічні цінності зумовлюють такий розвиток особистості майбутнього вчителя фізичної культури та його успішність у майбутній професійній діяльності.

Виходячи з цього, вибір вектора професійного розвитку у вищій фізкультурній освіті зумовлений уявленням майбутнього вчителя фізичної культури про зміст і вимоги професійної діяльності, її готовністю проявляти соціальну й професійну активність у фізкультурно-оздоровчій роботі. Це пов'язано з тим, що діяльність в умовах інформаційно-освітнього простору стає все більш інноваційною, що дозволяє мати особистісний вектор професійного розвитку в інформаційному суспільстві. Вектором професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури у вищій фізкультурній освіті повинно стати творче „Я” особистості. Однак вектори професійного розвитку можуть бути різними. Один з них повинен реалізувати зростання професійної кваліфікації в майбутню професійну діяльність, коли в процесі навчання йде послідовне оволодіння професійними навичками, а другий вектор повинен охоплювати освоєння нових кваліфікацій, що близькі до суміжних галузей діяльності. Тому вища фізкультурна освіта як складовий компонент багаторівневої структури освітньої сфери, повинна бути адаптована до можливостей і потреб особистості майбутнього вчителя фізичної культури, а також до специфіки регіону з можливістю самостійного вибору різних векторів спрямованості навчання й перепідготовки.

Ми вважаємо, що зараз вимоги на ринку праці до фахівця галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини” значно підвищилися. Без високого рівня комп'ютерної грамотності, інформаційної культури важко бути конкурентоспроможним в інформаційному суспільстві. Тому здатність майбутнього вчителя фізичної культури забезпечити якісний педагогічний супровід усього, як наголошує

І. Латипов [440], різноманіття фізкультурно-оздоровчих програм, у сучасних умовах реформування вищої фізкультурної освіти, знаходиться на низькому рівні. Тому в професійному розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах неперервної освіти необхідно враховувати сучасні світові тенденції інформатизації освіти. Це буде запорукою реального попиту на їхні професійні послуги в різних навчальних або наукових установах України, ближнього та дальнього зарубіжжя.

Узагальнюючи результати теоретичного аналізу вивчення вищої фізкультурної освіти в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, ми дійшли таких висновків:

1. Одним з фундаментальних положень освітнього процесу, а також професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору є те, що всі внутрішні процеси, усі риси особистості існують у ньому для того, щоб приносити йому користь. Розглядаючи особистість майбутнього вчителя фізичної культури як вищу цінність, на перший план постають завдання обґрунтування системи цілісності формування особистості як суб'єкта педагогічної діяльності в умовах інформаційно-освітнього простору. З'являється необхідність кардинальних змін у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури, від особистості якого значною мірою залежить успішне досягнення нових освітніх цілей у вищій фізкультурній освіті України.

2. Аналіз дисертаційних робіт та наукових розробок провідних учених з питань вищої фізкультурної освіти першого напрямку дозволяє стверджувати, що проблема вищої фізкультурної освіти відрізняється своєю специфічністю, наявністю фундаментальних соціально-філософських, медико-біологічних, психолого-педагогічних підстав, що дозволяють керувати процесом професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури та реалізувати мож-

ливості засобів фізичної культури тощо. Вивчаючи професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури як головну мету вищої фізкультурної освіти України, ми визначили, що соціально-економічні відносини зумовлюють зміни традиційних підходів до розвитку фізичної культури і спорту, що у свою чергу повинно призвести до підвищення вимог у підготовці випускників фізкультурних вишів. Нами було доведено, що потрібний новий тип фахівця у галузі знань „Фізичне виховання, спорт, здоров’я людини”, який відмінно володіє методами прогнозування освітніх процесів, здатний використовувати знання на практиці, а також системно інтегрувати інформацію.

3. Аналіз наукових досліджень другого напрямку, які характеризують особливості підготовки випускників фізкультурних вишів, дозволяє стверджувати, що якість вищої фізкультурної освіти в інформаційному суспільстві повинна зумовлюватися інформаційною підготовленістю й майбутнього вчителя фізичної культури, і професорсько-викладацького складу вишу до ефективної переробки навчальної інформації з метою отримання системних знань. Тому сучасну інформатизацію вищої фізкультурної освіти, професійної підготовки бакалавра, спеціаліста та магістра з фізичного виховання ми розглядаємо як процес оновлення змісту, методів і форм фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури на етапі переходу до умов життя в інформаційному суспільстві.

4. Загалом аналіз наукової літератури вказує на те, що професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору є особливістю перебудови вищої фізкультурної освіти за рахунок входження до Європейського освітнього простору, додержання вимог міжнародних стандартів освіти. Тому головна увага вищої фізкультурної освіти України повинна бути зосереджена на всебічному поліпшенні фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури.

1.4. Концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури

У сучасному світі процес побудови інформаційного суспільства відбувається настільки швидко, що інформація стає найважливішим компонентом для розвитку всіх сфер і суспільного життя, і вищої фізкультурної освіти. Вплив інформації на розвиток особистості майбутнього вчителя фізичної культури в житті такого суспільства істотно підвищився, займаючи відповідну роль. На сучасному етапі модернізації вищої педагогічної освіти інформаційне суспільство розглядається як особливий світ, у якому передбачено свободу самовираження студентської молоді, можливість постійного професійного самовдосконалення засобами інформаційно-комунікаційних технологій в інформаційно-освітньому просторі.

У ході дослідження з'ясовано, що постіндустріальне суспільство вже майже переросло в інформаційне, тому ми для наукового аналізу теоретико-методологічних засад професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві застосували четвертий шлях з метою аналізу концептуальних засад розвитку інформаційного суспільства та їх впливу на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури.

У цьому параграфі в контексті досліджуваної проблеми ми обрали напрями аналізу наукової літератури з різних аспектів інформаційного суспільства, по-перше, аналіз дисертацій з проблем розвитку інформаційного суспільства;

по-друге, аналіз зарубіжних та вітчизняних нормативних документів у контексті їх значення для професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури у вищій освіті.

Аналіз наукової літератури першого напрямку в контексті досліджуваної проблеми дозволив констатувати, що проблеми інформаційного суспільства розглянуто в розвідках таких учених, як:

1.4. Концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури

Г. Абрамкін, О. Біличенко, С. Бочан, І. Гушлевська, О. Добудько, Л. Калашнікова, І. Карпенко, В. Марізіна, І. Піголенко, А. Распутін, Н. Рудніченко, В. Семіколенов, В. Скалацький, І. Утуж [3; 65; 78; 159; 174; 337; 345; 466; 561; 603; 615; 633; 641; 709]. Наукові здобутки присвячено розгляду: інтернет-сайтів вищих навчальних закладів як інноваційних каналів комунікації в умовах формування інформаційного суспільства в Україні; трансформації професійних функцій вчителя в умовах інформаційного суспільства; трансформації загальнолюдських цінностей в інформаційному суспільстві; культурно-виховної ролі книги в умовах формування інформаційного суспільства; інтернет-технологій як засобу формування ціннісних орієнтацій студентства на шляху до інформаційного суспільства; дискурсу електронних засобів масової комунікації в інформаційному суспільстві; моралі в інформаційному суспільстві; сучасних теорій та моделей інформаційного суспільства; реалізації освітнього потенціалу особистості в інформаційному суспільстві; проблем цілісності особистості в інформаційному суспільстві; професійної компетентності вчителя в інформаційному суспільстві; локальної освітньої системи професійної підготовки студентів до самореалізації в інформаційному суспільстві; проектування базового курсу інформатики в умовах переходу до інформаційного суспільства тощо.

Теоретичний аналіз наукових джерел показав, що багато вчених (В. Брижко, Л. Дудко, О. Кальченко, Р. Калюжний, М. Кісіль, В. Кунченко, Д. Лайон, Е. Семенюк, В. Цимбалюк, С. Цимбалюк, В. Шелудько та ін.) [326; 354; 433; 438; 631; 735; 765] досліджували: культуру інформаційного суспільства: (соціально-психологічні виміри); систему неперервної освіти як чинника сучасного розвитку суспільства; дефініції інформаційного суспільства (людина, її права, інформація, інформатика, інформатизація, телекомунікації тощо); вимоги до якості вищої освіти в інформаційному суспільстві; інформаційне суспільство й нові моделі освіти; проблеми та ілюзії інформаційного суспільства; інформатизацію суспільства.

У контексті розгляду концептуальних засад розвитку інформаційного суспільства та їх впливу на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в процесі дослідження ми проаналізували „Етичний кодекс для інформаційного суспільства” (Ст. 1 „Призначення Етичного кодексу”) [779], який покликаний надати загальні рамки для встановлення зобов’язань за бездоганною поведінкою в інформаційному суспільстві з метою: знову підтвердити етичні аспекти інформаційного суспільства; заохотити повагу до прав людини й фундаментальних свобод в інформаційному суспільстві; збільшити обсяг інформації, що є суспільним надбанням; створити умови для різноманітності контенту в інформаційних мережах; сприяти доступу до інформації й засобів комунікації. Під час аналізу Етичного кодексу ми встановили, що розвиток інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ) надає можливості для поширення ідей через слово й зображення, але також становить етичні виклики забезпечення загальної участі в глобальному інформаційному суспільстві.

У ході дослідження ми визначили, що в інформаційному суспільстві опановування інформаційної культури починається з дитинства, спочатку за допомогою електронних іграшок, а потім залучається персональний комп’ютер. Для вищих навчальних закладів соціальним замовленням інформаційного суспільства слід уважати забезпечення рівня інформаційної культури студента, необхідної для роботи в конкретній сфері діяльності. У процесі навчання інформаційної культури студенту у вищій поряд з вивченням теоретичних дисциплін інформаційного напрямку багато часу необхідно приділити комп’ютерним інформаційним технологіям, які є базовими складниками майбутньої сфери діяльності. Причому якість навчання повинна визначатися ступенем закріплених стійких навичок роботи в середовищі базових інформаційних технологій при вирішенні типових завдань сфери діяльності [318].

1.4. Концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури

В інформаційному суспільстві професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури визначено індивідуально-активним процесом професійного зростання, який спрямований на фахову самореалізацію, а також самоствердження в життєдіяльності за умов удакої професійної самореалізації. Серед особливостей професійного розвитку виділяють генетично-індивідуальні характеристики, визначені потреби в самореалізації, особистий досвід, сукупність професійних стимулів, і, головне, прагнення інтегруватися в професійний контекст інформаційного суспільства тощо.

У процесі нашого дослідження важливого значення набула наукова праця Л. Черниша [749] „Сучасні інформаційні технології як засіб модернізації вищої освіти”, який довів, що незворотним став перехід людства в нову – інформаційну – фазу свого розвитку, що була офіційно задекларована Генеральною Асамблеєю ООН у грудні 2001 року, коли прийняли резолюцію A/RES/56/183. В інформаційному суспільстві основним видом діяльності стає обробка значної кількості відомостей про різні аспекти життєдіяльності людства та генерування нових знань. Продовжуючи думку Л. Черниша, О. Співаковський [662], досліджуючи теоретико-методичні засади навчання вищої математики майбутніх учителів математики з використанням інформаційних технологій, стверджує, що ми вступили в нове століття, яке часто називають постіндустріальним, комп’ютерним, інформаційним. Постіндустріальне суспільство переростає в інформаційне, за яким починає окреслюватися суспільство знання, або освіти. Тому сучасність ставить перед системою освіти нові завдання, пов’язані з виробленням педагогічної стратегії в умовах масової комп’ютеризації та інформатизації всіх сторін життя. Наведені думки вчених актуалізують розгляд проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві.

Ми звернулися до історії й з’ясували, що першою спробою автоматизованої обробки інформації стало створення Чарльзом

Бєбїджем у серединї XIX столїття механїчної цифрової аналітичної машини. Проте лише з середини XX столїття, з моменту появи електронних пристроїв обробки й зберїгання інформації (ЕОМ, а потїм персонального комп'ютера), почався поступовий перехїд вїд індустріального суспїльства до інформаційного. В інформаційному суспїльствї головним ресурсом є інформація, саме на основї володїння інформацією про найрїзноманїтнїші процеси та явища можна ефективно й оптимально будувати будь-яку діяльність [320]. З цього приводу в Білій книзї національної освіти України наголошено: „Світове співтовариство прагне створити систему освіти, яка вїдповідала б викликам часу, потребам особистостї і суспїльства у цілому, а тому прогнозує новї умови і вїдшукує інноваційнї моделї освітнього розвитку. У найперспективнїших моделях, якї випробуванї часом, в основу покладено ідею підтримання і розвитку природної обдарованостї, здїбностей кожної дитини як запоруки її самоствердження на життєвому шляху. Водночас широкому загалу невідомї спроби цілісного моделювання освітньо-інформаційного середовища майбутнього. Хоча основоположнї ідеї такого моделювання з рїзних причин не були повністю реалізованї на практицї. Разом з тим теоретичнї обґрунтування, елементи проектів використовувалися під час створення закладів, якї забезпечували прогресивнї і перспективнї підходи до організації, примїром, особистісно орієнтованого, розвивального, компетентнісного навчання” [64, с. 87]. Ми приєднуємося до того, що світове співтовариство прагне створити систему освіти, яка вїдповідала б викликам часу за рахунок моделювання освітньо-інформаційного середовища майбутнього. Проблеми інформатизації освіти вирішуються поступово й нешвидко, тому створення такої системи потребує багато часу. Це також пов'язано з переусвідомленням організації навчального процесу у вишї. Отже, процес професійного розвитку майбутнього вчителя в інформаційному суспїльствї та інформаційно-освітньому просторї складний і багатогранний.

1.4. Концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури

У наш час зростаюча роль інформації та комп'ютера в суспільному житті, як зазначає В. Коткова, стала передумовою процесу комп'ютеризації, тобто застосування комп'ютера в суспільному житті з різною метою [403]. Тому інформатизація освіти, яка виражається в тому, що комп'ютер містить необхідне програмне забезпечення для організації навчального процесу майбутнього вчителя фізичної культури, відіграє важливу роль у професійному розвитку. Укажемо особливості професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві:

а) взаємозв'язок професійного зростання студентів з умовами роботи в загальноосвітньому навчальному закладі із застосуванням комп'ютерних технологій;

б) професійна підготовка із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій;

в) підвищення комп'ютерної грамотності, інформаційної компетентності, інформаційної культури, професійної мотивації у вищій.

Досліджуючи вимоги до якості вищої освіти в інформаційному суспільстві, М. Кісіль [354] указував на те, що забезпечення високої якості освіти у вищому навчальному закладі інформаційного суспільства потребує, окрім усього іншого, змін в управлінні в напрямку усунення таких елементів, як надмірна централізація та адміністративний вплив, закритість у прийнятті рішень, волонтаризм та непрозорість у діях щодо основних суб'єктів навчального процесу. Учений, посилаючись на науковий доробок Н. Балабанової [37, с. 29], яка наголошувала на тому, що „в умовах інформаційного суспільства вищий навчальний заклад кардинально змінює такі свої основні складові, як організаційна структура, методи і форми навчання, викладацький склад. Так, наприклад, привабливою і доступною стає дистанційна форма навчання засобами мережі Інтернет, що дає змогу заощаджувати час і кошти, сприяє підвищенню якості освіти завдяки таким рисам, як самоменеджмент знань, гнучкість розкладу, інновативність, творчий пошук, можливість здійснення осо-

бистого вибору тощо”, акцентував увагу на тому, що система вищої освіти повинна стати також і чинником упередження деяких негативних сторін інформатизації суспільства. Із зазначеного вище видно, що проблема професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві має свою актуальність, виходячи з того, що вищий навчальний заклад, на думку Н. Балабанової [37], кардинально повинен змінити свої основні складники як організаційну структуру, методи й форми навчання. Ми погоджуємося з такою думкою і вважаємо, що для забезпечення професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві, а також високої якості освіти в інститутах фізичного виховання і спорту України повинен бути високий рівень сформованості інформаційної культури в студентській молоді.

Специфіку визначення особистісно-професійних характеристик майбутнього вчителя фізичної культури неможливо зрозуміти, виходячи лише з особливостей складових компонентів системи професійного розвитку. Така система виявляється в ієрархічній будові принципів з багаторівневою організацією. Основною метою в дослідженні особистісно-професійних характеристик майбутнього вчителя фізичної культури є розкриття мети життя, яка виходить за межі побудови інформаційного суспільства. З цього приводу Б. Мухаметжанов, досліджуючи взаємодію особистісного і професійного становлення сучасного фахівця, указує, що однією зі складних і ключових проблем педагогічної теорії й практики є проблема особистості, її розвитку, формування й соціалізації. Ця проблема має різні аспекти, тому розглядається багатьма науками: філософією, соціологією, фізіологією, психологією, анатомією тощо [497]. На нашу думку, проблема професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві повинна вирішуватися поступово й комплексно.

Як зауважував А. Кравченко [406], характерною рисою інформаційного суспільства є неперервна освіта. Вона мислиться як по-

1.4. Концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури

етапний і довічний процес, що забезпечує постійне поповнення й розширення знань у людей різного віку. Цілі неперервної освіти, на його думку, полягають у зміцненні здатності людини адаптуватися до перетворень в економіці, професійному житті, культурі й суспільстві. Виходячи з цього, неперервна освіта майбутнього вчителя фізичної культури в контексті інформаційного суспільства – це процес зростання його освітнього потенціалу протягом життя з використанням інформаційних технологій у професійній діяльності. Досліджуючи систему неперервної освіти як чинник сучасного розвитку суспільства, В. Шелудько [765] довів, що якщо ми визначаємо, що людина у віці приблизно 18 років є дорослою, то відповідно до неї необхідно використовувати інші принципи виховання й навчання, ніж до учня.

Академік і віце-президент Російської інженерної академії І. Букреєв уважав, що важливим показником руху країни до інформаційного суспільства є ступінь освоєння населенням Інтернету [80]. Ми погоджуємося з І. Букреєвим та наголосимо, що зараз відбувається вже Інтернет-освіта, яка здійснюється в кожному вищому навчальному закладі з використанням технологій мережі Інтернет, тому професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури, який перебуває в умовах інформаційно-освітнього простору, відповідає новим тенденціям у вищій освіті.

Досліджуючи проблему використання інформаційних технологій як чинник активізації пізнавальної діяльності студентів, Н. Беззубенко [44] зауважив, що зростаюча роль інформації та знань у суспільному розвитку відбилася в концепціях інформаційного суспільства. Ключова позиція знання в інформаційному суспільстві радикально змінює позицію освіти в структурі суспільного життя. В інформаційному суспільстві неперервна освіта постає як універсальна форма діяльності.

У ході аналізу наукової літератури [320; 324; 325; 326; 433; 438; 543; 646] ми з'ясували, що особливими рисами, які відрізняють інфор-

маційне суспільство, є збільшення ролі інформаційної підготовки в житті учнівської молоді, збільшення інформаційно-комунікаційних технологій, створення єдиного інформаційно-освітнього простору, який має забезпечувати:

а) ефективну інформаційну взаємодію комп'ютера та учнівської молоді;

б) відкритий доступ до інформаційних ресурсів світу через мережу Інтернет;

в) удосконалення інформаційних продуктів і послуг у сфері вищої фізкультурної освіти.

Рівень розвитку сучасної цивілізації характеризується збільшенням ролі інформації та знань у житті суспільства, зростанням частки інфокомунікацій, інформаційних продуктів і послуг у валовому внутрішньому продукті (ВВП), створенням глобального інформаційного простору, що забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей та їх доступ до світових інформаційних ресурсів [320].

Виходячи із зазначеного вище, укажемо, що роль інформаційного суспільства в професійному розвитку майбутнього вчителя фізичної культури виявляється в масштабних змінах організації майбутньої професійної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі із застосуванням комп'ютерної техніки. Ця роль зумовлена швидким процесом поширення інформації й професійних знань, а також виникненням інноваційної педагогічної діяльності, заснованої на використанні інформаційних технологій.

У ході нашого дослідження привернула увагу наукова робота Г. Хосейна [733] „Обмеження і стримування глобальних потоків даних”, у якій наголошено, що сьогодні інформаційне суспільство невіддільно від таких засобів комунікації, як мережа Інтернет, мобільна телефонія та інші засоби зв'язку, що забезпечують інтерактивну комунікацію. Саме в такому суспільстві розвивається майбутній учитель фізичної культури. Вища освіта надає майже всі можливості щодо дотримання вимог інформаційного суспільства.

1.4. Концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури

У ході дослідження було знайдено інформацію про різні погляди на ідеї інформаційного суспільства в збірнику „Вимірювання мовного розмаїття в Інтернеті” [312] (Інститут статистики UNESCO, вимірювання мовного розмаїття в мережі Інтернет, основні документи і матеріали видання UNESCO для Всесвітнього саміту з інформаційного суспільства, Окінавська Хартія Глобального Інформаційного Суспільства), які поєднані за своєю суттю. Так, Інститут статистики UNESCO дотримується такого підходу до вимірювання інформаційного суспільства, який виходить за межі технічних проблем і включає питання соціальної ролі мережі Інтернет та інших каналів поширення інформації. Такий підхід припускає вирішення проблем величезної важливості, а саме: стандартизації термінології для досягнення міжнародної сумісності; ідентифікації показників в економічно розвинених країнах; створення необхідних потужностей на національному й міжнародному рівнях для забезпечення постійного збору якісних даних. Також в основних документах і матеріалах видання UNESCO для Всесвітнього саміту з інформаційного суспільства [781, с. 20–21] наголошено, що „сучасні інформаційні технології відкривають абсолютно нові можливості в організації процесу навчання, заснованого на використанні цих технологій. Створюються можливості для використання і застосування в процесі навчання і отримання ТПО, як раніше відомих технологій, так і сучасних, а так само нових інформаційних і комунікаційних технологій. При цьому не слід забувати про корисні аспекти традиційних методів навчання, особливо про особистісну природу відносин учитель – учень”. З цього приводу в Окінавській Хартії Глобального Інформаційного Суспільства [141; 522] йдеться про те, що інформаційно-комунікаційні технології (ІТ) є одним з найбільш важливих чинників, які впливають на формування суспільства двадцять першого століття. Їхня революційна дія стосується способу життя людей, їх освіти й роботи, а також взаємодії уряду й цивільного суспільства. ІТ швидко стають життєво важливим стимулом розвитку світової економі-

ки. Вони також дають можливість усім приватним особам, фірмам і співтовариствам, що займаються підприємницькою діяльністю, ефективніше і творчо вирішувати економічні й соціальні проблеми. Перед усіма нами відкриваються величезні можливості. Потенційні переваги ІТ, стимулюючи конкуренцію, сприяючи розширенню виробництва, які створюють і підтримують економічне зростання і зайнятість, мають значні перспективи. Наше завдання полягає не тільки в стимулюванні і сприянні переходу до інформаційного суспільства, але також і в реалізації його повних економічних, соціальних і культурних переваг

Усе зазначене в Інституті статистики UNESCO, Всесвітньому саміті з інформаційного суспільства та Окінавській Хартії Глобального Інформаційного Суспільства надає можливість усвідомити роль інформаційного суспільства в професійному розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві, виходячи з представленої актуальності, яка характеризується застосуванням інформаційних технологій на всіх рівнях неперервної освіти в Україні.

У ході теоретичного аналізу наукової літератури (Форум Всесвітньої зустрічі на вищому рівні з питань інформаційного суспільства 2010 року [725]; конференція „Твій курс: розвиток інформаційного суспільства в Росії” [379]) ми з’ясували, що на Форумі Всесвітньої зустрічі на вищому рівні з питань інформаційного суспільства 2010 року представлено низку важливих нових звітів, зокрема „Національні стратегії використання ІКТ для розвитку”, Звіт про діяльність зацікавлених сторін ВВУЮ, Звіт МСЕ про діяльність з 2005 по 2010 р. (ITU’s WSIS Plus 5 Report) тощо. Представлені звіти підтверджують загальне визнання першочергового завдання використання ІКТ для соціально-економічного розвитку сучасного світу. У доповіді, яка підготовлена в ході співпраці з п’ятьма регіональними комісіями ООН, показано, що переважній більшості держав з 192-х членів ООН удалося включити багато рекомен-

1.4. Концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури

дацій ВВУЮ в стратегії розвитку їх власної національної політики [725]. Це вказує на те, що зараз відбувається дуже потужний розвиток інформаційного суспільства, який не оминає й вищу освіту. На конференції „Твій курс: розвиток інформаційного суспільства в Росії” [379] Президент Microsoft у Росії М. Прянишніков представив нову освітню ініціативу компанії Microsoft – програму „Твій курс”, націлену на навчання населення використання сучасних комп’ютерних технологій. У межах проекту планується відкриття 100 центрів підвищення комп’ютерної письменності в усіх суб’єктах РФ. У 2010 році можливостями ініціативи „Твій курс” скористаються більше 300000 осіб, а за три роки зможуть безкоштовно навчитися навичок роботи на комп’ютері близько 1 млн. осіб. Він також відзначив, що компанія Microsoft розробила більше 500 навчальних курсів для ІТ-спеціалістів. Реалізація цих заходів може кардинально змінити соціальну ситуацію в країні [379]. Це говорить про те, що зацікавленість Російської влади дуже висока щодо навчання населення використовувати сучасні комп’ютерні технології. Це є майбутнє, яке неминуче відбувається вже тепер. Тому для майбутнього вчителя фізичної культури необхідно здійснювати й самоосвіту, що означає придбати вміння взяти на себе особисту відповідальність за власний особистісно-професійний розвиток, тому що такий розвиток становить системне явище й залежить ще від закономірностей психічного розвитку.

Проаналізувавши офіційне видання UNESCO для Всесвітнього саміту з інформаційного суспільства, а саме стан досліджень з проблем інформаційного суспільства [659, с. 75], зазначимо, що використання інформаційних технологій в освіті – й у традиційних аудиторіях, і для дистанційного навчання – усе більш поширюється в усьому світі.

На сьогодні законодавчо-нормативні бази таких держав, як Україна і Росія (які є основою для реалізації в країнах державної політики в галузі створення інформаційного суспільства), ще не га-

рантують якісний професійний розвиток кожного студента вишу, оскільки не забезпечені достатнім фінансуванням і не мають відповідних механізмів реалізації. Тому в сучасному освітньо-інформаційному просторі необхідно вести мову про зміну такого гасла, як „освіта передбачає навчання” іншим – „освіта забезпечує якісний професійний розвиток студента”, який буде передбачати професійний розвиток, самоформування особистості майбутнього вчителя фізичної культури як фахівця нового типу.

Проаналізувавши праці [326; 433] та дисертації О. Біличенко, С. Бочан, І. Гушлевської, О. Добудька [65; 78; 159; 174], ми встановили, що певне місце вищої освіти в інформаційному суспільстві багато в чому визначається знаннями людей, їхніми вміннями, навичками, можливостями розвитку професійних і особистісних якостей. Для реформування системи вищої освіти в Україні в ракурсі відповідності вимогам інформаційного суспільства необхідно провести пошук оптимальної збалансованості між сформованими традиціями в українській вищій освіті й новими Європейськими віяннями і світовим освітнім простором. У сучасній Україні система вищої освіти безперервно розвивається, і для неї характерне постійне „перезавантаження”.

У ході теоретичного аналізу нашу увагу привернула книга „E-Ukraine” – „Електронна Україна” (О. Шевчук, О. Голобуцький) [325], яка була присвячена долученню України до світового процесу формування нового, інформаційного суспільства. Учені вказали, що інформаційне суспільство для України – усе ж здебільшого популярний термін європейських декларацій, ніж реальне явище з чітким змістом. Хоча зауважимо, що й „інформаційний істеблїшмент” країн – авторів поняття досі не дійшов згоди ані щодо форми, ані щодо наповнення такого суспільства. Загалом для України масова комп’ютеризація та інформатизація вищої школи є певним кроком до Європейської інтеграції в ракурсі інформаційно-освітнього простору.

1.4. Концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури

Вивчаючи особливості розвитку інформаційного суспільства, перейдемо до другого напрямку аналізу зарубіжних та вітчизняних нормативних документів у контексті їх значення для професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури у вищій освіті. У нашому дослідженні ми будемо аналізувати Концепцію формування інформаційного суспільства в Росії [386]; Концепцію руху Москви в інформаційне суспільство [382]; Концепцію „Стратегія переходу Санкт-Петербурга до інформаційного суспільства” [381]; Концепцію федеральної цільової програми „Розвиток інформатизації в Росії на період до 2010 року” [385]; Закон України „Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” [383]; Постанову Кабінету Міністрів України „Про першочергові заходи інформатизації” [584]. Розглянемо взяті нами для прикладу основні моменти представлених нормативних документів, виходячи з того, що актуальність створення інформаційного суспільства не викликає сумніву в теперішній електронний вік.

Так, у Концепції формування інформаційного суспільства в Росії [386] указано, що необхідність переходу до інформаційного суспільства тісно пов’язана із зміною характеру дії науково-технічного прогресу на життя людей. У кінці ХХ століття швидкість зміни технологічних устроїв у виробництві, технологіях надання продукції й послуг та управлінні цими процесами істотно збільшилася. Якщо на початку й навіть у середині століття такі зміни відбувалися в періоди життя одного-двох поколінь, що значно перевищують тривалість, то сьогодні зміна технологічного устрою відбувається за коротший термін. При цьому кардинально міняється спосіб життя більшої частини населення, соціально-психологічна модель поведінки людей і суспільства загалом. Особливо істотно починають відрізнятися моделі поведінки нинішнього й майбутнього поколінь – відома проблема „батьків і дітей”. Очевидно, що одним з чинників, здатних певною мірою послабити дію на психіку

людини подібних змін у способі життя, є рівень інформаційної підготовленості людини до майбутніх змін. Не можемо не погодитися, що необхідність переходу до інформаційного суспільства тісно пов'язана із зміною характеру дії науково-технічного прогресу на життя людей. Саме новий ракурс життя диктує новий ракурс вищої освіти. Тому, на нашу думку, необхідно не лише підвищувати рівень інформаційної підготовленості майбутнього вчителя фізичної культури, а формувати комп'ютерну грамотність, інформаційну компетентність та інформаційну культуру, що забезпечить необхідне пристосування до нових соціокультурних змін в інформаційному суспільстві.

Для успішного формування інформаційного суспільства в Росії в Концепції руху Москви в інформаційне суспільство (затверджена 20 липня 2001 р. Розпорядженням Мера Москви №715-РМ) [382] вказано, що необхідно: розробити й реалізувати нову ідеологію неперервної освіти на всіх рівнях – від дитячого садка до навчання й перепідготовки дорослих – з розумним поєднанням державних і недержавних освітніх інститутів; забезпечити широку популяризацію концепції „освіта крізь усе життя” серед педагогів, які вчать, і всього населення міста шляхом підготовки й поширення науково-популярних видань, публікації матеріалів у найбільш популярних журналах, використання каналів ЗМІ; створити мережу спеціалізованих центрів міського підпорядкування для підготовки й регулярної перепідготовки шкільних учителів, викладачів усіх видів навчальних закладів і курсів використання ІКТ у процесі навчання на всіх його етапах; добиватися впровадження ІКТ, адекватних освітнім технологіям і навчальним процесам (комп'ютерні повчальні програми, супутникове й кабельне телебачення, відеоконференційний зв'язок, засоби мультимедіа тощо), у повсякденну практику навчання й підвищення кваліфікації; створювати спеціалізовані загальнодоступні інформаційні ресурси (бази й банки даних, електронні бібліотеки тощо), орієнтовані на вирішення освітніх

1.4. Концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури

завдань; забезпечити участь Москви в міжнародних програмах, спрямованих на підготовку людей до життя в суспільстві, що постійно навчаються, у XXI столітті, зокрема в програмі UNESCO „Освіта без меж”.

Автори представленої концепції виходили з того, що Москва повинна ввійти до інформаційного суспільства як центр інформаційної діяльності тощо. Представлений перелік того, що необхідно зробити, який ми вибрали для аналізу, указує на необхідність переусвідомлення попереднього уявлення про суспільство за рахунок розвитку ідей про світову глобалізацію. У концепції наголошено, що чітко позначився тісний зв'язок між освітою, навчанням і розвитком, тому ключовим чинником для будь-якої галузі, організації або компанії стає ефективний доступ до освіти й неперервне навчання. Перехід до інформаційного суспільства зрушує базові освітні орієнтири. Відбувається зрушення від лінійного, послідовного представлення інформації до мережевого. Новітні телекомунікаційні технології, що містять глобальні телекомунікаційні мережі та інтелектуальні комп'ютерні системи, відкривають для викладачів, і тих, хто навчається, абсолютно нові можливості. Об'єднання таких систем і мереж вже сьогодні становить основу нової інфраструктури планети – інфосфери. Далі в концепції вказано, що в процесі становлення інформаційного суспільства отримує нове вирішення суперечність, яка завжди існувала між фундаментальною освітою й професійним навчанням. Орієнтація на вузьких професіоналів відображає рівень розуміння соціальної захищеності особистості в попередні десятиліття. Нині ситуація змінюється. Знання й професіоналізм, а разом з ними благополуччя та успіх усе більше поступаються розвитку творчих сил і здібностей особистості [382]. Усе це дозволяє резюмувати, що професійний розвиток, який відбувається в усіх вишах, не може минути особливостей формування інформаційного суспільства.

Далі проаналізуємо Концепцію стратегії переходу Санкт-Петербурга до інформаційного суспільства [381], у якій указано, що інформаційному суспільству властиві:

- єдиний інформаційний простір;
- домінування в економіці нових технологічних устроїв, що базуються на масовому використанні мережевих інформаційних технологій, перспективних засобів обчислювальної техніки і телекомунікацій;
- провідна роль інформаційних ресурсів в забезпеченні стійкого поступального розвитку суспільства;
- зростання ролі інфраструктури (телекомунікаційної, транспортної, організаційної) в системі суспільного виробництва й посилення тенденцій до спільного функціонування в економіці інформаційних і грошових потоків;
- фактичне задоволення потреб суспільства в інформаційних продуктах і послугах;
- високий рівень освіти, зумовлений розширенням можливостей систем інформаційного обміну на міжнародному, національному й регіональному рівнях, і, відповідно, підвищена роль кваліфікації, професіоналізму і здібностей до творчості як найважливіших характеристик праці;
- висока значущість проблем забезпечення інформаційної безпеки особи, суспільства й держави, наявність ефективної системи забезпечення прав громадян і соціальних інститутів на вільне отримання, поширення й використання інформації.

Для нашого дослідження дуже важливо, що така концепція вказує на єдиний інформаційний простір, високий рівень освіти, зумовлений розширенням можливостей систем інформаційного обміну. Стратегія переходу Санкт-Петербурга до інформаційного суспільства була розроблена за ініціативою Уряду Санкт-Петербурга при фінансовій підтримці Світового Банку в межах проекту Програми InfoDev. Стратегія переходу Санкт-Петербурга до інформаційного

1.4. Концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури

суспільства (входження міста в інформаційне суспільство, формування інформаційного суспільства) – це розрахований на довгострокову перспективу і такий, що передбачає вирішення великомасштабних (стратегічних) завдань довготривалий курс органів державної влади Санкт-Петербурга, а також суб'єктів господарювання в інформаційній сфері міста, яке спрямоване на забезпечення переходу міста до інформаційного суспільства [381]. Усе це дає можливість побачити сприяння професійному розвитку студентської молоді завдяки підвищенню рівня освіти.

Аналізуючи Концепцію федеральної цільової програми „Розвиток інформатизації в Росії на період до 2010 року” [385], ми з'ясували, що рух до інформаційного суспільства у світі – об'єктивний процес, що забезпечує формування й розвиток світового економічного простору, взаємозв'язане функціонування світових товарних ринків, ринків інформації й знань, капіталу й праці. Росія не може залишатися осторонь цих глобальних процесів. Саме тому Росія розділяє концептуальні положення й принципи Окінавської хартії й має намір брати активну участь у міжнародних зусиллях з формування глобального інформаційного суспільства. Це означає, що довгострокова стратегія соціально-економічного розвитку країни повинна включати створення й реалізацію передумов і умов формування інформаційного суспільства. Тільки реалізація такої стратегії дозволить Росії інтегруватися до світового економічного простору як сильному й рівноправному партнерові, не втратити остаточно своєї геополітичної ролі і, можливо, послужити євразійським еталоном цивілізаційного розвитку. На нашу думку, Україна має всі можливості, щоб рухатися в цьому ж напрямку модернізації суспільства. Далі зазначено, що до характерних рис і ознак інформаційного суспільства як нового ступеня в розвитку сучасної цивілізації слід віднести: збільшення ролі інформації й знань у житті суспільства, створення й розвиток ринку інформації і знань як чинників виробництва на додаток до ринків природних ресурсів,

праці й капіталу, перетворення інформаційних ресурсів суспільства на реальні ресурси соціально-економічного розвитку; створення глобального інформаційного простору, що забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, їхній доступ до світових інформаційних ресурсів і задоволення їхніх соціальних і особистісних потреб в інформаційних продуктах і послугах; становленням і в подальшому домінуванням в економіці нових технологічних приладів, які базуються на масовому використанні інформаційно-комунікаційних технологій.

Отже, створення глобального інформаційного простору в Україні, можливість доступу до світових інформаційних ресурсів надає майбутньому вчителю фізичної культури підвищувати свій рівень професіоналізму, що буде сприяти подальшому професійному зростанню в інформаційному суспільстві.

У ході теоретичного аналізу концепцій та законодавчої бази з питань розгляду концептуальних засад інформаційного суспільства та його впливу на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури ми вернули увагу на те, що на веб-сайті Інституту розвитку інформаційного суспільства [323], поряд з Концепцією руху Москви в інформаційне суспільство, представлено перелік програм, документів, концепцій, проектів, міжнародну співпрацю щодо розвитку інформаційного суспільства в Росії, а саме: *програми* (Федеральна цільова програма „Електронна Росія на період 2002 – 2010 рр.; Федеральна цільова програма „Розвиток єдиного освітнього інформаційного середовища на 2002 – 2006 рр.”); *документи*: (Доктрина інформаційної безпеки Росії; Державна інформаційна політика; *концепції*: (Концепція формування інформаційного суспільства в Росії; Концепція „електронного уряду” в Росії); *проекти*: (Проект Федеральної цільової програми „Розвиток інформатизації в Росії на період до 2010 року”; Проект Міжвідомчої програми „Російські електронні бібліотеки”; Проект „Віртуальний університет Європи і Центральної Азії”; Проект „Глосарій з інфор-

1.4. Концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури

маційного суспільства”; Проект „Інфоград Москва”; Проект „Науково-освітня комп’ютерна мережа FREEnet”; Проект „Проект LibWeb”, „Проект ThinkQuest в Росії”; Проект „Російська мережа інформаційного суспільства”; Проект „Російський портал розвитку”; Проект „DOT Force в Росії”); *міжнародна співпраця*: Всесвітній Банк (програма infoDev); Глобальне партнерство в ім’я Знання; Європейський Союз; Міжнародна експертна рада DOT Force з подолання інформаційної нерівності (G8); Міжнародна експертна рада ООН з інформаційно-комунікаційних технологій; Організація Об’єднаних Націй (Програма розвитку); Мережа глобального розвитку; Мережа технологічного розвитку.

Перелічені розроблені програми, документи, концепції, проекти, міжнародна співпраця свідчать про високий рівень зацікавленості Російської федерації у створенні інформаційного суспільства з потужною електронною мережею.

Аналізуючи законодавчу базу України, ми знайшли лише один Закон України „Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” [383], у якому зазначено, що розвиток інформаційного суспільства в Україні та впровадження новітніх ІКТ в усі сфери суспільного життя і в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування визначається одним з пріоритетних напрямів державної політики. Основними стратегічними цілями розвитку інформаційного суспільства в Україні в представленому Законі є:

- прискорення розробки та впровадження новітніх конкурентоспроможних ІКТ в усі сфери суспільного життя, зокрема в економіку України і в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- забезпечення комп’ютерної та інформаційної грамотності населення, насамперед шляхом створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх ІКТ у формуванні всебічно розвиненої особистості;

- розвиток національної інформаційної інфраструктури та її інтеграція зі світовою інфраструктурою;
- державна підтримка нових „електронних” секторів економіки (торгівлі, надання фінансових і банківських послуг тощо);
- створення загальнодержавних інформаційних систем, насамперед у сферах охорони здоров’я, освіти, науки, культури, охорони довкілля;
- збереження культурної спадщини України шляхом її електронного документування;
- державна підтримка використання новітніх ІКТ засобами масової інформації;
- використання ІКТ для вдосконалення державного управління, відносин між державою й громадянами, становлення електронних форм взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування й фізичними та юридичними особами;
- досягнення ефективної участі всіх регіонів у процесах становлення інформаційного суспільства шляхом децентралізації та підтримки регіональних і місцевих ініціатив;
- захист інформаційних прав громадян, насамперед щодо доступності інформації, захисту інформації про особу, підтримки демократичних інститутів та мінімізації ризику „інформаційної нерівності”;
- удосконалення законодавства з регулювання інформаційних відносин; покращення стану інформаційної безпеки в умовах використання новітніх ІКТ.

Цей Закон України „Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” [383] почав відкривати нові можливості підвищити рівень комп’ютерної та інформаційної грамотності й громадян, й учнівської молоді, шляхом перебудови неперервної системи освіти, та створити відповідні умови для професійного розвитку майбутніх учителів фізичної культури тощо.

1.4. Концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури

Аналізуючи Постанову Кабінету Міністрів України „Про першочергові заходи інформатизації” на 1997 рік [584], у п. 9 „Підготовка кадрів” ми виявили, що на державному рівні відбулася оптимізація соціальної та освітньої сфери в напрямку їх інформатизації:

- створити комп’ютерні дидактичні лабораторії для забезпечення підготовки викладачів за пріоритетними напрямками освіти (математика, інформатика, фізика);
- створити міжгалузеву інформаційно-аналітичну систему сертифікованої підготовки та перекваліфікації фахівців з використанням віддалених інформаційних ресурсів;
- створити програмно-апаратні засоби державного організаційно-технічного комплексу підтримки реформування та розвитку вищої освіти;
- розробити засоби підтримки баз даних у сфері освіти з реалізацією доступу до інших національних і іноземних баз даних;
- створити програмно-апаратні засоби навчання населення нових спеціальностей з урахуванням вимог міжнародних стандартів та сертифікатів на базі автоматизованих навчальних курсів і систем, інтелектуальних інформаційних технологій навчання.

Далі, у 2006 році, аналізуючи проблеми становлення інформаційного суспільства в Україні [585], у Національному інституті стратегічних досліджень в аналітичних записках з проблем і подій суспільного розвитку розглядалися проблеми становлення інформаційного суспільства в Україні, а саме давалася оцінка розвитку елементів інформаційного суспільства в Україні (позитивні та негативні показники й тенденції). У них зазначено, що неадекватною масштабом України є її інформаційна представленість у веб-просторі, недостатньою – присутність у мережі Інтернет українськомовних інформаційних ресурсів. Усі попередні урядові програми з розвитку інформаційного суспільства, судячи із мінімальних позитивних зрушень, виявилися неефективними. Українське законодавство в низці аспектів „відстає” від динаміки змін, що виникають у процесі

розвитку інформаційного суспільства в Україні. Низьким є рівень комп'ютерної грамотності населення. Це стримує розвиток усіх елементів інформаційного суспільства і, зокрема, не дає можливості формуватися попиту на електронні урядові послуги, на впровадження нових методів навчання із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (наприклад, дистанційної освіти) [585]. Ми погоджуємося з коротко представленою оцінкою розвитку елементів інформаційного суспільства в Україні, виходячи з того, що дійсно українське законодавче поле не зовсім ще досконале в напрямку створення відповідного інформаційного суспільства з урахуванням вимог модернізацій освітніх галузей.

У ході дослідження ми проаналізували процеси, які відбуваються в суспільстві, і визначили, що однією з причин кризи вищої освіти стала різка невідповідність виниклих нових форм і змісту навчального процесу з тими, що склалися протягом останніх десятиліть. Наразі виникла потреба в підготовці фахівців у галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини” нової формації відповідно до умов інформаційно-освітнього простору. Тривалий час професійна підготовка відбувалася без орієнтування професорсько-викладацького складу вишів на підвищення рівня конкурентоспроможності майбутнього вчителя фізичної культури на світовому ринку праці. Це пов'язано з тим, що тоталітарне управління вищою освітою пригнічувало ініціативу та творчість студентської молоді. Тому необхідно вже готувати фахівців до подальшої самостійної неперервної самоосвіти, навчити орієнтуватися в бурхливому потоці інформації, виховувати потребу в професійному самовдосконаленні впродовж усього життя в інформаційному суспільстві. Для теоретичного аналізу зарубіжних нормативних документів у контексті їх значення для професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в освіті необхідно визначити певні завдання, а саме: специфіку кожної концепції та їх значення для професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної

1.4. Концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури

культури в освіті; порівняти особливості представлених концепцій; окреслити головні моменти концепцій. Основою аналізу є дослідження проблем впливу інформаційного суспільства на освіту. Необхідно звернути увагу на те, що концепція є зведенням певних правил і положень, які зрозумілі всім.

Так, аналізуючи сучасні інформаційні й постіндустріальні концепції в межах тенденцій розвитку культури інформаційного суспільства, А. Костіна [397] наголошує, що формування концепцій інформаційного суспільства зумовлене стрімкими змінами в технологічній сфері, що призвело до домінування цивілізаційного підходу до історичного процесу, який дозволяє фіксувати різні стадії цивілізаційного розвитку людства на шляху технологічного прогресу. Далі вчена, спираючись на науковий здобуток І. Мальковської [463], яка наголошує, що в інформаційному суспільстві на зміну принципам системності, детермінізму й об'єктивності як принципам кодування інформації, зумовленим характером письмового тексту з його лінійною логікою й причинно-наслідковими зв'язками приходять антиєрархічність, нелінійність, семантичний і аксіологічний плюралізм, указує, що провідним методом функціонування інформації стає метод перманентних відсилань, міжтекстових цитат, які припускають володіння раніше переданими повідомленнями. Ці твердження відповідають тим тенденціям, які відбувається в сучасному інформаційно-освітньому просторі нашої держави. Ми погоджуємося з тим, що змінилися принципи та пріоритети в інформаційному суспільстві. На нашу думку, це відбулося за рахунок світових змін у свідомості людей, тобто сформувався інформаційний світогляд. Отже, інформаційний світогляд в умовах інформатизації суспільства та вищої освіти вже набуває значення ключового елементу вищої освіти студентської молоді, насамперед, майбутнього вчителя фізичної культури. Сучасному інформаційному суспільству потрібні грамотні фахівці з фізичної культури і спорту, які здатні оцінюва-

ти й обробляти навчальні досягнення учнів загальноосвітньої школи за допомогою сучасних комп'ютерних та інформаційних технологій. Також необхідно розробляти та впроваджувати спеціальні програми навчання на курсах підвищення кваліфікації в інститутах післядипломної освіти для вчителів фізичної культури, які б могли застосовувати інформаційні й комп'ютерні технології у своїй професійній діяльності.

Відповідно до цього сучасний соціолог С. Цимбалюк [735], аналізуючи концепцію інформаційного суспільства як теоретичну основу сучасної культури, указував на те, що, розглядаючи явище культури інформаційного суспільства, необхідно звернутися до аналізу тих загальнокультурних основ, тих соціальних кордонів, у межах яких відбувається процес становлення нової культури в конкретних соціально-історичних умовах. У ході аналізу доведено, що вивчення особливостей становлення й розвитку теорії інформаційного суспільства необхідно досліднику для виявлення конкретних механізмів виникнення, підтримки та змін інноваційних культурних феноменів, визначення їх певної ціннісної суті та впорядкованості. С. Цимбалюк дійшов висновку, що „інформаційне суспільство” – це цивілізація, в основі розвитку й існування якої лежить особлива нематеріальна субстанція, умовно названа „інформацією”, що володіє властивістю взаємодії й з духовним, і з матеріальним світом людини.

Досліджуючи проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя в інформаційному суспільстві, ми приділили увагу науковій роботі сучасного зарубіжного соціального філософа Д. Лайона [438] „Інформаційне суспільство: проблеми та ілюзії” щодо іншого (полярного) погляду на формування інформаційного суспільства. У цій праці вчений указує, що концепція „інформаційного суспільства” має спільні утопічні аспекти з деякими попередніми технологічними концепціями „гарних суспільств”. Адже, як ми бачили, той спосіб, яким розвивалася інформаційна технологія і який призво-

1.4. Концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури

дить до збільшення вже існуючого розриву між соціальними групами й націями, розширює можливості держави та інших інституцій спрямовувати й контролювати життя людей і підсилює владу постійно зростаючих економічних інтересів. У світлі сказаного „інформаційне суспільство” також уявляється як досить сильно навантажене ідеологічним аспектом. Такий „ідеологічний аспект” може бути вилученим у міру того, як стає явним той специфічно сучасний спосіб поєднання політики з технологією, коли він часто маскує капіталовкладення, які спрямовуються в інформаційну технологію, відвертає увагу од деяких ускладнюючих суперечностей. Зауважимо, що для інформаційного суспільства, у якому буде йти процес професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури, ідеологічний аспект повинен виходити ще й з національних інтересів, які повинні передбачати обґрунтування нових ідеологічних підходів до трактування змісту цих інтересів у вищій освіті нашої держави.

Так, на думку А. Костіної [397], культура інформаційного суспільства порівняно з культурою суспільства індустріального, володіє мережевим принципом функціонування й поширення, віртуальним характером, короткочасною, спонтанною формою подачі інформації. У межах цієї культури об’єктивно змінюється значення й роль особистості, активність якої обґрунтовується не зовнішніми спонукальними стимулами діяльності, а внутрішніми. Майбутній учитель фізичної культури в процесі свого професійного розвитку перебуває не лише в площині реального навчання, але й віртуального, використовуючи роботу в мережі Інтернет. Така культура тісно пов’язана з формуванням інформаційного світогляду студентської молоді. Як зазначає М. Кісіль, вища освіта в інформаційному суспільстві – це середовище інформаційного обміну, який передбачає не лише засвоєння, але й передачу та генерування нової інформації в обмін на отриману, а також продукування знань [354]. Таке твердження вказує на те, що

модернізована вища освіта в Україні повинна активно сприяти професійному розвитку майбутнього вчителя фізичної культури як частки інформаційного суспільства нашої держави, де він має можливість отримати оперативну й своєчасно необхідну інформацію. Професійний розвиток, фахова підготовка та вдосконалення професійної майстерності в майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві можливі лише за умови модернізації вищої фізкультурної освіти.

Отже, у процесі професійного розвитку в інформаційному суспільстві в майбутнього вчителя фізичної культури формуються специфічні навички роботи на комп'ютері. Вони повинні стати професійними компетенціями в його професійній діяльності, які необхідно відобразити в освітньо-професійній характеристиці бакалавра, спеціаліста та магістра фізичного виховання і спорту. З цього приводу Ю. Кувшинов [418] говорив, що в процесі професійної діяльності фахівець безперервно поповнює власний запас знань і навичок, підвищуючи тим самим свою кваліфікацію. Часто базова професійна освіта, отримана на початку трудової біографії, залишається єдиною методичною базою для подальшого самостійного вдосконалення знань. Таке положення обмежує можливості професійного розвитку й, безумовно, позначається на загальному рівні стану галузі. Вивчаючи особливості інформаційного суспільства, ми дійшли висновку, що цей феномен має інформатизовано-процесуальну парадигму. Усі процеси інформатизації суспільства та освіти взаємопов'язані та взаємозумовлені. Підготовка фахівців, які володіють сучасними комп'ютерно орієнтованими технологіями, стверджує О. Суховірський [678], вимагає підвищення загального рівня інформатизації суспільства в цілому.

Вивчаючи впровадження віртуальних машин у систему інформаційно-навчального середовища вищого закладу освіти, С. Яшанов [786], спираючись на дослідження В. Беспалька, М. Кларіна Є. Полата, Г. Селевка, указував, що в умовах інформаційного су-

1.4. Концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури

пільства широке впровадження новітніх досягнень, акцентованих на самостійність у навчанні, неможливе без використання нових інформаційних технологій, які забезпечують найбільш ефективну реалізацію можливостей для самоосвітньої діяльності, закладену в них. Виходячи з цього, вплив інформаційного суспільства на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури визначається особливим характером інформатизації та їхньої професійної діяльності: застосуванням у процесі фахової підготовки комп'ютерної техніки та інформаційних технологій. Тому успішність у майбутній професійній діяльності залежить від рівня особистісно-професійного розвитку, з урахуванням впливу особливостей інформаційного суспільства, на особистість студентів.

У процесі аналізу наукової літератури [320; 325; 326; 433; 438; 543] ми встановили, що в умовах масової інформатизації суспільства інформаційний вплив на особистість майбутнього вчителя фізичної культури набуває глобальних масштабів. Такий вплив, безперечно, сприяє формуванню особистості з новим типом мислення, що виражається в іншому світогляді – інформаційно-суспільному. Тому цілеспрямований вплив інформаційного суспільства на особистість майбутнього вчителя фізичної культури з метою зміни професійних поглядів у ракурсі інформатизації освіти та оптимізації майбутньої професійної діяльності за рахунок застосування в навчальному процесі інформаційних технологій має певну позитивну роль у професійному розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору й відповідає потребам сьогодення.

Значимо, що інформатизація й комп'ютеризація освітньої галузі знань „Фізичне виховання, спорт, здоров'я людини” є одним з найскладніших і найважливіших завдань системи фізичного виховання України в інформаційному суспільстві. Але в багатьох випадках ці поняття ототожнюються або використовуються не зовсім коректно. Метою інформатизації, як наголошує В. Коткова [403], є глобальна раціоналізація інтелектуальної діяль-

ності, що забезпечує автоформалізацію предметних галузей і автономію процесу пізнання кожного індивіда за рахунок вільного доступу до всіх видів, форм і рівнів навчальних знань; сутність інформатизації освіти становить структурування професійних знань у заданих предметних галузях і забезпечення вільного доступу тих, хто навчається, до баз даних. Це ставить майбутнього вчителя фізичної культури в умови підвищення рівня інформаційної культури та інформаційної компетентності в освітньо-інформаційному просторі України. Тому інформатизація професійної освіти майбутнього вчителя фізичної культури дає можливість реального доступу до глобальної інформаційної сфери. Виходячи з цього, сутність професійного розвитку й становлення в інформаційному суспільстві для фахівця в галузі знань „Фізичне виховання, спорт, здоров'я людини” визначено розвитком інформатизації, яка нерозривно пов'язана з комп'ютеризацією, не лише в суспільстві, а й у вищій фізкультурній освіті.

У ході проведеного аналізу концептуальних засад розвитку інформаційного суспільства та їх впливу на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури ми зробили такі висновки:

1. Інформатизація суспільства є ключовою умовою підготовки фахівців, здатних орієнтуватися в інформаційно-освітньому просторі. Пильна увага сучасного інформаційного суспільства до проблем освіти й виховання вимагає необхідності змінити особистісно-професійну позицію майбутнього вчителя фізичної культури, оскільки розвиток інформатизації та комп'ютеризації вимагає бути конкурентоспроможним фахівцем у сучасній світовій вищій освіті.

2. Теоретичний аналіз наукової літератури першого напрямку дозволяє нам стверджувати, що в дисертаціях з проблем розвитку інформаційного суспільства основну увагу зосереджено на: трансформації професійних функцій учителя в умовах інформаційного суспільства; інтернет-технологіях як засобу формування

1.4. Концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури

ціннісних орієнтацій студентства на шляху до інформаційного суспільства; створенні локальної освітньої системи професійної підготовки студентів до самореалізації в інформаційному суспільстві; розвитку інформаційного суспільства й нових моделях освіти тощо. Ефективність масової інформатизації, а саме її реалізація, залежить від ефективності інформатизації сфери вищої освіти. Тому інформатизація освіти повинна бути спрямована формування таких чинників: удосконалення методів, засобів, форм і змісту навчального процесу у виші; упровадження інформаційно-комунікаційних технологій, забезпечення підходу „один комп'ютер – один студент” тощо. Ми з'ясували, що в умовах масової комп'ютеризації інформаційного суспільства необхідно основну увагу зосереджувати на вдосконаленні технічної бази комп'ютерів у сфері вищої освіти; приділяти увагу розробці комплексу заходів, спрямованого на забезпечення придбання та використання достовірної, своєчасної інформації тощо.

3. Аналіз зарубіжних і вітчизняних нормативних документів другого напрямку в контексті їх значення для професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури у вищій освіті дозволив установити, що глобальне інформаційне суспільство повинно мати відповідне значення для професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури у вищій фізкультурній освіті за рахунок створення відповідної нормативно-правової бази. Теоретичний аналіз допоміг виявити специфіку кожної проаналізованої та їх значення для професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в освіті. Ми з'ясували, що масова інформатизація всіх галузей у суспільстві набирає оберти через створення інформаційного суспільства. Порівнюючи особливості представлених концепцій, ми дійшли висновку, що основний акцент у них зроблено на модернізації суспільства, формуванні нового інформаційного світогляду. Це у свою чергу дає можливість оптимізувати професійний розвиток та професійну підготовку майбутньо-

го вчителя фізичного культури відповідно до розставлених акцентів. Окресливши головні моменти концепцій, ми зазначили, що важливість формування інформаційного суспільства повинно відповідати входженню вітчизняної вищої освіти до світової освітньої спільноти.

4. У ході дослідження встановлено безперечний вплив концептуальних засад розвитку інформаційного суспільства на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури. Такий вплив визначено індивідуально-активним процесом професійного зростання, а також самоствердженням в інформаційному суспільстві. Серед особливостей професійного розвитку ми виокремили потреби в самореалізації, сукупність професійних стимулів, прагнення інтегруватися в професійний контекст інформаційного суспільства тощо. Тому вплив концептуальних засад розвитку інформаційного суспільства виявляється саме в масштабних змінах організації майбутньої професійної діяльності, де буде застосовуватися комп'ютерна техніка та інформаційні технології.

Висновки до першого розділу

У сучасних умовах нового етапу реформування вищої педагогічної освіти України відбувся перехід від технократичного до інформаційного суспільства. Формування інформаційно-освітнього простору, що охоплює всі сфери діяльності вишів, створює умови для всебічного аналізу показників освітнього процесу майбутнього вчителя фізичної культури. Інноваційна діяльність у сфері вищої фізкультурної освіти сьогодні викликана необхідністю зміни змісту й організації фахової підготовки та спрямована на пошук нових методів і форм навчання.

Комплексний аналіз педагогічної, психологічної та спеціальної літератури дозволяє зробити теоретико-методологічні висновки, які визначатимуть стратегію й тактику подальшого дослідження.

1. Вивчення наукової літератури дало можливість з'ясувати, що проблема професійного розвитку та професійного становлення є однією з найбільш активно досліджуваних педагогічних і психологічних проблем у сучасній науці. Теоретичні розвідки дозволили встановити, що професійному розвитку майбутнього вчителя, особистості, педагога, студента, учителя приділено зарубіжними й вітчизняними педагогами та психологами. Відомі вчені (М. Ємельянова, Е. Зеєр, Є. Климов, Т. Кудрявцев, Н. Кузьміна, К. Левітан, Д. Сьюпер, М. Смульсон, К. Чарнецкі та ін.) приділили увагу сутнісній характеристиці професійного розвитку та становлення особистості, а також стадіям, етапам і рівням професіоналізму, які проходить фахівець у своєму професійному просуванні в процесі фахової підготовки. Проведене дослідження наукових праць названих вище вчених дозволяє побачити платформу для визначення сутності професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, яка є сукупністю професійно-особистісних якостей у певній системі й послідовності, специфічною діяльністю в напрямку придбання високого рівня інформаційної культури, становлення творчої активності й самостійності, інтеграцію й реалізацію в навчальному процесі професійно значущих особистісних якостей тощо.

Вагомий внесок у вивчення проблеми професійного розвитку зробили російські вчені Е. Зеєр та Н. Кузьміна, які досліджували проблеми цілісного й неперервного процесу становлення особистості в професійно-освітньому просторі в єдності його психологічних і педагогічних складників, а також проблеми професійної освіти, професіоналізму діяльності вчителя на всьому освітньому маршруті.

Значний інтерес у контексті нашого дослідження викликали ідеї про життєвий шлях та професійний розвиток особистості. Одну з основних ідей відіграє концепція професійного розвитку Д. Сьюпера, який ґрунтувався на уявленнях Ш. Бюлера про життєвий шлях.

Учений розглядав описи стадій і етапів професійного розвитку. Особливе значення для нашого дослідження мають праці М. Смульсона, у яких висвітлено рівні та етапи професійного розвитку особистості незалежно від професії.

Теоретичний аналіз проблеми професійного розвитку та професійного становлення засвідчив, що в сучасній педагогічній та психологічній науці найбільш розробленим складником цієї проблеми є розвиток педагогічної професії, яка постає однією з найскладніших серед інших, оскільки пов'язана з вихованням особистості.

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми дозволяє констатувати, що більша частина робіт з професійного розвитку та становлення стосується особистості майбутнього вчителя. Різноманітні аспекти професійного розвитку вивчали С. Бегідова, Л. Депсамес, О. Дьячкова, О. Кобялковська, І. Корпачова, О. Ларіна, Ф. Койчуєва, Н. Ключникова, В. Макєєва, Н. Мельник, Е. Самерханова, О. Щербакова, В. Щербіна та ін. Найбільш значущими є фундаментальні праці, у яких досліджено проблеми професійного розвитку та становлення, розкрито її загальнотеоретичні й методологічні аспекти (Е. Зеєр, Г. Ікрін, Н. Кузьміна та ін.).

Найважливішим завданням нашого дослідження було вивчення різних аспектів професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах неперервної освіти. Нами встановлено, що неперервна освіта майбутнього вчителя фізичної культури є процесом зростання його освітнього потенціалу протягом його професійної діяльності, застосовуючи в ній інформаційні технології.

У ході теоретичного аналізу з'ясовано, що професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури відбувається й у неперервній освіті, й у неперервному навчанні, тому в інформаційному суспільстві ця проблема набуває актуальності за рахунок застосування інформаційних технологій у навчальному процесі.

2. Обробка отриманих результатів теоретичного аналізу дослідження проблеми інформаційно-освітнього простору в контексті інформатизації освіти показав, що на сьогодні інформатизація професійної освіти спрямована на професійний розвиток студентів, удосконалення змісту навчального процесу. Вивчивши значний масив наукових літературних джерел, ми з'ясували, що автори акцентували увагу на фаховій підготовці, яка характеризується не лише підготовкою грамотного студента з питань інформаційної компетентності, інформаційної культури, а й допомогою студентській молоді в оволодінні базовими необхідними професійними навичками в умовах інформатизації освітнього простору української освіти.

Актуальним є визначення ролі професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в контексті інформатизації вищої освіти України.

Комплексне дослідження наукової літератури з проблеми інформаційного, освітнього, інформаційно-освітнього просторів, а також інформатизації освіти дозволило виявити, що найбільш важливими в контексті нашого дослідження є праці таких учених, як: Т. Берестова, В. Богословський, Г. Бойченко, Н. Вараксіна, Л. Васильченко, Л. Ворошилова, І. Гашенко, З. Горбачук, Л. Долінер, О. Жук, Л. Кундозерова, Л. Панченко, П. Петров, Y. Karaliotas, Mariano M.L.D, De La Rosa N.P.C., Tella S. Seppo та ін.

3. Дослідження проблем вищої фізкультурної освіти в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, а також її реформування показало, що вища фізкультурна освіта відрізняється своєю специфічністю, наявністю фундаментальних соціально-філософських, медико-біологічних, психолого-педагогічних підстав, що дозволяють керувати процесом професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури та реалізувати можливості засобів фізичної культури. Вивчення наукової літератури з цієї проблеми дозволило вста-

новити, що в наш час потрібний новий тип фахівця у галузі знань „Фізичне виховання, спорт, здоров’я людини”, який відмінно володіє методами прогнозування освітніх процесів, здатний використовувати знання на практиці, а також системно інтегрувати інформацію. Найбільш значущими для нашого дослідження є дисертаційні праці та наукові розробки провідних учених з питань вищої фізкультурної освіти, серед яких С. Єрмаков, Р. Клопов, Т. Круцевич, Н. Куришева, Н. Маковецька, П. Петров, Т. Ротерс, І. Свістельник, В. Шандригось, Г. Шандригось та ін.

У контексті нашого дослідження ми встановили, що особливо актуальним є підвищення якості вищої фізкультурної освіти в інформаційному суспільстві, зумовлена інформаційною підготовленістю й майбутнього вчителя фізичної культури, і професорсько-викладацького складу вишу до ефективної переробки навчальної інформації з метою отримання системних знань.

4. Визначивши основні проблеми концептуальних засад розвитку інформаційного суспільства та їхній вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури, було встановлено, що інформатизація суспільства є ключовою умовою підготовки фахівців, здатних орієнтуватися в інформаційно-освітньому просторі. Це дозволило виявити специфіку кожної концепції інформаційного суспільства, які нами було проаналізовано, та їхнє значення для професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в освіті. Порівнюючи особливості представлених концепцій інформаційного суспільства, ми дійшли висновку, що основний акцент у них зроблено на модернізації суспільства, формуванні нового інформаційного світогляду. Це у свою чергу дає можливість оптимізувати професійний розвиток та професійну підготовку майбутнього вчителя фізичної культури відповідно до розставлених акцентів.

Важливими в контексті нашого дослідження є наукові розробки таких учених, як: Н. Балабанова, О. Біличенко, С. Бочан,

І. Гушлевська, А. Добудько, Л. Калашнікова, І. Карпенко, М. Кісіль, А. Кравченко, В. Марізіна, Г. Хосейн та ін., присвячені розгляду інтернет-сайтів вищих навчальних закладів як інноваційних каналів комунікації в умовах формування інформаційного суспільства в Україні; трансформації професійних функцій учителя в умовах інформаційного суспільства; трансформації загальнолюдських цінностей в інформаційному суспільстві тощо.

У ході дослідження ми проаналізували інформацію про різні погляди на ідеї інформаційного суспільства (Інститут статистики UNESCO, вимірювання мовного розмаїття в мережі Інтернет, основні документи й матеріали видання UNESCO для Всесвітнього саміту з інформаційного суспільства, Окінавська Хартія Глобального Інформаційного Суспільства) та встановили, що Інститут статистики UNESCO дотримується такого підходу до вимірювання інформаційного суспільства, який виходить за рамки технічних проблем і включає питання соціальної ролі мережі Інтернет; в основних документах і матеріалах видання UNESCO для Всесвітнього саміту з інформаційного суспільства зазначено, що сучасні інформаційні технології відкривають абсолютно нові можливості в організації процесу навчання; в Окінавській Хартії Глобального Інформаційного Суспільства йдеться, що інформаційно-комунікаційні технології (ІТ) є одним з найбільш важливих чинників, які впливають на формування суспільства двадцять першого століття, що допомогло визначити роль інформаційного суспільства в професійному розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві. Комплексне дослідження наукових робіт В. Брижка, Л. Дудка, О. Кальченка та дисертацій О. Біличенко, С. Бочан, І. Гушлевської, О. Добудька дозволило встановити, що певне місце вищої освіти в інформаційному суспільстві багато в чому визначається знаннями людей, їхніми вміннями, навичками, можливостями розвитку професійних і особистісних якостей.

*Розділ 1. Теоретико-методологічні засади професійного розвитку
майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві*

У підсумку проведеного теоретичного аналізу ми визначили, що створення глобального інформаційного простору в Україні, можливість доступу до світових інформаційних ресурсів надає майбутньому вчителю фізичної культури підвищувати свій рівень професіоналізму, що сприяє подальшому професійному зростанню в інформаційному суспільстві.

Матеріали, які ввійшли до розділу, опубліковано автором у наукових статтях та матеріалах конференцій [178; 179; 180; 181; 182; 183; 184; 185; 186; 187; 188; 189; 190; 191; 192; 200; 201; 202; 203; 204; 205; 206; 207; 209; 210; 212; 213; 217; 225; 226; 227; 228; 229; 230; 236; 800; 802].

РОЗДІЛ 2

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ

ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

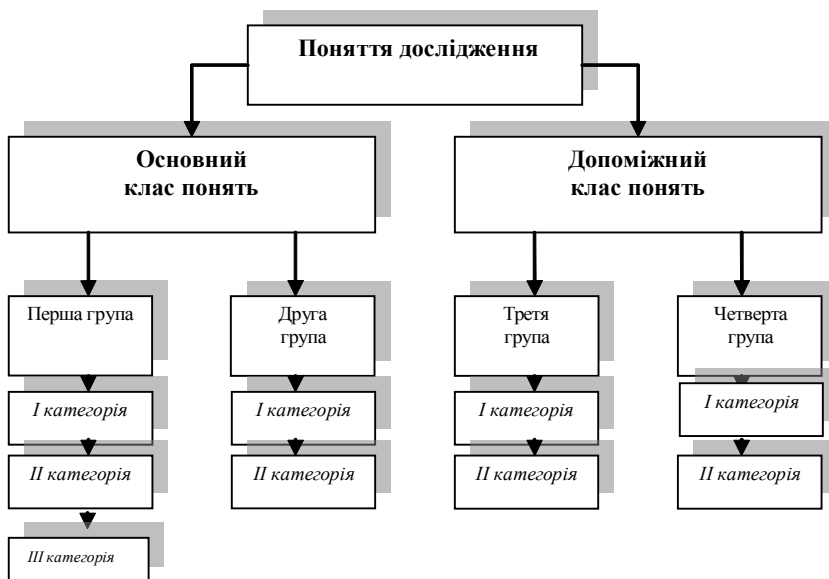
2.1. Теоретичний аналіз основних понять дослідження

Для з'ясування теоретичних засад проблеми професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури було важливо визначити тлумачення основних понять дослідження. У цьому параграфі подано та проаналізовано основні поняття професійного розвитку та становлення особистості, інформаційно-освітнього простору в контексті різних типів освітніх та навчальних середовищ, професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури із застосуванням інформаційних технологій та впливу інформаційного суспільства на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури.

У процесі формування понятійного апарату дослідження з метою розуміння процесів інформатизації сучасної вищої фізкультурної освіти, професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі ми дійшли висновку, що необхідно уточнити дефініції дослідження, які було виокремлено в ході теоретичного аналізу наукової літератури. Ми вважали за доцільне представити значну кількість дефініцій, але проаналізувати лише ті, які найбільше висвітлюють особливості нашого дослідження з питань професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

Ми визначили групи понять і поділили їх на основні та допоміжні класи. До основного класу понять віднесли першу й другу групи з відповідними категоріями, виходячи з того, що в них розкривається фундаментальна ідея нашого дослідження. До допоміжного класу –

третю та четверту групи з категоріями, оскільки в них визначено окремі особливості проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Представимо класи й групи на рис. 2.1. (див. рис. 2.1).

Рис. 2.1. Класифікація понять дослідження

До основного класу **першої групи** ми віднесли поняття, які стосуються професійного розвитку та становлення особистості у вищій освіті: *I категорія* – „професійний розвиток”, „професійне становлення”, „взаємозв’язок особистісного і професійного розвитку”; *II категорія* – „саморозвиток”, „професійний саморозвиток”, „особистісний саморозвиток”, „самореалізація”, „самоактуалізація”, „творчість”; *III категорія* – „професіоналізм”, „педагогічна професія”, „професіоналізація”, „професійна діяльність”, „професійний вибір”.

Вирішення проблеми інформаційно-освітнього простору в контексті різних типів освітніх та навчальних середовищ розглянуто в площині основного класу **другої групи** понять: „освітній простір”, „інформаційний простір”, „інформаційно-освітній простір”. Ці поняття найбільш повно характеризують означену проблему та її розгляд, а порівняння їх між собою дає можливість з’ясувати відмінності та спільні риси. Розглядаючи основні аспекти проблеми інформаційно-освітнього простору в контексті інформатизації освіти, ми виокремили поняття, які найбільш повно характеризують окреслену проблему. Ці поняття ми поділили на дві категорії: *I категорія* – „простір”, „інформація”, „освітній простір”, „інформаційний простір”, „кіберпростір”, „інформаційно-освітній простір”, „єдиний світовий інформаційно-освітній простір”, „єдиний інформаційний простір”, „єдиний інформаційно-освітній простір”, „відкритий фізкультурно-освітній простір”; *II категорія* – „інформаційне середовище”, „інформаційне освітнє середовище”, „інформаційно-навчальне середовище”, „інформаційно-технологічне середовище”, „інформаційно-комунікаційне середовище”, „інформаційно-предметне середовище”, „інформаційно-наочне середовище”, „навчально-інформаційне середовище”, „мережне середовище навчання”, „інтерактивне навчальне середовище”, „віртуальне навчальне середовище”, „віртуальне середовище”, „інформаційна сфера”.

До допоміжного класу **третьої групи** понять зараховано такі, які стосуються професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури із застосуванням інформаційних технологій: *I категорія* – „комп’ютерна грамотність”, „інформаційна компетентність”, „інформаційна культура”; *II категорія* – „фізкультурна освіта”, „фізкультурне виховання”, „фізкультурне навчання”, „теорія фізкультурної освіти”.

У **четвертій групі** допоміжного класу понять ми визначили поняття щодо впливу інформаційного суспільства на професійний

розвиток майбутнього вчителя фізичної культури: *I категорія* – „інформаційне суспільство”, „інформатизація освіти”, „інформаційно-технологічна підготовка”; *II категорія* – „педагогічні технології дистанційного навчання”, „інформаційні технології”, „комп’ютерні технології”, „мультимедійні технології”, „інформаційно-комп’ютерні технології”.

Визначені в ході теоретичного аналізу два класи (основний і допоміжний) та чотири групи понять з відповідними категоріями допомогли виділити **основні** поняття, на які ми будемо спиратися в нашому дослідженні.

У процесі формування **основного** понятійного апарату дослідження почнемо вибірково розглядати поняття *I категорії першої групи* основного класу: „професійний розвиток”, „професійне становлення”, а також „взаємозв’язок особистісного та професійного розвитку” особистості у вищій освіті.

У ході дослідження ми встановили, що в професійному спрямуванні майбутнього вчителя фізичної культури як важливої умови професійного й особистісного розвитку виділяють окремі боки, які виражають певні характеристики: а) наповненість професійної спрямованості, що розуміється визначеною кількістю мотивів та перспектив переваги майбутньої професійної діяльності; б) вибіркове ставлення до професії, що починається з виникнення стійких мотивів, які пов’язані з процесом тривалості або із зовнішніми ознаками обраної професії.

Для нас важливе значення мають різні підходи до визначення поняття „професійний розвиток”. У зв’язку з цим ми враховуємо те, що в науковій літературі відбувається неспіввідношення понять „професійний розвиток” та „професійне становлення”, тому визначення цих понять розглянуто окремо.

У психолого-педагогічній науці склалися різні підходи до вивчення процесу професійного розвитку вчителя. Одні дослідники розглядають професійний розвиток з позицій особистості педагога,

інші – з позицій його діяльності, а треті – з позицій результативності професійної підготовки вчителя в педагогічному виші. Поняття „професійний розвиток”, „професійне становлення”, „професіоналізація” дуже близькі, як стверджує Н. Вощенкова [117]. Професійний розвиток вчителя припускає формування сукупності його професійно-особистісних якостей у певній системі й послідовності.

У психологічному словнику К. Зайферт [278] під професійним розвитком, розглянутим процесуально й динамічно, розуміють професію або професійну діяльність у контексті життєвого розвитку. При цьому можливі три аспекти розгляду (Watts A. G., 1981): в інституціональному сенсі: кар’єра як формально-бюрократично організоване й ієрархічно впорядковане співвідношення діяльності позицій, роботи всередині соціальної організації або професійній галузі; об’єктивному сенсі: кар’єра як фактична, об’єктивно встановлена якість позицій, які індивід займає протягом його професійного життя; у суб’єктивному розумінні: кар’єра визначається сприйняттям і формуванням у індивіда зразків для дотримання позицій або професій у контексті його життя, особливо під кутом зору суб’єктивної єдності окремих кроків або фаз розвитку життя. Ці аспекти розгляду кар’єри мають певні взаємозв’язки.

У педагогічному словнику [367] (Г. Коджаспірова, А. Коджаспіров) під професійним розвитком розуміється зростання, становлення професійно значущих особистісних якостей і здібностей, професійних знань і вмінь, активне якісне перетворення особистістю свого внутрішнього світу, що призводить до принципово нової її будови й способу життєдіяльності – творчої самореалізації в професії. Саме на це поняття ми будемо спиратися в нашому дослідженні.

У кожному визначенні поняття „професійний розвиток” відбито якусь грань, і багато вчених його розуміють: як процес взаємодії особистісних параметрів з функціональною структурою педагогічної діяльності (Н. Волянук, Г. Ікрін, О. Ларіна та ін.) [112; 313; 439]; як процес формування й становлення (С. Бегідова, О. Кобялковська,

В. Макеєва, В. Щербіна та ін.) [42; 362; 458; 775]; як процес інтеграції й реалізації (В. Бондарева, Н. Гуца, С. Земцова, Т. Макаренко та ін.) [76; 160; 294; 457]; як творчу самореалізацію особистості (І. Карпачова, Л. Мозгарьов, К. Пірумова та ін.) [343; 487; 563]; як результат освіти (Л. Депсамес, О. Дьячкова, Н. Ключникова, Ф. Койчуєва, Н. Мельник та ін.) [164; 250; 359; 369; 473]; як неперервний процес індивідуальних, особистісних, діяльнісних змін (Е. Самерханова, О. Щербакова та ін.) [618; 774]; як процес, який характеризується кількісними, якісними і структурними перетвореннями (О. Гришина, М. Косцова, І. Самойлюкевич, В. Щербіна та ін.) [149; 400; 619; 775]; як процес самовизначення, самовираження, самореалізації (Л. Булдігіна, Г. Вороніна, Н. Вощенкова, В. Гордієнко, О. Гришина, М. Камінська, Л. Мітіна та ін.) [81; 113; 117; 139; 149; 338; 481].

У Великій радянській енциклопедії професійний розвиток визначено як процес, у результаті якого людині вдається зберегти якість і рівень своїх професійних навичок і вмінь протягом усього свого життя. Іншими словами, недостатньо стати професіоналом один раз. Щоб залишатися професіоналом, необхідний постійний професійний розвиток особистості [74].

Для аргументації зазначеного вище та проаналізованого звернемося до з'ясування змісту поняття „професійне становлення”. Провідний фахівець у галузі психології Т. Зеєр трактує поняття „професійне становлення” як формоутворення особистості, адекватне вимогам професійної діяльності [289, с. 51]. Професійне становлення – це тривалий, багаторічний, практично нескінченний процес, який припускає можливість безмежного розвитку людини. Цей процес пов'язаний з різними цілями й має різний зміст на різних вікових етапах.

Вивчаючи теоретичні передумови професійного становлення педагога [684], з'ясовано, що в дослідженнях В. Слободчикова процес становлення розглядається як складник процесу розвитку. Учений відзначає, що категорія „розвиток” одночасно містить як

мінімум три процеси: становлення, формування, перетворення. Становлення – це „перехід від одного певного стану до іншого – більш високого рівня; єдність уже здійсненого й потенційно можливого”. Н. Волянюк, спираючись на теоретичний доробок О. Щотки, який розглядає професійне становлення як динамічний багаторівневий процес, що займає значний період життєвого шляху й не зводиться до професійного навчання... [777], доводить: професійний розвиток особистості, її операціональних та психологічних якостей і структур відбувається нерівномірно й гетерохронно [112].

Отже, поняття „професійне становлення” характеризується як складник процесу професійного розвитку. Ми погоджуємося з тим, що „розвиток” містить такі процеси, як „становлення”, „формування”, „перетворення”. Виходячи з цього, професійне становлення в нашому випадку становить один зі складників професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору України.

Ми дотримуємося погляду О. Ковальчука, який удаю подав аналіз визначення поняття „професійне становлення” [366], розглядаючи теоретичні доробки вчених, а саме: фахове (професійне) становлення вчителя – довготривалий процес, який починається від обрання професії до перших років самостійної роботи в школі (Я. Степаненко); професійне становлення особистості є складним процесом поступового переходу особистості з одного внутрішнього стану в інший (В. Григор’єва); професійне становлення – рівень творчості, передбачає використання в конкретних умовах знань, умінь і навичок, отриманих у вищому навчальному закладі (І. Радченко); професійне становлення – багатовимірний феномен, який у педагогічному плані охоплює два суттєвих складники: становлення особистісне і становлення статусне (зовнішнє) (Т. Чувакова); професійне становлення слід розуміти як зростання, становлення, інтеграцію й реалізацію в педагогічній праці професійно значущих особистісних якостей та здібностей, знань і вмінь та як активне якісне перетво-

рення свого внутрішнього світу (Л. Мітіна); професійне становлення – певна стадія розвитку свідомості майбутніх учителів між тим, яким студент себе уявляє, і тим, яким він себе мислить уже в статусі педагога (В. Орлов) [147; 148; 482; 528; 529; 596; 753]. Проведений О. Ковальчуком аналіз визначення поняття „професійне становлення” дає можливість більш ґрунтовно приділи увагу цьому поняттю з основного класу першої групи.

На відміну від О. Ковальчука Б. Мухаметжанов [497] указує на те, що професійне становлення особистості – це зародження професійно орієнтованих інтересів і схильностей у дітей під впливом сюжетно-рольових ігор і навчальних предметів. Потім іде формування професійних намірів. Цей період у становленні особистості отримав назву оптації. Провідною діяльністю стає навчально-професійна. У її межах формуються когнітивні й професійні інтереси, життєві плани. Це змушує замислитися над проблемою професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури на етапі професійного розвитку в інформаційному суспільстві більш детально й глибоко. Таке розуміння дає підстави стверджувати, що формування професійних намірів майбутнього вчителя фізичної культури – дуже специфічний процес, який не тільки потребує тривалого часу, добору адекватних методів і технологій, але й містить деякі суперечності.

Спираючись на теоретичні надбання Б. Ломова, дослідниця Є. Романова вважає, що процес професійного становлення особистості є багатоаспектним, багатоплановим і надзвичайно складним, якщо розглядати його з погляду його об’єктивного й суб’єктивного змісту [611]. Виходячи з цього, процес професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі не тільки може бути багатоаспектним і багатоплановим, а й інтегрованим, синергетичним тощо.

У процес становлення особистості майбутнього педагога, стверджує О. Мисін [498], необхідно вводити комплекс психодіагностичних методів, які багатобічно вивчають особистість сту-

дента. Педагогічна діяльність майбутнього вчителя фізичної культури повинна визначатися не тільки як технологія праці, а й як взаємодія між учителем та учнем, у результаті якої відбувається взаємопов'язаний розвиток за рахунок необхідного педагогічного спілкування, що створює певний психологічний клімат.

Далі перейдемо до розгляду особистісного й професійного розвитку. О. Даутова та С. Христофоров [161] указують на те, що поза самоосвітою ідея особистісного й професійного розвитку вчителя не може бути втілена в життя. Автори зробили спробу співвіднести параметри особистісного й професійного розвитку педагога. В особистісному розвитку вчені виділили: *цінності* – активізація розвитку когнітивної сфери як здібності до абстрактнішого й узагальненого розуміння та диференціації, категоризації явищ навколишнього світу; *мета* – рефлексія власної діяльності, особистісного досвіду; *Я-концепція* – розвиток тенденції до самоактуалізації й самореалізації; *перспектива* – розвиток і поглиблення адекватного й цілісного уявлення про себе. Зміцнення позитивної Я-концепції; *завдання розвитку* – визначення напрямів і перспектив подальшого внутрішнього зростання, розвиток і розширення системи ціннісних орієнтацій особистості як системи морально-етичних принципів, що детермінують діяльність. У професійному розвитку було виділено: *завдання розвитку* – розвиток і розширення системи ціннісних орієнтацій особистості як системи морально-етичних принципів, що детермінують професійну діяльність; *мету* – розвиток позитивної мотивації до професійної діяльності й підвищення своєї майстерності, самореалізація; *Я-концепцію* – адекватне формування Я-концепції вчителя, зміцнення адекватної професійної самооцінки, зміцнення позитивної захищеності; *перспективу* – прогнозування кар'єрного зростання і „творіння” власної професійної біографії; *цінності* – коректування, удосконалення наявних професійних умінь, навичок, способів діяльності на основі інтеріоризації нової інформації; *завдання розвитку* – рефлексія професійної діяльності, педагогічного досві-

ду. Спроба вчених співвіднести параметри особистісного й професійного розвитку педагога, на нашу думку, удала й потребує належної уваги в подальшому розгляді проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури інформаційному та освітньому просторах у вищому навчальному закладі.

У *II категорії* основними поняттями ми визначили „саморозвиток” та „професійний саморозвиток”. Проблеми саморозвитку особистості було знайдено в дисертаціях таких учених, як: С. Бабіна, О. Воронова, С. Іванова, М. Костогривов, Л. Солянкіна, В. Усов, В. Федоров та ін. [33; 114; 306; 399; 656; 707; 716]. Учені розглядали проблеми саморозвитку студентської молоді в контексті: формування професійної компетенції саморозвитку; можливостей віртуального освітнього простору в організації саморозвитку; самостійної навчальної діяльності як засобу професійного саморозвитку студентів педагогічних вишів; навчально-методичного комплексу як засобу професійного саморозвитку; особистісно-професійного саморозвитку педагога; психолого-педагогічної підтримки особистісного саморозвитку студентів у процесі вишівської освіти; педагогічного забезпечення особистісно-тілесного саморозвитку студентів; чинника гуманізації вищої освіти; організаційно-педагогічних умов творчого саморозвитку студентів вишу; педагогічних умов професійно-творчого саморозвитку майбутнього вчителя; формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів.

Ми дотримуємося визначення, поданого в тлумачному словнику Д. Ушакова [620], де саморозвиток – це розвиток власних сил, фізичних і розумових, на основі самодіяльності, самостійних занять. Отже, саморозвиток майбутнього вчителя фізичної культури припускає наявність сформованої професійної спрямованості щодо професійної діяльності в загальноосвітній школі, здатності до здійснення професійного саморозвитку тощо. Зараз зміст професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури свідчить про те, що в ньому відсутня чітко виражена спрямованість на професійний само-

розвиток протягом усього періоду навчання у виші. Під саморозвитком майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору ми розуміємо прагнення змінити себе відповідно до вимог інформаційного суспільства, свідомі та якісні зміни особистості стосовно своїх інтелектуальних і соціальних можливостей, а також самостійну, ціннісно орієнтовану діяльність з перервної самозміни тощо.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень (С. Бабіна, Є. Воронова, А. Іваницький, С. Іванова, М. Костогризів, О. Маркова, Л. Солянкіна, В. Усов, В. Федоров, Є. Чудіна та ін.) [33; 114; 301; 306; 399; 469; 656; 707; 716; 754] дозволив виділити істотні характеристики цього феномену й дійти висновку, що саморозвиток – це внутрішній процес самозміни системи під впливом власних суперечностей, вищий рівень саморуху; при цьому система, що саморозвивається, повинна бути відкритою, оскільки внутрішні ресурси не зможуть забезпечити тривале існування системи. Конкретизуючи категорію саморозвитку до професійної сфери, Є. Чудіна [754] звернулася до досліджень, у яких обґрунтовано ідею детермінації розвитку особистості діяльністю, і тому людина вивчалася з позицій її відповідності професії та успішній діяльності в ній.

Удале дослідження проблеми саморозвитку здійснила Є. Остапенко [532], розглядаючи підходи до визначення поняття „саморозвиток”. Учена приділила увагу важливості та вагомості саморозвитку в працях видатних філософів (Аристотель, Гесіод, Платон, Демокріт, Гегель, І. Кант, Г. Сковорода, Й. Фіхте, Ф. Шеллінг, П. Юркевич та ін.); педагогів (Я. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, А. Дістервег, К. Ушинський, С. Русова, П. Каптерев та ін.), а також російських прогресивних мислителів (Д. Писарев, Л. Толстой, А. Чехов та ін.). Наприкінці авторка резюмує, що багатогранність проблеми саморозвитку пояснює існування різноманітних, іноді навіть полярних поглядів, особистісний характер та актуальність проблематики залучають широке коло дослідників, що передбачає наявність наукового полілогу.

Вивчаючи проблему професійного саморозвитку майбутніх учителів, О. Гандабура [122] наголошує, що принципи професійного саморозвитку досліджували Я. Коменський, І. Песталоцці, К. Ушинський, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.; в останні роки різним проблемам професійного саморозвитку присвячено наукові праці К. Абульханової-Славської, М. Боритка, В. Іванова, Н. Нікітіної, Ю. Орлова, М. Сергєєва та ін. Дослідивши проблему професійного саморозвитку майбутніх учителів, науковець доходить висновку, що активізація професійного саморозвитку кожного студента є важливою умовою успішності навчального процесу, оскільки суттєво впливає на підвищення рівня пізнавальної та професійної активності майбутнього вчителя і ставить його в позицію суб'єкта навчального процесу, який безпосередньо керує власною пізнавальною діяльністю та професійно-особистісним становленням.

Аналізуючи спеціальну наукову літературу [399; 467; 468; 469; 562] (М. Костогризов, О. Маркова, П. Підкасистий), ми дійшли висновку, що основою успішного професійного саморозвитку майбутніх фахівців фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору є систематична самостійна робота з електронними або друкованими фаховими виданнями, де представлено інноваційні підходи до розуміння мети фізичного вдосконалення дітей та учнівської молоді. Вивчаючи психологію розвитку конкурентоспроможної особистості, Л. Мітіна [483] розуміє професійний саморозвиток як: динамічний та неперервний процес самопроєктування особистості; зростання, становлення, інтеграцію та реалізацію в педагогічній діяльності професійно значущих особистісних рис та здібностей, професійних знань і вмінь; активне якісне перетворення людиною свого внутрішнього світу.

У ході дослідження професійного саморозвитку педагога О. Маркова [469, с. 308] стверджує, що основна ідея проблеми професійного саморозвитку – це ідея детермінації розвитку особистості діяльністю, тому людину вивчають з позицій її відповідності

професії та успішності діяльності в ній. Становлення професіонала можливо лише в результаті єдності й професійного, й особистісного розвитку. Простежуючи особливості саморозвитку особистості як суб'єкта діяльності, можна виділити значення професійної діяльності як оптимального умови його творчого саморозвитку.

Нам імпонує думка Г. Ікріна [313], який, розглядаючи особливості навчальної діяльності й професійний розвиток особистості студента, наголошує, що виявлення і врахування чинників професійного розвитку студента повинен сприяти зростанню ефективності процесу професійного становлення особистості на етапі професійної освіти з метою підвищення конкурентоспроможності молодих фахівців, умінню інтегруватися в різні професійні, соціальні й етнічні співтовариства з перших же днів самостійної роботи та успішності подальшого професійного зростання.

У *III категорії* ми визначили такі основні поняття: „професіоналізм”, „професійна діяльність”, „навчально-професійна діяльність”. Аналіз дисертацій з питань розробки різних аспектів професіоналізму особистості (Г. Гапонова, Л. Гребенкіна, Н. Глуханюк, Н. Гузій, В. Панчук, Т. Сорочан, Л. Суботіна, О. Фоміних та ін.) [123; 145; 135; 154; 541; 658; 673; 723] дозволив визначити основні моменти, яким учені приділяли увагу: соціально-філософський аналіз професіоналізму; категорії професіоналізму в теорії й практиці підготовки майбутнього педагога; психолого-педагогічні чинники підвищення професіоналізму викладача вищої школи; розвиток професіоналізму управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної педагогічної освіти; реалізація особистісного потенціалу студента в процесі формування професіоналізму; системний підхід до організаційно-педагогічних умов формування професіоналізму діяльності учнів професійного ліцею інформаційно-технологічного профілю; формування професіоналізму вчителя в системі неперервної педагогічної освіти; формування основ професіоналізму в студентів

педагогічних вишів у процесі навчання педагогічних технологій; психологічні засади розвитку педагога як суб'єкта професіоналізації; формування готовності до особистісного самовизначення в процесі професіоналізації тощо.

Професіоналізм з погляду дослідження нашої проблеми певним чином визначається рівнем оволодіння майбутнім учителем фізичної культури тими професійними навичками, які б могли надати йому можливість вільно рухатися в професійному середовищі в умовах інформаційно-освітнього простору. Професіоналізм визначається не стільки професійними знаннями, навичками, скільки правильною постановкою й вирішенням професійних завдань та важких ситуацій у професійній діяльності. Крім цього, важливу роль у досягненні вершин професіоналізму для майбутнього вчителя фізичної культури відіграють такі умови: особисте ставлення до обраної професії; розуміння певних ресурсів професійної діяльності; ситуації професійної діяльності; професійне мислення тощо.

Дослідниця Г. Гапонова [123] в ході вивчення проблеми реалізації особистісного потенціалу студента в процесі формування професіоналізму доводить, що формування професіоналізму розглядається в контексті різних теорій і підходів. На її думку, професіоналізм вивчається або як привласнення соціального досвіду, необхідного для виконання професійної діяльності (Є. Климов, А. Щербakov) або як процес, заснований на розвитку і саморозвитку особистості (Н. Пряжников, Ф. Каберев), або як поєднання обох підходів (Н. Кузьміна, Е. Зєр).

У нашому дослідженні ми вважаємо за доцільне використовувати поняття Т. Сорочан [658], яка вважає, що професіоналізм – це коли людина послідовно оволодіває якостями професіонала, засвоює норми й правила професії, виконує спочатку роботу за зразком, за інструкцією, потім здобуває спеціальність, кваліфікацію й здійснює кваліфіковану працю, досягає позитивних результатів, самоутверджується в професії, розвиває себе засобами професії.

Значущими для майбутнього вчителя фізичної культури з нашого погляду є чинники, безпосередньо пов'язані з професією: удосконалення творчих здібностей; перспективи професійного й особистісного розвитку; престиж професії на державному, Європейському та Світовому рівні; суспільна зацікавленість; матеріальні заохочення; гігієнічні умови праці; відповідність особливостям характеру. Вищезазначене вказує на те, що професійна спрямованість базується на конкретних ідеалах, потребах, інтересах особистості. Тому чим ширше професійне спрямування, тим вагомішим є сенс вибору цього виду професійної діяльності для майбутнього вчителя фізичної культури.

У підсумку розгляду поняття „професіоналізм” для майбутнього вчителя фізичної культури професіоналізм є інтегральною характеристикою, яка базується на професійній спрямованості, професійних знаннях, уміннях та навичках, відповідальності перед інформаційним суспільством, що дає можливість успішно виконувати свої професійні обов'язки в професійній діяльності в інформаційно-освітньому просторі.

Природа професійної діяльності вчителя, на думку Л. Сгонік [626], як ніколи потребує нового педагогічного мислення, ціннісними установками якого є пріоритет індивідуально-творчого над алгоритмічним, перехід до особистісно орієнтованої парадигми. Визначаючи нове педагогічне мислення для майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі, укажемо, що структурною одиницею мислення є педагогічне завдання, яке необхідно виконати на уроці або під час фізкультурно-оздоровчої роботи. До функцій нового педагогічного мислення віднесемо: а) постановка завдання в професійній діяльності; б) аналіз педагогічних ситуацій, які відбулися на уроці фізичної культури; в) планування корекції навчального процесу. Виходячи з цього, прийняття адекватних контингенту педагогічних рішень є головним елементом педагогічного мислення майбутнього вчителя фізичної культури, у якому проявляються вольові та інтелектуальні якості особистості.

Вагомий внесок у розробку поняття професійна діяльність зробили О. Єгоричев [254], О. Жалінський [261]. Проблеми педагогічної діяльності та підготовки до неї, зазначає А. Мережников [477], отримали розробку в низці досліджень (В. Беспалько, Ю. Кулюткін, А. Маркова, А. Реан, В. Сластьонін, Л. Спірін, Г. Сухобська, Н. Таланчук, Н. Хмель, А. Щербаков, В. Якунін та ін.).

У ході дослідження ми з'ясували, що на результати професійної діяльності впливають риси характеру особистості майбутнього вчителя фізичної культури в його професійному розвитку, а на творчому рівні відбувається розвиток індивідуальних особливостей, що визначає професійний вибір, професійне самовизначення та в сукупності формує майбутню професійну діяльність, професійний шлях протягом певного періоду життя.

Роль професійної діяльності та професійного спілкування в життєдіяльності людини, як доводить І. Новосельська [518] розглянуто в дослідженнях А. Брушлинського, Є. Іванової, Є. Климової, Н. Кузьміної, А. Маркової, О. Панасюка, В. Шадрікова, О. Філіпова та ін. Професійну діяльність як поняття, зауважує І. Новосельська, багато вчених розуміють так: як процес педагогічного мислення (Р. Абдулгалімов, В. Алейников, О. Єгоричев, Л. Сгонік та ін.); як професійний шлях протягом певного періоду життя (О. Гавришина, Н. Диканська, С. Ісакова, І. Труднев та ін.); творче перетворення та вдосконалення власної особистості (А. Мережников, Є. Разінкіна, В. Шмельов та ін.).

Ми встановили, що майбутня професійна діяльність, яку попередньо визначає правильний вибір, – один з найважливіших чинників, що визначають багато що в житті майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві. Професійна діяльність, яка характеризує професійний шлях майбутнього вчителя фізичної культури та його характерні особливості, пов'язані з віковим розвитком, а також із загальним становленням особистості впродовж усього життя.

Багато дослідників з питань оптимізації навчально-професійної діяльності, серед яких: Г. Абрамян, Г. Белокрилова, Г. Вороніна, В. Деркунська, П. Лернер, В. Льошин, О. Кобялковська, М. Павлюк, І. Труднев, Л. Філімонюк, Л. Харавіна [4; 47; 113; 169; 445; 446; 362; 536; 697; 720], висвітлюють такі питання: як отримувати професію й спеціальність, якою роботою займатися, як придбати високу кваліфікацію; педагогічну освіту, яка повинна забезпечувати формування професійно-компетентної особистості педагога, здатного самостійно і творчо вирішувати професійні завдання; професійне вдосконалення педагога, що припускає інтеграцію й реалізацію в педагогічній праці професійно значущих і особистісних якостей і здібностей, професійних знань і вмій; вивчення загальних закономірностей професійної кар'єри; професійний розвиток і становлення педагога в умовах інформатизації, що повинні спиратися на нові міждисциплінарні підходи; наявність і усвідомлення значущої мети, ідеї, сенсу, тобто змістовного компонента професійної спрямованості; світоглядну мобільність, толерантність, світоглядно-гуманістичну спрямованість; професійно-педагогічну підготовку фахівця в сучасних як процес особистісно-професійного становлення; майбутнім результатом вищої педагогічної освіти повинна стати підготовка педагога нового типу.

Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури є важливим об'єктом психолого-педагогічних досліджень. На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури ми з'ясували сутність основних понять **першої групи**. Щодо I категорії, то в нашому дослідженні ми будемо використовувати поняття „розвиток професійний” та поняття „професійне становлення”. Поняття „розвиток професійний”, подане в педагогічному словнику (Г. Коджаспірова, А. Коджаспіров), розуміється як зростання, становлення професійно значущих особистісних якостей і здібностей, професійних знань і вмій, активне якісне перетворення осо-

бистістю свого внутрішнього світу, що призводить до принципово нової її будови й способу життєдіяльності – творчої самореалізації в професії. Щодо поняття „професійне становлення, то ми вважаємо дотримуватися думки, яка закладена в дослідженнях В. Слободчикова, де вчений вказує, що процес становлення розглянуто як складник процесу розвитку; що категорія „розвиток” одночасно містить як мінімум три процеси: становлення, формування, перетворення.

Аналізуючи II категорію, ми дійшли висновку, що найбільш значущими поняттями є ті, які розробили вчені Є. Чудіна (поняття „саморозвиток”) та Л. Мітіна (поняття „професійний саморозвиток”). Отже, саморозвиток характеризується внутрішнім процесом самозміни системи, під впливом власних суперечностей, вищій рівень саморуку; при цьому система, що саморозвивається, повинна бути відкритою, оскільки внутрішні ресурси не зможуть забезпечити тривале існування системи; професійний саморозвиток розуміється як зростання, становлення, інтеграцію та реалізацію в педагогічній діяльності професійно значущих особистісних рис та здібностей, професійних знань і вмінь; активне якісне перетворення людиною свого внутрішнього світу.

I, насамкінець, проаналізувавши III категорію, ми встановили, що для нашого дослідження важливим є поняття „професіоналізм”, яке розроблено Т. Сорочан, і розуміється нею як послідовне оволодіння людиною якостями професіонала; як засвоєння норм і правил професії, де людина виконує спочатку роботу за зразком, за інструкцією, потім здобуває спеціальність, кваліфікацію й здійснює кваліфіковану працю; досягає позитивних результатів, самоутверджується в професії, розвиває себе засобами професії.

В умовах нового етапу реформування вищої фізкультурної освіти України, пов’язаного з соціально-економічними та освітніми цілями, переходом від технократичного до інформаційного суспільства, значно зростає роль професійного розвитку майбутнього

вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. У ході дослідження ми з'ясували, що, по-перше, треба приділити увагу розгляду понять **другої групи I категорії**, а потім *II категорії*, виходячи з того, що різні типи просторів містять різні види середовищ. У *I категорії* ми визначили для аналізу такі поняття: „простір”, „освітній простір”, „інформаційний простір”, „інформаційно-освітній простір”.

Комплексний аналіз наукової літератури з проблеми інформаційно-освітнього простору в контексті різних типів освітніх та навчальних середовищ дозволив виявити, що в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних учених вирішувалися різні аспекти: освітнього простору, інформаційно-освітнього простору та інформатизації освіти (В. Богословський, Л. Васильченко, Л. Ворошилова, І. Гашенко, Ю. Жук, А. Журавльов, В. Извозчиков, С. Калашникова, Б. Коротяєв, В. Курило, М. Потьомкін, В. Попов, В. Третьяченко, Л. Шершньов та ін.) [70; 93; 116; 124; 265; 266; 267; 336; 393; 581; 768]; інформаційного простору (Т. Берестова, Н. Вараксіна, П. Рогова та ін.) [54; 607]; компоненти особистісно орієнтованого освітнього простору у виші, інформатизації освітнього простору, освітнього простору сільських територій, теоретико-методологічних засад проектування інтегральних гуманітарних освітніх просторів, соціалізації особистості студента в освітньому просторі вишу, комп'ютеризованого уроку в освітньому просторі, дистанційної освіти як чинника формування єдиного світового освітнього простору, проектування творчого освітнього простору, єдиного інформаційного простору системи освіти України (А. Анохін, О. Вязова, М. Груздев, О. Дмитрієва, Р. Івашенко, А. Кашаєв, В. Новикова та ін.) [21; 118; 151; 171; 308; 348; 512].

У ході дослідження ми встановили, що категорія „простір” є однією з найбільш розроблених. Т. Берестова [54] вказує, що простір і час – форми буття матерії. Простір характеризується такими властивостями, як протяжність, структурність, співіснування і взає-

модія елементів у всіх матеріальних системах. Інформаційний простір – це історично сформована, забезпечена правовими гарантіями й засобами зв'язку, така, що забезпечує найбільшу міру доступності для споживача форма скоординованих і структурованих, територіально близьких і видалених інформаційних ресурсів, які кумулюють результати комунікаційної діяльності людей. Учена доводить, що „інформаційний простір” об'єднує два терміни: „простір” та „інформація” і робить висновок, що інформаційний простір є формою, яка забезпечує визначену міру доступності для споживача до різноманітних інформаційних ресурсів.

У філософській енциклопедії [721] „простір” визначено як фундаментальне (поряд з часом) поняття людського мислення, що відображає множинний характер існування світу, його неоднорідність. Безліч предметів, об'єктів, даних у людському сприйнятті одночасно формує складний просторовий образ світу, що є необхідною умовою орієнтації будь-якої людської діяльності.

Аналізуючи наукову літературу [69; 93; 116; 124; 265; 266; 267; 336; 393; 767], ми з'ясували, що найзагальніше уявлення про простір пов'язане з порядком розташування (взаємним розташуванням) одночасно співіснуючих об'єктів. Простір – набір певним чином зв'язаних між собою умов, які можуть робити вплив на людину. При цьому в самому понятті простору не мається на увазі включеність у нього людини. Простір може існувати й незалежно від неї [99].

Визначенню поняття „простір” приділяли увагу багато вчених, які розуміли його в рамках інформатизації (інформаційний) та освіти (освітній): як здійснення особистісних змін людей з освітньою метою (В. Богословський, В. Извозчиков, М. Потьомкін, П. Рогова, Н. Вараксіна та ін.) [70; 70; 607]; як сукупність компонентів та системно організована сукупність ресурсів, інфраструктури й послуг (І. Бабін, Л. Васильченко, Л. Ворошилова, В. Ликова, О. Стрюк, В. Шевченко та ін.) [32; 93; 672; 763]; як сукупність

освітніх установ різного типу у взаємодії з іншими (Г. Бойченко, Л. Кундозерова, Л. Шершньов) та ін.) [432; 768]; як можливість спільного використання наявних у системі електронних інформаційних ресурсів (С. Нечаєв, М. Кіргінцев, В. Новикова, Є. Павленко та ін.) [504; 512; 534].

У ході дослідження ми встановили, що основне поняття „інформаційно-освітній простір” поєднує два поняття – „інформаційний простір” та „освітній простір”, але в ньому ці поняття не перемішуються, а взаємодоповнюють. Поняття „інформаційно-освітній простір”, маючи інтегративний характер, є поняттям самостійним і характеризується системно організованою сукупністю елементів, які входять до нього. Усі три поняття „освітній простір”, „інформаційний простір”, „інформаційно-освітній простір” взаємопов’язані та мають, на перший погляд, спільні риси за ключовими словами, але вони відрізняються логічним змістом.

У ході теоретичного аналізу нашу увагу привернула монографія сучасних педагогів Б. Коротяєва, В. Курила, В. Третяченка, у якій учені вказували, що „під освітнім простором ми розуміємо все те, що створено працею людини з метою виховання, навчання й освіти молодого покоління. До нього входить вся сукупність спеціально створених навчальних закладів, устаткування, книги, підручники, техніка, програмні та директивні документи, проекти... тощо” [393, с. 17]. Таке твердження має сенс у сучасних підходах до розуміння такого педагогічного явища. Продовжуючи свої думки, автори наголошують, що „поняття „освітній простір” достатньо умовно, тому що воно створено не природою, а людиною. З’явилося воно на визначеному етапі еволюційного розвитку людини й суспільства і з моменту зародження знаходилося й знаходиться завжди під контролем суспільства та його інститутів – релігійних, державних, суспільних. У зв’язку з цим можна вважати, що загалом освітній простір сьогодні не є вільним, тобто він на всіх етапах розвитку та існування в усіх своїх складниках залежить від держави.

У ході дослідження з'ясувано, що поняття „освітній простір” В. Богословський, В. Извозчиков, М. Потьомкін [70] розуміють як неперервну, нерозривну безліч індивідуальних форм розвитку освітніх можливостей, неминуче набуває сенсу інформаційної системи, оптимальний процес управління якої володіє такими критеріями, як: цілеспрямованість, швидкодія, економічність, самонавчання на основі чіткого працюючого зворотного зв'язку. Таке визначення поняття в нашому дослідженні нам імпонує тим, що воно розуміється як неперервна, нерозривна безліч індивідуальних форм розвитку освітніх можливостей. Ми вважаємо, що таке визначення поняття освітнього простору характеризує певні дидактичні принципи: послідовності та систематичності.

Вивчаючи освітній простір сільських територій, ми встановили, що для забезпечення нового результату, нової якості, на думку М. Груздева [151], сама система освіти повинна перейти в новий якісний стан, який відрізняється низкою властивостей: відвертістю, мобільністю, гнучкістю, економічною доцільністю. У свою чергу, аналіз якості послуг, наданих сферою освіти, виводить нас на проблеми їх інституалізації: де, у якому обсязі, яким чином і для кого надають послуги. У зв'язку з цим на перший план виходять просторові аспекти розвитку системи освіти, які можуть бути сфокусовані навколо поняття „освітній простір” як об'єкта дослідження й аспекту управління. Розвиток системи освіти повинен визначатися навчанням протягом усього життя; створенням інноваційного освітнього простору на основі інтеграції освітньої й наукової діяльності.

Під освітнім простором Росії Л. Шершньов [768] розуміє всю сукупність його освітніх установ різного типу, які взаємодіють з громадськими й державними організаціями. Учений говорить, що освітній простір багатовимірний. Він включає місце існування, середовище перебування, освітньо-розвивальне виробництво та інші показники. При цьому гармонійний розвиток мешканців цього простору може відбуватися тільки у взаємозв'язку із станом навко-

лишнього соціального й природного середовища, з умовами життя в сім'ї, на вулиці. Розглянутий ученим освітній простір Росії дає нам підстави стверджувати, що й в Україні таке поняття може мати такий же зміст, виходячи з того, що й у Росії, і в Україні представлена сукупність освітніх установ різного типу, які взаємодіють з громадськими й державними організаціями тощо.

Поняття „освітній простір” у педагогічному переломленні стосується дошкільної, шкільної та вищої освіти, що в сукупності становить неперервну освіту [475]. Такий освітній простір утверджується на міжнародному, державному, регіональному рівнях, а також на рівні надання освітніх послуг у сфері вищої освіти навчального закладу III – IV рівнів акредитації тощо. В. Богословський, В. Извозчиков, М. Потьомкін [70] указують, що інформаційно-освітній простір визначається як простір здійснення особистісних змін людей з освітньою метою на основі використання сучасних інформаційних технологій, зростаюча роль яких в організації освітньої діяльності визначає актуальність завдання конструювання і структуризації й окремо взятого навчального закладу, і регіону та галузі загалом. Розгляд В. Богословським, В. Извозчиковим, М. Потьомкіним інформаційно-освітнього простору як простору здійснення особистісних змін людей, на нашу думку, дещо звужено. Насамперед інформаційно-освітній простір уміщує різні види інформаційних середовищ, у яких і можуть відбуватися особистісні зміни.

Значний внесок у дослідження інформаційного простору, як стверджує О. Манойло [465], зробили видатні вчені (М. Абдурахманов, В. Вепрінцев, Г. Грачов, С. Дацюк, С. Зуєв, В. Копилов, В. Крисько, В. Манилов, Л. Малков, В. Малишкін, І. Мельник, С. Модестов, С. Парінов, В. Попов, Г. Почепцов, С. Расторгуєв та ін.) [2; 98; 143; 162; 299; 317; 416; 462; 464; 473; 486; 543; 579; 583; 602]. Науковець указує, що, розглядаючи інформаційний простір з позиції синергетики, його можна представити як відкриту систему, яка самоорганізується, містить величезну різно-

манітність інформаційних потоків та інформаційних полів, що знаходяться у взаємодії.

Аналіз досліджень дає підстави стверджувати, що визначення поняття „інформаційний простір” розглядали багато вчених: як інформаційні ресурси та інформаційна інфраструктура (В. Вепрінцев, Г. Грачьев, С. Дацюк та ін.) [98; 43; 162]; як державні й міждержавні комп’ютерні мережі (С. Зуєв, В. Копилов, В. Крисько та ін.) [299, 317; 416]; як трансграничні канали передачі інформації (В. Малишкін, І. Мельник, С. Модестов та ін.) [464; 473; 486]; як сукупність банків та баз даних, технологій їх супроводу й використання (С. Парінов, В. Попов та ін.) [543; 579]; як сукупність інформаційних телекомунікаційних систем (Г. Почепцов, С. Рас-торгуєв та ін.) [583; 602].

Дуже важливою в контексті досліджуваної проблеми є праця П. Рогової та Н. Вараксіної [607]. Дослідниці, покликаючись на науковий доробок учених (В. Брижко, О. Кальченко, Р. Калюжний, В. Цимбалюк, М. Швець) [326], які розглядають поняття „інформаційний простір (національний)” як інформаційне середовище, у якому здійснюються інформаційні процеси та інформаційні відносини щодо створення, збирання, відображення, реєстрації, накопичення, збереження, захисту й поширення інформації, інформаційних продуктів та інформаційних ресурсів, на яке поширюється юрисдикція держави”, указують, що для формування інформаційного простору держави необхідна цілеспрямована інформаційна політика [607]. На нашу думку, інформаційний простір повинен містити різні типи інформаційних середовищ і бути їх сукупністю.

Українська дослідниця інформаційно-освітнього середовища сучасного університету Л. Панченко наголошує, що „інформаційний простір не рівнозначний інформаційному середовищу: існуючи в одному і тому ж інформаційному просторі, індивід може переходити з одного інформаційного середовища в інше, наприклад, при зміні професії, роду занять, захоплень, переходу на новий ступінь навчання.

Усі ці переходи здійснюються в межах одного інформаційного простору. Людина одночасно може знаходитися в різних інформаційних середовищах, наприклад, в інформаційному середовищі вищу, в інформаційному середовищі віртуальної реальності (спілкування в мережі Інтернет, комп'ютерні ігри). І хоча ці середовища іноді дуже різні, індивідом вони сприймаються як щось єдине" [540, с. 57–58]. Отже, існуючи в одному й тому ж інформаційному просторі, індивід може переходити з одного інформаційного середовища в інше. Проте переходи, здійснені в межах одного інформаційного простору, мають певний вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури впродовж його навчання.

Поняття „інформаційний простір” є інтегральною характеристикою неперервного та нерозривного процесу розвитку інформаційно-освітніх можливостей у суспільстві, конкретного навчального закладу, забезпечує визначену міру доступності для споживача до інформаційно-комунікаційних ресурсів та вміщує різні типи інформаційних середовищ, телекомунікаційні системи, мережу Інтернет тощо.

У наш час в українській освіті відбувається становлення нової парадигми – упровадження дистанційної освіти, нових технологій навчання та входження до єдиного світового інформаційно-освітнього простору. Відбувається глобальна інтеграція. З цього приводу Е. Самерханова [618] вказує, що сьогодні стали звичними словосполучення „економічний простір”, „інформаційний простір”, „геополітичний простір”, „освітній простір”, які виражають ідею об'єднання значних територій на яких-небудь єдиних організаційно-структурних підставах. У той же час поняття „Освітній простір” почало широко застосовуватися й відносно освітнього континууму іншого масштабу, який може розглядатися як ланки або фрагменти однієї системи освіти.

У структурному відношенні інформаційно-освітній простір, як стверджує Л. Ворошилова [116], є системно організована су-

купність ресурсів, інфраструктури та послуг. Освітні технології, використовувані в інформаційно-освітньому просторі, повинні бути спрямовані на оптимізацію професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. Інформаційно-освітній простір як поняття багато вчених розуміють так: обсяг освітніх послуг із застосуванням інформаційних технологій (А. Журавльов, С. Калашникова, А. Стрюк та ін.) [336; 672]; здійснення особистісних змін людей з освітньою метою (В. Богословський, В. Ворошилова, В. Извозчиков, М. Потьомкін та ін.) [70; 116]; потужність і інтенсивність освітньої інформації (Л. Васильченко, М. Киргінцев, С. Нечаєв, В. Новикова та ін.) [93; 504; 512].

Інформаційно-освітній простір, наголошують Л. Кундозерова та Г. Бойченко [432], є носієм ідеї простору освітнього, в умовах інформаційної цивілізації, що набуває характерних особливостей інформаційної системи, оптимальний процес управління якої будується відповідно до таких кібернетичних критеріїв, як цілеспрямованість, швидкодія, економічність, самонавчання на основі чіткого зворотного зв'язку тощо. З цього приводу В. Богословський, В. Извозчиков, М. Потьомкін [70] наголошують, що поняття інформаційно-освітній простір (ІОП) визначається як простір здійснення особистісних змін людей з освітньою метою на основі використання сучасних інформаційних технологій, зростаюча роль яких в організації освітньої діяльності визначає актуальність завдання конструювання і структуризації ІОП й окремо взятого навчального закладу, і регіону та галузі загалом.

Виходячи з цього, одним із способів дослідження феномену „інформаційний освітній простір” є, на думку Ю. Жука, розгляд його властивостей з позицій системного аналізу” [265]. Це визначення інформаційно-освітнього простору, на наш погляд, є конструктивним. Воно поєднує всіх суб'єктів освіти, зокрема майбутніх учителів фізичної культури, і вводить їх у систему предметно-інформаційних відносин в інформаційному суспільстві.

Аналіз наукової літератури [69; 336; 432; 670] дозволив констатувати, що інформаційно-освітній простір характеризується визначеним обсягом освітніх послуг із застосуванням інформаційних технологій, потужністю й інтенсивністю освітньої інформації, набором певним чином пов'язаних між собою умов, які можуть робити вплив на освіту майбутнього вчителя фізичної культури. Сучасні інформаційні технології, що дозволяють створювати й забезпечувати ефективні способи представлення інформації, стали засобом підвищення ефективності управління всіма сферами суспільної діяльності, зокрема сферою вищої освіти, де автоматизація на основі застосування комп'ютерів та інформаційних технологій у навчальному процесі майбутнього вчителя фізичної культури постає могутнім чинником прогресу.

Досліджуючи проблему інформаційно-освітнього простору в контексті різних типів освітніх та навчальних середовищ, ми виділили основні поняття *II категорії*: „інформаційне середовище”, „інформаційне освітнє середовище”, „інформаційно-навчальне середовище”, „навчально-інформаційне середовище”, „мережне середовище навчання”, „інтерактивне навчальне середовище”, „віртуальне навчальне середовище”, „віртуальне середовище”, „інформаційна сфера”.

У ході теоретичного аналізу встановлено, що в українському інформаційно-освітньому просторі існує багато видів середовищ. Так, В. Шевченко [736] розглядає типи інформаційного навчального середовища: „інформаційне освітнє середовище” (орієнтоване на самостійну діяльність щодо здобуття знань); „інформаційне навчальне середовище” (орієнтоване на формування знань, умінь і навичок). Такий поділ інформаційного навчального середовища дає можливість окреслити межі специфічного професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі в контексті різних типів освітніх та навчальних середовищ (М. Глибовець) [131] у виші.

У ході аналізу наукової літератури ми виокремили різноманітні думки щодо усвідомлення поняття „інформаційно-освітнє середовище” таких учених, як М. Горячова, О. Ільченко, В. Красильникова, В. Онищенко, Л. Панченко та ін. [140; 316; 408; 527; 540]: „інформаційно-освітнє середовище” вишу є засобом для досягнення поставленої мети – формування інформаційної компетентності фахівця (М. Горячева) [140]; „інформаційно-освітнє середовище” – системно організовану сукупність інформаційного, технічного, навчально-методичного забезпечення, нерозривно пов’язану з людиною як суб’єктом освітнього процесу (О. Ільченко) [316]; „інформаційно-освітнє середовище” – багатоаспектна цілісна, соціально-психологічна реальність, що містить сукупність необхідних психолого-педагогічних умов, сучасних технологій навчання й програмно-методичних засобів навчання, побудованих на основі сучасних інформаційних технологій, які забезпечують супровід пізнавальної діяльності й доступу до інформаційних ресурсів (В. Красильникова) [408]; „інформаційно-освітнє середовище” – сукупність умов, сприятливих для виникнення та розвитку процесів навчальної інформаційної взаємодії між учнями й педагогами та іншими суб’єктами, а також формування пізнавальної активності учня в разі наповнення компонентів середовища наочним змістом (В. Онищенко) [527, с. 197]; „інформаційно-освітнє середовище” як педагогічна система визначає нову роль викладача, на якого покладаються наступні функції: координування пізнавального процесу, коректування методичного забезпечення дисципліни, що викладається, on-line консультування при складанні індивідуального навчального плану, керівництво начальними планами, навчальними проектами (Л. Панченко) [540, с. 66 – 67].

Представлені думки щодо поняття „інформаційно-освітнє середовище” дають можливість стверджувати, що розгляд проблеми інформаційно-освітнього середовища як реальності професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі є дуже актуальним.

2.1. Теоретичний аналіз основних понять дослідження

Інформаційне середовище як складовий елемент інформаційного простору повинно охоплювати інформаційні умови існування суб'єкта (майбутнього вчителя фізичної культури) для його розвитку в інформаційному просторі, але ступінь впливу повинен визначатися внутрішніми характеристиками та особливостями студентів. Тому термін „середовище” необхідно застосовувати для позначення сукупності зовнішніх і внутрішніх умов.

Досліджуючи віртуальні машини в системі інформаційно-навчального середовища вищого закладу освіти, С. Яшанов [786] (фахівець з комп'ютеризації та інформаційного забезпечення) доповнює й говорить, що в наш час інформаційно-навчальне середовище закладу освіти розглядають як складник єдиного українського інформаційно-освітнього простору, формування й розвиток якого здійснюється в межах програм інформатизації освіти Україні. Учений указує на структурність інформаційно-освітнього простору, у якому є багато різних видів середовищ, зокрема й інформаційне навчальне середовище. На твердження С. Яшанова ми будемо далі спиратися в нашому дослідженні, розглядаючи багатоаспектні проблеми професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі.

Для правильного розуміння поняття „інформаційне середовище” слід навести поняття „інформаційна сфера” (information sphere), подане в глосарії (кібернетика, автоматика) [133], визначається сукупністю інформації, інформаційної інфраструктури, агентів, які здійснюють збір, формування, поширення й використання інформації, а також система регулювання суспільних відносин, що при цьому виникають.

Досліджуючи державну інформаційна політика в особливих умовах О. Манойло [465] стверджує, що в інформаціологічному аспекті розуміння терміна „інформаційний простір” базується на визначенні інформаційної сфери, і подає такі трактування цього поняття: „інформаційна сфера” – кінцевий обсяг осмисленого інформацій-

ного простору; „інформаційна сфера” – сукупність інформації, інформаційної інфраструктури, суб’єктів, які здійснюють збір, формування, поширення та використання інформації, а також системи регулювання що виникають при цьому суспільних відносин; „інформаційна сфера” (середовище) – сфера діяльності суб’єктів, пов’язана із створенням, перетворенням і споживанням інформації; „інформаційна сфера” – сукупність інформаційних ресурсів, системи формування, поширення та використання інформації, інформаційної інфраструктури; „інформаційна сфера” – специфічна сфера діяльності суб’єктів суспільного життя, пов’язана із створенням, зберіганням, поширенням, передачею, обробкою та використанням інформації.

Розглядаючи сучасне інформаційно-освітнє середовище О. Кондаков та М. Кондакова [376] доводять, що воно має низку фундаментальних і функціональних відмінностей, до яких учені відносять: активне використання форм навчання учнів; індивідуально організований навчальний процес; відсутність жорсткого регламенту навчальних занять; інтерактивне спілкування педагогів з учнями; широка можливість вибору форм і змісту навчальних занять; поява нових освітніх технологій, в основі яких лежить комунікація (наприклад, сайти освітніх установ); можливість керувати своєю навчальною діяльністю; спрямованість навчального процесу на розвиток особистісних, ділових та інформаційних компетенцій.

У ході теоретичного аналізу ми виокремили праці зарубіжних дослідників (Y. Karaliotas, Mariano M.L.D, De La Rosa N.P.C., S. Tella, Seppo) [812; 816; 832; 833], які розкривають проблеми інтерактивності в навчальному середовищі, дистанційній освіті, стимулювання взаємодії й навчання з використанням синхронних і асинхронних повідомлень систем, віртуальну школу в мережевому середовищі навчання, а також відповідні до цього поняття: „мережне середовище навчання” (networked learning environment), характеризується створенням зв’язків, відносин між людьми та ресурсами шляхом використанням комунікаційних технологій для досягнення цілей, пов’я-

заних з навчанням (Y. Karaliotas) [812]; „інтерактивне навчальне середовище” (interactive learning environment) визначають як Web-грунтоване середовище, що підтримує структуровану взаємодію між членами навчальної спільноти (S. Tella, Seppo) [832]; віртуальне навчальне середовище (virtual learning environment) – передбачає реалізацію on-line взаємодії різноманітних типів, зокрема, on-line навчання (Mariano M.L.D, De La Rosa N.P.C) [816]; „віртуальне навчальне середовище” – поширений термін, на прикладі якого можна проілюструвати, що в це поняття або деякі синонімічні до нього поняття може вкладатися різний смисл. Перше тлумачення, яке пов’язується з цим терміном, полягає в тому, що під віртуальним середовищем розуміють програмне забезпечення або платформу, яка застосовується для надання освітніх послуг. Але може вкладатися й інший зміст у поняття „віртуальне середовище”. Цей зміст узгоджується з тим, що наявність інформаційних та комунікаційних мереж, а також програмного забезпечення ще не є достатньою. Для того, щоб утворилося навчальне середовище, необхідно, щоб інформаційно-комунікаційні ресурси узгоджувалися з процесами комунікації та діяльності, утворюючи деяку цілісність, інтегрувалися в єдину систему, за допомогою якої підтримується та спрямовується осмислене навчання. Учні та вчителі утворюють соціальну мережу, що ґрунтується на фізичній мережі (використовує, експлуатує її) (S. Tella, Seppo) [832]; „віртуальне середовище” – дошка дискусій, яка базується на стислому описі курсу (Mariano M.L.D, De La Rosa N.P.C) [816].

Отже, на основі теоретичного аналізу наукової літератури ми з’ясували сутність дефініцій дослідження визначених нами основних понять **другої групи**, пов’язані з інформаційно-освітнім простором у контексті інформатизації освіти. Після аналізу понять I категорії ми виокремили поняття „інформаційно-освітній простір”, розроблене вченими Л. Кундозеровою та Г. Бойченко, яке найбільш важливе для нашого дослідження („Інформаційно-освітній простір”

є носієм ідеї простору освітнього, в умовах інформаційної цивілізації що набуває характерних особливостей інформаційної системи, оптимальний процес управління якої будується відповідно до таких кібернетичних критеріїв, як цілеспрямованість, швидкодія, економічність, самонавчання на основі чіткого зворотного зв'язку тощо).

Проаналізувавши проблему інформаційно-освітнього простору в контексті інформатизації освіти, ми виокремили основні поняття II категорії. Найбільш значущими поняттями для нашого дослідження є поняття: „інформаційно-навчальне середовище”, яке розроблено С. Яшановим і розуміється як складник єдиного українського інформаційно-освітнього простору, формування й розвиток якого здійснюється в межах програм інформатизації освіти України; та поняття „інформаційно-освітнє середовище”, розроблене Л. Панченко, яке характеризується системною сукупністю, у якій забезпечується організація педагогічного процесу на базі інформаційних комунікаційних технологій.

Реалізація завдань професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури із застосуванням інформаційних технологій потребує формування фахівця, готового до професійної діяльності в інформаційному суспільстві, який має професійно значущі якості та відповідну кваліфікацію.

Значний інтерес для нашого дослідження та окреслення певних проблемних питань професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури із застосуванням інформаційних технологій та інформаційної культури як компонента професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури ми визначили такі основні поняття, які стосуються **третьої групи**. До I категорії ми віднесли такі поняття: „інформаційна культура”, „комп'ютерна грамотність”, „інформаційна компетентність”.

З цього приводу ми проаналізували дисертації та наукові праці таких учених, як: О. Аніщенко, О. Бермус, В. Вязанкова, Н. Гендіна, О. Значенко, Т. Коваль, А. Коломієць, В. Колос, В. Кравець, С. Куд-

рявцева, В. Кухаренко, І. Лук'янченко, З. Маушева, Н. Моїсеєнко, В. Муравицький, М. Новокшонова, К. Овчиннікова, О. Падалка, М. Романова, В. Самохвалова, О. Соколова, С. Сисоєва, А. Столяревська, Л. Сущенко, Ф. Шарипов) [20; 55; 125; 126; 297; 364; 365; 372; 405; 421; 451; 489; 496; 514; 520; 612; 621; 638; 640; 651; 652; 669; 679; 759]. У цих роботах нами було встановлено, що окремі аспекти інформаційної культури та застосування інформаційних технологій присвячено теоретичним і методичним засадам формування інформаційної культури майбутнього вчителя початкових класів; інформаційній культурі педагога; ролі пошукових систем у формуванні інформаційної культури студентів; формуванню інформаційної культури майбутніх учителів гуманітарних дисциплін тощо.

Зараз перед системою вищої професійної освіти постає завдання – формування інформаційної культури майбутніх учителів. Більшість дослідників, серед яких: Н. Гендіна, О. Значенко, А. Коломієць, К. Овчиннікова, О. Соколова, А. Столяревська, Ф. Шарипов [125; 297; 372; 520; 655; 669; 759] дають визначення поняттю „інформаційна культура” та мають певні судження стосовно цього феномена, а саме: „інформаційна культура” – це особливий аспект соціального життя. Вона виступає як предмет, засіб і результат соціальної активності людини, впливає на характер і ефективність її практичної діяльності (А. Столяревська) [669]; „інформаційна культура” – це рівень умінь цілеспрямованої роботи з інформацією, використання нових інформаційних технологій для роботи з нею; а також сформованість системи наукових знань і морально-етичних норм роботи з інформацією (Ф. Шарипов) [759]; „інформаційна культура” – готовність особистості до самостійної освітньої діяльності на основі використання комп'ютерних інформаційних технологій (К. Овчиннікова) [520]; зростає потреба у висококваліфікованих спеціалістах, які володіють інформаційною культурою, тому оволодіння знаннями та вміннями використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання стало важливим

складником професійної підготовки майбутніх учителів (О. Значенко) [297]; „інформаційна культура особистості” – один зі складників загальної культури людини; сукупність інформаційного світогляду і системи знань і вмінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність з оптимального задоволення індивідуальних інформаційних потреб з використанням і традиційних, і нових інформаційних технологій (Н. Гендіна) [125].

Серед дослідників, які займалися розробкою методики розвитку комп'ютерної грамотності в умовах дистанційного навчання; педагогічних умов формування системної комп'ютерної грамотності майбутніх менеджерів; організаційно-педагогічних умов формування комп'ютерної грамотності підлітків; комп'ютерної грамотності дорослих; комп'ютерної грамотності студентів університету; управління розвитком комп'ютерної грамотності у студентів гуманітарних вишів; інформаційно-комп'ютерної грамотності морських радіоінженерів як компонента їх професійної підготовки ми виокремили таких, як: Д. Богданова, А. Боева, А. Паскова, О. Попов, Н. Рукіна, Н. Русакова, Н. Ткачова, Н. Чікунова та ін. [69; 73; 544; 580; 616; 617; 691; 751]. Ці наукові праці вчених віддзеркалюють необхідність підвищення рівня комп'ютерної грамотності учнівської молоді у виші; виконання актуальних освітніх завдань, які стоять перед педагогічною наукою й практикою щодо вдосконалення фахової підготовки різних фахівців; застосування сучасних міжнародних вимоги до рівня комп'ютерної грамотності фахівців різних галузей, які можуть бути реалізовані тільки в разі системного характеру інформаційної підготовки тощо.

У ході вивчення наукової літератури ми встановили, що ряд дослідників (Д. Богданова, А. Боева, І. Жарко, Л. Макаренко, Н. Морзе, С. Овчаров, А. Паскова, А. Рукіна, Н. Ткачова, Хесус Лау, Н. Чікунова та ін.) [69; 73; 262; 456; 491; 519; 544; 616; 691; 730; 751] розуміють поняття „комп'ютерна грамотність”, а саме: як володіння навичками вирішення завдань з допомогою комп'ю-

тера (Д. Богданова, А. Боева, І. Жарко) [69; 73; 262]; як уміння планувати дії й передбачити їхні наслідки, уявлення про роль інформаційних технологій в освіті (Л. Макаренко, Н. Морзе, С. Овчаров, А. Паскова, А. Рукіна) [456; 491; 519; 544; 616]; як володіння мінімальним набором знань і навичок роботи на персональному комп'ютері (А. Гордєєва, Н. Ткачова, Хесус Лау, Н. Чикунова та ін.) [138; 691; 730; 751].

Досліджуючи комп'ютерну грамотність в інформаційному суспільстві нами було з'ясовано, що у 2001 році програма сертифікації European Computer Driving Licence (ECDL – Європейські комп'ютерні права), також відома під назвою International Computer Driving Licence (ICDL – Міжнародні комп'ютерні права) була рекомендована Європейською комісією в якості основного стандарту комп'ютерної грамотності населення країн-членів ЄС. Поняття „комп'ютерна грамотність” – ключовий чинник досягнення стало-го економічного розвитку, єдності та соціальної стабільності суспільства. Проте Інтернетом ніколи не користувалися 40% європейців, а всього у світі регулярний доступ до Мережі відсутній у 78% населення [804]. Такі визначення поняття „комп'ютерна грамотність” відіграє значну роль в усвідомленні проблеми формування комп'ютерної грамотності майбутнього вчителя фізичної культури як одного з основних елементів інформаційної культури та його професійного розвитку.

Розглядаючи проблеми інформаційної компетентності, О. Крупський та Ю. Стасюк [414] наголошують на тому, що якщо зміст поняття „комп'ютерна грамотність” стосується навичок роботи з комп'ютерною технікою, то зміст поняття „інформаційна компетентність” припускає наявність у спеціаліста сформованої звички одержувати знання з використанням можливостей сучасних комп'ютерних технологій так само, як ми традиційно одержуємо знання через паперові носії. Тому диференційований підхід до визначення понять „комп'ютерна грамотність” та

„інформаційна компетентність”, на нашу думку, є цілком логічним, тому що один процес набуття знань, умінь та навичок поступово повинен переходити в інший.

Поняття „інформаційна компетентність” у працях науковців (Ю. Аскерко, Н. Баловсяк, М. Горячова, П. Грабовський, Т. Гудкова, О. Дрогайцев, А. Зав’ялов, О. Зайцева, О. Іванова, Н. Кісіль, С. Кривець, О. Крупський, Ю. Стасюк, О. Нікулочкіна, Е. Панюкова, Ю. Плотоненко, М. Порхачов, М. Романова, Л. Сенкевич, К. Сидорова, О. Толстих, С. Тришина, А. Хуторської, М. Утьонін, Ф. Хабібুলлін та ін.) [28; 38; 140; 142; 153; 247; 273; 276; 305; 353; 354; 410; 414; 509; 542; 565; 578; 613; 634; 637; 693; 695; 708; 727] розуміється: як складна індивідуально-психологічна освіта на основі інтеграції теоретичних знань, практичних умінь у галузі інноваційних технологій (Т. Гудкова, О. Дрогайцев, А. Зав’ялов, О. Зайцева) [153; 247; 273; 276]; як нова грамотність, до складу якої входять уміння активної самостійної обробки інформації людиною (Ю. Аскерко, Н. Баловсяк, О. Іванова, М. Кісіль, С. Кривець) [28; 38; 305; 354; 410]; як найголовніший складник професійної компетентності (П. Грабовський, Ю. Стасюк, О. Нікулочкіна, Е. Панюкова) [142; 414; 509; 542]; як результат відображення процесів відбору, засвоєння, переробки інформації (Ю. Плотоненко, М. Порхачов, М. Романова, Л. Сенкевич, К. Сидорова) [565; 578; 613; 634; 637]; як один з параметрів діагностики інформаційної культури (О. Толстих, С. Тришина, А. Хуторської, М. Утьонін, Ф. Хабібুলлін) [693; 695; 708; 727].

Ураховуючи особливості професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, укажемо, що професійна [127] та інформаційна компетентності повинні інтегрувати знання про основні інформаційні технології та вміння використовувати їх для розв’язання освітніх завдань, а також навички використання комп’ютера для ефективного застосування сучасних засобів комп’ютерних технологій у навчальному процесі.

У процесі дослідження *II категорії* ми визначили такі основні поняття, як: „фізкультурна освіта”, „фізкультурне виховання”, „фізкультурне навчання”, „теорія фізкультурної освіти”.

Фізкультурна освіта та система підготовки майбутнього вчителя фізичної культури в цей час визначається основними завданнями, серед яких є: підвищення вимог до начальних планів і програм не лише на основі державних стандартів і єдиного підходу до якісної підготовки фахівців, а вимог Болонського процесу; поєднання адміністративних зусиль і наукового потенціалу у вирішенні актуальних проблем вдосконалення вищої фізкультурної освіти; підвищення якості професійної підготовки з урахуванням інформатизації освіти; використання сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі в умовах неперервної освіти тощо.

Визначаючи професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури у вищій фізкультурній освіті, не можливо оминати таке системне визначення спеціально-педагогічних понять фізкультурної освіти. Спираючись на ці визначення, наголосимо, що необхідно, щоб професійне зростання майбутнього вчителя фізичної культури було спрямовано на досягнення високого рівня професіоналізму в майбутній професійній діяльності.

Значний інтерес для нашого дослідження в площині проблем вищої фізкультурної освіти викликала робота Н. Белікової [51], де вчена, розглядаючи перспективи розвитку вищої фізкультурної освіти, спиралася на системне визначення спеціально-педагогічних понять фізкультурної освіти, які подала Н. Маковецька [459, с. 119], а саме: „*фізкультурна освіта*” – цілеспрямоване фізичне (тілесне) формування людини; „*фізкультурне виховання*” – цілеспрямоване формування особистості в аспекті досягнення нею фізичної досконалості; „*фізкультурне навчання*” – цілеспрямоване формування знань, умінь і навичок для засвоєння соціального досвіду досягнення фізичної досконалості; „*теорія фізкультурної освіти*” є найвищою формою наукового знання про фізкультурну освіту, що дає

цілісне уявлення про закономірності формування фізичної досконалості людини; „*метою фізкультурної освіти*” є ідеальний результат цілеспрямованого фізичного формування людини, утілений у поняття фізичної досконалості; „*принцип фізкультурної освіти*” – визначна вимога, що регулює процес цілеспрямованого формування фізичної досконалості; „*зміст фізкультурної освіти*” – сукупність складників цілеспрямованого формування фізичної досконалості; „*засіб фізкультурної освіти*” – предмети, стосунки та види діяльності, що використовуються в процесі взаємодії суб’єкта й об’єкта освіти з метою досягнення ними фізичної досконалості; „*метод фізкультурної освіти*” – спосіб використання її засобу в процесі формування фізичної досконалості людини; „*методика фізкультурної освіти*” – одна з форм наукового знання про фізкультурну освіту, яка на основі єдності педагогічних закономірностей і технології освіти реалізує процес формування фізичної досконалості; „*результат фізкультурної освіти*” – рівень досягнення фізичної досконалості як цільової сутності фізичної культури.

Досліджуючи професійну підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах Л. Сущенко [679] наводить аналіз поняття „*фізкультурна освіта*”, таких вчених, як: Ю. Васьков, Є. Каргополов, І. Михалев, А. Слободян, І. Сулейманов, В. Шнайдер [95; 485; 647]: „*фізкультурна освіта*” – процес і результат оволодіння молодими людьми певною системою наукових конкретно-предметних знань, фізичними вправами, раціональними способами керування руховою діяльністю, умінням конструювати індивідуальні програми фізичного розвитку та вдосконалення (Ю. Васьков) [95, с. 7]; „*фізкультурна освіта*” – соціальний і духовний процес оволодіння особистістю культурно-історичними цінностями, сучасними педагогічними технологіями, психотехнікою на основі онтології неперервної фізкультурної освіти (А. Слободян, Є. Каргополов) [647, с. 29]; „*фізкультурна освіта*”: різновиди: загальний, який безпосередньо спрямований на формування знань, умінь і

навичок фізичного вдосконалення конкретної людини; спеціальний чи професійний – спрямований на підготовку спеціалістів і через них на формування зазначених вище знань і вмінь (І. Михалєв, І. Сулейманов, В. Шнайдер) [651, с. 8].

Отже, після визначення проблемних питань професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури із застосуванням інформаційних технологій ми виокремили такі поняття, які стосуються **третьої групи**. Щодо I категорії, то в нашому дослідженні ми будемо спиратися на поняття „інформаційна культура особистості”, розроблене Н. Гендіною, що розуміється як один зі складників загальної культури людини; сукупність інформаційного світогляду та системи знань і вмінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність з оптимального задоволення індивідуальних інформаційних потреб з використанням і традиційних, і нових інформаційних технологій; поняття „комп’ютерна грамотність”, яке подано у Великому енциклопедичному словнику й розуміється як володіння навичками використання засобів обчислювальної техніки; розуміння основ інформатики і значення інформаційної технології в житті суспільства.

Проаналізувавши поняття II категорії, ми будемо спиратися на поняття „фізкультурна освіта”, подане Л. Сущенко, яке розуміється як процес і результат оволодіння молодими людьми певною системою наукових конкретно-предметних знань, фізичними вправами, раціональними способами керування руховою діяльністю, умінням конструювати індивідуальні програми фізичного розвитку та вдосконалення.

До **четвертої групи** ми віднесли поняття, які стосуються впливу інформаційного суспільства на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури. До I категорії ми віднесли такі поняття: „інформаційне суспільство”, „інформатизація освіти”.

Як свідчить аналіз наукової літератури з вирішення проблем та ілюзій інформаційного суспільства (Д. Лайон) [438] та побудови су-

часних теорій і моделей інформаційного суспільства (В. Скалацький) [641], сьогодні поняття „інформаційне суспільство” визначається як товариство, у якому більшість тих, хто працює, зайнято виробництвом, зберіганням, переробкою та реалізацією інформації, особливо вищої її форми – знань [318].

Досліджуючи теоретико-методичні засади науково-педагогічних досліджень, В. Онищенко [527, с. 196] під час роботи науково-методичного семінару у Львівському науково-практичному центрі професійно-технічної освіти НАПН України у 2010 року проаналізував основні моменти доповіді А. Литвина, який подає стисло характеристику понять і категорій, пов’язаних з інформатизацією сучасного суспільства. У доповіді зазначено, що вже на початку 60-х рр. ХХ ст. термін „інформаційне суспільство” майже одночасно застосували Ф. Махлуп у США і Т. Умесао в Японії, однак авторство терміна „інформаційне суспільство” належить Ю. Хаяші.

Б. Славін [644], розглядаючи термін „інформаційне суспільство”, указує на те, що на рубежі тисячоліть він є одним з найбільш цитованих соціологічних понять. Більше того, в останні два роки він став популярним і серед політиків. Як і „нанотехнології”, тепер він асоціюється не стільки з науковим поняттям, скільки з яскравим гаслом, за яким стоять чийсь політичні або економічні інтереси.

„Інформаційне суспільство” (англ. *Information society*) – нова історична фаза розвитку цивілізації, у якій головними продуктами виробництва є інформація й знання [342].

Наразі інформатизація освіти, як стверджують Є. Єрофеев та О. Краюшкін [257], вимагає, щоб метою вищої освіти було спонукування оптимізувати обсяг та зміст матеріалу, який вивчає студентська молодь. На перший план виходить завдання розвитку знань і навичок роботи з інформаційними технологіями. Під поняттям „інформатизація освіти” Д. Прокудін [588] розуміє цілеспрямовану діяльність з розробки і впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес. Наведемо

визначення поняття „інформатизація освіти”, запропоновані вченими (В. Биков, Г. Генсерук, А. Коломієць, Т. Лавриненко) [62; 128; 372; 436]: інформатизація освіти” – сукупність взаємопов’язаних організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих та управлінських процесів, спрямованих на задоволення інформаційних, обчислювальних і телекомунікаційних потреб (інших потреб, що пов’язані з упровадженням методів і засобів інформаційно-комунікаційних технологій – ІКТ) учасників навчально-виховного процесу, а також тих, хто цим процесом управляє та його забезпечує (зокрема здійснює його науково-методичний супровід і розвиток) (В. Биков) [62]; „інформатизація освіти” передбачає спрямованість системи професійного навчання на формування інформаційної культури, широке застосування в навчальному процесі інформаційних технологій (Г. Генсерук) [128]; інформатизація освіти” вимагає відповідності професійної підготовки вчителів сучасному рівню інформатизації суспільства (А. Коломієць) [372]; „інформатизація освіти” – це, без перебільшення, справжня революція в освіті, оскільки функціонування освітньої галузі спрямоване просто на формування носія знань, а насамперед, творчої особистості, яка вміє застосовувати набуті знання й уміння, працювати з інформаційними ресурсами для успішної діяльності в будь-якій сфері суспільного життя, власне для інноваційного розвитку суспільства (Т. Лавриненко) [436].

Досліджуючи *II категорію*, ми визначили такі основні поняття: „інформаційні технології” та „комп’ютерні технології”.

Інформаційні технології вже широко використовуються в освітній діяльності вишів [329; 330]. Цьому сприяють зовнішні чинники, пов’язані з інформатизацією суспільства та необхідністю відповідної професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. Наведемо кілька визначень поняття „інформаційна технологія”: „інформаційні технології”, ІТ, інформаційно-комуні-

каційні технології (*Information and Communication Technologies, ICT*) – сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, обробки, зберігання, поширення, відображення й використання інформації в інтересах її користувачів [327]; „інформаційна технологія” – процес, що використовує сукупність засобів і методів збору, обробки й передачі даних (первинної інформації) для одержання інформації нової якості про стан об’єкта, процесу чи явища (інформаційного продукту); інформаційна технологія – сукупність чітко визначених цілеспрямованих дій персоналу з переробки інформації на комп’ютері [328]. Такі визначення дають можливість зрозуміти та усвідомити, що таке інформаційні технології, і відповідно їх використовувати у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури, що буде позитивно впливати на їхній професійний розвиток в умовах інформаційно-освітнього простору, у якому інформаційні технології дійсно створюють нові можливості для розвитку освітньої галузі „Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини”.

Поряд із застосуванням терміна „інформаційні технології” багато вчених використовують термін „комп’ютерні технології” (В. Алейніков, Н. Бем, Х. Васіліаді, Д. Васильєв, В. Віхман, В. Волков, О. Гавришина, А. Зав’ялов, Л. Заневська, О. Московченко, О. Разинкіна, Л. Стародумов, О. Трутнєв, С. Туєва, О. Шелехова та ін.) [15; 53; 91; 92; 101; 109; 119; 273; 286; 493; 598; 663; 698; 699; 764]. Дисертації цих учених присвячено різним аспектам підготовки студентів до використання комп’ютерних технологій у професійній діяльності.

Поняття „комп’ютерні технології” (англ. *Computer Science*) – сукупність теоретичних і практичних знань, які використовують у своїй роботі спеціалісти в галузі обчислювальної техніки, програмування, інформаційних систем і технологій. Наукова дисципліна „Комп’ютерні науки” виникла в середині 30-х років ХХ століття в резуль-

таті злиття теорії алгоритмів і математичної логіки, а також винаходи електронних обчислювальних машин (комп'ютерів). Першою публікацією в галузі комп'ютерних наук прийнято вважати опубліковану в 1936 році знамениту статтю А. Тьюринга „On Computable Numbers, with an Application to the Entscheidungsproblem”, у якій було введено поняття машини Тьюринга [374].

Досліджуючи інформаційні технології в навчальному процесі та визначаючи основні підходи до організації уроків і заходів з використанням комп'ютера, С. Кривцова [411] характеризує поняття „комп'ютерні технології навчання” як сукупність засобів і методів створення педагогічних умов роботи на основі комп'ютерної техніки, засобів телекомунікаційного зв'язку та інтерактивного програмного продукту, які моделюють частину функцій педагога з обробки інформації, організації контролю та управління пізнавальною діяльністю.

Отже, після аналізу **четвертої групи понять** ми виокремили такі поняття, на які ми будемо спиратися. Важливим для нашого дослідження є поняття „інформаційне суспільство”, розроблене Д. Лайоном і В. Скалацьким. Це поняття („інформаційне суспільство”) розуміється як товариство, у якому більшість працюючих зайнято виробництвом, зберіганням, переробкою та реалізацією інформації, особливо вищої її форми – знань. Серед проаналізованих понять „інформатизація освіти” важливим для нашого дослідження є поняття, що розроблено Г. Генсерук і яке розуміється як спрямованість системи професійного навчання на формування інформаційної культури, широке застосування в навчальному процесі інформаційних технологій. Проаналізувавши поняття „інформаційні технології” ми виділили поняття („інформаційна технологія”), яке розуміється як сукупність чітко визначених цілеспрямованих дій персоналу з переробки інформації на комп'ютері. Щодо аналізу поняття „комп'ютерні технології”, то за основне ми візьмемо поняття, яке розробила С. Кривцова („комп'ютерні технології

навчання”) і яке вчена розуміє як сукупність засобів і методів створення педагогічних умов роботи на основі комп’ютерної техніки, засобів телекомунікаційного зв’язку та інтерактивного програмного продукту, які моделюють частину функцій педагога з обробки інформації, організації контролю та управління пізнавальною діяльністю.

Отже, на основі теоретичного аналізу визначених основних та допоміжних класів понять ми визначили власне поняття *„професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору”*, яке розуміємо як процес формування, становлення, творчої самореалізації особистості, неперервність індивідуальних, особистісних, діяльнісних змін у неперервній освіті впродовж життя і який характеризується прагненням до використання інформаційних технологій у процесі навчання у виші та в майбутній професійній діяльності.

Отже, теоретичний аналіз філософського, психологічного, педагогічного дисертаційного фонду та інформаційних ресурсів мережі Інтернет дозволив класифікувати основні поняття дослідження на два класи та чотири групи з відповідними категоріями. Виходячи з цього, визначені нами основні поняття є теоретичним підґрунтям дослідження професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, що розкривають основні аспекти професійного розвитку та становлення особистості у вищій освіті, сприяють вирішенню проблем інформаційно-освітнього простору в контексті інформатизації освіти, професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури із застосуванням інформаційних технологій у вищій фізкультурній освіті та визначають вплив концептуальних засад розвитку інформаційного суспільства на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури.

2.2. Наукові підходи до проблеми професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури

Останнім часом проблеми професійної освіти майбутніх фахівців фізичної культури ускладнилися тим, що кожне нове покоління повинне бути в стані швидкого засвоєння нових парадигм та підходів до сприйняття майбутньої професійної діяльності. Це також значною мірою стосується зіткнення з проблемою складності навчального матеріалу в умовах інформатизації. Професійний і особистісний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури без раціонально й грамотно побудованого самоосвітнього процесу вже неможливий. Самоосвіта є одним з механізмів перетворення особистості майбутніх учителів фізичної культури у творчу особистість з сучасним креативним мисленням. Виходячи з цього, професійне вдосконалення можна назвати пошуком свого шляху в умовах інформаційно-освітнього простору України.

Одним з вихідних положень нашого дослідження є теза про те, що професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах освітньо-інформаційного простору має здійснюватися системно та багатоаспектно. Основою успішного професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури є високий рівень професіоналізму особистості фахівця, який є умовою, яка забезпечує можливість системного бачення професійної діяльності, концепції побудови своєї професійної діяльності та її розвитку в умовах освітньо-інформаційного простору.

Кожне дослідження починається з визначення його методології. Для нас дуже важливі думки дослідниць методології розвитку регіональної системи неперервної освіти й формування інформаційно-навчального простору в контексті європейської інтеграції (Л. Корольова, С. Масалова, С. Хлебунова) [731], які доводять, що інформаційно-освітні простори – це інформаційно-логічні (семантичні, пізнавальні, гносеологічні) простори, які розглядаються як галузь

буття знання. Інтеграція інформаційно-освітнього простору характеризується взаємним зближенням, взаємодоповненням і взаємозалежністю національних систем освіти; синхронізацією дій щодо їх розвитку на основі регулювання цих дій наднаціональними інститутами; тенденцією до формування єдиного освітнього простору як найбільш ефективної форми вирішення завдань міжнародного й планетарного масштабу найближчого та віддаленого майбутнього. Але В. Корухов, О. Сіманов, О. Шарипов [395] указують, що уявлення про простір – одні з найбільш консервативних, інертних уявлень у науці, але разом з тим вони найбільш чітко висловлюють суперечливий характер розвитку самої науки та її методології. Учені наголошують, що сучасні філософія й фізика синтезували та критично узагальнили багато з уяв, які сформувалися в попередні епохи. Основною ознакою сучасних уявлень про простір і час є їхній діалектичний характер.

У нашому дослідженні ми спираємося на структуру методологічного знання за Е. Юдіним [780], який подає чотири рівні: філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий та технологічний. Отже, діяльність визначається як активна взаємодія людини з довкіллям, у ході якої людина постає як суб'єкт, який цілеспрямовано впливає на об'єкт і задовольняє таким чином свої потреби [511, с. 95], і подає основні структурні компоненти діяльності: потреби, мотивацію, мотиви, саморегуляцію, управління тощо.

При дослідженні такого феномену, як професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору ми звернули увагу на працю дослідників І. Кондакова та А. Сухарьова [375], які вивчали методологічні підстави зарубіжних теорій професійного розвитку. Учені акцентували увагу на тому, що використання цього досвіду (зарубіжних теорій професійного розвитку) буде корисним у процесі розробки теорії професійного розвитку. Науковці виділяють такі напрями професійного розвитку (диференціально-діагностичний, психодинамічний, напрям

2.2. Наукові підходи до проблеми професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури

теорії рішень, напрям розвитку теорії й типологічна теорія Y. Hollanda) у яких подано судження зарубіжних учених щодо теорій професійного розвитку (R. Amthauer, D. Bender-Szymanski, E. Bordin, R. Cattell, H. Eber, M. Tatsuoka, Kuder, E. Frieling, Y. Holland, V. Kleinbeck, U. Moser, A. Roe, K. Siefert, K. Seifert, W. Stangl, M. Siegelman, D. Super) [789; 109; 791; 794; 805; 808; 809; 814; 818; 824; 825; 826; 828; 829; 830].

Нашу увагу привернула типологічна теорія Y. Hollanda [809], у якій указано, що процес професійного розвитку обмежується, по-перше, визначенням самим індивідом особистісного типу, до якої він належить; по-друге, відшукуванням професійної сфери, що відповідає цьому типу; по-третє, вибором одного з чотирьох кваліфікаційних рівнів цієї професійної сфери, що визначається розвитком інтелекту й самооцінки. Головну увагу в представленій типологічній теорії приділено опису особистісних типів, які характеризуються як моторний, інтелектуальний, соціальний, адаптаційний, естетичний.

Спираючись на типологічну теорію професійного розвитку Y. Hollanda, було визначено **методологічні підходи** до професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, а саме: *системний, акмеологічний, особистісно орієнтований, діяльнісний, інформологічний*. Під час розробки опису професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору ми будемо виходити з положення про те, що професійна діяльність у такому просторі характеризується інформаційно-педагогічним процесом, де основним завданням педагогічної системи, яка розробляється, є підтримка професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури, що забезпечує функції передачі інформації, знань, умінь і навичок як елементів інформаційно-освітнього простору. Отже, перейдемо безпосередньо до опису обраних методологічних підходів.

Одним з найбільш перспективних підходів до опису професійного розвитку на основі сучасних методів є **системний**, який виходить з припущення, що досліджуваний педагогічний об'єкт (у нашому дослідженні професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору), треба розглядати як сукупність елементів, які характеризується вираженими структурно-системними взаємозв'язками.

У цей час потрібне системне усвідомлення професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору у XXI столітті, щоб оцінити його місце в українському суспільстві, виявити ступінь його готовності й модернізації системи освіти. На професійний розвиток впливають не тільки індивідуальні особливості майбутнього вчителя фізичної культури, але й особливості інноваційного освітнього середовища у вищій школі.

Сутність системного підходу до професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору полягає в тому, що він є методологічною орієнтацією, де об'єкт пізнання розглядається як система.

Розгляд системного підходу було висвітлено в дисертаціях (Т. Дмитренко, О. Кудрявцев, Т. Лобанова, Ш. Магомедов, С. Омаров, В. Попов, Т. Суржикова, О. Тутолмін та ін.) [172; 419; 450; 455; 525; 579; 676; 700], у яких вирішувалися проблеми становлення й розвитку творчої компетентності майбутнього вчителя (на основі системного підходу); системного підходу в конструюванні змісту підготовки майбутнього педагога професійного навчання (на прикладі спеціалізації „Інформатизація освіти”); системного підходу до організації самостійної роботи студентів технічних вишів у процесі навчання економічної теорії; системного підходу як основи конструювання навчального процесу професійної підготовки майбутніх фахівців у виші; програмування навчально-дослідницької діяльності студентів на основі елементів системного підхо-

2.2. Наукові підходи до проблеми професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури

ду; системного підходу у формуванні комунікативно-мовної компетенції студентів немовних вищих навчальних закладів; формування культури професійного мовлення майбутніх учителів на основі системного підходу тощо.

Цікавою для нашого дослідження була робота В. Бушуєва та Н. Крилової [88], де системний підхід визначався як метод аналізу й принцип дії, цілепокладання й (або) практичного впливу на структуру, згідно з яким будь-які операції зі структурою плануються й оцінюються з позиції підсумкової зміни ефекту системи.

Особливо актуальним для розгляду проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури з погляду різних підходів у педагогіці є робота „Методологічні підходи до предмета педагогіки” (С. Крупник) [413], у якій підходи в педагогіці класифікуються на дві групи. Першу групу становлять підходи, що черпають свої онтологічні подання з інших гуманітарних наук; друга група визначає свою ціннісну орієнтацію на особистість, суспільство, інформацію тощо. Отже, стисло розглянемо кожен визначений підхід: особистісно орієнтований (уявлення про особистість в основному береться з психології. Цінність особистості визначає орієнтацію дослідника на розробку відповідних технологій і методик навчання); креативний (явне перебільшення психологічних методів у дослідженні цих феноменів. Практично виключає логічні та технологічні аспекти); антропологічний (об’єкт дослідження досить об’ємний, але при відсутності логічної системи стає розмитим і невизначеним); культурологічний (підхід стає основним при розробці змісту освіти і є символом традиційності, але практично ніколи не розглядає технологічні тенденції в освіті); соціологічний (методи й засоби дослідження транслуються з соціології в чистому вигляді. Розглядає низку особистісних і педагогічних аспектів досить глибоко залежно від аксіоматичних установок); технологічний (спостерігається запозичення методологічних уявлень про системні та інформаційні технології, що так чи інакше призводить до підвищення рівня рефлексив-

ності й вичленення та розширення узагальнених уявлень про технології та місце людини й особистості в технологічних процесах); інформаційний (інформація розглядається як базовий визначальний елемент у технологічній і педагогічній системі. Тому всі методичні розробки спрямовані на вдосконалення способів освоєння інформаційного потоку й комунікативних технік); холізм (цілісність), синергетика (при всій орієнтації на системність, розглядає систему як комплекс матеріальних компонентів і структур, часто не зумовлюючи системоутворювальний принцип, що так чи так призводить до дослідження тільки окремих пар взаємодій) [413]. Виходячи з цього, під час застосування системного підходу в нашому дослідженні є підстави використати метод моделювання і при його допомозі цілісно розглядати інформаційно-освітній простір, у якому будуть окремо визначатися професійний розвиток та функціонування.

Розгляд проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору неможливий без розкриття **акмеологічного підходу**. Ми вважаємо, що представлений підхід дає можливість підійти до дослідження через індивідуальне „акме” кожного студента. Далі представимо роботи та судження різних учених щодо застосування акмеологічного підходу.

Аналізуючи умови застосування акмеологічного підходу до розвитку особистості та професіонала, М. Волинкіна [111] вказує, що теоретико-методологічні засади дослідження теорії акмеологічного підходу розробляли вчені (А. Бодальов, А. Деркач, Н. Кузьміна, В. Максимова, А. Реан, В. Тарасова, С. Толстов та ін.) Дослідниця приводить структуру акмеологічного підходу за Н. Кузьміною [424], однієї із засновниць акмеології освіти. Ця структура полягає в синтезі трьох глобальних підходів, що склалися в різних галузях наукового знання: системного підходу до вивчення освітніх систем, спочатку сформульованого в педагогіці цілісного підходу до вивчення людини (Б. Ананьєв), функціонального підходу до дослідження сис-

2.2. Наукові підходи до проблеми професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури

тем (П. Анохін). У підсумку вчена доводить, що сукупність психолого-педагогічних умов реалізації акмеологічного підходу в професійній освіті визначається, по-перше, сутністю самого акмеологічного підходу (його основними положеннями, базовими принципами тощо); по-друге, змістом акмеологічної спрямованості особистості як мети реалізації акмеологічного підходу; по-третє, специфікою середовища, організаційних умов і суб'єктів діяльності установ, у яких здійснюється реалізація акмеологічного підходу [111].

У словнику-довіднику з теорії виховних систем П. Степанова [648] зазначено, що акмеологічний підхід дозволяє відповісти на питання: „Якими особливостями повинна володіти мікроакме людина в кожній з фаз життєвого шляху, щоб відбулося її велике „акме”?” Психологічні основи розвитку креативності в професійній акмеології; предмет, принципи та методи синергетичної акмеології; теоретичні й прикладні аспекти акмеології спортивних досягнень розглядали в дисертаціях такі вчені, як: Н. Вишнякова, Ю. Курамшин, С. Пожарський та ін.) [102; 434; 573], де наголошували на тому, що акмеологічне призначення професійного зростання особистості є вкрай важливим з погляду розвитку креативності, синергетичної акмеології, акмеології спортивних досягнень. У короткому акмеологічному словнику В. Зазикіна [274] акмеологічний підхід визначається як базисна узагальнювальна акмеологічна категорія, що описує сукупність принципів, прийомів і методів, які дозволяють вирішувати акмеологічні проблеми й завдання.

У дослідженні російського психолога Т. Зобніної [298], яка вивчала акмеологічні аспекти у викладанні педагогічної психології, вказано, що до теперішнього часу акмеологічний підхід застосовувався переважно до досліджень особистісно-професійного розвитку дорослих людей. Значно менше вивчено шляхи реалізації цього підходу в професійній підготовці студентів. Ми поділяємо думку вченої, що зараз актуально розглядати акмеологічний підхід до професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури, оскільки

ки формування й розвиток професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя фізичної культури є найважливішим завданням у процесі використання акмеологічного підходу, його розгляду й застосування в умовах інформаційно-освітнього простору.

Визначаючи зміст креативно-акмеологічного підходу до вивчення феномену професійного зростання викладача вищої школи, психолог Н. Сегеда [627] доводить, що акмеологічне призначення зростання в професійно-педагогічній сфері життєдіяльності акцентує на тому, що системоутворювальною ознакою професійної самосвідомості викладача є самосприйняття – уявлення про роль власного „Я” в професійних подіях. Суб’єктність викладача виявляється в бажанні й здатності постійно аналізувати, коректувати й удосконалювати власне професійне зростання. Необхідною передумовою й підґрунтям розвитку суб’єктності є включення майбутнього викладача в діалог зі своєю особистістю й професійною сутністю, поєднання з педагогічною реальністю. Отже, акмеологічний підхід до професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору майже не вивчено, і це дає нові можливості до розкриття окремих проблем у педагогічній теорії і практиці.

Аналіз наукової літератури в контексті досліджуваної проблеми дозволяє констатувати, що акмеологія й професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури є новою проблемою в педагогічній теорії й практиці української освіти. Більш ширше вона розкрита в працях російських дослідників, на відміну від українських. Тому окреслена проблема набуває актуальності за рахунок часткової розробленості теоретико-методологічних засад акмеології в педагогічній теорії і практиці вищої освіти України. Професійний розвиток у сукупності з розвитком інших професійних якостей залишається ключовим напрямом професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури в інститутах фізичного виховання і спорту України. Акмеологія як провідна наука з проблем досягнення вершин професійного

2.2. Наукові підходи до проблеми професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури

розвитку будь-якого фахівця в будь-якій сфері (зокрема майбутнього вчителя фізичної культури) характеризується фундаментальністю, де розглядаються проблеми визначення акмеологічних законів і закономірностей, професійного розвитку особистості тощо.

Акмеологія – сучасна комплексна наука, що взаємодіє з гуманітарними, природними, соціальними, технічними науками, вивчає специфічні закономірності психічного розвитку людини на етапі зрілості: поступальний і прогресивно висхідний характер розвитку, спрямованість на вищі рівні розвитку, зворотний вплив особистості на діяльність, зростання цілісності та інтегрованості особистості на етапі зрілості, роль феномену „акме” як багатовимірного психічного стану людини в поступальному розвитку, становлення здатності зрілої особистості діяти в змінних і невизначених умовах, становлення здібності до максимального використання особистістю своїх ресурсів для оптимального співвідношення з соціумом, посилення ролі саморозвитку в дорослої людини [12].

У підсумку розгляду акмеологічного підходу в сучасній системі педагогічної освіти такий підхід полягає в забезпеченні посилення професійної мотивації, як зазначає Н. Разіна [597], стимулювання творчого потенціалу, виявлення й плідне використання особистісних ресурсів для досягнення успіху в професійній діяльності педагога. На нашу думку, посилення професійної мотивації та стимулювання творчого потенціалу майбутнього вчителя фізичної культури повинно відображатися в навчальному процесі, у якому широко застосовано інформаційні, інноваційні (педагогічні), акмеологічні технології тощо.

Проблема професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в галузі „Фізичне виховання, спорт, здоров’я людини” ускладнена ще й тим, що в освітньо-кваліфікаційній характеристиці та в освітньо-професійній програмі з цієї спеціальності теоретичні курси не мають дисципліни „Акмеологія фізичного виховання”. Спрямованість навчального процесу забезпечує високу теоретичну підго-

товленість майбутніх учителів фізичної культури за рахунок дисципліни циклу професійної та практичної підготовки, але це не робить навчання особистісно орієнтованим і професійно спрямованим. Вирішення завдання професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в галузі „Фізичне виховання, спорт, здоров'я людини” потребує вдосконалення форм вищівської підготовки, а також розробку акмеологічних технологій, спрямованих на реалізацію особистісно-розвивального підходу в навчанні. Ми вважаємо, що в цьому контексті необхідно розробити педагогічний супровід процесу професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури з урахуванням акмеологічного підходу.

Вивчаючи проблеми системи фізичного виховання в Україні, ми виходили з того, що на сучасному етапі розвитку педагогічної освіти фахова підготовка майбутнього вчителя фізичної культури міняє свої провідні орієнтири та пріоритети, зокрема в процесі професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах навчального процесу інститутів фізичного виховання і спорту України в педагогічній теорії та практиці української освіти.

Характеризуючи стадії й кризи професійного розвитку особистості в різні вікові періоди, Л. Ненастьяєва [502] доводить, що процес професійного розвитку особистості вносить специфічний внесок в розвиток особистості на кожному етапі його становлення акмеологічний підхід знаходить усе більш широке застосування в розробці програм професійного розвитку особистості. Такий внесок ми вважаємо вагомим і погоджуємося з думкою вченої щодо більш широкого застосування акмеологічного підходу під час розробки освітньо-професійної програми.

У процесі дослідження нашу увагу привернула праця провідних фахівців у галузі фізичної культури і спорту Г. Хазяїнова, Н. Кузьміної, Л. Варфоломєєвої „Акмеологія фізичної культури” [732, с. 6], де вчені розглядають акмеологію як інтегративну науку, що вивчає закономірності, шляхи, засоби, умови досягнення вершин творчого

2.2. Наукові підходи до проблеми професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури

потенціалу людини та способи його самореалізації у творчій діяльності на етапі зрілості. Важливим для нашого дослідження є визначення поняття „акмеологія” О. Жукової (від гр. акме – пік, вершина, вищий ступінь досягнення точки, вістря, розквіт, зрілість, краща пора і логія – від гр. logos – учення), – наука, яка вивчає феноменологію, закономірності й механізми розвитку людини на основі її професійної зрілості (3 – 5 років) і при досягненні нею найбільш високого рівня в цьому розвитку – *акме* [269, с. 5]. Такі визначення поняття акмеологія є підґрунтям у нашому дослідженні щодо розкриття акмеологічних аспектів професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

У процесі дослідно-пошукового етапу дослідження, визначення методології, добору методологічних підходів тощо нашу увагу щодо акмеології та акмеологічного підходу привернули судження різних учених, серед яких: О. Белоус, С. Бегідова, М. Бендюков, Г. Бойченко, Л. Варфоломєєва, Н. Воляннюк, В. Губарев О. Жукова, Т. Зеєр, Г. Ікрін, О. Леонтєв, Н. Костихіна, Л. Кундозерова, В. Петрухін, М. Плугіна, Н. Кузьміна, Л. Рибалко, А. Семено, С. Хазова, Г. Хазяїнов та ін. [42; 49; 53; 112; 152; 269; 289; 290; 291; 313; 398; 425; 557; 566; 630; 732; 606]. Далі ми стисло наведемо тези цих учених з питань акмеології та акмеологічного підходу, у яких вони акцентують увагу на тому, що „професійне становлення або професійний розвиток – це триєдиний цілеспрямований, систематичний процес формування професійних компетенцій, соціалізації та індивідуалізації особистості, а саме процес набуття особистістю вмінь ухвалювати рішення в умовах різних соціальних і професійних невизначеностей”; „професійна діяльність людини задає напрям розвитку її особистості”; „акмеологія вивчає розвиток особистості під впливом самовизначення, життєвого досвіду, соціального оточення й освіти, створює умови для особистісного зростання людини”; „набуття особистісно-професійної зрілості, формування професіоналізму, стимулювання досягнення акме є орієнтирами докорінних змін

професійної підготовки майбутніх фахівців у сучасній вищій школі”; „акмеологія констатує відносну самостійність технологій у всіх суспільних сферах, де вирішуються завдання оптимізації якого-небудь процесу”; „вітчизняна традиція розглядає онтогенетичний і професійний розвиток особистості як процес, що складається з певних стадій”; „підготовка фахівців, їхня професійна й соціальна діяльність багато в чому залежать від знань, умінь і навичок, які студенти придбали під час навчання у виші, проте тільки їхнім формуванням ця підготовка не повинна обмежуватися”; „сукупність психолого-педагогічних умов реалізації акмеологічного підходу в професійно-педагогічній освіті визначається, по-перше, суттю самого акмеологічного підходу (його основними положеннями, базовими принципами тощо); по-друге, змістом акмеологічної спрямованості особистості як цілі реалізації акмеологічного підходу; по-третє, специфікою середовища, організаційних умов і суб’єктів діяльності установ, у яких здійснюється реалізація акмеологічного підходу (виш)”; „структура акмеологічних технологій визначається таким чином: мета й завдання технології, методологічна основа, принципи розробки, умови технологічного процесу, аналіз конкретної ситуації; характеристики суб’єкта й об’єкта технології, особливості їх взаємодії, прийоми (стратегічні, тактичні) досягнення мети, способи прогнозування результатів”; „акмеологія вводить поняття: „рівень діяльності”, „вершини діяльності”, „умови”, „чинники і стимули продуктивної діяльності””; „порівнюючи особистісний і професійний розвиток вчителя, відбувається процес ломки стереотипів традиційних форм професіоналізації”; „взаємозв’язок професійного розвитку й особистісного, в основі яких лежить принцип саморозвитку”; „з позиції акмеологічного підходу сам процес становлення особистості розглядається як якісне перетворення необхідних для здійснення діяльності психічних і особистісних властивостей і використання їх як ресурсів і засобів відповідно до вимог і умов діяльності та критеріїв особистості”; „інформаційно-освітній простір пе-

2.2. Наукові підходи до проблеми професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури

дагогічного вишу як сфера професійного становлення забезпечує формування в майбутнього вчителя синергетичної системи ключових, загальнопрофесійних, спеціалізованих і вузькоспеціалізованих компетенцій для ефективного здійснення педагогічної діяльності в інформаційному суспільстві”; „на цьому етапі вдосконалення системи професійної підготовки фахівця з фізичної культури і спорту акмеологія не знайшла належного розвитку”; „в узагальненому варіанті процес професійного становлення розглядається як складна полісистемна освіта, яка регулюється на основі й індивідуальній детермінації” тощо. Представлені тези вчених з питань акмеології та акмеологічного підходу в контексті нашого дослідження створюють сприятливі передумови усвідомлення важливості застосування акмеологічного підходу як одного з основних наукових підходів до проблеми професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі.

Зазначимо, що професійна діяльність задає напрям розвитку особистості, але це відбувається за рахунок професійного самовизначення, а не тільки в процесі адаптації особистості до вимог конкретної професійної діяльності. Отже, ми вважаємо, що акмеологія й професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури мають зайняти головне місце в сучасній теорії й методиці фізичного виховання української вищої фізкультурної освіти. Це пов'язано з модернізацією вищої фізкультурної освіти, яка повинна йти поряд з інноваційними процесами, що відбуваються в освіті, та не відставати від інших держав, зокрема Росії, де акмеологія набула великого розвитку. Саме стимулювання досягнення „акме” повинно бути орієнтиром ґрунтовних змін професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури у вищій школі за рахунок модернізації освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-професійної програми фахівця з фізичного виховання і спорту.

Виявлення особливостей професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури повинно сприяти зростанню ефективності

процесу професійного становлення його особистості, умінню вдало інтегруватися в різні професійні організації з перших же днів самостійної роботи й успішності подальшого професійного зростання в умовах інформаційно-освітнього простору української освіти. Професійний розвиток у єдності з розвитком інформаційно-професійної компетентності залишається ключовим напрямом підготовки майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Індивідуалізація професійного розвитку, на нашу думку, не повинна обмежуватися лише рамками навчальної діяльності. Позанавчальна діяльність містить великий спектр можливостей для індивідуалізації професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури з позиції акмеологічного підходу. Безумовно, однією з головних проблем професіоналізму майбутнього вчителя фізичної культури є розгляд його професійного розвитку як процесу, який складається з певних стадій. Кожна стадія може характеризуватися окремим етапом професійного становлення в конкретному середовищі вищій, а саме: інформаційному, освітньому, комунікаційному тощо. Обмеження професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури лише специфічною діяльністю (фізичні вправи, методика викладання уроку фізичної культури в школі тощо) може негативно впливати на професійний розвиток без урахування сучасної модернізації вищої школи, де майже на першому місці постає використання інформаційних технологій у навчальному процесі. Тому акмеологічний підхід у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури повинен відігравати певне місце й акцентувати увагу на професійному зростанні в умовах інформаційно-освітнього простору.

Таке бачення акмеологічного підходу, який С. Бегідова, О. Леонтєв, С. Хазова [42] розглядають через сукупність психолого-педагогічних умов, додає актуальності щодо його застосування інформаційних, інноваційних (педагогічних), акмеологічних технологій у професійному розвитку майбутнього вчителя фізичної культури.

2.2. Наукові підходи до проблеми професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури

Теоретичний аналіз наукової літератури та надбання провідних учених дають можливість стверджувати, що основною метою професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури є досягнення вершини професійної діяльності та адаптація до виробничих умов конкретного навчального закладу. Вивчаючи особливості становлення професіонала та його професіоналізацію з позиції акмеологічного підходу, ми розглядаємо професійне становлення як складний, динамічний, поетапний процес. А професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури – як складову частину його професійного розвитку. Це, у свою чергу, дає можливість розрізнити та більш конкретно розставити акценти в проблемі професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Ми вважаємо, що розгляд взаємозв'язку професійного розвитку й особистісного, на нашу думку, цілком виправданий. Це пов'язано з тим, що вони лежать в одній площині психолого-педагогічних досліджень. У цьому контексті перелічені поняття вченими, якими оперує акмеологія, збігаються з усвідомленням професійного розвитку особистості М. Бендюкова [53] („стадія”, „фаза”, „період”, „ступінь”, „епоха”) тощо. Це вказує на те, що паралель між акмеологічним підходом та професійним розвитком майбутнього вчителя фізичної культури є й повинна розглядатися більш детально та комплексно.

Зараз інформаційно-освітній простір покликаний виконувати різні функції в процесі професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури залежно від конкретного середовища у виші, у якому це відбувається.

Досліджуючи інформаційно-освітній простір педагогічного вишу як сферу професійного становлення майбутнього вчителя, Л. Кундозерова та Г. Бойченко [432] вказують на те, що інформаційно-освітній простір педагогічного вишу постає як сфера професійного становлення й, на нашу думку, цілком відповідає логіці нашого дослідження. Ми погоджуємося, що такий простір, який спрямовано на

здійснення педагогічної діяльності на основі нових аксіологічних орієнтирів, повинен відображати сучасні тенденції у світовій культурі й освіті, але хочемо додати, що на підставі акмеологічного підходу аксіологічні орієнтири поглиблюють проблему професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору України.

Зараз в умовах модернізації національної вищої освіти пріоритетної значущості набула проблема професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури як складник його професійного розвитку. Сучасний учитель фізичної культури повинен бути конкурентоспроможним на ринку праці, професійно компетентним, мати високий рівень комп'ютерної грамотності, інформаційної культури на шляху становлення як професіонала в умовах інформатизації освіти. При цьому важливо подати майбутньому фахівцю необхідну підтримку в його професійному розвитку за допомогою використання не лише інформаційних, педагогічних, а й акмеологічних технологій у процесі навчання у виші, а також визначенні індивідуального вектора професійного розвитку в професійній діяльності майбутнього вчителя фізичної культури.

Ми погоджуємося з думкою Н. Костихіної [398] та констатуємо, що в Україні проблемі професійної підготовки фахівця з фізичної культури і спорту з позиції акмеології не приділено належної уваги, тому проблема професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освіти з акмеологічного погляду вкрай актуальна й має випереджальний характер. Учена говорить, що „у предметну галузь педагогічної акмеології входять: а) закономірності й механізми досягнення вершин у педагогічній діяльності; б) дослідження процесів поетапного становлення вчителя-професіонала; в) шляхи становлення вчителя-професіонала. Дослідниця вважає, що в цей час уже розроблені акмеографічні описи й перші варіанти акмеограм педагогів, які знаходять усе більше практичне застосування”. Представлений перелік предметної галузі пе-

2.2. Наукові підходи до проблеми професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури

дагогічної акмеології вимагає від нас зосередження уваги на пункті „б) дослідження процесів поетапного становлення вчителя-професіонала”. Саме поетапне становлення вчителя-професіонала, а в нашому випадку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освіти в інформаційно-освітньому просторі, визначає тенденції до професійного самовдосконалення протягом певного періоду професійного становлення й у процесі довищівської підготовки, і після отримання певного освітньо-кваліфікаційного рівня „бакалавр”, „магістр”.

Вивчаючи акмеологію як умову підвищення якості освіти, В. Петрухін [557] указує, що науковий інтерес до акмеології не слабшає. Її акмеологія як принципово нова наука, витoki якої знаходяться в педагогії і психології, у наш час активно досліджується. Виходячи з цього твердження, ми й розробляємо новий погляд на проблему професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освіти. Ми погоджуємося з тим, що процес професійного розвитку повинен розглядатися як складна полісистемна освіта, що регулюється на основі та індивідуальній детермінації саме майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Така думка імponує нашому дослідженню, і ми далі будемо на неї спиратися. Процес професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освіти має бути зорієнтовано не тільки на озброєння знаннями, вміннями та навичками з використання інформаційних технологій у навчальному процесі вищої школи, а й на визначення певних шляхів, засобів та умов досягнення вершин творчого потенціалу майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору України. У процесі навчання кожного майбутнього вчителя фізичної культури професійний розвиток займає майже головне місце. Такий процес розглядається в часі й займає велику частину життя; залежить від вибору професії після закінчення загальноосвітньої школи й до закінчення професійної діяльності; він

тривалий і припускає можливість постійного розвитку майбутнього вчителя. Відповідальність фахівця з фізичної культури і спорту є необхідною передумовою його професійного розвитку у вищій школі, де зараз виникла необхідність використовувати в навчальному процесі акмеологічні технології поряд з інформаційно-комунікаційними. З цього приводу відомий російський фахівець у галузі використання акмеологічного підходу професійно-педагогічній підготовці спеціаліста з фізичної культури і спорту Н. Костихіна наголошує, що відповідальність фахівця з фізичної культури і спорту, пов'язана з формуванням фізичного і духовного здоров'я молодого покоління, вимагає не тільки знання основ професійної діяльності, але й особливого ставлення до педагогічного процесу, що виявляється в позиції педагога [398]. У свою чергу В. Петрухін [557] указує, що основним завданням акмеологічних технологій є формування й закріплення в самосвідомості людини необхідності в саморозвитку й самореалізації, що дозволяють спеціальними прийомами й технікою самоактуалізувати особистісне й професійне „Я”. До акмеологічних технологій учений відносить такі: ігрові (дидактична гра, технології ігromодельовання); технології психоконсультавання; тренінгові технології; технології розвивального навчання; технологія особистісно орієнтованого навчання; метод проектів тощо. Перелічені акмеологічні технології, на нашу думку, допоможуть оптимізувати процес професійного становлення й будуть сприяти професійному розвитку в умовах інформатизації освіти взагалі та в умовах інформаційно-освітнього простору зокрема.

Розглянуті проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору через акмеологічний підхід дають можливість стверджувати, що на професійний розвиток впливають не тільки акмеологічні технології, які необхідно використовувати в навчальному процесі майбутнього вчителя фізичної культури, а й інформаційні, інноваційні (педагогічні) в умовах інноваційного освітнього середовища вищу.

2.2. Наукові підходи до проблеми професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури

Розкривши акмеологічні аспекти професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освіти, зазначимо, що акмеологія як наука нова потребує подальшого вивчення з позиції специфічної діяльності. Процес професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освіти має бути зорієнтовано на озброєння знаннями, уміннями та навичками з використання інформаційних технологій у навчальному процесі.

З вирішенням соціальних проблем модернізації вищої школи в педагогічній теорії й практиці української освіти пов'язано питання вдосконалення теоретичної й практичної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, який здатен продуктивно вирішувати завдання, пов'язані з професійним розвитком в умовах реалій життя в сучасному суспільстві. При цьому важливо надати майбутньому вчителю фізичної культури підтримку в його професійному розвитку за допомогою використання акмеологічних технологій, інноваційних педагогічних технологій, а також підтримати в побудові його індивідуального вектора професійного розвитку. Розглянуті проблеми акмеології й професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в контексті проблем педагогічної теорії й практики української вищої фізкультурної освіти актуалізують їх вирішення на державному рівні та актуалізують розгляд інформатизації професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури як елементу інформаційного суспільства. Тому використання акмеологічного підходу спрямовано на те, щоб акцентувати увагу на професійному зростанні майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, де одним з пріоритетних завдань є досягнення „акме” (вершини) в майбутній професійній діяльності.

Розглядаючи **особистісно орієнтований підхід**, ми вважаємо, що врахування й використання особистісної індивідуалізації навчання в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури є теоретико-методичним поєднанням основних положень

особистісно орієнтованого навчання. Реалізація особистісно орієнтованого підходу до професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору повинна здійснюватися за рахунок найбільш повного врахування індивідуальних особливостей його особистості впродовж всього навчання у виші.

Проблеми особистісно орієнтованого підходу ми знаходимо в дисертаціях (М. Акопова, О. Зайчиков, О. Іванова, Є. Казанцева, М. Кузнецов, Г. Пазекова, А. Плігін, Ю. Плотоненко, О. Ярулов та ін.) [13; 277; 303; 332; 422; 537; 564; 565; 785], у яких започатковано та продовжено розробку теорії й методології реалізації особистісно орієнтованого підходу в умовах вибору додаткових освітніх програм; особистісно орієнтованого підходу у фізичному вихованні дітей молодшого шкільного віку; особистісно орієнтованого підходу до організації навчально-дослідницької діяльності студентів вишу; педагогічних основ особистісно орієнтованого освітнього процесу в школі, формування інформаційної компетентності на основі особистісно орієнтованого підходу; педагогічні умови розвитку творчих здібностей студентів-майбутніх учителів на основі особистісно орієнтованого підходу; особистісно орієнтованого підходу до формування інформаційної компетентності студентів вишу; професіоналізму педагога в реалізації особистісно орієнтованого підходу, критеріально орієнтованої діагностики в освітньому процесі.

Російські дослідники С. Євсєєв, А. Комков, О. Шолков [251], досліджуючи реалізацію особистісно орієнтованого підходу в процесі використання інноваційних технологій фізичного виховання школярів, наголошують, що особистісно орієнтований підхід спрямований на задоволення потреб та інтересів більшою мірою дитини, ніж взаємодіючих з ним державних і громадських інститутів. З цього приводу А. Бакайкіна, Н. Без'язикова, Г. Капошко [36] доводять, що особистісно орієнтований підхід – це методологічна орієнтація в педагогічній діяльності, що дозволяє за допомогою опори на систему

2.2. Наукові підходи до проблеми професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури

взаємопов'язаних понять, ідей і способів дій забезпечувати й підтримувати процеси самопізнання, самобудівництва та самореалізації особистості дитини, розвитку її неповторної індивідуальності.

У нашому дослідженні метою застосування особистісно орієнтованого підходу є закладення в майбутньому вчителю фізичної культури конкретних векторів особистісної самореалізації, саморозвитку, саморегуляції, самовиховання тощо. Виходячи з цього, у навчальному процесі особистісно орієнтоване лекційне або практичне заняття визначає відповідний тип взаємодії „викладач – студент” відповідно до інформатизації освіти в умовах інформаційно-освітнього простору. Його застосування змінить позиції студентів, які будуть характеризуватися активною творчою діяльністю на занятті, креативним мисленням, яке націлене на новий результат.

Швидкі темпи науково-технічного прогресу в суспільстві, зокрема у вищій школі, призвели до різкого зростання вимог до студентської молоді в ракурсі швидкої переробки навчальної інформації. Особливого значення набуває здатність особистості майбутнього вчителя фізичної культури активно створювати нові стратегії професійної діяльності. Тому одним з головних завдань застосування особистісно орієнтованого підходу є використання інформаційних технологій майбутнім учителем фізичної культури не тільки в професійній діяльності, але й відповідно потребам інформаційного суспільства, де формування комп'ютерної грамотності, інформаційної компетентності, інформаційної культури допоможе вирішити соціальне завдання – професійний розвиток особистості, яка здатна до ефектної самореалізації в інформаційно-освітньому просторі.

Це дає можливість усвідомити важливість застосування особистісно орієнтованого підходу, який передбачає співпрацю та співтворчість студентів і викладачів. Основними завданнями викладача є простеження динаміки професійного розвитку, визначення особистістю переваги в роботі з навчальним матеріалом із застосуванням інформаційних технологій тощо.

Особистісно орієнтований підхід до навчального процесу майбутнього вчителя фізичної культури повинен дотримуватися дидактичного принципу індивідуального підходу до особистості тих, хто навчається. Тому такий підхід дає змогу подавати новий матеріал на теоретичних і практичних заняттях з використанням інформаційних технологій.

Наступним розглянемо **діяльнісний підхід**, суттю якого в нашому дослідженні є певна організація навчального процесу майбутнього вчителя фізичної культури, спрямована на пошук способу вирішення визначеного педагогічного завдання. Діяльнісний підхід у навчанні характеризується доцільним перетворенням навколишньої дійсності, де вихідною формою такого перетворення є майбутня професійна діяльність.

Для нашої дослідно-експериментальної роботи важливі дисертаційні роботи (В. Беляков, М. Беляков, М. Іванов, Р. Кельбас, С. Суханова, Т. Чернікова, Ю. Шароватов, В. Шматко, В. Шишкіна та ін.) [50; 51; 302; 349; 677; 748; 760; 770; 771], у яких приділено увагу професійному самовизначенню курсантів у навчальному процесі військового інституту через проблемно-діяльнісний підхід; особистісно-діяльнісному підходу як основі освітнього процесу в системі підвищення кваліфікації вчителів; формуванню в майбутніх учителів готовності до реалізації діяльнісного підходу до навчання учнів; діяльнісному підходу до виховання патріотичних якостей особистості в установах культурно-дозвілєвого типу; формуванню в студентів потреби в здоровому способі життя засобами фізичної культури на основі особистісно-діяльнісного підходу; вивченню тригонометрії на основі діяльнісного підходу й технології дистанційного навчання як засобу розвитку математичних здібностей; педагогічному забезпеченню реалізації діяльнісного підходу до підготовки компетентних агроінженерів; діяльнісному підходу у формуванні культурно-екологічних прагнень школярів у системі додаткової освіти.

2.2. Наукові підходи до проблеми професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури

Особливий інтерес при визначенні застосування діяльнісного підходу в нашому дослідженні викликає робота А. Льїної [314], де вчена, розглядаючи діяльнісний аспект процесу формування пізнавальної самостійності студентів, доводить, що сутність діяльнісного підходу відображена в працях Б. Ананьєва, Л. Буєвої, Л. Виготського, П. Гальперіна, В. Давидова, О. Леонтєва, С. Рубінштейна, Д. Ельконіна та ін. На думку вченої, в основі цього підходу є твердження про те, що засвоєння особистістю спеціального досвіду здійснюється в процесі власної діяльності. При цьому студент стає справжнім суб'єктом навчання, якщо активно бере участь у навчально-пізнавальній та навчально-професійній діяльності, де потреби й цілі діяльності є джерелом розвитку різних видів людської діяльності. Навчально-пізнавальна діяльність постає як частина загальнолюдської діяльності, що має пізнавальну спрямованість і включає оволодіння знаннями й уміннями з орієнтацією студентів на термінальні та інструментальні цінності.

Теорія діяльності [685] або діяльнісний підхід – школа радянської психології, заснована О. Леонтєвим і С. Рубінштейном на культурно-історичному підході Л. Виготського. Продовжуючи нашу думку, Г. Сорокових [657] зазначає, що процес саморозвитку особистості на основі суб'єктно-діяльнісного підходу проходить такі етапи: самопізнання, самоорганізацію, самоосвіту й самореалізацію. Як способи здійснення цього процесу розглянемо творчість і пізнавальну активність особистості студента. Останнє передбачає високий рівень мотивації, розуміння необхідності подальшого саморозвитку, усвідомлення мети, шляхів і методів відповідного процесу.

У зв'язку з розвитком науково-технічного прогресу інформаційне суспільство визначає соціальне замовлення на підготовку креативного фахівця в галузі знань „Фізичне виховання, спорт, здоров'я людини”, який володіє не лише дослідницькими вміннями та навичками, але й здатного орієнтуватися в потоці навчальної та наукової інформації, користуватися інформаційними технологіями тощо. Ми

вважаємо, що майбутньому вчителю фізичної культури необхідно розвивати здатність передбачати результат разом із способом вирішення педагогічної проблеми. Використання діяльнісного підходу дозволяє підвищити рівень професійної готовності до майбутньої професійної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі. Тому під діяльнісним підходом ми будемо розуміти такий спосіб організації навчально-пізнавальної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури, при якому активно береться участь у навчальному процесі з професійною перспективою в майбутньому. Тому розглядаючи процес професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі, відзначимо той факт, що в цьому випадку використання діяльнісного підходу забезпечує постановку мети професійної діяльності студентів; застосування в навчанні самонавчання тощо.

Необхідним з погляду застосування в нашому дослідженні феномену професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі є **інформологічний підхід**. В умовах сьогодення найважливішим чинником розвитку інформаційного суспільства є його глобальна інформатизація, інтенсивність використання інформаційних технологій з метою підвищення якості реалізації освітніх програм у навчальному процесі у виші.

Ще в 90-х роках ХХ століття Е. Семенюк [631], аналізуючи інформатизацію суспільства й людини та вивчаючи інформаційний підхід до пізнання дійсності, доводить, що інформаційний підхід означає концентрацію уваги дослідника на інформації та пов'язаних з нею процесах. Центральна ідея інформаційного підходу полягає у вивченні гранично різних об'єктів як інформаційних феноменів і процесів, як різновидів і конкретних проявів єдиної й дуже загальної суті інформації. У цьому контексті, аналізуючи монографію Л. Панченко [540], яка досліджувала інформаційно-освітнє середовище сучасного університету, ми знайшли витоки розробки інформології в наукових здобутках таких учених, як: М. Арапов,

2.2. Наукові підходи до проблеми професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури

В. Афанасьєв, Г. Голіцин, А. Куль, В. Очеретов, Е. Шапіро, А. Урсул, Ф. Цирдя та ін. Це дозволяє ширше побачити проблемне поле нашого дослідження.

Вивчаючи методологічні засади інформології як загальнонаукового теоретичного напрямку, основи якого закладені А. Абдулаєвим, Ю. Абрамовим, І. Новиком, Е. Семенюком, В. Сіфоровим, учені В. Богословський, В. Извозчиков та М. Потьомкін [70] указують, що інформологічний підхід у сучасному уявленні репрезентує такі визначення-формули, як: „Простір – це організоване середовище” та „Інформація – це стан простору”, що дозволяє розглядати його в якості універсального інструментарію для єдиного сприйняття, розуміння, пізнання й опису навколишнього світу всіма суб’єктами ІОП.

Важливою для нашого дослідження є наукова розвідка Г. Воронцова [115], який вивчав інформологічний підхід до розвитку професійної компетентності педагога в процесі післядипломної освіти. Учений зауважив, що в умовах інформаційного „буму” випускники вишів повинні мати вміння працювати з усіма видами інформації, виділяти головне й постійно вдосконалюватися, особливо в галузі „медіаосвіти”.

На основі інформологічного підходу до аналізу освітнього процесу майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі повинно бути уточнено сутність найважливіших педагогічних категорій (вища фізкультурна освіта, професійний розвиток, інформаційне навчання, форма навчальних занять тощо).

Досліджуючи адаптацію основних положень Болонського процесу в системі вищої фізкультурної освіти, Н. Бишевец, Л. Богачук [89] доводять, що, на думку В. Богословського, М. Потьомкіна [70], пріоритетним напрямом інтеграції науки й освіти в інформаційну епоху стає побудова інформаційно-освітніх просторів, розвиток яких розглядають на основі інформологічного підходу, ідеологія якого відображає систему поглядів та ідей, що визначають розвиток особистості.

Російський дослідник В. Мокій [490], досліджуючи в інформологічну конструкцію гармонійної освіти та розглядаючи науково-практичне керівництво з організації навчального процесу, вважає, що інформологічна концепція розвивається в рамках наукового напрямку, який отримав назву „інформології”. На відміну від інших наук, які описують методи отримання, переробки й зберігання інформації, а також управління нею, інформологія вивчає просторову організацію інформації, закономірності просторового побудови інформсистем, а також механізми синхронізації інформсистем при різного роду взаємодіях. Далі вчений доводить, що основна ідея інформології полягає в тому, що всі природні явища, об’єкти або процеси можна представити в образі якогось умовно-замкнутого простору. У ролі простору, на його вченого, виступає структура, завдяки якій усі просторові фрагменти знаходять своє функціональне призначення. У цьому випадку можна виділити показник, який належить кожному простору, – це його стан. Стан є параметром, який дає можливість відразу й повністю охарактеризувати весь простір загалом. Тому в інформології під поняттям „інформація” мається на увазі стан простору. Саме такий інформологічний підхід стосується досліджуваного нами інформаційно-освітнього простору, у якому відбувається професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури.

Отже, така нова галузь знань, як „інформологія” сприяє розвитку інформаційного мислення майбутнього вчителя фізичної культури на основі інформологічного підходу. Ми вважаємо, що для фахівця з фізичного виховання і спорту характерні високий рівень інформаційної компетентності та інформаційної культури, що визначає сутність інформологічного підходу в освіті та оцінку професійної діяльності. Тому процес професійного розвитку в умовах інформаційно-освітньому просторі повинен вирішуватися в контексті представленої підходу, який визначає смислові аспекти роботи з різноманітною інформацією.

2.3. Інформаційна культура як передумова професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

Здійснений у цьому параграфі дослідження аналіз зазначених вище наукових підходів до професійного розвитку майбутнього вчителя в умовах інформаційно-освітнього простору дозволяє зробити певні висновки:

1. Визначення наукових підходів до вирішення проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя в умовах інформаційно-освітнього простору є інтегральною характеристикою в процесі конструювання напрямів дослідження, вибору засобів, форм та методів розв'язання означеної проблеми; впливає на логіку і стратегію дослідження, обґрунтування методологічної платформи тощо.

2. У ході теоретичного аналізу одним з пріоритетних теоретико-методологічних підходів було обрано системний підхід. Інші методологічні підходи (акмеологічний, особистісно орієнтований, діяльнісний, інформологічний) дають можливість досліджувати обрану тему більш комплексно та мають інтегративний характер застосування, розширення діапазону бачення й дослідження обраної проблеми.

3. Провівши аналіз різних методологічних підходів, зазначимо, що в межах дослідження проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору стає актуальною розробка наукової концепції, яка визначає ключові параметри професійного розвитку та дозволяє обґрунтовано вибрати принципи розробки педагогічної системи.

2.3. Інформаційна культура як передумова професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

На сучасному етапі розвитку вищої фізкультурної освіти активізується пошук нових моделей освіти, орієнтованих на підвищення рівня кваліфікації й професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури, на задоволення потреб інформаційного суспільства у фахівцях, здатних застосовувати сучасні інформаційні техно-

логії в професійній діяльності на високому рівні. Необхідність формування інформаційної культури майбутнього вчителя фізичної культури висуває нові вимоги до професорсько-викладацького складу системи вищої фізкультурної освіти. В умовах переходу до інформаційного суспільства підвищуються професійні вимоги до фахової підготовки викладачів вищих навчальних закладів, а саме до рівня їх комп'ютерної грамотності та інформаційної компетентності.

Розвиток інформаційного суспільства нерозривно пов'язаний з усвідомленням ролі інформації в професійному розвитку майбутнього вчителя фізичної культури, який повинен застосовувати інформаційні ресурси, інформаційні технології у своїй професійній діяльності. Особливого значення в інформаційному суспільстві набуває організація інформаційної освіти й підвищення інформаційної культури особистості майбутнього вчителя фізичної культури. Зауважимо, що на сьогоднішній день є всі підстави говорити про формування інформаційної культури, яка є елементом загальної культури фахівця з фізичного виховання й спорту. Критеріями інформаційної культури майбутнього вчителя фізичної культури на сьогодні ми можемо виділити: а) навчальну, наукову, професійну потребу в інформації; б) пошук потрібної інформації в інформаційних ресурсах; в) переробку інформації та креативний підхід до створення власної інформації; г) адекватну оцінку отриманої інформації; г) високий рівень інформаційної компетентності та комп'ютерної грамотності тощо.

Усе це має базуватися на усвідомленні ролі інформації в інформаційному суспільстві та інформаційно-освітньому просторі; знаннях законів інформаційно-освітнього середовища вишу, у якому майбутній учитель фізичної культури повинен оволодіти інформаційними технологіями в навчальному процесі. Велике значення у формуванні інформаційної культури має модернізація вищої фізкультурної освіти, яка повинна готувати нового фахівця з фізичного виховання і спорту. Тому оволодіння високим рівнем інформаційної культури – це шлях універсалізації професійних якостей та професійного роз-

2.3. Інформаційна культура як передумова професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

витку майбутнього вчителя фізичної культури, що сприяє реальному розумінню свого місця в інформаційно-освітньому просторі та інформаційному суспільстві.

Аналізуючи в контексті досліджуваної нами проблеми формування інформаційної культури як передумову професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури, різні аспекти розвитку та формування інформаційної компетентності студентської молоді в дисертаціях вітчизняних та зарубіжних учених (Ю. Аскерко, Н. Баловсяк, Т. Гудкова, О. Дрогайцев, А. Зав'ялов, О. Зайцева, С. Каракозов, Н. Кісіль, С. Кривець, О. Нікулочкіна, Е. Панюкова, М. Порхачов, М. Романова, Л. Сенкевич, К. Сидорова, О. Толстих, М. Утьонін, Ф. Хабібুলлін) [28; 38; 153; 247; 273; 275; 341; 534; 410; 509; 542; 578; 612; 634; 637; 693; 708; 727], ми з'ясували, що в сучасній вищій фізкультурній освіті ця наукова проблема має безперечну актуальність в умовах інформаційно-освітнього простору. У цих працях вирішуються аспекти інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки; інформаційної компетентності студентів вищих навчальних закладів у процесі навчання гуманітарних дисциплін; формування пошуково-інформаційної компетентності майбутніх учителів у процесі роботи зі словниково-довідниковою літературою; розвитку інформаційної компетентності вчителя початкових класів у системі післядипломної освіти; формування інформаційної компетентності майбутніх учителів технології та підприємництва в процесі професійної підготовки; формування інформаційної компетентності майбутнього вчителя інформатики в процесі навчання у виші; формування інформаційної компетентності студентів у галузі комп'ютерних технологій; формування інформаційної компетентності майбутніх учителів засобами інноваційних технологій; інформаційна компетентність учителя як умова ефективного управління освітнім процесом; проектування змісту й технології формування інформаційної компетентності учнів інженерного профілю; формування інформаційної компетентності в про-

фесійній підготовці майбутніх інженерів; розвитку інформаційної компетентності студентів університету на основі конструктивістського підходу; формування інформаційної компетентності майбутнього вчителя математики засобами інформаційних і комунікаційних технологій; інформаційної культури сучасного педагога як чинника його професійного розвитку; формування інформаційної компетентності студентів на основі технологій мультимедіа; розвитку інформаційної компетентності вчителя як умови ефективного вирішення професійних завдань; розвитку інформаційної компетентності майбутнього педагога; розвитку професійного рівня інформаційної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови в процесі підготовки в галузі інформатики та ІКТ. Особливої уваги в цих дослідженнях приділено вимогам до інформаційної компетентності особистості студентської молоді, як одного з важливих структурних компонентів професійної компетентності; взаємозумовленості компетентності в галузі інформаційних технологій і професійної майстерності тощо.

Зараз перед системою вищої фізкультурної освіти стоїть найважливіше завдання – формування інформаційної культури майбутнього вчителя фізичної культури в процесі професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору. Важливість формування інформаційної культури в майбутнього вчителя фізичної культури полягає в тому, що вона необхідна для майбутньої професійної діяльності, а також для успішного входження в професію вчителя фізичної культури в загальноосвітньому навчальному закладі. Тому її формування підвищує конкурентоспроможність майбутнього вчителя фізичної культури й на світовому ринку праці.

Зарубіжні науковці, фахівці з питань застосування інформаційних технологій у вищій освіті, інформаційної та комп'ютерної грамотності (S. Corral, J. Day, J. Doherty, J. Shapiro, S. Hughes, R. Taylor, K. Ray, M.-A. Hansen, K. Kaya) [797; 799; 823; 827; 831] у своїх дослідженнях приділяють увагу ключовим навичкам студентів у вищій освіті, студентському ставленню до електронних ресурсів, інформаційній

2.3. Інформаційна культура як передумова професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

грамотності як ліберальному мистецтву, придбанню інформаційних навичок в інформаційному віці (потреба в критичному мисленні).

У ході дослідження ми визначили, що одним з соціальних наслідків стрімкого технологічного розвитку суспільства, яке почало особливо виявлятися в останні десятиліття ХХ ст., стала загальна криза системи освіти. Як зазначає В. Яріков, сутність цієї кризи полягає в неадекватності змісту освіти, а також масштабів і рівня розвитку освітніх систем в інформаційному суспільстві, яке розвивається. Інформаційне суспільство характеризується високим рівнем інформаційних технологій; розвиненими інфраструктурами, що забезпечують виробництво інформаційних ресурсів і можливості доступу до інформації. Найважливішою особливістю розвитку системи освіти на сучасному етапі є майбутня сутнісна модернізація змісту і структури професійної освіти відповідно до вимог основних галузей промисловості, сфери послуг, культури тощо [784]. Це підтверджено тим, що головним завданням вищої професійної освіти є сприяння професійній самореалізації майбутнього вчителя фізичної культури. Конкурентоспроможні фахівці цієї галузі повинні мати професійні вміння й навички застосовувати інформаційні технології в професійній діяльності, а також високий рівень професійної компетентності, що ґрунтується на відповідному рівні інформаційної культури.

Зараз сучасні тенденції, на думку Р. Абдулгалімова, розвитку вищої школи вимагають від майбутнього вчителя фізичної культури мати високий рівень інформаційної культури. Формування високого рівня інформаційної культури майбутніх фахівців – найважливіше завдання, що стоїть перед системою вищої професійної освіти [1].

Розгляду готовності майбутніх учителів до використання комп'ютерних та інформаційних технологій у професійній діяльності, підготовці студентів до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності, вплив організаційного середовища на професійне становлення особистості керівника, досвіду проектної діяльності студентів педагогічного вишу засобами комп'ютерних технологій,

інформаційної компетентності студентів у галузі комп'ютерних технологій, формування цивільної спрямованості студентів в умовах застосування комп'ютерних технологій освіти, педагогічним умовам формування інформаційної культури студента в процесі освоєння комп'ютерних технологій, готовності студентів до застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності, індивідуалізації навчання комп'ютерних технологій з урахуванням домінантного в студентів мислення, педагогічним умовам застосування комп'ютерної технології в процесі навчання студентів університету, ефективності використання комп'ютерних технологій у навчанні студентів гуманітарних вишів, проектних умінь студентів при використанні комп'ютерних технологій присвячено дослідження таких учених, як: В. Алейніков, І. Бахтіярова, Н. Бем, А. Зав'ялов, О. Кочетков, К. Овчинікова, Є. Разинкіна, Л. Стародумов, О. Трутнев, С. Туєва, О. Шелехова та ін.) [15; 40; 52; 273; 404; 520; 598; 663; 698; 699; 764]. Представлені теоретичні напрацювання дають можливість усвідомити важливість розкриття проблеми інформаційної культури як передумови професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури.

Трансформація традиційної вищої школи в інформаційний ресурс висуває в якості основних завдань – сприяння формуванню інформаційної культури майбутнього фахівця у відповідній галузі знань. Реалізація цього завдання неможлива без включення інформаційного компонента в систему професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. У сучасних умовах потрібно підготувати студента спеціальності „Фізичне виховання” до швидкого сприйняття й обробки інформації. Педагогічна доцільність використання інформаційних технологій у навчальному процесі повинна визначатися заздалегідь установленими педагогічними завданнями, за допомогою яких саме використання комп'ютера та його можливостей дозволить досягти поставленої мети щодо підготовки фахівця з високим рівнем комп'ютерної грамотності, інформаційної компетентності та інформаційної культури.

2.3. Інформаційна культура як передумова професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

У процесі вирішення інформаційно-професійних проблем для майбутнього вчителя фізичної культури необхідно подати нові ефективні методи та форми навчання школярів на уроках фізичної культури в загальноосвітньому навчальному закладі. Тому для підтримки в пошуках ефективних шляхів оптимізації уроку фізичної культури у фахову підготовку майбутнього вчителя фізичної культури необхідно широко впроваджувати сучасні інноваційні засоби, які включають засоби інформаційних технологій, а також сприяють підвищенню рівня інформаційної культури.

Перебудова в сучасній вищій освіті містить упровадження інформаційних технологій навчання у професійну підготовку майбутнього вчителя фізичної культури. Використання таких технологій у навчальному процесі базується на можливостях сучасної комп'ютерної техніки, яка з кожним роком має певний прогрес у своєму розвитку. Але зазначимо, що проблема інформатизації освіти торкається не тільки майбутнього вчителя фізичної культури, а й викладачів, які мають низький рівень комп'ютерної грамотності, інформаційної компетентності та інформаційної культури.

У наш час дуже актуальні питання формування інформаційної культури майбутнього вчителя фізичного виховання, яка здійснюється й повинна здійснюватися в умовах неперервної освіти. Це пов'язано з тим, що інформаційна діяльність повинна стати невід'ємним компонентом багатьох видів професійної діяльності вчителя фізичної культури, тому підвищення рівня інформаційної компетентності студентів є одним з важливих завдань вищої фізкультурної освіти. Формування інформаційної культури якісно впливає на розвиток мислення майбутнього вчителя фізичної культури в навчальному процесі та в процесі самостійної діяльності.

У контексті нашого дослідження викликала інтерес робота В. Кравця, В. Кухаренка [405], у якій зауважено, що в цей час існує велика кількість визначень інформаційної культури. Учені розглядають визначення В. Виноградова та Л. Скворцова [100], подане у

двох аспектах. Інформаційна культура в широкому сенсі – це сукупність принципів і реальних механізмів, що забезпечують позитивну взаємодію етнічних і національних культур, їх з'єднання в загальний досвід людства. У вузькому сенсі слова це: оптимальні способи поводження із знаками, даними, інформацією і представлення їх зацікавленому споживачеві для вирішення теоретичних і практичних завдань; механізми вдосконалення технічних середовищ виробництва, зберігання й передачі інформації; розвиток системи навчання, підготовки людини до ефективного використання інформаційних засобів і інформації. На нашу думку, таке визначення, подане у двох аспектах, розкриває не лише взаємодію етнічних і національних культур, а й особливості інформатизації вищої фізкультурної освіти в Україні, де на перше місце постають механізми вдосконалення матеріально-технічного забезпечення професійної підготовки, зберігання й передачі інформації на CD та DVD дисках, а також на USB-флеш-накопичувачах.

Важливими є праці М. Чекунова [740 – 746; 796], у яких він: визначає вплив інформатизації вищої фізкультурної освіти на процес формування інформаційної культури майбутнього вчителя фізичного виховання; досліджує проблеми формування інформаційної культури в майбутніх учителів фізичного виховання в процесі фахової підготовки; розкриває актуальність проблеми формування інформаційної культури в майбутніх учителів фізичного виховання в процесі фахової підготовки; зміст інформаційної культури майбутнього вчителя фізичного виховання в умовах інформатизації вищої фізкультурної освіти; розглядає культурологічний підхід до визначення поняття інформаційна культура майбутнього вчителя фізичного виховання; характеризує важливість застосування інформаційні технології в професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання в Україні; досліджує роль інформації в професійній підготовці майбутнього вчителя фізичного виховання в інформаційному суспільстві.

2.3. Інформаційна культура як передумова професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

Зазначимо, що назріла необхідність підвищення рівня й комп'ютерної грамотності, й інформаційної культури майбутнього вчителя фізичної культури. Як наголошує В. Новикова [512], формувати інформаційну культуру необхідно в усіх, кого залучено до навчального процесу з того чи того боку. Значний потенціал інформаційного освітнього простору залишається незатребуваним унаслідок високої інформаційної культури студентів і викладачів та навчально-допоміжного персоналу. При цьому поки не вироблена стійка система включення студентів в інформаційний освітній простір вишу, використання його ресурсів і вплив на студентів буде більшою мірою ситуативним, чим системним.

Зазначимо, що для підвищення рівня сформованості інформаційної культури в освітній установі, бібліотеці, під час навчальної чи наукової роботи працівники бібліотеки повинні надати всіляку інформаційну підтримку, зокрема за допомогою комп'ютера та мережі Інтернет. У цьому ракурсі досліджуючи інформаційну культуру, творчість і креативність випускника вищої школи в контексті проблем розвитку людського капіталу інформаційного суспільства, інформаційну освіту та інформаційну культуру особистості як чинники розвитку інформаційного суспільства, російська дослідниця Н. Гендіна [125] наголошує, що для освітніх установ і для бібліотек особливого значення набуває організація інформаційної освіти та підвищення інформаційної культури особистості. При цьому формування інформаційної культури й в освітній установі, і в бібліотеці повинно бути спеціально організованим, цілеспрямованим процесом, що припускає проведення навчання [155] різних категорій користувачів спеціальних інформаційних знань і вмінь.

Разом з тим інформаційна культура поки що є показником професійної культури, тому майбутньому вчителю фізичної культури необхідно її підвищити таким чином, щоб у нього була можливість стати дійсно громадянином інформаційного суспільства з високим рівнем комп'ютерної грамотності та високим рівнем інформаційної

культури не за формою, а за змістом. Виходячи з цього, зазначимо, що реалії сьогодення свідчать про поширення інформаційних технологій (ІТ) в усіх галузях виробництва, сфери обслуговування, науки, освіти. В умовах інформатизації суспільства досить актуальною є проблема формування інформаційної культури (ІК) особистості, де вона, на думку вчених О. Аніщенко та О. Падалки [20] поки що є показником швидше професійної культури, проте з часом вона має стати важливим чинником розвитку кожної особистості.

Аналізуючи дисертації провідних фахівців з питань інформатизації освіти (В. Ашанін, В. Биков, Н. Гіченко, М. Жукова, М. Комар, В. Резников) [30; 62; 268; 373; 605], ми встановили, що ключовим чинником інформатизації освіти зараз є інформаційна культура педагога, у нашому випадку – інформаційна культура майбутнього вчителя фізичної культури. З'ясовано, що інформаційні технології відкривають значні перспективи обробки навчальної інформації, яка стимулює професійний розвиток. Сутністю інформатизації професійної освіти є використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі майбутнього вчителя фізичної культури, а саме комп'ютерної техніки та всевітньої мережі Інтернет. Сьогодні процес інформатизації у вищому навчальному закладі, указує Т. Новожилова [513], забезпечує майбутньому вчителю фізичної культури доступ до необхідних джерел певної інформації тощо. Це пов'язано з тим, що в суспільстві спостерігаються й тенденції, пов'язані із зростанням числа вищих навчальних закладів, посиленням вимог до якості навчального процесу, підвищенням значущості індивідуалізації, інтенсифікації та інформатизації навчання, упровадженням нових форм і методів, які стимулюють розвиток творчих якостей.

У ході дослідження з'ясовано, що інформатизація суспільства є контекстом інформатизації освіти, що в підсумку формує інформаційну культуру студентської молоді. Для сучасної освіти, на думку В. Шестакова [769], актуальні такі питання: „кого вчити?“, „як учити?“, „за чий рахунок учити?“ тощо. Повсюдна комп'ютеризація та інфор-

2.3. Інформаційна культура як передумова професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

матизація навчальних закладів, бурхливий розвиток системи дистанційної технології освіти повинні бути піддані критичному аналізу, оскільки декларація досконалості такого підходу далеко не самоочевидна, що підтверджує педагогічна практика. Інформатизація в освіті – явище для світової й вітчизняної практики відносно нове. У розгорненому вигляді це явище з'явилося перед дослідниками лише в останні п'ять-десять років, тому цілісне уявлення про нього в науці практично відсутнє.

Безперечно, що сформованість інформаційної культури цілком впливає на формування інформаційного світогляду майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. В останнє десятиліття за даними О. Бермуса [55], відбулося оформлення інформаційного простору як специфічної гуманітарної культури. Існує цілком інституційне визначення інформаційної культури, де різнорівневими елементами є й комп'ютерні класи, і глобальні електронні мережі. Сформувалася сукупність інституційних суб'єктів інформаційної культури, до яких належать виробники устаткування й програмного забезпечення, провайдери, техніки та експлуатаційний персонал і, звичайно ж, індивідуальні та корпоративні користувачі. У нашому випадку це питання постає не на останньому, але й не на першому місці серед проблем формування інформаційної культури майбутнього вчителя фізичної культури. Ми вважаємо, що формування інформаційної культури повинно відбуватися на об'єктивному та суб'єктивному рівнях в умовах інформаційно-освітнього простору України.

У ході дослідження інформаційної культури спеціаліста як чинника впровадження нових технологій у практику фізичної культури і спорту [319] ми встановили, що основи інформаційної культури закладаються не тільки при освоєнні фахівцями інформаційних технологій, які розроблені за допомогою досягнень комп'ютерної й телекомунікаційної техніки, хоча вони найближчими роками стануть основою ефективності управління навчальним і тренувальним процесами у сферах фізичного виховання, масового й елітного спорту.

Застосування сучасних інформаційних технологій дозволяє раціонально змінити стиль роботи, прискорити виконання часто повторюваних дій, забезпечити швидкий доступ до різноманітної інформації тощо. Це надає можливість визначити, що основи інформаційної культури повинні закладатися не тільки при освоєнні майбутнім учителем фізичної культури інформаційних технологій, але й активного включення в процес їх розробки, а саме розробки програмно-методичного забезпечення майбутньої професійної діяльності.

Формуючи інформаційну професійну культуру майбутнього вчителя фізичної культури, необхідно вдосконалити їх інформаційну та фахову підготовки у виші, які повинні включати спецкурси, спрямовані на формування уявлень про використання інформаційних технологій на базі сучасної комп'ютерних програм у майбутній професійній діяльності. Тому процес формування інформаційної культури потребує особистісно орієнтованого й диференційованого підходів до вибору програм навчання з урахуванням професійної спеціалізації майбутнього вчителя фізичної культури, рівня інформаційної підготовки. Сьогодні в умовах переходу до інформаційного суспільства провідним соціокультурним і педагогічним завданням вищого навчального закладу, на думку В. Новикової [512], стає проблема формування майбутнього фахівця, який володіє не тільки професійною компетентністю й високими духовно-етичними цінностями, але й здатністю творчого професійного існування та взаємодії в просторі інформаційних потоків, що постійно оновлюються. У зв'язку з цим виникає необхідність виявлення можливостей цілеспрямованого впливу інформаційного освітнього простору вищого навчального закладу на процес формування інформаційної професійної культури майбутнього фахівця.

Виходячи з того, що готовність майбутнього вчителя фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності визначається підвищенням рівня інформаційної компетентності та інформаційної культури (де інформаційна компетентність

2.3. Інформаційна культура як передумова професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

характеризується здатністю майбутнього вчителя фізичної культури вміти працювати з різними видами інформації та на основі здобутих знань вирішувати певну інформаційну проблему, пов'язану з професійною діяльністю), на цій підставі інформаційна компетентність є частиною інформаційної культури. Тому стратегічним завданням системи вищої освіти є формування компетентного майбутнього вчителя фізичної культури у сфері застосування інформаційних технологій, де інформаційна компетентність та інформаційна культура повинні стати найважливішою частиною професіоналізму в сучасному інформаційному суспільстві.

Розробляючи педагогічні умови формування інформаційної культури студента в процесі освоєння комп'ютерних технологій, К. Овчиннікова [520] доводить, що інформатизація суспільства призводить і до зростання інтелектуалізації суспільства, оскільки використання засобів інформатики радикально змінює інтелектуальну діяльність людини, дозволяючи автоматизувати багато її рутинних складників шляхом формування інформаційних середовищ і використання нових інформаційних, зокрема комп'ютерних, технологій. Необхідність використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі майбутнього вчителя фізичної культури стає однією із рушійних сил у модернізації вітчизняної системи фізичного виховання, це, у свою чергу, посилює конкуренцію між майбутніми вчителями фізичної культури та стимулює подальший їхній професійний розвиток та підвищує рівень інформаційної культури загалом.

У процесі теоретичного аналізу окресленої проблеми встановлено, що інформаційна культура майбутнього вчителя фізичної культури повинна містити не тільки інформаційну компетентність, а й комп'ютерну грамотність.

У ході дослідження проблеми інформаційної культури як передумови професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури ми вивчили праці науковців (Д. Богданова, І. Жарко) [69; 262] щодо різних аспектів переломлення комп'ютерної грамотності до

різних умов навчального процесу. Теоретичний аналіз засвідчив, що зараз розвиток системи вищої освіти на сучасному етапі вже є випереджальним. Це забезпечує єдність загального й професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освіти. Найважливішими засобами рішення цього завдання є використання сучасних педагогічних і інформаційних технологій в навчальному процесі. Одним з показників відповідності рівня вищої освіти сучасним Європейським і Світовим стандартам є комп'ютерна грамотність майбутнього вчителя фізичної культури.

На сучасному етапі інформатизації суспільства все більшого поширення в різноманітних сферах життя, як доводить А. Жуковська [270], набувають комп'ютерні технології, вони є одним з інструментів пізнання. Тому одним із завдань вищої освіти є підготовка фахівця, який вільно орієнтується у світовому інформаційному просторі, має знання та навички щодо пошуку, обробки та зберігання інформації, використовуючи сучасні комп'ютерні технології. Незважаючи на актуальну значущість проблеми комп'ютерної грамотності майбутнього вчителя фізичної культури як одного з основних елементів професійного розвитку та інформаційної культури, відсутня відповідна методика формування комп'ютерної грамотності вищу фізкультурного напрямку.

Зазначимо, що формування комп'ютерної грамотності майбутніх учителів є актуальним завданням сучасної вищої освіти (С. Овчаров) [519]. Виходячи з цього, реалізація має забезпечити спроможність учителів організовувати навчальний процес на основі широкого використання ІКТ, що сприяє поліпшенню якості освіти. Тому формування комп'ютерної грамотності майбутнього вчителя фізичної культури, як одного з основних елементів професійного розвитку є актуальним завданням вищої фізкультурної освіти України.

Аналізуючи нормативно-правову базу, а саме Закон України „Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” [283], у якому зазначено, що вітчизняний ринок

2.3. Інформаційна культура як передумова професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

ІКТ перебуває в стані активного становлення та за певних умов може стати фундаментом розвитку інформаційного суспільства в Україні. Разом з тим ступінь розбудови інформаційного суспільства в Україні порівняно із світовими тенденціями є недостатнім і не відповідає потенціалу та можливостям України, оскільки... рівень комп'ютерної та інформаційної грамотності населення є недостатнім, ми дійшли висновку, що перехід до інформаційного суспільства спричинив необхідність застосування інформаційних технологій у навчальному процесі майбутнього вчителя фізичної культури. Упровадження мультимедійних технологій у практику фізкультурної освіти дає можливість поєднати дидактичні функції комп'ютера як засобу навчання з можливостями традиційних методів навчання, оновити навчальний процес інформаційними технологіями тощо.

У контексті нашого дослідження важливою є робота Н. Морзе [491], у якій проведено паралель із звичайною грамотністю, а під комп'ютерною грамотністю розуміється вміння обчислювати, читати, писати, малювати, шукати інформацію за допомогою комп'ютерів. Ознака високої грамотності, що вже сформувалася, – самостійність і ефективність роботи із застосуванням комп'ютерів. Саме такий погляд у визначенні комп'ютерної грамотності ми застосовуємо в процесі формування інформаційної культури та професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Але ми вважаємо, що на цю проблему слід дивитися ширше.

Пріоритетне місце серед аналізованих нами документів стосовно формування комп'ютерної грамотності було відведено програмі сертифікації European Computer Driving Licence (ECDL – Європейські комп'ютерні права), також яка відома під назвою International Computer Driving Licence (ICDL – Міжнародні комп'ютерні права). У 2001 році вона була рекомендована Європейською комісією в якості основного стандарту комп'ютерної грамотності населення країн-членів ЄС [804]. Ми вважаємо, що в

процесі підвищення рівня комп'ютерної грамотності майбутнього вчителя фізичної культури ця програма повинна проходити червоною лінією та надавати можливість студентам відповідати вимогам цієї програми. Продовжуючи нашу думку, І. Жарко доводить, що сертифікат ECDL є загальноприйнятим у Європі та світі стандартом, який підтверджує, що його власник знайомий з основними концепціями інформаційних технологій, уміє користуватися персональним комп'ютером і базовими додатками [262]. На підставі цього ми визначили, що в сучасних умовах реформування вищої фізкультурної освіти в Україні майбутній учитель фізичної культури повинен бути не тільки ознайомлений з основними концепціями застосування інформаційних технологій у навчальному процесі, а й активно ними користуватися в професійній діяльності, завдяки відмінному володінню персональним комп'ютером.

Сьогодні значна частина студентів, які приходять навчатися у виші, майже не володіють комп'ютерами, і тому доводиться розпочинати з „азів” – формування „комп'ютерної грамотності”, що практично не залишає часу для відображення цих питань у фаховій підготовці, – стверджує Ю. Яворик [783]. Це також стосується й майбутніх учителів фізичної культури, які мають низький рівень комп'ютерної грамотності, вступивши до інститутів фізичного виховання і спорту. Тому слід додати, що тих навчальних годин, відведених на опанування дисципліни „Інформаційні технології” згідно з навчальним планом підготовки бакалаврів з фізичного виховання зовсім мало. Ми вважаємо, що необхідно ввести в цикл професійної та практичної підготовки освітньо-професійної програми дисципліну, яка б відповідала сучасним вимогам інформатизації вищої освіти, зокрема фізкультурної. На цій дисципліні можна було б вивчати вимоги програми сертифікації ECDL, які є загальноприйнятими в Європі та світі, а також підвищувати рівень комп'ютерної грамотності. У перспективі майбутній учитель фізичної культури мав би Європейські комп'ютерні права [804].

2.3. Інформаційна культура як передумова професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

Аналізуючи проблему формування інформаційної культури, ми встановили, що підвищення комп'ютерної грамотності населення перебуває в прямій залежності від рівня підготовки вчителів щодо впровадження нових інформаційних технологій у школі (В. Арестенко) [24]. Це дійсно так, і стосується також професорсько-викладацького складу вишів.

У ході дослідження ми проаналізували основні моменти співробітництва Меморандуму співробітництва Міністерства освіти і науки України з Корпорацією Microsoft [476]. У Меморандумі про взаєморозуміння між Міністерством освіти і науки України та Корпорацією Microsoft (Memorandum of understanding between the Ministry for Education and Science of Ukraine and Microsoft Corporation) у ст. 2. наголошено, що до основних напрямів співробітництва Сторони відносять здійснення таких заходів: сприяння комп'ютеризації закладів освіти України шляхом використання в навчальному процесі цих закладів комп'ютерних програм виробництва Microsoft (операційної системи, пакету офісних додатків, інших продуктів), для чого: Міністерство продовжить на час дії цього Меморандуму попередні домовленості відносно широкого використання комп'ютерних програм виробництва Microsoft та забезпечить здійснення необхідних заходів нормативного, організаційного та фінансового характеру для забезпечення їхнього легального використання в усіх закладах освіти, підприємствах та організаціях, підпорядкованих і підлеглих Міністерству. Забезпечення розвитку науково-дослідних робіт у галузі інформаційних технологій у науково-дослідних та вищих навчальних закладах, підпорядкованих Міністерству, для чого: Міністерство надасть напрямку наукових та технічних досліджень у галузі інформаційних технологій статус пріоритетності та забезпечить цей статус відповідними нормативними, організаційними та фінансовими заходами. Microsoft сприятиме інформаційному обміну між спеціалістами в галузі інформаційних технологій з метою підтримки науково-дослідної діяльності в цій галузі, а

також розвиватиме інші форми підтримки наукових та технічних досліджень за допомогою програми Microsoft „Академічна ліцензування”, а також програми „Академічна співдружність” (MSDN). Стимулювання педагогічної, організаційної та методичної роботи з реалізації потенціалу найбільш обдарованих школярів, студентів, молодих спеціалістів і вчених, для чого: Міністерство залучатиме Microsoft до організації та проведення шкільних і студентських олімпіад з інформатики та обчислювальної техніки, інших заходів, спрямованих на реалізацію потенціалу обдарованої молоді. Microsoft сприятиме проведенню таких заходів шляхом надання їм підтримки у формах, які Сторони вважатимуть прийнятними. Microsoft запропонує в рамках програми для навчальних закладів „Академія Інформаційних Технологій” методичку навчання для підвищення кваліфікації фахівців у галузі окремих технологічних продуктів з використанням найсучасніших технологій [476].

Наведені основні моменти співробітництва Міністерства освіти і науки України з Корпорацією Microsoft актуалізують інформатизацію навчального процесу майбутнього вчителя фізичної культури за рахунок того, що буде відбуватися реалізація потенціалу обдарованої молоді відповідно до рівня інформаційної компетентності, комп’ютерної грамотності та інформаційної культури.

Вища освіта в інформаційному суспільстві – це середовище інформаційного обміну, який передбачає не лише засвоєння, але й передачу та генерування нової інформації в обмін на отриману, а також продукування знань. У цьому контексті проводиться чітке розмежування знання та інформації (М. Кісіль) [354]. Сучасна вища фізкультурна освіта в інформаційному суспільстві Україні повинна становити складову частину цього суспільства, відповідати вимогам сьогодення щодо інформатизації освіти взагалі, надавати можливість майбутньому вчителю фізичної культури підвищувати рівень комп’ютерної грамотності, отримувати освіту за Європейськими та Світовими стандартами, а також за програмою сертифікації

2.3. Інформаційна культура як передумова професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

European Computer Driving Licence (ECDL – Європейські комп'ютерні права), що була рекомендована Європейською комісією в якості основного стандарту комп'ютерної грамотності населення країн-членів ЄС.

Але американський дослідник Хесус Лау [730], досліджуючи проблеми керівництва з інформаційної грамотності для навчання протягом усього життя, указує, що інформаційні компетенції є ключовим чинником в освіті протягом усього життя. Вони є першим кроком на шляху до досягнення освітніх цілей. Громадяни повинні розвивати свої інформаційні компетенції протягом усього життя, особливо в роки навчання, і тут бібліотекарі як члени освітянської спільноти та спеціалісти по роботі з інформацією, грають або повинні навчитися грати ключову роль у забезпеченні інформаційної грамотності. Далі вчений доводить, що, використовуючи свої творчі здібності та професійні можливості і спираючись на програми, інтегровані в навчальні курси, бібліотекарі мають активно сприяти процесу навчання, допомагаючи учням у їх прагненні придбати й удосконалити навички та вміння, знання й цінності, необхідні для продовження освіти протягом життя. Компетентний громадянин, будь то учень, спеціаліст або робітник, здатний зрозуміти свої потреби в інформації, знає, як знайти, ідентифікувати, отримати доступ, витягувати, оцінити, організувати й використовувати потрібну інформацію. Для того, щоб стати інформаційно грамотною людиною, треба знати, як можна отримати користь від світу знань, і включити досвід інших у свою освіту [730]. У підсумку під інформаційною грамотністю Хесус Лау розуміє наявність знань і вмінь, необхідних для правильної ідентифікації інформації, необхідної для виконання певного завдання або вирішення проблеми; ефективного пошуку інформації; її організації й реорганізації; інтерпретації та аналізу знайденої й добутої інформації тощо.

У наш час комп'ютерні технології в освітньому процесі виконують як мінімум три функції: предмет вивчення; інструмент для

вирішення наочних завдань; засіб навчання. Вони формують певну інформаційну культуру фахівця, здатного вирішувати проблемні завдання професійної діяльності в комп'ютерному середовищі. Базова підготовка в галузі інформатики на початковій стадії навчання у виші може стати основою для входження в професійну діяльність (Л. Бахтіярова) [40]. В інформаційній культурі майбутнього вчителя фізичної культури ми можемо виділити відповідну інформаційну діяльність, яка зумовлена характером навчально-пізнавальної діяльності. Формування інформаційної культури в комп'ютерному середовищі якісно впливає на розвиток мислення майбутнього вчителя фізичної культури. Тому рівень професіоналізму майбутнього вчителя фізичної культури в переломлені до інформаційного суспільства ще замалий. Слід активно підвищувати рівень комп'ютерної грамотності, а також інформаційної культури майбутнього вчителя фізичної культури впродовж навчального процесу та всієї майбутньої професійної діяльності.

Зазначимо, що формування інформаційної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури на сучасному етапі розвитку вищої фізкультурної освіти ми розглядаємо як складовий компонент інформаційної культури, яка формується під впливом фахової підготовки і є результатом відображення процесів відбору, засвоєння, переробки інформації. Інформаційна компетентність у нашому випадку визначається рівнем оволодіння знаннями, уміннями та навичками користування різними джерелами інформації в майбутній професійній діяльності. Тому для майбутнього вчителя фізичної культури на етапі навчання у виші ці навички роботи з інформацією набувають особливого значення.

Отже, ефективність формування інформаційної культури значною мірою залежить ще й від рівня інформаційного освітнього середовища, яке створюється професійною діяльністю професорсько-викладацького складу: а) організацією та проведенням науково-дослідних робіт; б) практики застосування комп'ютерної грамотності

2.3. Інформаційна культура як передумова професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

методом моделювання майбутньої професійної діяльності; в) використання інформаційних ресурсів у професійній діяльності під час підготовки до навчальних занять та під час про їх проведення. Тому дуже важливо усвідомлення майбутнім учителем фізичної культури значущості розвитку вмінь ефективного пошуку й обробки інформації протягом навчання.

Усе це доводить, що завдяки чіткому відстеженню потоку інформації за фахом, її аналізу, освоєння нових інформаційних технологій майбутній учитель фізичної культури повинен бути здатним відповідати рівню необхідної йому інформаційної компетентності та інформаційної культури. У свою чергу це забезпечує активний розвиток здатностей відповідно орієнтуватися в умовах постійного оновлення та приросту інформації.

Ми визначили, що для майбутнього вчителя фізичної культури інформаційна компетентність визначається складовим компонентом інформаційної культури, результатом відображення процесів переробки інформації, яка відповідає фаховому рівню та майбутній професійній діяльності. До структури інформаційної компетентності ми віднесемо компоненти, які орієнтують на роботу з різноманітними інформаційними потоками, що підвищують рівень професійно-педагогічної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури. Для визначення рівня сформованості інформаційної компетентності необхідно брати за основу аналізу майбутню професійну діяльність з такими особливостями, а саме:

а) позитивна мотивація щодо проведення уроків з фізичної культури з використанням інформаційних технологій;

б) перенесення отриманих теоретичних знань і практичних умінь на педагогічну діяльність, що сприяє розвитку професійно-педагогічної компетентності;

в) самостійна розробка методичних матеріалів для уроку з фізичної культури з використанням інформаційних технологій.

З цього видно, що інформаційна компетентність майбутнього

вчителя фізичної культури є важливим складником його професіоналізму. Системне бачення інформаційної компетентності дозволяє цілеспрямовано та ефективно організувати навчальний процес у межах освітньої діяльності із застосуванням інформаційних технологій.

Досліджуючи інформаційну компетентність спеціаліста в системі додаткової професійної освіти, С. Тришина та А. Хуторської [695] дослідники доводять, що інформаційна компетентність – одна з ключових компетентностей. Вона має об'єктивний і суб'єктивний боки. Об'єктивний бік полягає у вимогах, які соціум висуває до професійної діяльності сучасного фахівця. Суб'єктивний бік інформаційної компетентності фахівця є відображенням об'єктивного, що переломлюється через індивідуальність фахівця, його професійну діяльність, особливості мотивації у вдосконаленні й розвитку своєї інформаційної компетентності. Це дає підстави стверджувати, що інформаційна компетентність майбутнього вчителя фізичної культури визначається інформаційним спілкуванням; неперервним процесом, пов'язаним з використанням та поширенням інформації; результатом професійної діяльності тощо.

Усе це дає можливість зробити певні висновки щодо розгляду проблеми інформаційної культури як передумови професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури, а саме:

1. Розгляд проблеми інформатизації як елемента інформаційного суспільства, формування інформаційної культури майбутнього вчителя фізичної культури в процесі професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору допомогло розкрити роль створення відповідних умов для застосування інформаційних технологій у навчальному процесі. Ми з'ясували, що інформаційна діяльність повинна стати невід'ємним компонентом професійної діяльності вчителя фізичної культури в загальноосвітній школі на уроці фізичної культури та в позакласній діяльності.

2.4. Інформатизація освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства

---

2. У процесі дослідження ми виокремили важливе завдання досягнення високого рівня комп'ютерної грамотності. З'ясовано, що кожний майбутній учитель фізичної культури повинен бути конкурентоспроможним на Європейському та Світовому ринках праці в умовах інформатизації та комп'ютеризації вищої освіти, завдяки підвищенню рівня комп'ютерної грамотності, насамперед, за програмою сертифікації European Computer Driving Licence (ECDL – Європейські комп'ютерні права), що була рекомендована Європейською комісією в якості основного стандарту комп'ютерної грамотності населення країн-членів ЄС.

3. У процесі аналізу проблеми інформаційної культури, як передумови професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури ми визначили, що для майбутнього вчителя фізичної культури інформаційна компетентність є складовим компонентом інформаційної культури.

Усе це вказує на те, що процес навчання у вищій фізкультурного типу майбутнього вчителя фізичної культури повинно бути зорієнтовано на формування інформаційної культури, яка повинна включати: науковий світогляд, заснований на розумінні єдності інформаційно-організаційних законів інформаційного суспільства; сукупність професійних знань, умінь та навичок з питань застосування інформаційних технологій в інформаційно-освітньому просторі та майбутній професійній діяльності.

2.4. Інформатизація освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства

Протягом багатьох років фахівці різних наук досліджують проблеми розвитку інформатизації вищої освіти в Україні. Проте вивченню проблем комп'ютеризації навчального процесу, а також інформатизації професійної підготовки майбутнього вчителя фізич-

ної культури не приділено достатньо уваги. Активна роль використання інформаційних технологій у вищій фізкультурній освіті в Україні зумовлена тим, що комп'ютерні засоби навчання забезпечують нові можливості для майбутнього вчителя фізичної культури, а також дозволяють реалізувати сучасні педагогічні, інноваційні та акмеологічні технології навчання на більш високому науково-методичному рівні тощо.

Реформування сучасної вищої освіти відбувається в умовах широкомасштабного впровадження інформаційних технологій в усі галузі знань. Тому одним з головних завдань вищої фізкультурної освіти є навчання майбутніх учителів фізичної культури користуватися інформаційними технологіями в навчальному процесі та в майбутній професійній діяльності. Настав час, коли не тільки вчителі інформатики, а й викладачі в інститутах фізичного виховання і спорту повинні застосовувати інформаційні технології у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури. У загальноосвітній школі вчителі фізичного виховання мають володіти комп'ютерною технікою на високому рівні та використовувати шкільні комп'ютерні класи для опанування й теоретичного, і практичного матеріалу шкільної програми з фізичної культури, застосовуючи мультимедійні засоби.

Виходячи з цього, перед вищою фізкультурною освітою поставлене завдання відповідати сучасним загальноєвропейським принципам побудови навчального процесу, які мають вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури. Зараз вища освіта є цілісною системою будь-якого розвинутого суспільства. Тому одним з пріоритетів розвитку системи вищої фізкультурної освіти є глобальна інтеграція навчальної та наукової роботи, інтенсифікація розвитку вищих закладів освіти з підвищенням якості взагалі та рівня освіти зокрема. Застосування інформаційних технологій здійснюється й у навчальному процесі, де готуються фахівці з фізичної культури, й у галузі спорту, де потрібні спеціальні знання, уміння й навички: аналіз техніки руху спортсмена відповідно до біо-

2.4. Інформатизація освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства

механічних параметрів, створення техніко-тактичних схем, адаптаційні моделі можливостей спортсменів та їхні реакції на фізичне навантаження в різних зонах інтенсивності.

За останні п'ятнадцять років, стверджує Н. Позднякова [574], відбулися істотні зміни в навчально-матеріальній базі освітніх установ. Перестали випускатися діафільми, навчальні кінофільми. Учена вказує що припинилися систематичні передачі навчального телебачення й радіо. Їхнє місце зайняли засоби нових інформаційних технологій, у першу чергу CD-диски, комп'ютерні технології, інформаційні й комунікаційні технології. Проте деякі так звані традиційні засоби навчання зберегли свою значущість. Дійсно, відбулися революційні зміни в забезпеченні навчального процесу інноваційними засобами навчання для засвоєння знань, формування досвіду пізнавальної та практичної діяльності, які суттєво впливають на якість засвоєння знань та професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури.

Зазначимо, що сучасний етап науково-технічного прогресу вимагає підвищення інтенсифікації розумової праці майбутнього вчителя фізичної культури, висуває підвищені вимоги до фахової підготовки майбутнього вчителя середнього загальноосвітнього навчального закладу із фізичної культури зокрема. У наш час найважливішим завданням професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури слід розглядати перетворення студента в учителя-фахівця, який здатний вирішувати будь-які завдання в інформаційному суспільстві, пов'язані з навчанням, вихованням і оздоровленням школярів. Оптимізація процесу професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури вимагає не тільки нових ефективних підходів організації навчального процесу у вищій фізкультурній освіті, але й деяких змін у структурі й змісті програм для загальноосвітньої школи з фізичного виховання.

Спираючись на Програму розвитку ООН (ПРООН) (Program of development of United Nations (UNDP) [586], В. Бедь та

М. Артемова [43] указують, що протягом останнього 25-ліття розгорнулася ґрунтовна дискусія навколо проблем забезпечення гармонійної взаємодії людини з інформаційно-технологічним суспільством. Ця дискусія розпочалася перш за все у United States, Canada, great Britain, France, Germany, New Zealand, Austria, Russia, Ukraine, Hungary, Romania, Latvia, Lithuania та інших державах. Ці питання стали в центрі уваги міжнародних організацій, що працюють у сфері освіти, а саме: ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, Рада Європи, Організація Європейського співробітництва та розвитку, Міжнародний департамент стандартів (UNESCO, UNICEF, UNDP, the Council of Europe, the Organisation for European cooperation and development, Department of international standards) та ін. При цьому основним пріоритетом діяльності Програми розвитку Об'єднаних Націй є сприяння реалізації Цілей розвитку тисячоліття United Nations, затверджених на саміті 2000 року, де важливим компонентом стала реалізація проекту „Освітні політика та освіта „рівний – рівному” [43].

У ході дослідження ми встановили, що сучасний рівень розвитку суспільства характеризується процесом інформатизації, що розвивається, відмінними рисами якого є інтеграція інформаційних і комунікаційних технологій (КТ) з науковими і виробничими, зростаюча роль інформації як затребуваного продукту, доступність до джерел інформації будь-якого члена суспільства, інтелектуалізація всіх видів людської діяльності, що вимагає від кожного індивідуума готовності до використання засобів ІКТ в своїй професійній діяльності (С. Акмеєва) [11]. Це актуалізує необхідність упровадження засобів інформаційно-комунікаційних технологій навчання у вищій освіті.

Вивчаючи тенденції розвитку сучасної педагогічної освіти, ми встановили виражену спрямованість на інформатизацію всіх галузей знань у вищій школі. Це дало можливість стверджувати, що це суспільне явище в умовах інформаційно-освітнього простору дуже актуальне. Пошук найбільш ефективних шляхів і засобів, які

2.4. Інформатизація освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства

б сприяли можливо більш ефективному навчанню майбутнього вчителя фізичної культури, завжди був у центрі уваги фахівців з фізичного виховання і спорту. Використання засобів інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності вчителя фізичного виховання дозволяє вдосконалити зміст фахової підготовки, форми навчального процесу, індивідуальний підхід у навчанні тощо.

Застосування інформаційних технологій у навчальному процесі майбутнього вчителя фізичної культури сприяє не тільки його індивідуалізації та креативності, а й підвищенню інтелектуальних здібностей, надає можливість самостійно й ефективно працювати в мережі Інтернет тощо. Зараз відбувається поширена інтернаціоналізація освіти (використання Інтернету), інтеграції національних систем вищої освіти в міжнародному інформаційно-освітньому просторі. Для ефективної професійної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури, який працюватиме в інформаційному суспільстві, необхідно не тільки вдало використовувати інформаційні технології в професійній діяльності, але й навчитися раціонально використовувати певну професійну інформацію для розвитку професійно-креативного мислення.

Аналізуючи Проект ІТО „Відкриті освітні ресурси” [587], ми встановили, що інформаційні й комунікаційні технології (ІКТ) все ширше застосовуються в системі вищої освіти в багатьох країнах світу для розробки навчальних курсів і проведення навчальних занять, організації спілкування студентів з викладачами, для створення й представлення презентацій і лекцій, результатів наукових досліджень.

Проте реалізація можливостей інформаційних засобів навчання значною мірою вдосконалює процес професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, розвиває особистість студента, залучає його до реалізації технологічного потенціалу інформаційного суспільства, впливає на його професійний розвиток в умовах інформаційно-освітнього простору України. Але наголосимо, що у вищій фізкультурній освіті панує традиційний підхід до

організацій навчального процесу з частковим використання інформаційних технологій. Такий підхід характеризується констатувальним підходом до контролю результатів навчальної діяльності студентів, відставанням змісту навчально-методичного забезпечення відповідних дисциплін від тенденцій сучасної інформатизації навчального процесу у виші.

Сучасні концептуальні підходи до професійної підготовки фахівців у галузі знань „Фізичне виховання, спорт, здоров’я людини” повинні супроводжуватися пошуком нових принципів побудови навчального процесу із застосуванням інформаційних технологій. Цей пошук вимагає значних змін в організації навчального процесу. Це підтверджує сучасна педагогічна та психологічна наука, що передбачає різні системи професійної підготовки залежно від індивідуальних можливостей студентської молоді.

Зазначимо, що новий підхід до формування здорового способу життя вимагає кардинальних змін в організаційних структурах, навчальних закладах, більш високої професійної підготовки фахівців, оновлення методичної документації, навчальних планів, програм, посібників, які забезпечують процес нововведень. Однією з важливих умов оновлення є використання нових інформаційних технологій (НІТ) (С. Гур’єв) [157]. Саме це стосується галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини”.

У процесі теоретичного аналізу ми встановили, що однією з основних тенденцій розвитку сучасної фізкультурної освіти в Україні є її інформатизація та комп’ютеризація. У наш час ми є свідками впровадження інформаційних технологій у галузь знань „Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини”. Розвиток фізичної культури і спорту в Україні – один з найважливіших аспектів роботи Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України та інших керівних органів влади. У системі фізичного виховання найважливішим елементом є вчителі фізичної культури, компетентність яких залежить від якості здобутої ними вищої фізкультурної освіти. Тому впровадження

2.4. Інформатизація освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства

інформаційних технологій у фахову підготовку майбутнього вчителя фізичної культури набуває особливої актуальності, оскільки від їх рівня інформаційної культури залежить ідеологічний розвиток системи фізичного виховання в інформаційному суспільстві. Саме застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури виведе українську систему фізичного виховання до Європейських стандартів вищої освіти.

Останніми роками в системі вітчизняної освіти відбуваються реформаційні процеси, спрямовані на досягнення рівня найкращих світових стандартів. Одним зі шляхів підвищення якості навчання й виховання, зазначеним у Концепції Державної програми розвитку освіти [387], є впровадження новітніх педагогічних та інформаційних технологій (Н. Азарова) [9]. Такі реформаційні процеси стосуються також і галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини”, тому фахова підготовка майбутнього вчителя фізичної культури повинна бути спрямована на досягнення рівня найкращих світових стандартів для конкурентоспроможності фахівця цієї галузі.

Використання нових інформаційних технологій освіти (НІТО) у вищій школі, як указує О. Андропова [19], відкриває широкі перспективи не тільки в галузі вдосконалення методів, засобів і організаційних форм навчання, але припускає зміну практики планування навчального процесу, що склалася, на різних його рівнях. У професійній підготовці майбутнього вчителя вдосконалення планування навчально-виховного процесу й проектування педагогічних технологій стає необхідною ланкою й вимагає його науково-методичного забезпечення. Така думка дуже актуальна й відповідає сучасним вимогам до навчального процесу майбутнього вчителя фізичної культури, тому що використання нових інформаційних технологій у вищій школі відкриває широкі перспективи в майбутній професійній діяльності.

Діяльність педагога в сучасному інформаційному суспільстві передбачає володіння інформаційними технологіями та їх застосування в навчальному процесі. Інформаційні технології дозволяють

використовувати телекомунікації в сучасній освіті, а також сприяють сенсомоторному розвитку інтелекту тих, хто навчається, що є однією з фундаментальних вимог до сучасного освітнього середовища (Н. Мінченкова) [480].

Досліджуючи проблему інформатизації освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства, ми з'ясували, що інформатизація суспільства тісно пов'язана з інформатизацією освіти, а інформатизація загальної та професійної освіти, на думку А. Федорова [714], є обов'язковою умовою підготовки конкурентоспроможних фахівців різного профілю. Тому зараз значний вплив на формування комп'ютерної грамотності майбутнього вчителя фізичної культури в процесі професійного розвитку має мотивація до використання інформаційних технологій. Одним з основних завдань викладачів в Інститутах фізичного виховання і спорту створити необхідні умови в початковому процесі, у яких чітко визначена система заохочень за їхнє якісне виконання навчальних завдань з використанням інформаційних технологій.

Сучасний навчальний процес на всіх його рівнях, за даними О. Бондаренко [77], відбувається в умовах широкомасштабної комп'ютеризації закладів освіти та інтенсивного впровадження інформаційних технологій у практику навчання. Державна Програма „Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці” на 2006–2010 роки [166] передбачала виконання комплексу завдань, які орієнтовані на забезпечення підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології й розвивати вітчизняне виробництво високотехнологічної продукції, що необхідно для переходу національної економіки на інноваційний шлях розвитку. У розв'язанні поставлених завдань освіті належить ключова роль. Разом з тим проблеми використання інформаційних технологій у навчальному процесі ще залишаються у зв'язку з невідповідним матеріально-технічним забезпеченням.

У ході дослідження нами було виокремлено дві групи нормативно-правової бази дослідження проблеми застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури. Аналізуючи першу групу нормативно-правової бази щодо розвитку інформатизації та комп'ютеризації у вищій та середній освіті, ми виокремили певну кількість нормативно-правових документів. Для глибшого проникнення в проблему застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури наведемо тези з таких нормативно-правових документів, у яких відображено проблеми отримання інформації, доступ до інформації, інформаційно-технологічна підготовка, інформатизація освіти, педагогічні технології дистанційного навчання, інформаційні технології, впровадження інформаційних та комунікаційних технологій у сфері освіти і науки, створення необхідних умов для забезпечення громадян та суспільства своєчасною, достовірною та повною інформацією шляхом широкого використання інформаційних технологій, удосконалення економічних засад у сфері фізичної культури і спорту, запровадження ефективних моделей її кадрового, фінансового, матеріально-технічного, наукового, медичного та інформаційного забезпечення тощо (Конституція України [378], Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір [380], Концепція національної програми інформатизації [389], Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні [390], Меморандум Створення інформаційної освітньої мережі „Українська дистанційна освіта” [474], Державна національна програма „Освіта” („Україна ХХІ століття”) [165], Державна програма „Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці” на 2006 – 2010 роки [166], Закон України „Про Національну програму інформатизації” [280], Указ Президента України „Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій” [703]; Указ Президента України „Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту”) [705]; Указ Президента України

„Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні” [706]. Ці нормативно-правові документи першої групи дають можливість усвідомити важливість проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

Далі акцентуємо увагу на другій групі нормативно-правових документів, у яких відображено проблеми завдань національної системи науково-технічної інформації, змісту навчання, розвинутого й захищеного інформаційного середовища в Україні, рівня комп’ютерної та інформаційної грамотності населення, створення єдиної системи прогнозно-аналітичних і стратегічних маркетингових досліджень науково-технологічного розвитку, активізації наукової діяльності університетів і поглиблення її взаємодії з навчальним процесом тощо (Закон України „Про науково-технічну інформацію” [279], Закон України „Про вищу освіту” [281], Закон України „Про інформаційну безпеку України” [282], Закон України „Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні” на 2007 – 2015 роки [283], Державна програма прогнозування науково-технологічного розвитку на 2008 – 2012 роки (від 11 вересня 2007 р. № 1118 Київ) [167], Державна цільова науково-технічна та соціальна програма „Наука в університетах” на 2008 – 2012 роки [168]). Представлені нормативно-правові документи другої групи визначають рівень зацікавленості нашої держави у створенні, поширенні, упровадженні та використанні інформаційних технологій у всіх галузях виробництва, насамперед, у сфері вищої фізкультурної освіти. У ході дослідження ми будемо спиратися на представлені нормативно-правові документи першої та другої групи.

У ході монографічного дослідження нами було приділено особливу увагу дослідженням зарубіжних науковців з різних країн європейського наукового простору (J. Caruso, R. Kvavik, P. Flather, Hawkins, R. Huggins, J. Frand, W. Massy, I. Mori, G. Kennedy, I. Lam,

M. Ritzen, D. Oblinger, R. Zemsky) [792; 793; 806; 807; 810; 811; 813; 815; 817; 819; 820; 834], присвячені аналізу результатів вивчення студентами інформаційних технологій, аналізу майбутнього Європейських університетів, змінам в особистості студентів протягом навчання у виші, досвіду використання студентами інформаційних технологій, використанню електронних засобів у навчальному процесі, застосуванню інформаційних технологій, педагогічній взаємодії викладачів та студентів в умовах дистанційного та електронного навчання у вищій школі тощо. Представлені дослідження допомогли визначити особливості застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури.

Досліджуючи проблему інформатизації освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства, ми проаналізували дисертації зарубіжних і вітчизняних учених, що дозволило констатувати: більшу частину російських наукових досліджень присвячено розгляду різних аспектів інформатизації: використанню інформаційних технологій в освіті різних спеціальностей (Р. Абдулгалімов, Н. Беззубенко, А. Буран, М. Войцеховська, О. Гавришина, І. Галченкова, Н. Диканська, Є. Іванова, С. Ісакова, О. Новиков та ін.) [1; 44; 82; 108; 119; 121; 170; 303; 322; 510]; інформаційно-педагогічним технологіям у навчальному процесі (О. Андропова, О. Трофимов та ін.) [19; 696]; інформаційним технологіям у навчальному процесі (І. Богданов, С. Акмеєва, Н. Позднякова, І. Циба, М. Чубарев, та ін.) [11; 68; 574; 737; 752]; інформаційним технологіям в освіті (М. Багієва, В. Баюров, Т. Везіров, В. Віхман, М. Водоп'янова, І. Заболотська, Ш. Каланова В. Кисельов, О. Ракова, О. Скрябіна, Є. Таскіна та ін.) [34; 41; 96; 101; 106; 271; 334; 351; 601; 643; 682]; впливу інформаційних технологій на суспільство (З. Ізімарієва, Р. Малахов та ін.) [311; 461]; комп'ютерним технологіям у навчальному процесі та в спорті (Х. Васіліаді, О. Московченко та ін.) [91; 493]; комп'ютерним технологіям у підготовці

майбутніх учителів (Л. Кравченко, О. Разинкіна, А. Чурилов та ін.) [407; 598; 756]; комп'ютерним технологіям серед студентської молоді (В. Алейников, Л. Бахтіярова, Н. Бем, А. Зав'ялов, О. Кочетков, К. Овчиннікова, Д. Ротерей, Л. Стародумов, Д. Сьюзел, О. Трутнев, С. Туєва, О. Шелехова та ін.) [15; 40; 53; 273; 404; 520; 663; 681; 698; 699; 764].

Значна кількість українських учених у своїх дослідженнях визначають важливість використання інформаційних технологій (В. Арестенко, Р. Гурін, К. Метешкін, Л. Морська, С. Семеріков, О. Співаковський, О. Суховірський, М. Юсупова, С. Яшанов та ін.) [24; 156; 478; 492; 632; 662; 678; 782; 787]; інформаційних технологій у фізичному вихованні (Д. Васильєв, С. Гур'єв, Л. Заневська, Р. Клопов та ін.) [92; 157; 286; 356; 358]; інформаційних технологій у фізичній культурі (Г. Генсерук, Т. Степанова та ін.) [128; 667]; технологій у навчальному процесі (Г. Дегтярьова та ін.) [163]; інформаційних технологій серед студентів (О. Муковіз, А. Олійник, Т. Хачумян та ін.) [495; 523; 729]; інформаційних технологій в освіті (Н. Олійник та ін.) [524]; комп'ютерних технологій у фізичному вихованні (О. Скалій та ін.) [642].

Одним з перспективних напрямів прогресивного розвитку професійної підготовки в умовах інформаційно-освітнього простору є її інформатизація. Це відображено в Наказі МОНМС України „Про проведення педагогічного експерименту щодо навчання майбутніх вчителів та вчителів інформаційно-комунікаційним технологіям” [500] та меморандумі „На часі принцип: „один студент – один комп'ютер” [499]. Це підвищує вимоги до підвищення рівня фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури.

Значний вплив інформатизація освіти справляє на вдосконалення навчального процесу майбутнього вчителя фізичної культури за рахунок включення до засобів навчання електронних підручників, комп'ютерних програм, які надають можливість підвищити рівень фахової підготовки у виші.

2.4. Інформатизація освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства

Упровадження інформаційних технологій навчання, як стверджує Н. Азарова [9], є пріоритетним напрямом реформування вітчизняної вищої фізкультурної освіти. Виконуючи навчальну, виховну та дослідницьку функції, зазначені технології можуть застосовуватися й на етапі підготовки до проведення занять, створенні навчально-методичного забезпечення, і під час навчально-виховного процесу, й у позааудиторній роботі. Використання інформаційних технологій дозволяє створити принципово нову інформаційну освітню сферу, що надає широкі можливості для навчальної діяльності, значно впливає на перерозподіл ролей між її учасниками, підвищує мотивацію, розвиває самостійність, забезпечує індивідуалізацію та диференціацію освітнього процесу, сприяє модернізації традиційної системи навчання. У фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури інформаційні технології можуть застосовуватися не тільки на етапі підготовки до проведення занять, а й упродовж усього навчального процесу у вищій.

Проблеми інформатизації системи вищої фізкультурної освіти, застосування інформаційних технологій у фізичній культурі і спорті з метою підвищення ефективності навчального процесу, оптимізації фізичних навантажень на основі індивідуальної діагностики адаптивного стану в тих, хто займаються фізичною культурою і спортом розглядаються в працях таких вчених (Х. Васіляді, О. Московченко, А. Федоров та ін.) [91; 493; 713; 714; 715]. Питанням дидактичного забезпечення інформаційних технологій навчання в професійній освіті, Інтернет-технологій у формуванні інформаційного суспільства, застосування комп'ютерних технологій в умовах особистісно орієнтованого навчання присвячено праці таких вчених (М. Водоп'янова, І. Заболотська, З. Ізімарієва, Л. Кравченко, Р. Малахов, І. Пучков, О. Ракова, О. Скрябіна, Є. Таскіна та ін.) [106; 271; 311; 406; 461; 594; 601; 643; 682].

У контексті нашого дослідження увагу привернула наукова робота Л. Макаренко [456], яка вказує, що соціально-економічні зміни в Україні, процеси глобалізації, інтеграції та інформатизації суспіль-

ства, входження держави до Європейського освітнього простору зумовили необхідність реформування освіти відповідно до положень Болонського процесу. Одним з його пріоритетних завдань є підготовка нового покоління вчителів, здатних до професійної діяльності в умовах впровадження в навчальний процес інформаційно-комунікаційних технологій. Таке твердження цілком відповідає реаліям сьогодення. Реформування освіти відповідно до положень Болонського процесу відбувається в багатьох державах. Його думку про те, що одним з пріоритетних завдань Болонського процесу є підготовка нового покоління вчителів, ми поділяємо і вважаємо, що професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури повинен створити нового фахівця в галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини”, який буде конкурентоспроможним на Європейському та Світовому ринках праці в умовах інформатизації й комп'ютеризації вищої освіти. Необхідно, перш за все, підвищити рівень комп'ютерної грамотності завдяки широкому використанню інформаційних технологій у навчальному процесі.

Важливими ми визначили дослідження А. Самсонової, І. Козлова, В. Таймазова [622], де вчені в огляді статей, надрукованих у журналі „Теорія і практика фізичної культури” за десять років (1989–1998 рр.) на тему „Застосування інформаційних технологій (ІТ) у фізичній культурі і спорті”, указують, що при оцінці розвитку інформаційних технологій у нашій галузі доводиться констатувати, що, незважаючи на велику кількість напрямів їх застосування й публікацій, ці розробки мають приватний характер і не мають значного поширення. Вони наголошують, що до тих пір, поки фахівці в нашій галузі не матимуть можливості використовувати накопичений потенціал із застосування інформаційних технологій, то будуть обмежуватися використанням комп'ютера як машинки, що пише. Але з 1989 року по теперішній час пройшло більше 20 років, і тому слід констатувати, що інформаційні технології дуже швидко стали впроваджуватися в галузь знань „Фізичне виховання, спорт і здоров'я

2.4. Інформатизація освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства

людини”. Така модель, яка характеризувалася проявом певного бажання професорсько-викладацького складу вишу України та студентської молоді щодо розробки та застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці, спричинила необхідний перехід до інформатизації вищої освіти [344] в Україні. Така тенденція, на наш погляд, є позитивною й відображає прагнення нашої держави впроваджувати, а вишу – використовувати інформаційні технології в навчальному процесі фахівців різних галузей знань.

Російським дослідником А. Федоровим [715] розроблено програму й навчально-методичний комплекс курсу „Сучасні інформаційні технології у фізичній культурі, спорті і фізкультурній освіті”, які передбачали використання в навчальному процесі комп’ютерних програм, автоматизованих діагностичних систем, програмно-апаратних комплексів. У процесі практичної реалізації навчальної програми вченим було встановлено, що застосування сучасних ІТ у процесі підготовки фахівців у галузі фізичної культури і спорту сприяє формуванню інтересу до матеріалу. Ми підтримуємо наукову ініціативу А. Федорова, та наголосимо, що розробка стратегії використання інформаційних технологій у навчальному процесі майбутнього вчителя фізичної культури є пріоритетом у стратегії розвитку системи фізичного виховання на національному рівні. Тепер уже використовуються інформаційні технології в професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту з метою організації дистанційного навчання, обслуговування змагань, організації та проведення наукових досліджень тощо.

Фахівець у галузі застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх учителів фізичного виховання і спорту Р. Клопов довів, що „освітні реформи в країнах світу тісно пов’язані з упровадженням інформаційних технологій у процеси навчання молодого покоління та професійної підготовки майбутніх фахівців. Більшість країн світу стратегічним вважають надання комп’ютеризованих робочих місць для ефективного забезпечення

неперервної освіти різних груп населення, оснащення навчальних закладів усіх рівнів новітнім поколінням різноманітних технологічних засобів для модернізації освітніх процесів, створення підґрунтя для набуття необхідних навичок та рівня професійної компетентності в напрямках професійної підготовки” [356, с. 50]. Твердження Р. Клопова про те, що освітні реформи в країнах світу тісно пов’язані з упровадженням інформаційних технологій у процес професійної підготовки майбутніх фахівців, повністю відповідає сучасному стану модернізації вищої школи нашої держави. Для майбутнього вчителя фізичної культури використання інформаційних технологій у навчальному процесі надає можливість підвищити рівень своєї професійної підготовленості відповідно до сучасних вимог до фахівців нового типу в галузі фізичного виховання і спорту.

У ході теоретичного аналізу ми встановили, що поряд з певними успіхами процес інформатизації вищої освіти в Україні та країнах СНД виявив комплекс споріднених проблем, серед яких головною є відсутність єдиного підходу в обґрунтуванні й формуванні напрямів застосування інформаційно-комп’ютерних технологій (ІКТ) для вдосконалення системоутворювальних елементів освітньої діяльності у виші [804].

Першочергові пріоритети надаються створенню нормативно-правової бази інформатизації. Розглядаючи нові пріоритети інформатизації освіти, К. Колін [371] виділяє два основні напрями розвитку цього процесу: а) *інструментально-технологічний*, який включає завдання використання нових можливостей засобів інформатики та інформаційних технологій для підвищення ефективності системи освіти; б) *змістовний*, який включає завдання формування нового змісту самого процесу освіти. Ці напрями, які було виділено вченим, є, на нашу думку, дійсно перспективними, виходячи з об’єктивних та суб’єктивних чинників, що впливають на процес розвитку інформатизації освіти в Україні, насамперед у вищій фізкультурній освіті.

Ми з'ясували, що в Україні існує криза фізичної культури, яка повинна бути вирішена за рахунок інформатизації й комп'ютеризації процесу фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. Російська вчена І. Уголькова вважає, що криза фізичної культури – це не тільки російська проблема на сучасному етапі розвитку нашого суспільства, але і явище всесвітнього масштабу [702]. До цього додає І. Свістельник, у сучасній інформаційній діяльності вищої фізкультурної освіти найбільш серйозною проблемою є забезпечення доступу до світових інформаційних ресурсів та можливість стати рівноправним учасником розподіленого спортивного інформаційного простору [625]. Ми вважаємо, що забезпечення відповідного доступу до світових інформаційних ресурсів у галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини” є перспективою оптимізації фізкультурної освіти в Україні в сучасних умовах реформування вищої школи.

Наразі українська необхідна розробка сучасної стратегії реалізації нової парадигми інформатизації вищої фізкультурної освіти в Україні. Визначення нових принципів вивчення інформаційних технологій в умовах неперервної системи освіти. З цього приводу В. Резников [605] указує, що інформатизація освіти є одним з найважливіших складників державної програми розбудови інформаційного суспільства на основі впровадження сучасних новітніх інформаційних технологій в Україні. Узагалі проблема освіти є однією з глобальних світових проблем, що хвилює сьогодні вчених, державних і громадських діячів різних країн, які стурбовані необхідністю оновлення й реформування систем освіти.

Інформатизація й комп'ютеризація процесу фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури та вищої фізкультурної освіти в Україні ставить нові вимоги до професійної компетентності вчителя фізичної культури в загальноосвітньому навчальному закладі. Використання інформаційних технологій молодим учителем фізичної культури в майбутній професійній діяльності стає одним з основ-

них стратегічних завдань перебудови української системи фізичного виховання. Український дослідник, фахівець з питань застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту Р. Клопов [356] доводить, що в сучасних умовах до кваліфікованого фахівця, який працює в галузі фізичного виховання та спорту, висуваються все більш жорсткі вимоги. Він повинен мати не тільки базову академічну освіту, але й володіти сучасними інноваційними технологіями, а також бути готовим до швидкого опанування й упровадження технологій, що постійно з'являються на ринку.

У ході теоретичного аналізу Концепції національної програми інформатизації [389] ми з'ясували, що інформатизація визначається сукупністю взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, побудованих на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки.

Досліджуючи соціокультурні аспекти інформатизації вищої освіти, Д. Швець [762] доводить, що інформатизація сприяє ефективному засвоєнню навчального матеріалу, відкриває доступ до нових джерел даних, сприяє глобалізації, участі в споживанні інформаційних ресурсів з усього світу, дає змогу стати членом віртуального світового співтовариства, розширює можливості України у створенні віртуальних форумів, сфери дистанційного навчання. Така думка цілком відповідає сучасним поглядам на інформатизацію освіти, комп'ютеризацію навчального процесу та фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури виходячи з того, що інформатизація, на думку вченого, сприяє ефективному засвоєнню навчального матеріалу, відкриває доступ до нових джерел даних, сприяє глобалізації. Тому вирішення різноманітних проблем

інформатизації й комп'ютеризації процесу фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури є нововведенням у вищій фізкультурній освіті в Україні.

На сьогоднішній день Україна, незважаючи на скрутне економічне становище, як зауважує В. Резников, робить рішучі кроки до влиття у світовий інформаційний простір, бажаючи мати одним з головних пріоритетів інформатизацію освіти як запоруку майбутнього інтелектуального потенціалу нації [605]. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури повинно бути зорієнтовано на відповідність вимогам Світового інформаційного простору за рахунок використання найновіших інформаційних технологій у фаховій підготовці циклу професійної та практичної підготовки освітньо-професійної програми та освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра, спеціаліста й магістра з фізичного виховання.

Визначаючи наукові інформаційні аспекти фізкультурної освіти, С. Єрмаков [260] указує, що підготовка спеціалістів у сфері фізичної культури передбачає наявність певного інформаційного забезпечення освітнього процесу. Від його якості залежить загалом і рівень підготовки студентів. Тому поряд з традиційними джерелами інформаційного забезпечення, такими як бібліотеки, засоби масової інформації, видання, що поширюються через торговельну мережу або за передплатою, привертають увагу можливості одержання відомостей з мережі Інтернет. Такий підхід є актуальним для фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури в сучасній фізкультурній освіті в Україні. Ми підтримуємо ідею, що за наявністю певного інформаційного забезпечення освітнього процесу залежить загалом і рівень підготовки студентів, насамперед майбутнього вчителя фізичної культури. Р. Клопов, продовжуючи думку С. Єрмакова, указує на те, що фахівець з фізичного виховання та спорту повинен бути готовим не тільки грамотно використовувати нові технології, але й створювати свої оригінальні розробки. Усе це потребує неперервної фізкультурної освіти, спрямованої на розвиток творчого

мислення у процесі діяльності протягом всього життя [357]. Отже, взаємопов'язані думки провідних фахівців у галузі фізичного виховання спорту, а саме застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури С. Єрмакова та Р. Клопова дають підстави стверджувати, що в галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини” відбувається освітньо-інформаційна „революція”; удосконалюється процес фахової підготовки із застосуванням інформаційних технологій, що у свою чергу робить майбутнього вчителя фізичної культури в сучасній фізкультурній освіті в Україні конкурентоспроможним на ринку праці, який здатен ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології в майбутній професійній діяльності.

Сьогодні сучасні інформаційні технології, як наголошує Т. Степанова [667], що дозволяють створювати, зберігати, переробляти інформацію й забезпечувати ефективні способи її представлення споживачу, стали важливим чинником життя суспільства й засобом підвищення ефективності функціонування всіх сфер суспільної діяльності. Процес інформатизації суспільства став одним з найбільш значущих глобальних процесів сучасності. Це також відбувається й у системі середньої та вищої освіти, насамперед, таких держав, як Росія та Україна. У Росії з 2000 року, за даними А. Алабужева [14, с. 14–15], усі факультети фізичної культури перейшли на навчання за державними стандартами другого покоління спеціальності 033100 „Фізична культура”, де вивчення інформаційних технологій передбачене в предметах „Математика і інформатика”, „Технічні і аудіовізуальні засоби навчання”, „Біомеханіка”, „Спортивна метрологія”, „Основи науково-методичної діяльності у фізичній культурі і спорті”. Окрім згаданих вище предметів, безпосередньо пов'язаних з інформаційними технологіями, студенти отримують додаткові знання на інших предметах, де використовуються аудіо-, відео- і комп'ютерну техніку, а так само в процесі підготовки курсових і випускних кваліфікаційних робіт. Усе це дозволяє готувати педагога з фізичної куль-

2.4. Інформатизація освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства

тури, здатного застосовувати сучасні інформаційні технології в практиці, що дає можливість проводити навчальні й навчально-тренувальні заняття більш кваліфіковано і якісно. Україна від Росії не сильно відстає в плані інформатизації освіти взагалі та навчального процесу зокрема. Але впровадження інформаційних технологій в освіту в Росії відбувається ширше.

Досліджуючи підготовку майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності, Г. Генсерук [128] указує, що сучасне українське суспільство переживає етап переходу до нової постіндустріальної епохи, яку прийнято називати інформаційною. Сьогодні фахівець з вищою освітою – це людина, яка вільно орієнтується у світовому інформаційному просторі, має необхідні знання й навички для пошуку, опрацювання й збереження інформації засобами сучасних інформаційних технологій. Тому інформатизація процесу професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури як основа його професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору має актуальне значення в сучасному суспільстві та в системі вищої професійної освіти.

Поза сумнівом, що інформатизації процесу професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури, його професійна діяльність багато в чому залежать від знань, умінь і навичок, які він придбав під час навчання у виші. Але професійний розвиток тільки їх формуванням не повинен обмежуватися. Навчальний процес необхідно спрямовувати на комплексний розвиток особистості, формування мотивів професійної діяльності з використанням інформаційних технологій.

Інформатизація освіти передбачає спрямованість системи професійного навчання на формування інформаційної культури, широке застосування в навчальному процесі інформаційних технологій (Г. Генсерук) [128]. У зв'язку з цим державна національна програма „Вчитель”, зосереджує увагу вчена, серед провідних напрямів розвитку системи освіти передбачає оновлення змісту й форм про-

фесійної діяльності педагогічних працівників, підвищення ролі вчителя в розвитку суспільства. До основних заходів, спрямованих на виконання програми, крім іншого, належить забезпечення підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності в умовах упровадження сучасних ІТ. Учена доводить, що останнім часом принципово нові можливості в освітньому процесі відкривають інформаційні технології для студентів спеціальності „Фізичне виховання”. На її думку, вони дозволяють здійснити оптимальну організацію самостійної роботи студента, спрямовану на розвиток логічного та аналітичного мислення в процесі навчання. Організація самостійної роботи майбутнього вчителя фізичної культури під керівництвом викладача є одним з найбільш ефективних засобів засвоєння вмій користуватися інформаційними технологіями. Це розвиває самостійну творчу діяльність, стимулює до роботи з необхідною літературою, сприяє розвитку навичок прийняття відповідних самостійних рішень.

Разом з тим, розкриваючи важливість інформаційних технологій у навчальній діяльності студентської молоді через європейський вимір, а також покликаючись на зауваження дослідників Центру Педагогічних досліджень (CERI – Centre for Educational Research and Development) [795], І. Секрет [628] указує на те, що сучасні тенденції інтенсивного впровадження інформаційних технологій у навчальну діяльність студентів зумовлені, перш за все, такими переконаннями: а) життя учнів та студентів сьогодення настільки залежить від інноваційних технологій, що це відбивається на їх соціальному та культурному світогляді, що суттєво відрізняється від попередніх поколінь, у житті яких цифрові технології не були настільки поширеними; б) інноваційні технології здійснюють визначальний вплив на процеси навчання й викладання, оскільки студенти не тільки здобувають знання, виконують творчі завдання та діляться досвідом іншими способами, кардинально відмінними від тих, до яких звикли вчителі, але й мають радикально нові уявлення про те, якою повинна бути їх навчальна

діяльність. Представлені тенденції визначають роль застосування інформаційних технологій освіти на всіх рівнях.

У ході аналізу оптимізації процесу підготовки студентів інститутів фізичної культури до професійної діяльності на основі моделі фахівця [772] (В. Шмельов) ми визначили, що перетворення особистості в процесі навчання залежать від ставлення до діяльності та знань, які думки та почуття в цей момент виникають. При цьому особливістю педагогічної діяльності викладача фізичної культури є його універсальність, багатофакторність як особлива специфічна діяльність пізнання змісту навчального матеріалу в ході навчального процесу та рівня його засвоєння. Це відбито у вимогах, які швидко зростають, до молодого фахівця на рівні світових стандартів. З цього приводу В. Подзолков [570] доводить, що в нового вчителя необхідно розвивати „педагогічну суб’єктивність” (термін уведений І. Куровим). Професійна підготовка сучасного вчителя повинна включати підготовку до інноваційної діяльності, оскільки в наш час від нього потрібні інноваційні здібності й готовність до сприйняття та участі в інноваційному пошуку й реалізації інновацій.

Вивчаючи проблему застосування інформаційних технологій у вищій фізкультурній освіті, І. Свістельник [625], покликаючись на наукові доробки В. Ашаніна [30] та В. Білокура [66], які вказують на те, що вдосконалення інформаційного забезпечення навчального процесу та наукових досліджень галузі фізичної культури і спорту неможливе без застосування інноваційних засобів інформування, а інформатизація у вищій фізкультурного профілю передбачає вдосконалення форм і методів організації навчального процесу, упровадження сучасних комп’ютерних технологій, доводить, що систематизація наукових інформаційних ресурсів у вищих навчальних закладах фізкультурного профілю здійснюється переважно за системним та предметним принципами і відображається в традиційній формі довідкових інформаційних джерел, які продовжують виконувати основні посередницькі функції під час пошуку інфор-

мації. Такі думки вчених актуалізують необхідність застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури.

Для нашого дослідження з проблеми інформатизації освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства важливою є монографія Р. Клопова, де вчений подає сучасний погляд на професійну підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій, у контексті теорії й практики. Науковець зазначив: „Нині процес інформатизації освіти набуває актуальності на тлі світової тенденції інформатизації суспільства. Пріоритетність цього напрямку серед інших у суспільному житті незаперечна, оскільки в освітній сфері формуються соціальні, психологічні, загальнокультурні та професійні передумови цього процесу в суспільстві” [358, с. 73]. Дійсно, процес інформатизації освіти набуває актуальності на тлі світової тенденції інформатизації суспільства. За рахунок цього професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури повинна бути орієнтована на світові тенденції, що відбуваються у вищій освіті. Саме застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці допоможе відповідати сучасним світовим стандартам професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

На початку XXI століття володіння сучасними інформаційними технологіями стає елементом й показником професійної культури. Проте комп'ютерна освіта на педагогічних факультетах вишів зачіпає поки лише вузькоопераційну частину інформаційної культури, тобто студенти отримують лише найбільш загальні уявлення про можливості комп'ютера й деякі функціональні поняття та навички. У структурі педагогічного світогляду освітні можливості комп'ютера представлені недостатньо. Більшість педагогів не в змозі створити інформаційно насичене розвивальне освітнє середовище з

2.4. Інформатизація освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства

використанням засобів нових інформаційних технологій, як стверджує Н. Диканська [170], формуючи готовність студентів педагогічного факультету до використання нових інформаційних технологій у професійній діяльності. З цього приводу І. Галченкова [121] доводить, що модернізація системи освіти як один з пріоритетних напрямів передбачає інформатизацію освіти, що у свою чергу припускає широке використання засобів нових інформаційних технологій у різних сферах освіти.

Досліджуючи педагогічне проектування професійної підготовки фахівців з фізичної культури з використанням інформаційних технологій, І. Ліщук [449] доводить, що інформаційні технології міцно ввійшли у сферу діяльності фахівців з фізичної культури. Застосування їх здійснюється й на простому рівні – ведення діловодства, створення бази даних тощо, і на рівні, де потрібні спеціальні знання та вміння, – біомеханічний аналіз техніки руху спортсмена, проектування тактичних схем ведення спортивної боротьби, аналіз функціонального стану спортсменів, оцінка адаптаційних можливостей людини до фізичного навантаження тощо. Професійна підготовка фахівців з фізичної культури з використанням інформаційних технологій спрямована на оволодіння необхідними знаннями, уміннями та навичками ефективної творчої роботи з інформацією, інформаційними технологіями для вирішення завдань професійної діяльності. Сьогодні перед системою вищої професійної освіти, продовжує вчена, висувається вимога підготувати фахівців, які володіють новим типом мислення знаннями, уміннями та навичками, здатних до самоосвіти, володіють інформаційними технологіями. Потік інформації, який стрімко зростає, вимагає, щоб навчання й самонавчання нових знань і вмінь у галузі інформаційних технологій стали постійними складниками трудової діяльності, тому необхідно широке використання інформаційних технологій в освіті. Сучасний рівень інформатизації освіти, на її думку, пов'язаний з розробкою вимог і умов створення й упровадження методичних, дидактичних комплексів з використанням інформаційних технологій. Такий

підхід вченої визначає пріоритет у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури, де широке застосування інформаційних технологій є велінням часу.

Досліджуючи проблему інформатизації навчального процесу вищих навчальних закладів фізичної культури з урахуванням когнітивних якостей студентів Л. Філенко [722] визначила теоретичні засади для практичного розв'язання завдань навчального процесу у вищій фізичній культурі засобами застосування інформаційно-комп'ютерних навчальних технологій та необхідності варіювання методик навчання залежно від індивідуальних та когнітивних якостей студентів. У дослідженні проаналізовано когнітивні якості (увага, сприйняття, мислення, увага, пам'ять), які мають найбільший вплив на рівень засвоєння навчального матеріалу. Визначення рівня розвитку когнітивних якостей студентів вищих навчальних закладів фізичної культури є важливим при індивідуалізації навчального процесу з урахуванням різних рівнів сприйняття та осмислення навчального матеріалу. Проведене дослідження акцентує нашу увагу на необхідності розробки методик професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури залежно від індивідуальних та когнітивних якостей.

Наразі інформаційні технології є найбільш важливим складником процесу використання інформаційних ресурсів в інформаційному суспільстві. До сьогодні вони пройшли кілька еволюційних етапів, зміна яких визначалася головним чином розвитком науково-технічного прогресу, появою нових технічних засобів переробки інформації. У сучасному суспільстві основним технічним засобом технології переробки інформації служить комп'ютер, що істотно вплинув і на концепцію побудови та використання технологічних процесів, і на якість результуючої інформації. Упровадження персонального комп'ютера в інформаційну сферу й застосування телекомунікаційних засобів зв'язку визначили новий етап розвитку інформаційної технології і, як наслідок, зміну її назви за рахунок приєднання одного із

синонімів: „нова”, „комп’ютерна” чи „сучасна” [328]. З цього приводу дуже вдало вказує на актуальність застосування комп’ютера як засобу технології переробки інформації В. Волков [109], наголошуючи на тому, що комп’ютерні технології як частина інформаційних технологій, формують принципово відмінний стиль роботи, який виявляється більш психологічно прийнятним, комфортним, що мобілізує творчі можливості й інтелектуальний потенціал людини. Такі думки підтверджують необхідність порушення питання про підвищення рівня комп’ютерної грамотності та інформаційної культури майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві.

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні використання у вищій школі інформаційних та комп’ютерних технологій усе більше підвищує свою актуальність. Останнім часом визначилися актуальність розробки і використання в навчальному процесі майбутнього вчителя фізичної культури електронних навчальних систем, що розробляються з застосуванням мультимедійних технологій в умовах інформатизації освіти. Такі системи на інформаційній мові називають інтерактивними навчальними Web-матеріалами, які можуть використовуватися не лише для денної, заочної та самостійної форм навчання, але й у дистанційній.

Аналізуючи сучасні інформаційні технології в підготовці фахівців з фізичної культури і спорту, П. Петров [555] доводить, що значне місце в професійній підготовці фахівців з фізичної культури і спорту можуть зайняти глобальні телекомунікації інформаційні мережі, наприклад „Інтернет”. Але інформатизація професійної фізкультурної освіти, на думку вченого, висуває нові вимоги до професійних якостей і рівня підготовки фахівців. Він зауважує, що оволодіння сучасними інформаційними технологіями стає одним з основних компонентів професійної підготовки будь-якого фахівця, зокрема й у галузі фізичної культури і спорту, що вимагає розробки й упровадження в навчальний процес професійно орієнтованих програм і курсів, спрямованих на оволодіння основами необхідних знань і накопичен-

ня особистого досвіду їх використання у своїй професійній діяльності. Ми погоджуємося, що значне місце в професійній підготовці фахівців з фізичної культури і спорту займають глобальні телекомунікації інформаційні мережі, наприклад, Інтернет, і хочемо додати, що через вже це не є новиною.

Досліджуючи методологічні аспекти інформатизації професійної освіти, А. Федоров [713] до найважливіших завдань інформатизації освіти відніс: підвищення якості підготовки фахівців на основі використання в навчальному процесі сучасних інформаційних технологій; застосування активних методів навчання, підвищення творчого та інтелектуального складників навчальної діяльності; інтеграцію різних видів освітньої діяльності (навчальної, дослідницької та ін.); адаптацію інформаційних технологій навчання до індивідуальних особливостей учня; розробку нових інформаційних технологій навчання, які сприяють активізації пізнавальної діяльності учня й підвищенню мотивації на освоєння засобів і методів інформатики для ефективного застосування в професійній діяльності; забезпечення неперервності та наступності в навчанні; розробку інформаційних технологій дистанційного навчання; удосконалення програмно-методичного забезпечення навчального процесу; упровадження інформаційних технологій навчання в процес спеціальної професійної підготовки фахівців різного профілю. Представлені А. Федоровим завдання інформатизації освіти цілком відповідають вирішенню проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору України та дають підстави стверджувати, що застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури є перспективним розвитком вищої фізкультурної освіти.

За результатами проведення міжнародного форуму „Інформаційно-комунікаційні технології та вища освіта – пріоритети розвитку сучасного суспільства” [427] було визначено, що застосування ІКТ у вищій освіті країн СНД є першочерговим питанням формування

державної політики в галузі застосування ІКТ на державному рівні. Зазначимо, що з 26 по 30 травня 2009 року Institute UNESCO з інформаційних технологій в освіті спільно із Санкт-петербурзьким державним університетом аерокосмічного приладобудування провів робочу нараду, на якому були присутні експерти з дев'яти країн СНД і Балтії (Armenia, Azerbaijan, Belarus, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Latvia, Russia, Ukraine), запрошені до розробки аналітичного огляду „Застосування ІКТ у вищій освіті країн СНД і Балтії: поточний стан, проблемами і перспективи розвитку”. Аналітичний огляд став відправною точкою нового проекту ПТО з вищої освіти, націленого на зміцнення національного потенціалу Співдружності Незалежних Держав і країн Балтії в галузі розвитку вищої освіти, заснованої на інформаційних і комунікаційних технологіях (ІКТ). У ньому багатобічно висвітлюють питання формування державної політики в галузі застосування ІКТ у вищій освіті, такі як стратегічне планування, перегляд стандартів використання ІКТ, нормативно-правове забезпечення ІКТ, розвиток інфраструктури; питання міжнародної співпраці та ефективності національного досвіду, зокрема й позитивні боки передового досвіду; а також питання неперервної вищої освіти, дистанційної освіти, відкритих освітніх ресурсів, здобування вищої освіти особами з обмеженими можливостями й на завершення всього – шляхи розвитку ІКТ для використання їх у цілях вищої освіти [427]. Виходячи з цього, зауважимо, що сьогодні не лише стратегічне планування, перегляд стандартів використання ІКТ і нормативно-правове забезпечення ІКТ є метою зміцнення національного потенціалу Співдружності Незалежних Держав, а саме адаптація у свідомості громадян та студентської молоді логічного застосування ІКТ як елемента професійного розвитку в сучасній вищій освіті.

Але використання інформаційних технологій у процесі професійного розвитку в умовах інформатизації вищої освіти стосується й тренерів з відповідного виду спорту. Аналізуючи проблеми форму-

вання інформаційної культури спеціаліста як чинника впровадження нових технологій у практику фізичної культури і спорту [319], ми встановили, що для забезпечення високої ефективності організаційної роботи тренера існує багато шляхів, проте з сучасних методів найбільш ефективним є використання комп'ютерної техніки. Уміння працювати з різноманітними комп'ютерними програмами дозволять викладачу і тренеру знайомитися з новітньою інформацією через систему Інтернет. У свою чергу, Інтернет розкриває свої можливості за умови хорошого володіння іноземною мовою. Саме такий підхід, де для забезпечення високої ефективності організаційної роботи тренера найбільш ефективним є використання комп'ютерної техніки, є перспективним і актуальним у сучасних умовах інформатизації освіти та навчальному процесі вищу.

Сучасний навчальний процес майбутнього вчителя фізичної культури визначається системою організації інформаційно-освітньої діяльності, взаємозв'язком наукової та навчальної роботи, використанням сучасних інформаційних технологій тощо. До сучасних інформаційних технологій багато викладачів відносять електронні посібники, пошукові системи Інтернет тощо. Зараз електронні посібники стали майже однією з головних інформаційних технологій, які використовують у навчальному процесі у вищій школі. Це вдосконалює якість навчання студентів усіх спеціальностей, зокрема спеціальності „Фізичне виховання”. У цьому випадку електронний посібник повинен стати універсальним засобом отримання конкретної інформації.

Стратегічні рішення зі створення ЄПВО (Європейського простору вищої освіти) до 2010 та його подальший розвиток до 2020 року, як стверджують І. Бабін та В. Ликова [32], є результатом зустрічей міністрів європейських країн, що відповідають за вищу освіту в країнах-учасниках Болонського процесу. Інтеграція системи вищої освіти України в ЄПВО сприятиме: забезпеченню якості вищої освіти; визнанню періодів і термінів підготовки у ЄПВО та

інших регіонах світу; мобільності студентів, викладачів, наукових працівників; забезпеченню справедливого доступу до вищої освіти; зміцненню позицій українських університетів на національному, європейському і світовому ринку праці та ринку освітніх послуг. Ми погоджуємося й хочемо зазначити, що інтеграція системи вищої освіти України у світову систему вищої освіти неможлива без розвитку досягнень традиційної радянсько-української вищої школи. Тому успішна інтеграція системи освіти України до світового освітнього простору полягає в упровадженні європейських норм і стандартів у науці.

Використання інформаційних технологій у навчальному процесі майбутнього вчителя фізичної культури визначається цілеспрямованою послідовною зміною навчальних завдань; зміною багатьох елементів навчання, орієнтованих на формування певних вмінь та навичок щодо засвоєння відповідного змісту освіти. Традиційно навчальний процес у майбутнього вчителя фізичної культури здійснюється в таких формах, як: теоретичні та практичні заняття, самостійна робота, консультація, контрольні заходи.

Зазначимо, що сучасні інформаційні технології визначають значний вплив на професійний розвиток майбутнього учителя фізичної культури і є пріоритетом в модернізації вищої освіти в Україні. Освіта є однією з тих сфер, яка безперечно впливає й визначає пріоритети в будь-якому розвитку. Інформатизація та комп'ютеризація навчального процесу є особливістю сучасного розвитку освіти. Це пов'язано з розвитком нового наукового напрямку, а саме інформатики, реалізація цього стала можливою у вищій освіті.

Досліджуючи комп'ютерні технології у фізичній культурі, оздоровчій діяльності та освітньому процесі, В. Волков [109] доводить, що комп'ютерні технології як частина інформаційних технологій формують принципово відмінний стиль роботи, який виявляється більш психологічно прийнятним, комфортним, що мобілізує творчі можливості та інтелектуальний потенціал людини. Використання комп'ютерних технологій у навчанні – різновид проце-

су управління пізнавальною діяльністю. Комп'ютерні технології – тільки засіб і посередник між викладачем і студентом, а управління пізнавальною діяльністю відбувається тільки в межах моделі, обраної викладачем на етапах становлення навчального курсу й проведення занять. Такий різновид процесу управління пізнавальною діяльністю, як комп'ютерні технології, визначає сучасний стан інформатизації вищої освіти. Це дуже потужний засіб комунікації в усіх ланках навчального процесу у виші. За допомогою комп'ютерних технологій майбутній учитель фізичної культури повинен досягати високого рівня комп'ютерної грамотності для оптимізації своєї професійної діяльності.

Зазначимо, що інформатизація фізкультурної освіти повинна бути спрямована на підготовку майбутнього вчителя фізичної культури до професійної діяльності та підвищувати рівень професійної підготовленості на основі використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі як складового елементу інформаційних технологій. Досліджуючи використання комп'ютерних технологій у підвищенні ефективності навчального процесу з фізичної культури, Х. Васіліаді [91] доводить, що можливість досягнення високих результатів у фізичному вихованні залежить від масштабів використання інформаційних технологій і рівня підготовленості педагогічних кадрів. Інформатизація фізкультурної освіти, на думку вченого, передбачає масове використання комп'ютерних технологій, створення інформаційних систем, програм навчання, контролю й корекції, що дозволяють, урешті-решт, ефективно здійснювати управління педагогічними процесами. Використання комп'ютерних технологій дає можливість організувати навчальний процес у галузі фізичної культури на високому якісному рівні.

Подаючи оцінку та аналіз ефективності застосування інформаційних технологій в освіті, В. Віхман [101] виділяє два основні напрями комп'ютеризації. Мета першого – забезпечити загальну комп'ютерну письменність, у цьому випадку комп'ютер є об'єктом ви-

вчення. Мета другого – використовувати комп'ютер як засіб, що підвищує ефективність навчання. Ці напрями не виключають один одного, кожний з них має свої особливості й вимагає вирішення різних проблем. Учена вважає, що проблема становлення й розвитку інформаційних технологій навчання (ІТО) – багатоаспектна й багатогранна. Застосування комп'ютерних технологій у вищій фізкультурній освіті є однією з найбільш актуальних тем на сьогоднішній день у системі фізичного виховання України. Майбутній учитель фізичної культури має можливість не тільки отримати матеріал більш наочним, цікавим, проблемним способом, але й, що не менш важливо, побачити зв'язок між окремими предметними галузями. Найбільш поширеною формою впровадження інформаційних технологій є створення мультимедійних презентацій.

Звернемо увагу на те, що не в усіх вишах, де є факультети або інститути фізичного виховання, застосовуються інформаційні комп'ютерні технології. Це пов'язано з тим, що не вистачає ще необхідного матеріально-технічного забезпечення. З цього приводу Л. Заневська [286] вказує на те, що інформаційні комп'ютерні технології дедалі ширше використовуються у фізичному вихованні, спорті та туризмі. Вивчення та творче використання відповідного досвіду, здобутків, напрацювань українських та зарубіжних учених у підготовці кваліфікованих спеціалістів та впровадження цього досвіду в процес підготовки фахівців фізичного виховання стає важливим завданням вищів фізкультурного профілю.

Наразі застосування інформаційно-комунікаційних технологій на спеціальності „Фізичне виховання” стало загальною необхідністю. Упровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес забезпечить поступовий перехід вищої фізкультурною освіти на новий, більш якісний рівень. Комп'ютерні технології позитивно впливають на всі компоненти системи навчання майбутнього вчителя фізичної культури. Вони забезпечують розвиток інтелектуального та креативного потенціалу тощо. Практична діяльність компетент-

ного, конкурентоспроможного фахівця, як зазначає О. Гавришина [119], припускає високий рівень його готовності до використання сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій. Отже, гостра потреба у фахівцях, здатних використовувати в професійній діяльності нові інформаційно-комп'ютерні технології, підвищили актуальність досліджень, пов'язаних з професійною готовністю, а також з педагогічним забезпеченням процесу їх підготовки.

Необхідність використання комп'ютерних технологій у навчальному процесі майбутнього вчителя фізичної культури пов'язана з психологічними особливостями студентів, з розвитком їхніх пізнавальних процесів тощо. Застосування комп'ютерних технологій дозволяє зробити навчальний процес більш продуктивним, цікавим, де можна здійснювати диференційований підхід до навчання тощо. Тому використання комп'ютерних технологій відкриває нові можливості для забезпечення навчального процесу, які пов'язані з розширеною подачею ілюстративного матеріалу, різних схем, фотографій, відео, доступ до мережі Інтернет тощо. Дібраний викладачем матеріал може бути продемонстрований на мультимедійному екрані. Комп'ютерні технології та їх використання в професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури є актуальною темою на сьогоднішній день у вітчизняній системі фізичного виховання. Комп'ютери стрімко використовуються в навчальному процесі різних спеціальностей, тому необхідність застосування комп'ютерної техніки в процесі навчання для майбутнього вчителя фізичної культури є важливим завданням для вишу.

У наш час розвитку комп'ютерних технологій у вищій фізкультурній освіті першочерговим завданням є впровадження в навчальний процес майбутнього вчителя фізичної культури електронних навчальних систем (мультимедійні технології) – Web-матеріали. Проблеми використання комп'ютерних технологій у професійній підготовці полягає в тому, що сучасні досягнення науки й техніки вимагають осучаснення навчального процесу, у якому враховуються такі досягнення. Уміле поєднання комп'ютерних технологій і

2.4. Інформатизація освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства

традиційних форм, засобів і методів повинні підвищувати рівень засвоєння знань у майбутнього вчителя фізичної культури, і допомагати усвідомлювати їх практичне застосування в майбутній професійній діяльності. Використання комп'ютерних технологій у процесі навчання у виші підсилює в студентів потребу в здобутті додаткових знань. Навчання за допомогою комп'ютерних технологій стає освітнім стандартом у будь-якій галузі знань. Комп'ютерні навчальні системи мають потужніші функції для зручного використання оцінювання й контролю процесу засвоєння знань у процесі навчання. Тому використання комп'ютерних технологій у процесі професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури визначає конкретну необхідність їх застосування, а також під час професійного самовизначення це впливає на їхню професійну орієнтацію. Зауважимо, комп'ютер сприяє не тільки розвитку самостійності та креативності студентів, а й дозволяє змінити підхід до надання освітніх послуг у сфері вищої фізкультурної освіти. Комп'ютер дає можливість здійснювати індивідуалізацію навчання, формувати фахові знання, уміння та навички, а також посилювати міждисциплінарний зв'язок з іншими дисциплінами.

Оптимізація професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури із застосуванням інформаційних та комп'ютерних технологій повинна визначатися у вищій фізкультурній освіті вибором найкращого, найсприятливішого варіанта з безлічі можливих умов, засобів, дій тощо. Якщо оптимізацію розглядати через призму навчального процесу, то вона буде характеризуватися вибором такої методики, яка буде забезпечувати досягнення якнайкращих результатів при мінімальних витратах часу і зусиль викладача і студентів. На думку А. Кузьмінського та В. Омеляненко [428], оптимізація процесу навчання визначається процесом створення найбільш сприятливих умов (добір методів, засобів навчання, забезпечення санітарно-гігієнічних умов, емоційних чинників тощо) для отримання бажаних результатів без додаткових витрат часу і фізичних зусиль.

Розробивши шляхи оптимізації професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури в умовах розвитку сучасної освіти в Україні, О. Тимошенко [688] виділив такі шляхи оптимізації професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури: організація професійної підготовки на адміністративному й навчальному рівнях (постановка цілей, розробка програм управління; упровадження кредитно-модульної технології в навчальний процес, проведення різних видів практик, спортивно-масових і фізкультурно-оздоровчих заходів); узгодження змісту навчального плану підготовки вчителів фізичної культури з програмами підготовки європейських країн і уніфікація їх в межах України; використання міжпредметних, внутрішньопредметних зв'язків (за рахунок створення інтегрованих курсів); застосування навчально-методичних комплексів (навчальні програми, посібники, діагностичні засоби оцінювання знань, умінь і навичок); організація самостійної роботи студентської молоді (створення належних умов (наявність комп'ютерних технологій, можливість виходу в Інтернет), створення електронних підручників, навчально-методичних карток); включення в практичну частину занять завдань для формування професійно-технологічної компетентності майбутніх фахівців.

Узагальнюючи думки більшості вчених (В. Алейніков, Н. Бем, Д. Васильєв, А. Зав'ялов, О. Кочетков, О. Московченко, О. Разинкіна, Л. Стародумов, О. Трутнев, С. Туєва, О. Шелехова та ін.) [15; 53; 92; 273; 404; 493; 598; 663; 698; 699; 764] щодо застосування комп'ютерних технологій та забезпечення якісно нового рівня вищої освіти, зосередимо увагу на таких тезисних твердженнях:

- застосування комп'ютерних технологій у навчальному процесі дає можливість використовувати в педагогічній практиці психолого-педагогічні розробки, що дозволяють інтенсифікувати навчальний процес, реалізовувати ідеї розвивального навчання. Уміння використовувати комп'ютер для вирішення професійних і начальних завдань стає обов'язковим компонентом підготовки будь-якого фа-

хівця. Тому перед освітою будь-якого рівня постає завдання підготовки фахівців до використання комп'ютерних технологій в майбутній професійній діяльності (В. Алейніков) [15];

- сучасні освітні реалії відкривають нові можливості для використання в цьому плані всього ресурсу сучасних комп'ютерних технологій, дозволяючи максимально інтенсифікувати процес формування цього досвіду в період навчання студентів у виші (Н. Бем) [53];

- сучасні комп'ютерні технології надають можливість на вищому якісному рівні організувати процес фізичного виховання, дозволяють поєднати функції накопичення, зберігання, аналізу, систематизації масивів інформації, її оцінки підготовленості тих, хто займається, реалізувати індивідуальний підхід у процесі фізичного виховання за допомогою використання сучасних комп'ютерних технологій і, зокрема, персоналізації рекомендацій щодо корекції, наприклад, виявлених відставань у фізичній підготовленості (Д. Васильєв) [92];

- у сучасному суспільстві, де цінність інформації знаходиться на одному рівні з матеріальними ресурсами, а обробка й підтримка її обсягу, що стрімко збільшується, в актуальному стані можлива тільки за допомогою комп'ютерної техніки, до якості підготовки фахівців, які вирішують професійні завдання з використанням комп'ютерних технологій, висуваються підвищені вимоги (А. Зав'ялов) [273];

- сучасна людина повинна „випереджати” комп'ютерний прогрес, що затребує не тільки істотне зростання його інтелекту, але й розвиток його моральності, цивільній спрямованості (О. Кочетков) [404];

- пошук найбільш інноваційних підходів до оптимізації фізичного навантаження на основі індивідуальної діагностики адаптивного стану тих, хто займається фізичною культурою і спортом, із застосуванням комп'ютерних технологій вельми актуальний (О. Московченко) [493];

- використання комп'ютерних інформаційних технологій у сфері освіти, з одного боку, відкриває широкий простір для творчості вчителів і тих, хто вчаться, розширює можливості при вирішенні професійних і дослідницьких завдань, з іншого, – висуває якісно інші вимоги до підготовки вчителів, у плані їх готовності до використання комп'ютерних інформаційних технологій у професійній діяльності (О. Разінкіна) [598];

- сучасне суспільство характеризується створенням усесвітнього інформаційного середовища, що дозволяє формувати інформаційний потік згідно з інтересами конкретного споживача інформації. Створення такого середовища значно розширює сферу застосування інформаційних ресурсів, дозволяючи забезпечити доступ до інформації без обмеження за обсягом і швидкості. Реалізація можливостей сучасних технологій інформаційної взаємодії (мультимедіа, „віртуальна реальність”) дозволяє вдосконалювати нові ефективні форми й методи навчання (Л. Стародумов) [663];

- використання можливостей комп'ютерних технологій для реалізації ідей розвивального навчання, активізації пізнавальної діяльності студентів, підвищення її ефективності та якості, підготовки молоді до життя в умовах інформатизації суспільства загалом є одним з найважливіших напрямів досліджень професійної освіти, у яких комп'ютерні технології навчання покликані забезпечити якісно новий рівень освіти, повести сучасну вищу школу до гуманітаризації змісту освіти і гуманізації всієї освітньої системи загалом (О. Трутнев) [698];

- комп'ютерні технології повинні використовуватися для того, щоб стимулювати у викладачів і студентів глибше розуміння проблем, які вивчаються, шляхом усебічного їх розгляду на основі безлічі прикладів, розвивати активне мислення й здатність ухвалювати рішення після серйозного аналізу (С. Туєва) [699];

- незважаючи на те, що комп'ютерні технології навчання у виші застосовуються вже більше 20 років, грамотний психолого-педагогічний і дидактичний супровід комп'ютерних програм практично

відсутній. У більшості випадків комп'ютер служить як наочний засіб навчання, як новий спосіб передачі знань. Формування яких-небудь умінь студентів зводиться до елементарних призначених для користувача вмінь (О. Шелехова) [764];

Представлені тезисні твердження вчених дозволяють глибше усвідомити роль застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури. Ми визначили, що комп'ютерні технології повинні використовуватися для стимулювання у викладачів і студентів глибшого розуміння проблем, які вивчаються в навчальному процесі. Ми з'ясували, що застосування комп'ютерних технологій дозволяє зробити навчальний процес більш продуктивним з погляду його оптимізації. Виходячи з цього, використання комп'ютерних технологій повинно відкривати нові можливості для оптимізації навчального процесу.

Отже, у ході дослідження з'ясовано, що на сьогодні проблема застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури поставила вищу фізкультурну освіту перед фактом використання інформаційних технологій у навчальному процесі з метою його вдосконалення. У цьому зв'язку професійна підготовка майбутнього вчителя фізичної культури виходить на Європейський вимір і дає можливість кожному студенту реалізувати себе на міжнародному ринку праці.

На підставі отриманих теоретичних результатів дослідження інформатизація освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства доходимо таких висновків:

1. Теоретичний аналіз засвідчив, що використання інформаційних технологій у навчальному процесі як одна з головних характеристик професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освіти є актуальним компонентом модернізації системи вищої фізкультурної освіти, у якій одним з пріоритетних напрямів визначено інформатизацію освіти. Нами було вказано,

що сучасний навчальний процес майбутнього вчителя фізичної культури визначається системою організації інформаційно-освітньої діяльності, взаємозв'язком наукової та навчальної роботи, використанням сучасних інформаційних технологій тощо.

2. Інформаційні технології як сучасні пріоритети розвитку вищої фізкультурної освіти в Україні, їхній вплив на професійний розвиток майбутнього учителя фізичної культури відкриває широкі перспективи не тільки в галузі вдосконалення методів, засобів і організаційних форм навчання. Тепер сучасні пріоритети розвитку вищої освіти визначає нова стратегія розвитку інформаційного суспільства, яка заснована на використанні високоефективних комп'ютерних технологій, де розвиток сучасної вищої фізкультурної освіти визначається інформатизацією та комп'ютеризацією.

3. Аналіз проблем інформатизації й комп'ютеризації процесу фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури дозволив визначити актуальність замовлення інформаційним суспільством нового фахівця вищої фізкультурної освіти в Україні, який здатен удало використовувати інформаційні технології в майбутній професійній діяльності в загальноосвітній школі. Виходячи з цього, професійна підготовка повинна бути оновлена з урахуванням використання в навчальному процесі інформаційних технологій на рівні Європейських та Світових стандартів інформатизації вищої освіти.

4. Аналіз інформатизації процесу професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури як основи його професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору засвідчив, що впровадження інформаційних технологій у вищу освіту вже стало невід'ємним фактом модернізації вищої освіти в Україні. У процесі професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури слід робити акцент не на інформатику, а на педагогіку, виходячи з того, що саме це буде слугувати основою їх професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору.

5. У процесі аналізу проблеми застосування інформаційних технологій у навчальному процесі майбутнього вчителя фізичної культури, а також того, що це є невід'ємною частиною сучасної фізкультурної освіти в Україні нами було визначено актуальність інноваційної професійної підготовки фахівців у сфері фізичної культури, що передбачає наявність необхідного інформаційного забезпечення навчального процесу. Тому використання інформаційних технологій у процесі фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури як передумови професійного розвитку в умовах інформатизації вищої освіти дає можливість визначити, що саме застосування інформаційних технологій повинно відповідати сучасним світовим стандартам професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

Усе зазначене вище дає підстави стверджувати, що впровадження інформаційних технологій у галузь знань „Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини”, а також використання їх у навчальному процесі є першочерговим завданням вищої фізкультурної освіти України в контексті інформатизації освіти.

Висновки до другого розділу

Модернізація вищої освіти в Україні показує, що інформаційно-освітній простір призначений створювати механізми забезпечення відповідного розвитку системи неперервної освіти майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві. Створення інформаційно-освітнього простору з урахуванням концептуальних засад розвитку інформаційного суспільства дозволить забезпечити досягнення високої якості вищої фізкультурної освіти, а також підвищити конкурентоспроможність та професійну мобільність.

Аналіз інформатизації вищої педагогічної освіти як передумови професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури дозволяє нам сформулювати такі висновки:

1. На основі теоретичного аналізу наукової літератури визначено класифікацію основних понять дослідження. Ми виокремили два класи та чотири групи понять з відповідними категоріями. Таким чином визначені нами основні поняття стали теоретичним підґрунтям дослідження професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

У ході дослідження та аналізу основних понять визначено власне поняття „професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору”, яке ми характеризуємо як процес формування, становлення, творчої самореалізації особистості, неперервність індивідуальних, особистісних, діяльнісних змін у неперервній освіті впродовж життя, який характеризується прагненням до використання інформаційних технологій у процесі навчання та в майбутній професійній діяльності.

2. У ході аналізу наукових та методологічних підходів до професійного розвитку майбутнього вчителя ми встановили, що одним з пріоритетних теоретико-методологічних підходів є системний підхід, який було обрано основним у нашому дослідженні. Отже, акмеологічний, особистісно орієнтований, діяльнісний, інформологічний підходи мають інтегративний характер застосування та розширення діапазону дослідження обраної проблеми.

Ми з'ясували, що для майбутнього вчителя фізичної культури характерні високий рівень інформаційної компетентності та інформаційної культури, що певним чином визначає застосування в дослідженні інформологічного підходу. Виходячи з цього, процес професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору повинен вирішуватися в контексті представленого підходу, який визначає смислові аспекти роботи з різноманітною інформацією.

3. Теоретичний аналіз проблеми підвищення інформаційної культури як передумови професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури дозволив установити, що особливого значення в інформаційному суспільстві набула проблема організації інформа-

ційної освіти та підвищення інформаційної культури особистості майбутнього вчителя фізичної культури.

Розгляд проблеми інформатизації як елемента інформаційного суспільства, формування інформаційної культури майбутнього вчителя фізичної культури в процесі професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору допомогло розкрити роль створення відповідних умов для застосування інформаційних технологій у навчальному процесі.

Вагомий внесок у вивчення проблеми інформаційної культури зробили Ю. Аскерко, Н. Баловсяк, Т. Гудкова, О. Дрогайцев, А. Зав'ялов, О. Зайцева, Н. Кисель, С. Кривець, О. Нікулочкіна, Е. Панюкова та ін. Серед зарубіжних науковців з питань застосування інформаційних технологій у вищій освіті, інформаційної та комп'ютерної грамотності ми визначили таких, як: S. Corral, R. Taylor, K. Ray, J. Day, J. Shapiro, S. Hughes, J. Doherty, M.-A. Hansen, K. Kaaya), які досліджували проблеми ключових навичок студентів у вищій освіті, студентського ставлення до електронних ресурсів, набуття інформаційних навичок в інформаційному віці.

4. Аналіз наукової літератури засвідчив, що проблеми інформатизації освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства визначаються ступенем використання інформаційних технологій у навчальному процесі.

Комплексний аналіз наукової літератури з проблем вивчення студентами інформаційних технологій, аналізу майбутнього Європейських університетів, досвіду використання студентами інформаційних технологій, використання електронних засобів у навчальному процесі дозволив установити, що важливе значення мають дослідження зарубіжних науковців з різних країн європейського наукового простору (J. Caruso, R. Kvavik, P. Flather, Hawkins, R. Huggins, J. Frand, W. Massy, I. Mori, G. Kennedy, I. Lam, M. Ritzen, D. Oblinger, R. Zemsky).

Теоретичний аналіз проведеного дослідження з проблеми інформатизації системи вищої фізкультурної освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фізичній культурі та спорті показав, що вагому роль у дослідженні різних аспектів інформатизації освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури мають праці таких учених, як: Х. Васіліаді, О. Московченко, А. Федоров та ін. У підсумку аналізу інформатизації вищої педагогічної освіти як передумови професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури можна констатувати той факт, що означена проблема повинна вирішуватися за рахунок створення відповідної педагогічної системи, яка базується на вимогах програмно-методичного забезпечення навчального процесу з метою вдосконалення професійної підготовки в галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини”.

Матеріали, які ввійшли до розділу, опубліковано автором у наукових статтях та матеріалах конференцій [193; 198; 199; 208; 211; 214; 215; 216; 218; 219; 220; 221; 222; 223; 224; 231; 232; 233; 234; 235; 240; 241; 242; 243; 244; 245; 801].

РОЗДІЛ 3

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

3.1. Науково-теоретичні засади системи професійного розвитку особистості студентської молоді в умовах інформаційно-освітнього простору

Застосування системного підходу до вирішення проблеми професійного розвитку особистості студентської молоді в умовах інформаційно-освітнього простору означає формування уявлень про об'єкт, який вивчається з урахуванням однієї з головних ознак пізнаваного об'єкта – системності. Слід при цьому усвідомлювати, що системність – це якість, що відображає його цілісність, структурність, ієрархічність і взаємодію з інформаційним суспільством в інформаційно-освітньому просторі. У нашому дослідженні ми орієнтуємося на розкриття цілісності об'єкта, що забезпечує виявлення різноманітних зв'язків складного об'єкта та зведення їх у єдине ціле.

У другому розділі в параграфі 2.2 ми визначили, що одним з найбільш перспективних підходів до опису професійного розвитку на основі сучасних методів є **системний підхід**, який виходить з припущення, що досліджуваний педагогічний об'єкт розглядається як сукупність елементів, які характеризуються вираженими структурно-системними взаємозв'язками. У ході дослідження ми обґрунтували, що сутність системного підходу до професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору є методологічною основою. Виходячи з цього, орієнтиром щодо застосування цього підходу ми виокремили дисертації, у яких розглянуто системний підхід, таких учених, як Т. Дмитренко, І. Каньковський А. Кудрявцев, Т. Лобанова,

Ш. Магомедов, С. Омаров, В. Попов, Т. Суржикова, О. Тутолмін та ін. [173; 339; 419; 450; 455; 525; 579; 676; 700].

У нашому дослідженні ми спираємося на теоретичний доробок Е. Юдіна [780], який визначив системний підхід і принципи діяльності. Учений зазначає, що з погляду теорії діяльності системний підхід характеризується такими особливостями: при дослідженні об'єкта діяльності як системи опис елементів не має самодостатнього характеру, оскільки елемент описується не „як такий”, а з урахуванням його „місця” загалом; один і той самий елемент, що відображає зміст об'єкта системи, постає в системному дослідженні одночасно з різними характеристиками, параметрами, функціями й навіть різними принципами будови залежно від контексту дослідження.

Крім цього дослідники (В. Беспалько, Б. Коротяєв, О. Панов) доводять, що системний підхід лежить в основі будь-якої педагогічної технології, відтворюваність і планована ефективність якої цілком залежать від її системності [57; 394, с. 6; 539]. Дослідник [60] каже, що системний підхід до виховання можливий тільки в тому випадку, якщо початковий рівень вихованості особистості можна виміряти й оцінити об'єктивно, а цілі подальшого її формування задати діагностично. Але оскільки, як зауважує А. Кузнецова [423], стан психолого-педагогічної науки такий, що жодну з умов цієї задачі коректно реалізувати неможливо, отже, не можна вирішувати її системними методами.

Вивчаючи особливості створення педагогічних систем, ми проаналізували дисертації (С. Анохіна, В. Докучаєва, Ю. Єсенков, М. Желуденко, А. Іваницький, С. Новосьолов, О. Родькіна, О. Сараєва, М. Спіріна, В. Сластьонін, І. Ісаєв, Є. Шиянов) [22; 175; 258; 264; 301; 516; 608; 623; 645; 646; 661; 650], у яких вчені приділили увагу створенню організаційно-педагогічної системи оцінювання педагогічної діяльності викладачів вишів; організаційно-педагогічній системі управління розвитком професійної освітньої установи; органі-

3.1. Науково-теоретичні засади системи професійного розвитку особистості студентської молоді в умовах інформаційно-освітнього простору

зайціно-педагогічний системі професійного розвитку й саморозвитку; педагогічній системі розвитку технічної творчості в установі професійної освіти; педагогічній системі формування готовності студентів до інноваційної педагогічної діяльності; педагогічній системі В. Сухомлинського в науковому доробку вітчизняних учених; педагогічній системі розвитку творчої професійно значущої навчальної діяльності студентів коледжу тощо.

Методологічним підходам до дослідження проблеми розвитку професійного інтересу майбутніх учителів приділяла увагу Т. Гайкова [120]. Учена, проаналізувавши наукову літературу, з'ясувала, що філософські аспекти системного підходу були розроблені О. Авер'яновим, Б. Афанасьєвим, В. Беспальком, І. Блаубергом, А. Ракітним, В. Садовським, Е. Юдіним та ін.; системний підхід широко використано в педагогічних дослідженнях Б. Гершунського, Т. Ільїної, Ф. Корольова, Ю. Конаржевського, Ю. Сокольникова та ін.

Виходячи з представлених теоретичних надбань провідних учених, ми вважали за потрібне проаналізувати поняття „педагогічна система”. Л. Іванова [304] зазначає, що численні підходи до визначення поняття „педагогічна система” можна об'єднати у дві групи. На думку вченої, у першій групі визначень у якості сутнісної ознаки вказується цілісність, у другій (учена посилається на Н. Кузьміну) – система розглядається як „сукупність елементів разом з відношеннями між ними”. Далі дослідниця під час визначення поняття „педагогічна система” дотримується думки Л. Вікторової, яка, синтезувавши у своїй концепції уявлення багатьох учених-педагогів, запропонувала своє визначення поняття педагогічна система: „педагогічна система – впорядкована множина взаємопов'язаних компонентів, що утворюють цілісне єдність, підпорядковане цілям виховання і навчання”. На цій підставі Л. Іванова [304] зазначає, що від педагогічних кадрів залежить значною мірою результативність педагогічної системи.

Взаємодія компонентів педагогічної системи, як зазначають В. Сластьонін, І. Ісаєв, А. Міщенко, Є. Шиянов [649], породжує педагогічний процес. На їхню думку, вона створюється й функціонує з метою забезпечення оптимального протікання педагогічного процесу. Функція педагогічної системи – здійснення цілей, які задаються їй суспільством (у нашому випадку – інформаційним суспільством). до основних принципів управління педагогічними системами вчені відносять: демократизацію й гуманізацію управління педагогічними системами; системність і цілісність в управлінні; раціональне поєднання централізації й децентралізації; єдність єдиначальності й колегіальності; об'єктивність і повнота інформації в управлінні педагогічними системами.

У створенні педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору ми будемо орієнтуватися на представлені теоретичні положення проаналізованої нами наукової літератури. Отже, основоположним напрямом наукового пізнання в проблемі професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору визначаємо системний підхід.

Перш ніж перейти до створення педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, вважаємо за доцільне розробити її концептуальні положення. Концепція педагогічна (від лат. *conceptio* – сукупність, система) – система поглядів на те чи те педагогічне явище, процес, спосіб розуміння, тлумачення якихось педагогічних явищ, подій; провідна ідея педагогічної теорії [388]. Вивчаючи концепцію педагогічної системи школи соціокультурного самовизначення [384], ми встановили, що в ній в основу педагогічного процесу покладено особистісно орієнтований підхід. Запропонована в нашому дослідженні концепція становить сукупність теоретичних положень, які ґрунтуються на методологічних основах дослідження.

3.1. Науково-теоретичні засади системи професійного розвитку особистості студентської молоді в умовах інформаційно-освітнього простору

Перше концептуальне положення полягає в тому, що професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору ми розглядаємо як педагогічну систему, яка зможе забезпечити, з одного боку, відповідність сучасних вимогам масової інформатизації освіти, що відбувається в усьому світі, зокрема в Україні, та, з іншого, – зорієнтувати на інноваційні підходи щодо нової політики України у сфері національної системи фізичного виховання.

Друге концептуальне положення полягає в тому, що обрані методологічні підходи в дослідженні (системний, акмеологічний, особистісно орієнтований, діяльнісний, інформологічний) зможуть забезпечити професійний розвиток в умовах інформаційно-освітнього простору як головну мету й результат дослідно-експериментальної роботи. Це положення ґрунтується на суб'єкт-суб'єктній формі взаємодії майбутнього вчителя фізичної культури та всіх учасників навчального процесу у вищому навчальному закладі.

Третє концептуальне положення полягає в тому, що педагогічна система професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури базується на принципах, вимогах програмно-методичного забезпечення навчального процесу з метою підтримки й науково-дослідного, і навчально-методичного підходів удосконалення професійної підготовки в галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини”. Така система характеризується вибором певної моделі педагогічної системи професійного розвитку в навчальному процесі з відповідними компонентами та виражається в розробці критеріїв, показників і рівнів професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору.

Четверте концептуальне положення полягає в тому, що провідна ідея дослідження зосереджена на реалізації компонентів педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору (мета, зміст професійної підготовки, технології навчання, суб'єкт (викла-

дачі), об'єкт (студенти), де побудова змісту фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури буде відповідати сучасним вимогам розвитку вищої фізкультурної освіти та національної системи фізичного виховання в Україні.

Реалізація концептуальних положень дає змогу характеризувати педагогічну систему професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору як цілісний, неперервний та інноваційний педагогічний процес, який побудовано з урахуванням специфічної діяльності вчителів фізичної культури в умовах поширеної інформатизації навчального процесу у виші. Ґрунтуючись на концептуальних положеннях, ми переходимо до створення педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

Виходячи з того, що предметом нашого дослідження є педагогічна система професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, то в межах цієї системи повинно здійснюватися навчання студентів як цілеспрямований процес професійної підготовки, який зорієнтовано на професійний розвиток в умовах неперервної освіти, розробці методологічних принципів та засобів професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору, розширенні професійних компетенцій в умовах інформатизації та комп'ютеризації.

Зазначаємо, що професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору є багаторівневим і багатоаспектним процесом, зорієнтованим на зростання якості, ефективності та доступності професійної освіти. Однак за своїм внутрішнім змістом це соціально зумовлений розвиток і саморозвиток в інформаційному суспільстві. Професійну підготовку студентів інститутів та факультетів фізичного виховання до майбутньої професійної діяльності ми визначаємо взаємозв'язком навчальної та науково-дослідної роботи студентів вишу до майбут-

3.1. Науково-теоретичні засади системи професійного розвитку особистості студентської молоді в умовах інформаційно-освітнього простору

ної професійної діяльності; єдністю взаємопов'язаних процесів, методів, прийомів і засобів, необхідних для створення цілеспрямованого педагогічного впливу на формування готовності до майбутньої професійної діяльності в умовах інформаційно-освітнього простору, при якому враховується застосування інформаційних технологій у процесі професійної діяльності, вплив усіх чинників, що сприяють досягненню поставлених цілей.

Досліджуючи критеріальні характеристики педагогічної системи як підґрунтя розробки технології дослідження складного об'єкта, Т. Дмитренко, К. Ярьсько аналізують наукові доробки І. Каньковського [172, с. 219], який називає такі структурні компоненти педагогічної системи: мета навчання, педагог, студент, зміст навчання, технологія навчання, освітнє середовище, професійна діяльність, особистість фахівця та його індивідуальність, соціально-технічне середовище, ноосфера. Учені зробили висновок про те, що перші чотири компоненти дійсно входять до складу педагогічної системи, інші – зовні впливають на її функціонування. Далі вони наголошують, що на відміну від В. Беспалька та І. Каньковського Б. Гершунський розглядає педагогічну систему як багатовимірну педагогічну систему (як інваріантна для різних рівневих і профільних освітніх підсистем система знань про підходи до обґрунтування цілей, змісту, методів, засобів та організаційних форм освіти) і педагогічна діяльність (навчально-виховна, науково-дослідницька й управлінська)” [129, с. 322].

У нашому дослідженні під педагогічною системою професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору ми будемо розуміти сукупність компонентів, які взаємопов'язані та взаємодіють між собою, яка не лише створює єдине ціле, але й породжує нову ідею вдосконалення фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освіти, що підпорядкована цілям виховання й навчання.

Логіка нашого дослідження передбачає обґрунтування структурних компонентів педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, спираючись на наукові здобутки провідних вчених у галузі педагогіки.

У короткому термінологічному словнику інноваційних педагогічних технологій [409] подано визначення поняття „компоненти педагогічної системи”, до складу якої входить мета (педагогічний ідеал виховання), зміст педагогічного впливу (освітня програма), засоби, форми, методи педагогічного впливу; результат; люди (педагоги, батьки, вихованці і т.п.) як носії педагогічної системи, об’єкти та суб’єкти педагогічної діяльності.

Як зазначають учені (В. Єгоров, В. Готтінг, Г. Самашова, М. Нурмаганбетова) [253], суть будь-якої педагогічної системи визначається наявністю в ній одних і тих же, незалежно від її рівня, елементів (структурних компонентів), без яких вона не може функціонувати. Науковці, досліджуючи педагогічну систему формування інформаційно-технологічної компетентності педагога професійного навчання, здійснили аналіз компонентів педагогічної системи. Так, В. Сергєєва та С. Грицаєва [635] виділили такі компоненти педагогічної системи: цільової (проектувальний), змістовний, діяльнісний (організаційно-управлінський), аналітично-результативний; Н. Нікітіна [506] в структурі педагогічної системи виділяє ще й особистісний компонент.

В. Беліков [46] робить узагальнене подання різних підходів багатьох учених до визначення основних компонентів педагогічної системи: цілі, зміст, методи навчання та методи викладання, засоби, форми організації – методична система (М. Барболін); потреба, мотив, мета, предмет, метод, засіб, результат – атрибути (В. Білич); розумові операції: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація – дидактична система (М. Поспелов, І. Поспелов); мета, зміст, способи подання цього змісту, форми, критерії оцінки –

3.1. Науково-теоретичні засади системи професійного розвитку особистості студентської молоді в умовах інформаційно-освітнього простору

система регулятивів (В. Сериков); предмет, мета, мотиви, зміст, способи, продукт, суб'єктивний результат – система навчально-пізнавальної діяльності (З. Чехлова); мотив, план, результат – система самостійної діяльності (П. Підкасистий); інформаційний і організаційний компоненти, а також об'єкт діяльності й ставлення людини до цього об'єкта – система управління діяльністю (Ю. Кулюткін); мотиваційний, орієнтаційний, змістовний, операційний, ціннісний, вольова компоненти – система управління наукою школярів (Т. Шамова); цільовий, мотиваційний, змістовний, операційно-діяльнісний, контрольно-коригувальний, результативний компоненти – система навчання (Ю. Бабанський); інваріантні елементи: учні, цілі (загальні й приватні); зміст; процеси; вчителі (або ТСО); форми організації – педагогічна система (В. Беспалько); ціннісно-орієнтаційний компонент, зміст освіти, методи й методологічні принципи, діяльність учителя й діяльність школяра, організаційно-процесуальний, логіко-технологічний компоненти, результативний компонент – цілісний педагогічний процес (В. Сластьонін, П. Белозерцев, Ф. Орехов). Так, В. Беліков [46], порівнюючи різні підходи вчених до виділення компонентів системи, визначає найбільш загальні компоненти, ті, які відзначають практично всі дослідники, – мета, мотив, зміст, дія, результат.

Але для нашого дослідження більш вагомими є аспекти педагогічної системи, яку було розроблено Н. Кузьміною [425] та ґрунтовно проаналізовано Б. Айсмонтасом [10]. Учена вказала, що педагогічна система визначається як безліч взаємопов'язаних структурних і функціональних компонентів, підлеглих цілям виховання, освіти та навчання молодого покоління й дорослих людей. Структурні компоненти дослідниця визначила як основні базові характеристики педагогічних систем, сукупність яких утворює факт їх наявності й відрізняє від усіх інших (не педагогічних) систем. Авторка, трактуючи педагогічну систему, включила в неї п'ять структурних елементів: цілі, зміст освіти (навчальна інформація),

засоби педагогічної комунікації, учні й педагоги. Функціональні компоненти характеризує як стійкі базові зв'язки основних структурних компонентів, що виникають у процесі діяльності керівників, педагогів. Дослідниця виділила п'ять основних функціональних компонентів: гностичний, проектувальний, конструктивний, комунікативний і організаторський.

Спираючись на наукові здобутки Н. Кузьміної [424; 425; 426], ми обираємо такі структурні компоненти педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору: мета, зміст професійної підготовки, технології навчання, суб'єкт (викладачі), об'єкт (студенти), що об'єднані спільною метою професійного зростання майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

Зазначимо, що професійна діяльність у сфері вищої фізкультурної освіти ґрунтується на дотриманні певних принципів, які є конкретним проявом і відображенням моделі педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Під час розробки принципів відповідно до нашого дослідження ми спиралися на основні системні принципи, розроблені О. Пановим [539]: цілісності; структурності; взаємозалежності системи й середовища; багаторівневості, ієрархічності систем; множинності опису системи, а також на загальнодидактичні принципи відповідно до специфіки дослідно-експериментальної роботи. До таких принципів ми зарахували: принцип прогнозування професійного розвитку та становлення особистості в системі фізичного виховання й вищій освіті; принцип відповідності професійного розвитку особистості різним типам освітніх та навчальних середовищ; принцип відповідності вищої фізкультурної освіти модернізації системи фізичного виховання; принцип наступності до інформаційного суспільства в контексті його впливу на професійний розвиток; принцип застосування інформаційних технологій у фаховій

3.1. Науково-теоретичні засади системи професійного розвитку особистості студентської молоді в умовах інформаційно-освітнього простору

підготовці; принцип формування інформаційної культури; принцип готовності до застосування інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності; принцип моделювання системи професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору. Далі перейдемо до розробки представлених принципів.

1. Принцип прогнозування професійного розвитку та становлення особистості в системі фізичного виховання та вищій освіті

Визначальним моментом процесу прогнозування професійного розвитку та становлення особистості у вищій освіті є прогнозування майбутнього стану, пов'язаного з професійною діяльністю майбутнього вчителя фізичної культури. Конкретний прогноз розробляється в межах певного угруповання прогнозів залежно від особливостей модернізації вищої освіти. Такий принцип необхідно розглядати через системність, комплектність, неперервність, адекватність і оптимальність.

Виходячи із сьогоденних тенденцій розвитку вищої фізкультурної освіти, ми припустили, що в найближче десятиліття для майбутнього вчителя фізичної культури та вчителів фізичного виховання в загальноосвітньому навчальному закладі будуть поширюватися тенденції, пов'язані: з упровадженням нових програмних та інформаційних продуктів, за рахунок яких буде відбуватися перебудова системи фізичного виховання, а саме світоглядних, теоретико-методичних, програмно-нормативних, організаційних основ тощо; із зростанням інтересу до використання інформаційних технологій у професійній діяльності; з підвищенням вимог до вчителів фізичної культури в аспекті професійної готовності до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності; з відповідністю фахової підготовки різним типам освітніх і навчальних середовищ в умовах інформаційно-освітнього простору; з впливом інформаційного суспільства на професійний розвиток і майбутню професійну

діяльність; з формуванням нового світогляду в процесі підвищення рівня інформаційної культури в інформаційному суспільстві.

Цей принцип дає можливість застосувати превентивний метод оптимізації професійного розвитку та становлення особистості в системі фізичного виховання та вищій освіти. Реалізація принципу прогнозування на основі викладеного прогнозу передбачає визначення цілей навчального процесу та професійної діяльності, де закладено основу для змісту фахової підготовки. Цей принцип робить вищу фізкультурну освіту адаптованою до швидко змінюваних умов інформаційного суспільства та коригувати зміст, форми й методи під час навчальної діяльності.

2. Принцип відповідності професійного розвитку особистості різним типам освітніх та інформаційних середовищ

Перспективною тенденцією професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури, відповідно до якої необхідно освоювати нові програмні продукти, є вміння орієнтуватися в потоці інформації в різних типах освітніх та навчальних середовищ. Освітнє середовище надає можливість застосовувати різні методи в організації навчального процесу із застосуванням інформаційних технологій, що у свою чергу змінює психологічний клімат студентів.

Саме в інформаційному середовищі, яке визначається інформаційною роботою, а також певними педагогічними умовами, професійний розвиток повинен відповідати сучасним тенденціям інформатизації вищої фізкультурної освіти. Усі апаратні засоби, програмне забезпечення, телекомунікації, методи й форми управління, чинники, що впливають на інформаційні процеси, повинні давати нове розуміння інформаційного процесу й самої інформації для майбутнього вчителя фізичної культури.

Відповідність професійного розвитку особистості інформаційному середовищу виявляється в адаптуванні до інформації, а саме: використанню в навчальному процесі аудіовізуальних засобів пере-

3.1. Науково-теоретичні засади системи професійного розвитку особистості студентської молоді в умовах інформаційно-освітнього простору

дачі інформації (телефон, кіно, телебачення), комп'ютерних та інформаційних технологій; передбачення негативної адаптації використання інформаційних технологій у вищій освіті.

3. Принцип відповідності вищої фізкультурної освіти модернізації системи фізичного виховання

Модернізації системи фізичного виховання характеризує нестабільність та швидку зміну програмно-методичного забезпечення, що відчутно впливає на вищу фізкультурну освіту загалом. Нова система фізичного виховання повинна гарантувати конкурентоспроможність майбутнього вчителя фізичної культури на Європейському та Світовому ринку праці за допомогою розвитку навичок роботи на комп'ютері, які враховуються реальними умовами професійної діяльності.

Цей принцип показує залежність вищої фізкультурної освіти від удосконалення системи фізичного виховання, що вимагає грамотної побудови дидактичного процесу. У процесі фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури реалізація цього принципу передбачає формування професійних якостей відповідно до умов інформаційного суспільства.

4. Принцип наступності до інформаційного суспільства в контексті його впливу на професійний розвиток

Вплив інформаційного суспільства на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури визначається особливим характером інформатизації з урахуванням застосування в процесі фахової підготовки інформаційних технологій. Вплив інформації на розвиток особистості майбутнього вчителя фізичної культури в житті такого суспільства істотно підвищився. На сучасному етапі модернізації вищої педагогічної освіти інформаційне суспільство дає можливість професійно самовдосконалюватися засобами інформаційно-комунікаційних технологій в інформаційно-освітньому просторі.

У контексті впливу інформаційного суспільства на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури виокремлюють: збільшення ролі інформації й знань у навчальному процесі; створення глобального інформаційно-освітнього простору; ефективну інформаційну взаємодію студентів і викладачів у навчальному процесі; доступ до світових інформаційних ресурсів. Тому інформаційне суспільство якісно відрізняється від тих, що існували в минулому, але існує спадкоємність до минулого суспільства.

5. Принцип застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці

Застосування інформаційних технологій у навчальному процесі вимагає від професорсько-викладацького складу високого рівня комп'ютерної грамотності, інформаційної компетентності, а також методичної підготовленості. Прагнення активно застосовувати інформаційні технології у фаховій підготовці повинно бути спрямоване на підвищення рівня інформаційної культури та якості підготовки. Тому застосування у вищій фізкультурній освіті інформаційних технологій вимагає реалізації таких завдань: розвиток системного мислення майбутніх учителів фізичної культури; реалізацію принципу індивідуалізації; підтримку пізнавальної діяльності в набутті знань.

Робота у виші вимагає від викладачів постійного самовдосконалення фахового рівня через оволодіння новими технічними засобами в навчальному процесі. Застосування інформаційних технологій дозволяє викладачу виконувати роботу, швидко планувати й аналізувати; систематизувати й узагальнювати певні масиви навчальної та наукової інформації.

Застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці та інформатизація вищої фізкультурної освіти дозволяє ефективно використовувати такі переваги інформаційних технологій: створення власної траєкторії самонавчання; організація пізнавальної

діяльності; індивідуалізація навчання; використання особистісно орієнтованого підходу до діяльності.

6. Принцип формування інформаційної культури

Формування інформаційної культури перед системою вищої фізкультурної освіти є одним з головних завдань. Важливість формування інформаційної культури визначено вимогами майбутньої професійної діяльності. Сучасні тенденції розвитку вищої фізкультурної освіти вимагають мати високий рівень інформаційної культури фахівців цієї галузі.

Реалізація цього принципу якісно впливає на розвиток мислення майбутнього вчителя фізичної культури в навчальному процесі та в процесі самостійної діяльності відповідно до сучасних вимог інформаційного суспільства. Інформаційна діяльність є невід'ємним компонентом багатьох видів професійної діяльності вчителя фізичної культури.

Цей принцип сприяє універсалізації якостей вчителя фізичної культури, реальному розумінню розвитку навичок і вмінь, а саме: виділення значущої інформації для професійної діяльності; диференціації інформації; вироблення інформації самостійно.

Формування інформаційної культури якісно впливає на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, сприяючи аналізувати ситуації й робити висновки, а також розвиваючи творчу спрямованість щодо користування визначеним масивом інформації. Це є соціальним замовленням цього етапу розвитку суспільства, а саме інформаційного, оскільки така культура буде визначатися рівнем загальної культури, що в підсумку буде визначати роль і місце вчителя фізичної культури у світовому інформаційному співтоваристві.

Інформаційна культура включає такі складники: культуру пошуку нової інформації; культуру сприйняття інформації, уміння переробляти великі масиви інформації; розуміння важливості профе-

сійного спілкування; прагнення до підвищення рівня інформаційної компетентності.

7. Принцип готовності до застосування інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності

У педагогічній системі професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору готовність до майбутньої професійної діяльності в умовах інформаційно-освітнього простору повинна враховувати застосування інформаційних технологій у процесі професійної діяльності. Так, готовність ми визначаємо за такими показниками: прагнення студентів до оволодіння знаннями, уміннями та навичками застосування інформаційних технологій, що необхідні в майбутній професійній діяльності; прояв самостійності у формуванні та розвитку професійних якостей; бажання займатися майбутньою професійною діяльністю; потреба в самовдосконаленні; знання про зміст і специфіку діяльності майбутньої професійної діяльності в інформаційному суспільстві; удосконалення професійних знань і реалізація їх на уроці фізичної культури, фізкультурно-оздоровчій роботі та в позакласній діяльності; відповідність професійних знань, умінь і навичок вимогам майбутньої професійної діяльності.

Наразі учителі фізичної культури в загальноосвітніх навчальних закладах повинні мати достатній рівень готовності до використання інформаційних технологій у навчальному процесі. Це означає, що майбутнім вчителям фізичної культури необхідно відмінно володіти навичками роботи на комп'ютері та використовувати інформаційні технології в інформаційному суспільстві за рахунок створення відповідної професійної підготовки. Вимоги до застосування інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності складаються з традиційних вимог, до яких належать: організаторські, дидактичні, послідовний виклад навчального матеріалу; стимулювання розвитку пізнавальних інтересів учнів на уроці фізичної культури;

3.1. Науково-теоретичні засади системи професійного розвитку особистості студентської молоді в умовах інформаційно-освітнього простору

комунікативні; дослідницькі (вміння пізнати й об'єктивно оцінити педагогічні ситуації та процеси). Але під час використання інформаційних технологій вимоги значно підвищуються та змінюються: знання дидактичних властивостей і вміння самому відмінно користуватися інформаційними технологіями.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до впровадження нових інформаційних технологій у загальну середню освіту неможлива без підвищення рівня комп'ютерної грамотності, інформаційної компетентності та інформаційної культури. Тому в процесі фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури до ефективного застосування інформаційних технологій у професійній діяльності необхідно розглядати особливості інформаційних технологій, а саме їх використання у вищій фізкультурній освіті; позитивні й негативні боки комп'ютеризації та інформатизації навчального процесу; новітні технології передачі інформації; методика оцінки якості інформаційних технологій у вищій фізкультурній освіті; сучасні технології дистанційного навчання; інформатизація науково-дослідної роботи; інформаційно-освітній простір як система інформаційних, навчальних та освітніх середовищ. Тому сучасний вчитель фізичної культури повинен не лише мати знання із застосування інформаційних технологій, а й бути фахівцем-користувачем таких технологій у своїй професійній діяльності.

8. Принцип моделювання системи професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору

У процесі визначення цього принципу ми з'ясували, що необхідно застосувати до моделювання структурно-функціональний підхід, який має важливе методологічне значення в нашому дослідженні. Саме застосування структурно-функціонального підходу до моделювання педагогічної системи забезпечує реалізацію певних характеристик, які визначають ефективність діяльності майбутніх учителів фізичної культури в професійній діяльності. Структурна характеристика дає можливість відповідати вимогам інформаційно-освіт-

нього простору з урахуванням мети й завдань професійної діяльності, а функціональна характеристика сприяє процесу засвоєння параметрів оптимізації професійної діяльності із застосуванням інформаційних технологій.

У ході нашого дослідження та виокремлення принципу моделювання системи професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору ми звернули увагу на те, що педагогічна професія визначається типами викладачів, а саме викладачів фізичної культури. Спираючись на праці Л. Мітіної, дослідниця О. Єлдишова [255] виділила дві моделі становлення професійної діяльності, а саме: а) адаптивну модель, при якій у самосвідомості людини домінує тенденція до підпорядкування професійної праці зовнішнім обставинам у вигляді виконання приписів алгоритмів вирішення професійних завдань, правил, норм; б) модель професійного розвитку, що характеризується здатністю особистості вийти за межі сформованої практики, перетворити свою діяльність на предмет практичного перетворення й тим самим подолати межі своїх професійних можливостей. Адаптивна модель, на думку Л. Мітіної [484], відображає становлення фахівця, який є носієм професійних знань, умінь та досвіду. Модель професійного розвитку характеризує професіонала, який володіє професійною діяльністю загалом, здатного до її самопроекування й удосконалення.

Ми встановили, що основною рушійною силою професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури повинно бути прагнення особистості до інтеграції в соціальний контекст інформаційного суспільства. Це прагнення виражається в орієнтації на професійну галузь, що характеризується особливими умовами праці, де професійна придатність майбутнього вчителя фізичної культури визначається його психофізіологічними показниками до конкретної професії, а саме сучасного вчителя фізичної культури. Головною особливістю професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору є вивчення й по-

3.1. Науково-теоретичні засади системи професійного розвитку особистості студентської молоді в умовах інформаційно-освітнього простору

дальше вдосконалення методів і форм вишівської професійної підготовки, а також розробка таких педагогічних технологій, які спрямовано на реалізацію особистісно-розвивального підходу в навчанні в різних середовищах навчання та освіти. Тому особливу актуальність набуває педагогічне моделювання та педагогічний супровід процесу професійного розвитку студентів.

Досліджуючи розробку теоретичних засад професійного становлення педагога в інформаційному середовищі, Г. Абрамян [4] покликається на Р. Шерайзіну [766], яка при розробці моделі професійного становлення вчителя сільської школи враховувала такі чинники: допрофесійну орієнтацію на професію вчителя; входження в професію на етапі професійного навчання у виші; формування індивідуального стилю діяльності й професійної майстерності вчителя тощо. Однак, на думку Г. Абрамяна [4], запропонована модель професійного становлення педагога в основному орієнтована на вишівський етап підготовки (розвитку, становлення майбутнього педагога, багато в чому не враховує перспективні умови й напрями професійної діяльності педагога в інформаційному середовищі з урахуванням нових освітніх можливостей, траєкторій і технологій професійного становлення вчителя (дистанційне навчання, інформаційне моделювання процесів, технології віртуальної реальності, розподілені ресурси).

Теоретичне осмислення проблеми дослідження підтвердило нашу думку про те, що при конструюванні моделі педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору головним завданням є використання в єдності й цілісності різноманітних методів, які забезпечують гнучкість педагогічної системи. Компоненти пропонованої нами моделі розкривають внутрішню організацію процесу професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури. В основі моделі педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього

простору нами покладено інформаційний характер процесу розвитку студентів спеціальності „Фізичне виховання”, особливості його взаємодії в інформаційному середовищі вишу. Така модель може бути побудована на основі різних способів моделювання. У нашому дослідженні ми спираємося на системний підхід.

Розгляд науково-теоретичних засад педагогічної системи професійного розвитку особистості студентської молоді в умовах інформаційно-освітнього простору дозволяє зробити такі висновки:

1. У ході комплексного аналізу виявлено специфічні ознаки педагогічних систем. На основі аналізу різноманітних підходів до поняття „педагогічна система” під педагогічною системою професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору в нашому дослідженні ми будемо розуміти сукупність компонентів, взаємопов’язаних і взаємодіючих між собою, яка не лише створює єдине ціле, але й породжує нову ідею вдосконалення фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освіти, що підпорядкована цілям виховання й навчання.

2. У процесі створення педагогічної системи нами було розроблено концепцію побудови педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, яка становить сукупність теоретичних положень, які ґрунтуються на вихідних суспільних передумовах і на методологічних засадах дослідження. Перше положення – професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору – ми розглядали як педагогічну систему, яка зможе забезпечити відповідність сучасним вимогам масової інформатизації освіти; друге положення – обрання методологічними підходами дослідження: системний, акмеологічний, особистісно орієнтований, діяльнісний, інформологічний, які зможуть забезпечити професійний розвиток в умовах інформаційно-освітнього простору як головну мету й результат дослідно-експериментальної

3.1. Науково-теоретичні засади системи професійного розвитку особистості студентської молоді в умовах інформаційно-освітнього простору

роботи; третє положення – педагогічна система базується на принципах, вимогах програмно-методичного забезпечення навчального процесу з метою підтримки й науково-дослідного, і навчально-методичного підходів удосконалення професійної підготовки в галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини”; четверте положення – провідна ідея дослідження зосереджена на реалізації компонентів педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору (мета, зміст професійної підготовки, технології навчання, суб’єкт (викладачі), об’єкт (студенти)).

3. У ході дослідження визначено принципи реалізації педагогічної системи. Ми спиралися на основні системні принципи: цілісності; структурності; взаємозалежності системи й середовища; багатривневої, ієрархічності систем; множинності опису системи, а також на загальнодидактичні принципи відповідно до специфіки дослідно-експериментальної роботи. До розроблених нами принципів належать: принцип прогнозування професійного розвитку та становлення особистості в системі фізичного виховання та вищої освіти; принцип відповідності професійного розвитку особистості різним типам освітніх та навчальних середовищ; принцип відповідності вищої фізкультурної освіти модернізації системи фізичного виховання; принцип доступності до інформаційного суспільства в контексті його впливу на професійний розвиток; принцип застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці; принцип формування інформаційної культури; принцип готовності до застосування інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності; принцип моделювання системи професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору.

4. Визначено компоненти педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору – мету, зміст професійної підготовки, технології навчання, суб’єкт (викладачі), об’єкт (студенти).

3.2. Характеристика компонентів системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору

У параграфі 3.1 ми визначили компоненти педагогічної системи – мету, зміст професійної підготовки, технології навчання, суб'єкт (викладачі) та об'єкт (студенти), спираючись на наукові досягнення вчених з питань системного підходу, особливостей створення педагогічних систем (В. Беспалько, І. Ісаєв, Н. Кузьміна, О. Міщенко, В. Сластьонін, Є. Шиянов) та ін.

У цьому підрозділі ми розкриємо мету, зміст, технології навчання (приділимо увагу особистісно орієнтованим технологіям професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору) та суб'єкт і об'єкт системи професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору.

Педагогічна система професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору є не лише інтегральною характеристикою професійної підготовки, а й сукупністю взаємопов'язаних компонентів в інформаційному суспільстві. Виходячи з цього, професійний розвиток значно ширший за готовність до професійної діяльності та охоплює всю вищу фізкультурну освіту та систему фізичного виховання.

3.2.1. Мета та зміст системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору

Перейдемо до характеристики визначених компонентів педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору й почнемо з

3.2. Характеристика компонентів системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору

мети педагогічної системи професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору.

У процесі нашого дослідження ми визначили вимоги щодо оптимізації професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури з виокремленням мети педагогічної системи професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору. До цих вимог ми віднесли:

1. Підвищення рівня комп'ютерної грамотності згідно з програмою сертифікації European Computer Driving Licence (ECDL – Європейські комп'ютерні права), яка відома також під назвою International Computer Driving Licence (ICDL – Міжнародні комп'ютерні права). Визначення цієї вимоги пов'язано з тим, що Україна є учасником програми ECDL з 2003 року. Саме ECDL як стандарт комп'ютерної грамотності, визнаний Європейською комісією, UNESCO, Радою Європейських професійних інформаційних товариств, Європейським товариством інформатики, міністерствами освіти різних країн, є глобальним проривом у модернізації вищої фізкультурної освіти в Україні. До місії й мети програми ECDL належить: підвищення рівня компетенції в інформаційній галузі (ІТ) у всьому світі; покращення навичок володіння персональним комп'ютером і основними програмними застосуваннями серед громадян Європи та інших країн світу; забезпечення розуміння користувачами переваг інформаційних комп'ютерних технологій (ІКТ) і необхідності використання персонального комп'ютера в повсякденній діяльності тощо. Одними з основних переваг отримання сертифіката ECDL є об'єктивна оцінка для майбутнього вчителя фізичної культури власних знань і вмінь згідно з європейськими стандартами; можливість підтвердити власну компетентність та кваліфікацію; можливість отримати закордонний грант на навчання. За даними Європейської сертифікації комп'ютерних користувачів України європейське портфоліо сучасного студента в розділі „Освіта” виглядає таким чином: освіта; знання й навички; мовні сертифікати; сертифікат комп'ю-

терної грамотності ECDL; дипломи курсів і навчальних програм. Для випускника це полегшує працевлаштування, зокрема й за кордоном, що дозволить підвищити рівень інформаційної компетентності та інформаційної культури відповідно до європейських і світових вимог вищої освіти.

2. Застосування інформологічного підходу в професійній підготовці відповідно до особливостей глобальної інформатизації в інформаційно-освітньому просторі та інтенсивності використання інформаційних технологій у навчальному процесі. Ця вимога дає можливість розробити інформологічну концепцію професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури в межах навчальної та наукової діяльності з перспективою ввести до навчального плану нову дисципліну „Інформологія у вищій фізкультурній освіті”. Застосування такого підходу в умовах інформаційно-освітнього простору буде позитивно впливати на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури.

3. Урахування впливу концептуальних засад розвитку інформаційного суспільства на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури, який визначається активним процесом самоствердження в інформаційному суспільстві відповідно до умов професійної діяльності. Ця вимога пов'язана з тим, що потреби в самореалізації й прагнення до інтеграції в професійному контексті відбуваються в умовах інформаційно-освітнього простору. Особливості такого впливу виявляються в змінах організації освіти та майбутньої професійної діяльності відповідно до вимог інформаційного суспільства.

На цій основі розроблено мету педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, яка передбачає формування в майбутнього вчителя фізичної культури комп'ютерної грамотності, інформаційної компетентності, інформаційної культури з усвідомленням потреб та інтересів майбутніх учителів фізичної культури відповід-

3.2.1. Мета та зміст системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору

но до умов інформаційно-освітнього простору в інформаційному суспільстві. Кожна діяльність апріорі повинна бути цілеспрямованою. Це положення повною мірою стосується й обґрунтування мети педагогічної системи. Більше того, мета є системоутворювальною ланкою, яка визначає особливості навчального процесу у вищій та характеризує вибір змісту, форм і методів навчання із застосуванням інформаційних технологій.

У процесі визначення мети педагогічної системи ми звернулися до тлумачень цього поняття в різні джерелах. Так, під час аналізу встановлено, що у *Великому радянському словнику* під метою розуміють один з елементів поведінки й свідомої діяльності людини, який характеризує передбачення результату діяльності та шляхи його реалізації з допомогою певних засобів [75]; у педагогічному словнику [367] мета є усвідомлений образ передбаченого результату, на досягнення якої спрямовано дію людини. Цілепокладання педагогічне – це свідомий процес виявлення та постановки цілей і завдань педагогічної діяльності; потреба вчителя в плануванні своєї праці, готовність до зміни завдань залежно від педагогічної ситуації; здатність трансформувати громадські цілі в цілі спільної діяльності з вихованцями.

Цілеутворення має кілька рівнів [560]. У педагогіці виділяють три рівні [58]: глобальний, етапний та оперативний. Отже, на глобальному рівні здійснюється педагогічна інтерпретація суспільно-державного замовлення та побудова моделі випускника; на рівні етапного цілеутворення глобальна мета диференціюється в основні цілі за етапами підготовки з урахуванням дотримання вимоги наступності та розвитку; рівень оперативного цілеутворення полягає у формуванні мети вивчення окремих навчальних дисциплін, які становлять зміст навчання. Відповідно до цього в педагогіці розроблено структуру цілі: цільова дія, цільовий предмет, цільовий об'єкт [45]. Цільову дію визначає конкретна дія педагога, яку він робить для розвитку цільового предмета; цільовий предмет – це той бік особис-

тості учня, його досвід, спрямованість, якості, яка повинна бути перетворена в ході педагогічного процесу; цільовий об'єкт – це людина в різних рольових позиціях учнів.

У контексті нашого дослідження цільова дія характеризується дією викладача з метою професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури; цільовим предметом є особистість майбутнього вчителя фізичної культури, яка вдосконалюється відповідно до вимог інформаційно-освітнього простору з урахуванням майбутньої професійної діяльності; цільовий об'єкт – суб'єкт-суб'єктна взаємодія викладачів та майбутнього вчителя фізичної культури в навчальному процесі із застосуванням традиційних, особистісно орієнтованих та інформаційних технологій.

Визначивши мету педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, ми встановили, що одним з важливих компонентів педагогічної системи є **зміст** професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Зміст професійної підготовки визначається галузевим стандартом вищої освіти, який характеризує умови формування системи виробничих умінь, а також системи здатностей та вмінь розв'язувати проблеми й завдання майбутньої професійної діяльності. Галузевий стандарт вищої освіти визначається освітньо-кваліфікаційною характеристикою та освітньо-професійною програмою, які характеризуються системою наукових знань, умінь і навичок, оволодіння якими забезпечує професійний розвиток особистості й підготовку до майбутньої професійної діяльності в умовах інформаційно-освітнього простору.

У Комплексі нормативних документів для розроблення складників системи галузевих стандартів вищої освіти [776] *зміст вищої освіти* розглянуто як зумовлену цілями та потребами суспільства систему знань, умінь і навичок у вигляді компетенцій, яка має бути сформована в процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку

3.2.1. Мета та зміст системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору

суспільства, науки, техніки, технології, культури та мистецтва. *Якість вищої освіти* характеризується сукупністю якостей особистості з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і зумовлює здатність задовольняти й особистісні духовні та матеріальні потреби, і потреби суспільства. А. Кузьмінський [427] указує, що *зміст освіти* – це чітко окреслене коло знань, умінь, навичок і компетенцій, якими людина оволодіває шляхом навчання в навчальному закладі або самостійно. Він містить систему наукових знань про природу, суспільство, людське мислення, культуру та практичних умінь і навичок, необхідних для життєдіяльності людини. Зміст освіти загалом має сприяти розв'язанню генерального завдання – формуванню гармонійної, усебічно розвиненої особистості.

У Положенні про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах [576] зміст освіти визначено як науково обґрунтовану систему дидактично та методично оформленого навчального матеріалу для різних освітніх і кваліфікаційних рівнів. Зміст освіти характеризується освітньо-професійною програмою підготовки, структурно-логічною схемою підготовки, навчальними програмами дисциплін, іншими нормативними актами органів державного управління освітою та вищого навчального закладу й знаходиться у відповідних підручниках, навчальних посібниках, методичних матеріалах, дидактичних засобах, а також при проведенні навчальних занять та інших видів навчальної діяльності. Далі в Положенні про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах указано, що освітньо-професійна програма підготовки – це перелік нормативних та вибіркового навчальних дисциплін із зазначенням обсягу годин, відведених для їх вивчення, форм підсумкового контролю. Виходячи з цього, зміст освіти складається з нормативної та вибіркової частин. У свою чергу нормативна частина змісту освіти визначена відповідним державним стандартом освіти, а вибіркова – вищим навчальним закладом. Основним нормативним документом, як зауважено в Положенні, який визначає

організацію навчального процесу в конкретному напрямку освітньої або кваліфікаційної підготовки, є навчальний план. Навчальний план – це нормативний документ вищого навчального закладу, який складається на підставі освітньо-професійної програми та структурно-логічної схеми підготовки й визначає перелік та обсяг нормативних і вибіркових навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення навчальних занять та їхній обсяг, графік навчального процесу, форми та засоби проведення поточного й підсумкового контролю [Там само].

У нашому випадку в процесі визначення змісту професійної підготовки в умовах інформаційно-освітнього простору ми вирішили вибірково проаналізувати навчальні плани різних Інститутів фізичного виховання і спорту (порівняльний аналіз та контент-аналіз): Інституту фізичного виховання і спорту ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка; Інституту фізичного виховання та спорту НПУ імені М. П. Драгоманова; Інституту фізичного виховання і спорту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Донецького державного інституту здоров'я, фізкультури і спорту. Під час порівняльного аналізу ми приділили увагу виокремленню тих навчальних дисциплін, які дають знання, уміння та навички щодо професійного розвитку, роботи на комп'ютері, інформатизації вищої фізкультурної освіти, застосування інформаційних технологій у навчальному процесі та в майбутній професійній діяльності вчителя фізичної культури.

Нами було проаналізовано навчальний план Інституту фізичного виховання і спорту ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” на 2012 – 2013 рік бакалавр з фізичного виховання, учитель фізичної культури з терміном навчання 4 роки на базі повної середньої освіти галузі знань: 0102 Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини за напрямом підготовки: 6.010201 Фізичне виховання*. Цей план складається з трьох циклів: цикл соціально-гуманітарної підготовки; цикл фундаментальної, природничо-наукової та

3.2.1. Мета та зміст системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору

загальноекономічної підготовки; цикл професійної та практичної підготовки, у яких передбачено нормативну частину та за вибором студента для формування індивідуального навчального плану. Усього на професійну підготовку бакалавра з фізичного виховання, учителя фізичної культури відведено 240,0 кредитів (8640 годин) на 4 роки навчання. Відповідно до завдань нашого дослідження професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору в навчальному плані Інституту фізичного виховання і спорту ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка ми знайшли такі дисципліни, у яких частково торкаються проблемних питань професійного розвитку, інформатизації вищої фізкультурної освіти, застосування інформаційних технологій у навчальному процесі тощо, а саме:

1. *Пропедевтика (Університетська освіта. Робота в мережі Інтернет. Робота з пошуковими бібліотечними системами). Кредитів ECTS – 2,0. Усього год. – 72.*

2. *Адаптивне фізичне виховання або Акмеологія фізичної культури. Кредитів ECTS – 3,0. Усього год. – 108.*

3. *Нові інформаційні технології. Кредитів ECTS – 3,0. Усього год. – 108.*

Для порівняння ми проаналізували навчальний план бакалавра фізичного виховання Інституту фізичного виховання та спорту НПУ імені М. П. Драгоманова з повним курсом навчання: 126 кредитів. Наведемо навчальні дисципліни таких циклів: соціально-гуманітарної підготовки; фундаментальної, природничо-наукової та загальноекономічної підготовки; професійної та практичної підготовки. У підсумку аналізу навчального плану бакалавра фізичного виховання Інституту фізичного виховання та спорту НПУ імені М. П. Драгоманова на 4 роки навчання ми знайшли лише одну дисципліну, яка торкається проблеми застосування інформаційних технологій у навчальному процесі, – „Інформатика та комп'ютерна техніка” з 1 кредитом ECTS.

Далі ми проаналізували навчальний план бакалавра фізичного виховання, учителя фізичної культури Інституту фізичного виховання і спорту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, який складається з 6 циклів з відповідними дисциплінами. У процесі аналізу навчального плану ми встановили, що аспекти інформатизації навчального процесу розглянуто лише на двох дисциплінах:

1. Основи роботи з ПК (кредитів ECTS за роками навчання: 1 рік – 2,5; 2 рік – 2,5; 3 рік – 2,5; 4 рік – 2,0).

2. Мультимедійні засоби навчання (кредитів ECTS за роками навчання: 1 рік – 2,5; 2 рік – 2,5; 3 рік – 2,5; 4 рік – 2,0).

Далі ми проаналізували навчальний план підготовки бакалавра фізичного виховання Донецького державного інституту здоров'я, фізкультури і спорту, який побудовано з дев'яти циклів з відповідними дисциплінами. Усього на професійну підготовку бакалавра з фізичного виховання, учителя фізичної культури відведено 240,0 кредитів (8640 годин). Під час аналізу навчального плану Донецького державного інституту здоров'я, фізкультури і спорту ми встановили, що проблеми інформаційного суспільства, особливості застосування інформаційних технологій розглянуто лише на двох дисциплінах:

1. Інформаційне суспільство (кредитів ECTS – 2,0).

2. Інформатика та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті (кредитів ECTS – 3,0).

Загалом у підсумку порівняльного аналізу навчальних планів Інституту фізичного виховання і спорту ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”; Інституту фізичного виховання та спорту НПУ імені М. П. Драгоманова; Інституту фізичного виховання і спорту Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Донецького державного інституту здоров'я, фізкультури і спорту нами було виокремлено такі дисципліни, які забезпечують

3.2.1. Мета та зміст системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору

підвищення рівня комп'ютерної грамотності, інформаційної компетентності та інформаційної культури майбутнього вчителя фізичного виховання:

1. *Пропедевтика (кредитів ECTS – 2,0).*
2. *Адаптивне фізичне виховання або Акмеологія фізичної культури (Кредитів ECTS – 3,0).*
3. *Нові інформаційні технології (кредитів ECTS – 3,0).*
4. *Інформатика та комп'ютерна техніка (кредитів ECTS – 1,0).*
5. *Основи роботи з ПК (кредитів ECTS за роками навчання: 1 рік – 2,5; 2 рік – 2,5; 3 рік – 2,5; 4 рік – 2,0).*
6. *Мультимедійні засоби навчання (кредитів ECTS за роками навчання: 1 рік – 2,5; 2 рік – 2,5; 3 рік – 2,5; 4 рік – 2,0).*
7. *Інформаційне суспільство (кредитів ECTS – 2,0).*
8. *Інформатика та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті (кредитів ECTS – 3,0).*

Безумовно, говорити про професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору замало підстав, спираючись на проведений порівняльний аналіз вибірково взятих навчальних планів представлених Інститутів фізичного виховання і спорту. Виходячи з цього, зміст вищої освіти для майбутнього вчителя фізичної культури має бути скоординований відповідно до вимог інформаційного суспільства та умов інформаційно-освітнього простору.

Виникає необхідність детального теоретичного обґрунтування змісту професійної підготовки як компонента педагогічної системи та координації навчальних планів Інститутів фізичного виховання і спорту за напрямом підготовки 0102 „Фізичне виховання і спорт” спеціальності 6.010201 „Фізичне виховання” освітньо-кваліфікаційного рівня „бакалавр” відповідно до потреб сучасного інформаційного суспільства.

У нашому випадку педагогічна система професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору повинна будуватися не лише з урахуванням готовності до професійної діяльності, а й поширювати свої функції в умовах неперервної освіти. Аналізуючи наукові здобутки провідних фахівців з фізичного виховання, фахівців з питань застосування інформаційних технологій у професійній підготовці студентів, ми дійшли висновку, що сучасна оптимізація професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури передбачає корекцію освітньо-кваліфікаційної характеристики, освітньо-професійної програми, навчальних планів; відповідність диплома європейським стандартам освіти, використання оптимальних форм і методів у навчальному процесі, зокрема інформаційних технологій тощо. До умов оптимізації професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі ми зарахували: системне використання активних та інтерактивних методів; залучення майбутніх учителів фізичної культури до науково-дослідної роботи в процесі навчання; підвищення ролі застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі тощо.

Автономія, надана вишам, підкреслює пріоритетне освоєння ефективних технологій навчання та наближення освітнього процесу до міжнародних стандартів у межах Болонського процесу. Відтак, під час коректування та розробки навчальних планів, робочих навчальних програм необхідно враховувати осучаснення форм і методів навчальної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури, а також мотиваційні аспекти щодо отримання знань, умінь і навичок для майбутньої професійної діяльності. Це дає можливість більш критично підійти до оцінки існуючих раніше навчальних планів та реально використовувати освітні можливості в збільшенні ефективності фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. Саме в умовах неперервної освіти професійна підготовка повинна передбачати системний і цілісний підходи в організації навчального

3.2.1. Мета та зміст системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору

процесу, виходячи з того, що для майбутнього вчителя фізичної культури, який проводить в основному практичні уроки, треба підібрати конкретні інформаційні технології в контексті інформатизації вищої освіти, які б надали допомогу в практичній діяльності.

Спираючись на розроблені нами вимоги оптимізації професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури (підвищення рівня комп'ютерної грамотності згідно з програмою сертифікації European Computer Driving Licence), застосування інформологічного підходу в професійній підготовці відповідно до особливостей глобальної інформатизації в інформаційно-освітньому просторі, урахування впливу концептуальних засад розвитку інформаційного суспільства на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури, ми в процесі визначення змісту розробленої нами педагогічної системи зосередили увагу на тому, що зміст повинен містити конкретні знання, які допоможуть майбутньому вчителю фізичної культури виконувати свої педагогічні функції в професійній діяльності відповідно до умов інформаційно-освітнього простору. Ми виокремили чотири блоки знань (знання із застосування комп'ютера в професійній діяльності; знання з використання інформаційних технологій; знання з інформатизації вищої фізкультурної освіти; знання з професійного розвитку особистості в інформаційно-освітньому просторі. Ці блоки ми передбачали реалізувати в процесі викладання дисципліни „Акмеологія фізичної культури” через розроблені нами спецкурси „Комп'ютерні технології в професійній діяльності вчителя фізичної культури”, „Інформаційні технології у фізичній культурі”, „Інформатизація вищої фізкультурної освіти”, „Професійний розвиток особистості в інформаційно-освітньому просторі”.

У першому блоці знань „Знання із застосування комп'ютера в професійній діяльності” ми визначили такі напрями: знання з особливостей інформаційного суспільства; знання основних завдань інформатизації освіти; знання класифікації автоматизованих інформаційних систем; знання поколінь розвитку комп'ютерів;

знання комп'ютерних технологій обробки текстової інформації; знання комп'ютерних технологій обробки табличної інформації; знання комп'ютерних технологій роботи з базами даних; знання технологій пошуку інформації; знання основ інформаційної безпеки комп'ютера; знання електронної комерція; знання з підготовки друкованих матеріалів (самостійні роботи, дидактичні картки для індивідуальної роботи на уроці фізичної культури); знання з розробки мультимедійного супроводу пояснення нового матеріалу (презентації, навчальні відеоролики, комп'ютерні моделі елементів техніки виконання фізичних вправ); знання з організації інтерактивного навчання в індивідуальному режимі; знання з обробки учнями експериментальних даних (побудова таблиць, графіків, створення звітів); знання з контролю рівня знань з використанням тестових завдань; знання з використання на уроках і при підготовці до них Інтернет-ресурсів; ECDL – European Computer Driving Licence (ECDL – Європейські комп'ютерні права, Міжнародні комп'ютерні права). Перераховані напрями знань із застосування комп'ютера в професійній діяльності частково подано в дисциплінах: „Інформатика та комп'ютерна техніка”, „Основи роботи з ПК”. На нашу думку, знання, отримувані в процесі вивчення названих дисциплін, недостатні для професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Ми пропонуємо ввести в навчальні плани спецкурс „Комп'ютерні технології в професійній діяльності вчителя фізичної культури”. Його мета полягає у формуванні знань у контексті інформатизації навчального процесу, підвищенні рівня комп'ютерної грамотності студентів тощо. Після завершення вивчення спецкурсу студенти повинні знати: ECDL – European Computer Driving Licence (ECDL – Європейські комп'ютерні права, Міжнародні комп'ютерні права); особливості інформаційного суспільства; покоління розвитку комп'ютерів; комп'ютерні технології, використовувані в навчанні; технології роботи з інформацією; інформаційну безпеку під час роботи

3.2.1. Мета та зміст системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору

на комп'ютері; методику організації інтерактивного навчання; особливості використання Інтернет-ресурсів.

У другому блоці знань „Знання з використання інформаційних технологій” ми виокремили такі напрями: нові інформаційні технології в освіті; класифікація інформаційних технологій; основні тенденції розвитку інформаційних технологій; тезаурус інформаційних технологій; етапи розвитку інформаційних технологій; класифікація за типами користувальницького інтерфейсу; класифікація методів і засобів обробки даних; складники інформаційних технологій; структура інформаційних технологій і закони її побудови; моделі інформаційних процесів передачі, обробки, накопичення даних; реалізація інформаційних технологій у навчанні; можливості перетворення організації з допомогою інформаційних технологій; види інформаційних систем в організації; загальні принципи побудови інформаційних систем; результати впровадження інформаційних систем на підприємстві; інформаційні технології в розподілених системах.

Значну частину перерахованих знань студенти отримують у процесі вивчення дисциплін: „Мультимедійні засоби навчання”, „Нові інформаційні технології”. На нашу думку, знання, отримані в процесі вивчення цих дисциплін, недостатні для професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. У цьому зв'язку ми пропонуємо ввести в навчальні плани спецкурс „Інформаційні технології у фізичній культурі”. Його мета полягає у формуванні знань у контексті застосування інформаційних технологій під час підготовки до уроків, використання мультимедіа на уроці фізичної культури тощо. Після завершення спецкурсу студенти повинні знати: поняття: „інформаційне суспільство”, „інформатизація освіти”, „інформаційно-технологічна підготовка”; „педагогічні технології дистанційного навчання”, „інформаційні технології”, „комп'ютерні технології”, „мультимедійні технології”, „інформаційно-комп'ютерні технології”; як демонструвати активність груп м'язів під час вико-

нання вправ; як фіксувати техніку й точність виконання навчальних завдань; як здійснювати індивідуалізацію й диференціацію навчання; як оцінювати якість навчання за допомогою інформаційних технологій; класифікацію антивірусних програм; архіватори; прикладне програмне забезпечення (класифікація); класифікацію комп'ютерних вірусів; комп'ютерні комунікації; локальні мережі; методи захисту інформації; методи й технології моделювання; системне програмне забезпечення; операційні системи; класифікацію інформаційних технологій за сферами застосування; поняття інформаційної системи, даних, баз даних, сервера; призначення комп'ютера, апаратне й програмне забезпечення; ідентифікацію та авторизацію користувачів і ресурсів мереж.

Третій блок знань „Знання з інформатизації вищої фізкультурної освіти” представлено такими напрямками: концептуальні засади процесів інформатизації; правові аспекти впливу на процес інформатизації у фізкультурному вищій; визначення пріоритетних напрямів інформатизації навчального процесу майбутніх учителів фізичної культури; вимоги до інформатизації навчального процесу із застосуванням інформаційних технологій; педагогічні вимоги до засобів інформатизації навчального процесу; вимоги до інформаційної безпеки процесів інформатизації вищої фізкультурної освіти; інформаційні продукти й послуги у сфері вищої фізкультурної освіти; забезпечення фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури з питань застосування інформаційних технологій у професійній діяльності; організація сертифікації програмних і технічних засобів інформатизації у вищій фізкультурній освіті.

Перераховані напрями знань з інформатизації вищої фізкультурної освіти частково подано в дисциплінах: „Інформаційне суспільство”, „Інформатика та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті”. Ми вважаємо, знання, які отримують студенти в процесі вивчення названих дисциплін, недостатні для професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформа-

3.2.1. Мета та зміст системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору

ційно-освітнього простору. Ми пропонуємо ввести в навчальні плани спецкурс „Інформатизація вищої фізкультурної освіти”. Його мета полягає у формуванні знань у контексті інформатизації вищої фізкультурної освіти, підвищенні рівня інформаційної культури студентів тощо. Після завершення вивчення спецкурсу студенти повинні знати: концепцію інформатизації вищої фізкультурної освіти; нормативно-правові документи інформатизації фізкультурного вишу; соціально-педагогічні вимоги до інформатизації навчального процесу; інформаційну безпеку інформатизації вищої фізкультурної освіти; сертифікацію програмних продуктів у вищій фізкультурній освіті; поняття: „комп’ютерна грамотність”, „інформаційна компетентність”, „інформаційна культура”; „фізкультурна освіта”, „фізкультурне виховання”, „фізкультурне навчання”, „теорія фізкультурної освіти”.

Четвертий блок знань „Знання з професійного розвитку особистості в інформаційно-освітньому просторі” представлено такими напрямками: дефініції акмеології фізичної культури та професійної діяльності; професійний розвиток у контексті наукових дослідників у галузі педагогіки та психології; стадії, етапи й рівні професіоналізму, професійного розвитку та становлення особистості; концептуальні засади розвитку інформаційного суспільства; особливості інформаційно-освітнього простору; роль інформації та комп’ютера в контексті професійного розвитку; комп’ютерна грамотність, інформаційна компетентність, інформаційна культура; інформаційну взаємодію комп’ютера та учнівської молоді; інформаційні ресурси в мережі Інтернет.

Перераховані напрями знань з професійного розвитку особистості в інформаційно-освітньому просторі частково подано в дисциплінах: „Пропедевтика”, „Адаптивне фізичне виховання або Акмеологія фізичної культури”. Ми вважаємо, що необхідно ввести в навчальні плани спецкурс „Професійний розвиток особистості в інформаційно-освітньому просторі”. Його мета полягає у формуванні знань у ракурсі визначення професійного зростання в умовах

інформаційно-освітнього простору. Після завершення вивчення спецкурсу студенти повинні знати: поняття: „професійний розвиток”, „професійне становлення”, „взаємозв’язок особистісного й професійного розвитку”; „саморозвиток”, „професійний саморозвиток”, „особистісний саморозвиток”, „самореалізація”, „самоактуалізація”, „творчість”; „професіоналізм”, „педагогічна професія”, „професіоналізація”, „професійна діяльність”, „професійний вибір”; „простір”, „інформація”, „освітній простір”, „інформаційний простір”, „кіберпростір”, „інформаційно-освітній простір”, „єдиний світовий інформаційно-освітній простір”, „єдиний інформаційний простір”, „єдиний інформаційно-освітній простір”, „відкритий фізкультурно-освітній простір”; „інформаційне середовище”, „інформаційне освітнє середовище”, „інформаційно-навчальне середовище”, „інформаційно-технологічне середовище”, „інформаційно-комунікаційне середовище”, „інформаційно-предметне середовище”, „інформаційно-наочне середовище”, „навчально-інформаційне середовище”, „мережне середовище навчання”, „інтерактивне навчальне середовище”, „віртуальне навчальне середовище”, „віртуальне середовище”, „інформаційна сфера”; кризи професійного становлення й вектори професійного розвитку особистості; неперервність освіти як чинник формування фізкультурно грамотного вчителя фізичного виховання; неперервність фізкультурної освіти як чинник формування нового світогляду із застосуванням інформаційних технологій; неперервність самоосвіти як чинник формування конкурентоспроможного вчителя фізичної культури на Європейському та Світовому ринках праці в умовах інформаційно-освітнього простору; основні завдання науки „Інформологія”; акмеологічні аспекти професійного зростання майбутнього вчителя фізичної культури.

Усі перераховані напрями знань студенти закріплять у процесі проходження розробленої нами педагогічної (виробничої) практики в загальноосвітньому навчальному закладі. Це спонукає переглянути та скоординувати програму педагогічної (виробничої) практи-

3.2.1. Мета та зміст системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору

ки відповідно до вимог інформатизації вищої фізкультурної освіти. Запропоновані напрями знань можуть бути основою, на якій можливо розробити навчальні дисципліни.

Підводячи підсумки визначення мети та змісту системи професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору, зробимо певні висновки:

1. У процесі нашого дослідження визначено вимоги щодо оптимізації професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури з виокремленням мети педагогічної системи професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору. До цих вимог ми віднесли: підвищення рівня комп'ютерної грамотності згідно з програмою сертифікації European Computer Driving Licence (ECDL – Європейські комп'ютерні права); застосування інформологічного підходу в професійній підготовці відповідно до особливостей глобальної інформатизації в інформаційно-освітньому просторі та інтенсивності використання інформаційних технологій у навчальному процесі; урахування впливу концептуальних засад розвитку інформаційного суспільства на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури, який визначається активним процесом самоствердження в інформаційному суспільстві відповідно до умов професійної діяльності.

2. Розроблено мету педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, яка передбачає формування в майбутнього вчителя фізичної культури комп'ютерної грамотності, інформаційної компетентності, інформаційної культури з усвідомленням потреб та інтересів майбутніх учителів фізичної культури відповідно до умов інформаційно-освітнього простору в інформаційному суспільстві.

3. У процесі розробки змісту педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору визначено, що зміст повинен містити конкретні знання, які допоможуть майбутньому вчителю

фізичної культури виконувати свої педагогічні функції в професійній діяльності відповідно до умов інформаційно-освітнього простору. Виокремлено чотири блоки знань (знання із застосування комп'ютера в професійній діяльності; знання з використання інформаційних технологій; знання з інформатизації вищої фізкультурної освіти; знання з професійного розвитку особистості в інформаційно-освітньому просторі).

3.2.2. Технології навчання як компонент системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

Удосконалення змісту освіти майбутнього вчителя фізичної культури веде за собою зміни в застосуванні технологій, спрямованих на професійний розвиток в умовах інформаційно-освітнього простору. Основним стратегічним напрямом розвитку системи вищої фізкультурної освіти на сьогоднішній день є застосування різноманітних технологій навчання, використовуваних в процесі особистісно орієнтованого навчання, що виявляє особливості студента, його самоцінність під час застосування комп'ютера в навчальному процесі. Тому серед багатьох технологій навчання у виші ми приділимо увагу особистісно орієнтованим технологіям, які спрямовано саме на професійний розвиток особистості у виші в умовах інформаційно-освітнього простору.

Перш ніж перейти до визначення та аналізу особистісно орієнтованих технологій, які сприяють професійному розвитку майбутнього вчителя фізичної культури, зазначимо, що особисто орієнтоване навчання в професійній підготовці майбутнього вчителя фізичної культури є одним з головних чинників професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору. Особисто орієнтоване навчання було предметом досліджень багатьох учених (С. Барбашов, І. Водолагіна, Б. Ізгаршев, Л. Карташова, Л. Кравченко,

3.2.2. Технології навчання як компонент системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

Н. Крючкова, Л. Кукліна, Т. Лаврикова, О. Мікула, О. Никодимова, О. Островський, О. Павлова, А. Плигін, К. Подковко, С. Подмазін, Т. Федорова, О. Шахматова та ін.) [39; 105; 310; 346; 407; 417; 429; 437; 479; 508; 533; 535; 571; 572; 717; 761], у яких було зосереджено основну увагу на теоретико-методичних засадах особистісно орієнтованої технології фізкультурної освіти школярів, соціально-філософському аналізі особистісно орієнтованої освіти, формуванні готовності студентів педагогічного ВНЗ до використання особистісно орієнтованої технології розвитку учнів (на матеріалі предмета фізичної культури), особистісно орієнтованих технологіях у професійній освіті, підготовці майбутніх учителів до застосування комп'ютерних технологій в умовах особистісно орієнтованого навчання, формуванні взаємодії між учителем і учнями на основі особистісно орієнтованого підходу, моделюванні особистісно орієнтованих виховних технологій в умовах виховної системи школи, підготовці студентів педагогічного ВНЗ до застосування особистісно орієнтованих технологій навчання, проектуванні особистісно орієнтованої технології навчання студентів в умовах інформатизації освітнього процесу вишу, порівняльній ефективності особистісно орієнтованих технологій навчання, технології особистісно орієнтованого фізичного виховання студенток вищих навчальних закладів, організаційно-педагогічних засадах особистісно орієнтованої технології освіти в сучасних умовах, особистісно орієнтованій технології формування професійної компетентності в майбутніх учителів, особистісно орієнтованій технології навчального проектування в процесі розвитку технічної творчості студентів втузів, теоретичних основах модульної технології особистісно орієнтованої освіти; особистісно орієнтованій системі навчання основ інформаційних технологій у процесі підготовки майбутніх учителів...

Особистісно орієнтоване навчання виходить з визнання унікальності суб'єктного досвіду майбутнього вчителя фізичної культури як важливого джерела в інформаційному суспільстві. Тому техно-

логізація особистісно орієнтованого навчального процесу передбачає спеціальне конструювання дидактичного матеріалу, визначення типів навчального діалогу між викладачем та майбутнім учителем фізичної культури. До основних вимог розробки дидактичного забезпечення особистісно орієнтованого навчального процесу з урахуванням інформаційно-освітнього простору віднесемо: виклад знань викладачем повинний бути спрямований не тільки на розширення їх обсягу, але й на постійне перетворення суб'єктного досвіду кожного студента застосувати інформаційні технології; стимулювання студентів до самооцінювання, забезпечуючи можливість самоосвіти, професійного саморозвитку в ході оволодіння знаннями; акцентування уваги студентів не лише на контролі та оцінці результату, але головним чином на процесі використання інформаційних технологій; забезпечення рефлексії та оцінки навчання як суб'єкт-суб'єктної взаємодії. До основних установок особистісно орієнтованих інноваційних технологій роботи з молоддю у вищій школі [535] зараховано спілкування, взаєморозуміння між студентом та викладачем, професійна підтримка молоді та їхня співпраця.

Застосуванню активних методів навчання в професійній підготовці студентів присвячено дисертації (Т. Бушма, Ю. Водоп'янова, В. Володіна, О. Гоголь, В. Єгоров, М. Коваленков, Л. Лезова, Н. Нікітушкіна, Л. Пестряєва, О. Погодіна, Т. Тишина, Л. Федоскіна та ін.) [87; 107; 110; 136; 252; 363; 444; 507; 551; 568; 689; 718], у яких досліджено проблеми формування педагогічного мовлення майбутніх учителів активними методами навчання, використання активних методів навчання в професійній підготовці студентів туристського вишу, активні методи навчання підлітків як одну з форм особистісно орієнтованого підходу в навчально-виховному процесі, модульно-проективну технологію використання активних методів навчання в освітньому процесі коледжів фізичної культури, системно-модульну технологію використання активних методів навчання в підвищенні кваліфікації кадрів з фізичної культури і спорту,

3.2.2. Технології навчання як компонент системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

психологічні умови застосування активних методів навчання в процесі підготовки соціальних педагогів, активні методи навчання у формуванні пізнавального інтересу в студентів вишів до теоретичних занять (на прикладі дисципліни „Фізична культура”), застосування активних методів навчання у формуванні дидактичних умінь студентів інституту фізичної культури, активні методи навчання в системі методичної підготовки вчителів інформатики, активні методи навчання як засіб професійного самовизначення студентів, розвиток особистості студентів вишів фізичної культури в процесі навчальної діяльності на основі активних методів навчання, формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури за допомогою активних методів навчання.

У нашому дослідженні зосередимо увагу на різних видах особистісно орієнтованих технологій за О. Шахматовою [761]. По-перше, це особистісно орієнтовані технології (групові дискусії, аналіз соціально-професійних ситуацій, діалогічні лекції); по-друге, особистісно орієнтовані ігрові технології (дидактичні, ділові, рольові ігри); по-третє, особистісно орієнтовані тренінгові технології (тренінг рефлексивності, професійно-поведінковий тренінг); по-четверте, інтегративні особистісно орієнтовані технології (діагностувальні семінари-тренінги, проектування сценаріїв професійного зростання, віртуальна реструктуризація соціально-професійного життя). Особистісно орієнтовані технології професійної освіти [761] розуміються як упорядкована сукупність дій, операцій і процедур, спрямованих на розвиток особистості, що інструментально забезпечують досягнення результату, який діагностується й прогнозується в професійно-педагогічних ситуаціях та утворює інтеграційну єдність форм і методів навчання при взаємодії учнів і педагогів у процесі освітньої діяльності, яка несе в собі ознаки індивідуального стилю. Саме на це поняття ми будемо спиратися в нашому дослідженні.

У цьому параграфі ми розглянемо ті особистісно орієнтовані технології, які було адаптовано, розроблено та впроваджено нами в

навчальний процес на спеціальності „Фізичне виховання” (за О. Шахматовою [761]) та які спрямовано на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. До вимог відбору представлених технологій ми віднесли: розвиток у майбутнього вчителя фізичної культури вміння застосовувати інформаційні технології в професійній діяльності; прагнення до здобуття знань, умінь та навичок у контексті самовдосконалення при роботі на комп’ютері; формування нової світоглядної позиції в умовах інформаційного суспільства; сприяння усвідомленню необхідності підвищення рівня комп’ютерної грамотності, інформаційної компетентності, інформаційної культури.

Інтерпретація адаптованих нами особистісно орієнтованих технологій полягає в оптимізації професійної підготовки, сприянні професійному розвитку майбутнього вчителя фізичної культури відповідно до умов інформаційно-освітнього простору. Перейдемо до змістовної розробки особистісно орієнтованих технологій, які ми використаємо в різних формах організації навчального процесу майбутнього вчителя фізичної культури.

Отже, почнемо з розглядання особистісно орієнтованих технологій, які спрямовано на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури, а потім перейдемо до розгляду навчальної та виробничої практик, самостійної роботи в контексті інформатизації освіти, які є передумовою професійного зростання майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві. Найбільш значущими в контексті нашого дослідження є такі технології, які ми поділили на три класи з відповідними групами:

- 1. Особистісно орієнтовані технології* (групові дискусії, аналіз соціально-професійних ситуацій, діалогічні лекції).
- 2. Особистісно орієнтовані тренінгові технології* (тренінг рефлексивності, особистісно орієнтований тренінг).
- 3. Інтегративні особистісно орієнтовані технології* (проекування сценаріїв професійного зростання).

Обрані нами технології створюють оптимально сприятливі умови для професійного розвитку та саморозвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури; сприяють удосконаленню індивідуальних особливостей у навчальному процесі й формуванню наукових знань з опорою на досвід студентів; орієнтують викладача до інноваційних дій у контексті цих технологій; передбачають розвиток критичного та креативного мислення студентів.

Почнемо з розгляду **першого класу** технологій професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, а саме з особистісно орієнтованих технологій, і *першої групи – групові дискусії*. У педагогічній теорії й практиці дискусія є однією з найбільш ефективних технологій групової суб'єкт-суб'єктної та суб'єкт-об'єктної взаємодії, що виявляє особливості в навчанні та професійному розвитку майбутнього вчителя фізичної культури. У нашому випадку саме за допомогою дискусії забезпечується активне включення студентів у пошук вирішення певних проблем із застосування інформаційних технологій у професійній діяльності; надається можливість для висловлення власних думок у навчальному процесі; обговорювання проблемної теми в процесі групової взаємодії між студентами. У сучасній педагогічній практиці накопичилося безліч різноманітних варіантів організації групової дискусії [686] як способу організації творчої діяльності майбутнього вчителя фізичної культури. Велика кількість видів дискусії визначається її цільовою спрямованістю й тим завданням, яке викладач ставить на конкретне заняття.

У нашому дослідженні в межах групової дискусії ми вважаємо за доцільне застосувати „Круглий стіл”, на якому дискусія буде спрямована на обговорення актуальної теми, що вимагає всебічного аналізу, наприклад: „Інформаційне суспільство й учитель фізичної культури”, „Інформаційні технології в професійній діяльності вчителя фізичної культури” тощо. Перед майбутніми вчителями не треба ставити завдання вирішити проблему. Необхідно акцентувати ува-

гу на збиранні якомога більше інформації, усвідомленні її в ході конструктивного діалогу. Також для групових дискусії можливо застосовувати „Дебати” за такими темами: „Комп’ютер і вчитель фізичної культури”, „Проблеми інформатизації вищої фізкультурної освіти” тощо. Дискусію в рольовій формі дебатів для майбутнього вчителя фізичної культури ми застосовуємо саме для обговорення суперечливих проблем з метою навчити студентів аргументовано представляти та відстоювати свою думку, використовуючи інформацію з різних джерел. Виділяють кілька етапів дебатів: демонстрація відеосюжету; демонстрація матеріалів; визначення поглядів на проблему; думку, яку студенти будуть відстоювати; визначення правил дискусії та регламент виступів; обговорення проблеми в групах; визначення регламенту виступу; надання групам слова для оголошення своїх думок; спільний аналіз результатів дискусії відповідно до обраної теми.

У процесі розробки *другої групи* першого класу особистісно орієнтованих технологій, а саме *соціально-професійних ситуацій*, ми акцентуємо увагу на тому, що необхідно виробляти модель педагогічних дій для вирішення в майбутньому. Зараз потреба в сучасних технологіях навчання у фізкультурній освіті [259] є дійсно невідкладною, оскільки традиційна система професійної підготовки вчителів фізичної культури вже не в змозі подолати негативні накопичені тенденції: зниження пізнавальної активності студентів, формалізм знань. Аналіз професійних (О. Ємець) [259] та педагогічних (О. Матвієнко) [470] ситуацій дозволяє виробити модель педагогічних дій у цих ситуаціях і зробити конкретні висновки: стан уміння аналізувати педагогічний процес у студентів факультетів фізичного виховання не відповідає вимогам сьогодення; використання в навчальному процесі професійних ситуацій активізує пізнавальну діяльність студентів; розробка та використання схем аналізу конкретних професійних ситуацій є необхідною умовою розвитку в студентів уміння аналізувати навчально-виховну діяльність;

3.2.2. Технології навчання як компонент системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

аналіз професійних ситуацій не тільки формує в студентів відповідні вміння, але й учить професійно мислити. Така позиція відповідає логіці нашого дослідження. У сучасній психолого-педагогічній науці (С. Дубяга, О. Печко) [248; 559] виділяють стилі розв'язання ситуацій, які переважно використовує у своїй діяльності для досягнення навчально-виховних цілей учитель і, зокрема, учитель фізичної культури: суперництво, співпраця, компроміс, уникнення, пристосування.

Під час аналізу соціально-професійних ситуацій з майбутніми вчителями фізичної культури необхідно зосереджувати увагу на *двох напрямках* таких ситуацій, які трапляються: на уроці фізичної культури; у позанавчальній діяльності з урахуванням застосування інформаційних технологій та використання комп'ютера.

Професійна ситуація для вчителя фізичної культури визначає умови, у яких вирішується конкретне професійне завдання. Відповідні умови можуть перешкоджати або сприяти успішному вирішенню професійного завдання. У нашому випадку цінність представляють ті ситуації, які сприяють педагогічній підтримці, адаптації до нових умов, що супроводжують навчальний процес в інформаційному суспільстві. Важливість використання сучасних інформаційних технологій дозволяє ефективно вирішити проблему мінімальної кількості годин, відведену на опанування великого обсягу теоретичного матеріалу на уроці фізичної культури. Найбільш поширеними програмними засобами навчального призначення є електронні навчальні посібники, контролюючі програми; комп'ютерні ілюстрації та ін.

Для майбутнього вчителя фізичної культури слід усвідомити, що можливості комп'ютерів (створення зображень, робота з офісними пакетами, редагування фото й відео, дистанційна освіта, он-лайн семінари і тренінги, самоосвіта шляхом пошуку потрібної інформації, листування електронною поштою, спілкування за допомогою Skype, спілкування в соціальних мережах, форумах тощо) створюють певні

умови для оптимізації уроку фізичної культури. Але в наш час проблемою є не якість комп'ютерної техніки, а незнання й невміння вчителів фізичної культури реалізовувати ці можливості. Навчившись створювати власні презентації, учителі фізичної культури будуть демонструвати учням теоретичні й практичні аспекти фізичного виховання. Використання інформаційних технологій на уроці фізичної культури дозволить учням більш самостійно освоювати теоретико-методичні матеріали програми з фізичної культури. Продуманість методики застосування сучасних інформаційних технологій на уроці фізичної культури робить його сучасним в інформаційному суспільстві. Удосконалюється якість виконання вправ і навчальних завдань вчителя, відбувається інтелектуальний розвиток учнів тощо. Представлені приклади соціально-професійних ситуацій на уроці фізичної культури дають можливість майбутньому вчителю фізичної культури побудувати в уяві та вирішити практично на заняттях професійні проблеми, які будуть мати місце в майбутній професійній діяльності.

Далі розглянемо *другий напрям* соціально-професійних ситуацій (*ситуації в позанавчальній діяльності*). Головними умовами організації позанавчальної діяльності є: підготовка вчителя фізичної культури (оволодіння організаційними, конструктивними й комунікативними вміннями та навичками); відповідна підготовка учнів з питань позанавчальної роботи із застосуванням комп'ютера (сформованість умінь і навичок самоосвіти).

Одним з видів позакласної роботи в школі є масова фізкультурна й спортивна робота. Завданнями позакласної роботи з фізичного виховання є: сприяти зміцненню здоров'я, загартовуванню організму, фізичному розвитку; організація здорового відпочинку, прищеплення любові до систематичних занять фізичними вправами.

Уся позанавчальна діяльність з використанням інформаційних технологій знадобиться учням у процесі вступу до університетів. Зараз більшість загальноосвітніх навчальних закладів переходять

3.2.2. Технології навчання як компонент системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

на комп'ютерні технології. Тому володіння вчителем фізичної культури інформаційними технологіями, навичками роботи на комп'ютері дозволяють швидко знайти визначену інформацію для оптимізації позанавчальної діяльності. Для аналізу педагогічних ситуацій треба запропонувати майбутнім учителям ознайомитися з відповідним матеріалом у мережі Інтернет, отримати консультацію у викладача педагогіки та запропонувати форми, методи й засоби педагогічного впливу для досягнення позитивного результату.

Наприкінці розробки першого класу технологій, спрямованих на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури, а саме особистісно орієнтованих технологій, розглянемо *третю групу* – діалогічні лекції. Лекції діалогічного характеру (Т. Фролова і Л. Бокова) [726] діляться на два основних типи: інформаційно-діалогічні й проблемні. Їх схожість – у наявності досить інтенсивного спілкування між лектором і слухачами на занятті, що забезпечує колективну навчальну взаємодію. Різниця між лекціями запропонованих типів істотна: на інформативно-діалогічній лекції діалог будується на постановці лектором констатувальних і лише іноді продуктивно-пізнавальних питань і відповідних їм відповідей-репліках учнів, що містять, зазвичай, готові знання, які пригадалися; проблемна лекція передбачає постановку лектором питань (завдань), що створюють проблемну ситуацію, яка вимагає пошуку виходу з неї (розв'язання) за рахунок напруженої розумової діяльності.

У нашому дослідженні інформаційно-діалогічна лекція характеризується спілкуванням викладача та майбутнього вчителя фізичної культури в основному на репродуктивній основі. Тому лекції такого типу аналогічні бесіди. Викладач у процесі викладу навчального матеріалу ставить перед майбутніми вчителями фізичної культури питання за темою з тим, щоб залучити їх до участі в роботі через діалог. У нашому дослідженні важливо застосувати особистісно орієнтовані технології, спрямовані на професійний

розвиток майбутнього вчителя фізично культури в умовах інформаційно-освітнього простору, а саме: лекцію-бесіду, лекцію-дискусію, проблемну лекцію.

Лекція-бесіда [724], або „діалог з аудиторією”, є найбільш поширеною й порівняно простою формою активного залучення студентів у навчальний процес. Така лекція передбачає безпосередній контакт викладача з майбутніми вчителями фізичної культури. Важливість використання лекції-бесіди визначено тим, що її застосування дає можливість зосереджувати увагу майбутніх учителів фізичної культури до найбільш важливих питань інформаційної культури, інформаційно-освітнього простору, інформаційного суспільства, а також визначати зміст викладу навчального матеріалу з урахуванням не лише особливостей особистості студентів, а й інформатизації навчального процесу.

Лекція-дискусія [724] відрізняється від лекції-бесіди тим, що в ній викладач при викладі лекційного матеріалу не тільки використовує відповіді студентів на свої питання, але й організовує вільний обмін думками. У нашому випадку це оживлює навчальний процес, активізує пізнавальну діяльність майбутніх учителів фізичної культури й дозволяє викладачу керувати думкою групи. У ході проведення лекції-дискусії необхідно подавати для обговорення приклади професійних ситуацій або навчальних проблем і пропонувати студентам зробити стислий аналіз, підвести підсумки тощо.

Суть проблемної лекції за Г. Ароновою [25] полягає в тому, що викладач на початку й у ході викладу навчального матеріалу створює проблемні ситуації й залучає слухачів до їхнього аналізу. При цьому викладач, на думку вченої, використовуючи певні методичні прийоми включення слухачів у спілкування, ніби змушує, „підштовхує” їх до пошуку правильного рішення проблеми. Під час проблемної лекції майбутній учитель фізичної культури повинен знаходитися в активній позиції, яка проходить у формі

живого діалогу. Студенти висловлюють свою позицію, ставлять проблемні питання з метою знайти відповіді для всієї групи. У процесі проведення проблемної лекції процес пізнання в майбутнього вчителя фізичної культури повинен мати дослідницький характер. Основне завдання викладача полягає в залученні студентів до розв'язання протиріч, які можуть бути в майбутній професійній діяльності, і саме це повинно сприяти розвитку розумової активності майбутнього вчителя фізичної культури. Подамо вимоги до питань на проблемній лекції [724]:

- у питанні відображено результат попереднього розумового аналізу умов вирішення завдання, відділення зрозумілого від незрозумілого, відомого від невідомого;
- указує на завдання, яке треба знайти та визначити сферу пошуку невідомого в проблемній ситуації (наприклад, невідомий студентам спосіб аналізу умов, рішення задачі тощо);
- ставить це невідоме на структурне місце мети пізнавальної діяльності студентів і тим самим виявляється чинником управління цією діяльністю;
- є засобом залучення студента в діалогічне спілкування, спільну з викладачем розумову діяльність із знаходження рішення пізнавального завдання.

У результаті проблемні лекції дають можливість творчо завоювати майбутнім учителям фізичної культури принципи й закономірності проблемного матеріалу, який вивчається на занятті, а також активізувати навчальну діяльність студентів із застосуванням інформаційних технологій тощо.

Далі розглянемо **другий клас** технологій професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, а саме особистісно орієнтовані тренінгові технології, які ми поділили на дві групи: тренінг рефлексивності та особистісно орієнтований тренінг. Почнемо з розгляду *першої групи* – тренінг *рефлексивності*.

Проблему розвитку професійної рефлексії в студентів у контексті особистісно орієнтованої парадигми освіти (М. Косцова) [401] вивчають багато дослідників. Основний акцент під час розгляду професійної рефлексії в основному зроблено на розвитку рефлексивно-творчого потенціалу, виявлення механізмів різних видів рефлексії, розробку й упровадження рефлексивно-інноваційних технологій в умовах вищої школи. Тренінг є методом активного навчання майбутнього вчителя фізичної культури, основним завданням якого є сприяння професійному розвитку та формуванню знань, умінь і навичок відповідно до умов інформаційно-освітнього простору. Розвиток рефлексії в майбутнього вчителя фізичної культури необхідно починати з формування його професійних якостей, оскільки рефлексивність постає як інтегруючий елемент процесу професійного розвитку. Сучасні галузеві стандарти вищої освіти націлюють викладача на оснащення майбутнього вчителя фізичної культури базовими знаннями, ніж на формування професійно значущих характеристик відповідно до умов інформаційного суспільства.

Тренінг рефлексивності в майбутнього вчителя фізичної культури є основною умовою підвищення рівня професіоналізму, за допомогою якого з'являються можливості мати рефлексивне відношення до особистісного й професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору та розвинути здатності до формування індивідуально-особистісної позиції щодо використання комп'ютера в професійній діяльності.

У ході численних рефлексивних практик з психологами та педагогами вченими С. Степановим та Є. Кремером [664; 665; 666] емпіричним шляхом виділено чотири типи відносин між персональним і професійним (змішаний, розірваний, розпізнаний, рефлексивно-розвивальний). Для нашого дослідження найбільш вагомим типом є рефлексивно-розвивальний (найбільш продуктивний, але рідко трапляється) – персональна й професійна форми буття пере-

3.2.2. Технології навчання як компонент системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

творюються на своєрідну рефлексивний структуру, що забезпечує індивідуальне самобуття особистості майбутнього вчителя фізичної культури.

Далі представимо розроблений нами тематичний план рефлексивного тренінгу, який містить три теми („А”, „В”, „С”), спрямовані на:

- актуалізацію та переосмислення професії вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору;
- розвиток здатності до різних типів рефлексії (особистісної, комунікативної, інтелектуальної, групової);
- орієнтацію в майбутній професійній діяльності на професійні здібності з використанням комп'ютера;
- розуміння основних професійних цінностей роботи майбутнього вчителя фізичної культури в загальноосвітньому навчальному закладі з урахуванням застосування інформаційних технологій на уроці фізичної культури та в позанавчальній діяльності.

Тема „А”. Професія й особистість майбутнього вчителя фізичної культури (Створення особистих образів учителя фізичної культури та їх інтерпретація в інформаційному суспільстві. Конструювання колективного образу ідеального майбутнього вчителя фізичної культури. Групова рефлексія).

Тема „В”. Фізкультурна реальність, способи її розуміння в інформаційному суспільстві (Визначення особистісних якостей, які є бар'єрами на шляху професійного розвитку в умовах інформатизації освіти. Імпровізація визначених образів професійної діяльності в майбутньому амплуа, які символізують узагальнені перешкоди для професійного розвитку. Групова рефлексія особливостей фізкультурної освіти, її аналіз і способи побудови моделі ідеального вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві).

Тема „С”. Цінності та етичні норми майбутнього вчителя фізичної культури (Групова рефлексивна дискусія з етичних норм у професійній діяльності майбутнього вчителя фізичної куль-

тури. Розробка рекомендацій самому собі в майбутньому. Індивідуальна та групова рефлексія проведення тренінгу).

Для ефективного засвоєння змісту розробленої нами педагогічної системи важлива *друга група* особистісно орієнтованих тренінгових технологій – *особистісно орієнтований тренінг*. Він розуміється як [761] система впливів, вправ, спрямованих на формування, розвиток і корекцію професійно важливих характеристик фахівця. Особливістю цих тренінгів є „формування” особистості, адекватне змісту, вимогам професійної діяльності.

У нашому дослідженні особистісно орієнтовані тренінги надають можливість організації режиму саморозвитку й самокорекції майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, самовдосконалення його особистості тощо. Спираючись на розроблені О. Шахматовою [761] основні завдання особистісно орієнтованих тренінгів та їхній розподіл, представимо розроблені нами завдання таких тренінгів, спрямованих на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору:

- розвиток мотиваційно-потребнісної сфери щодо використання інформаційних технологій у професійній діяльності (тренінги професійного розвитку мотивації досягнення, актуалізації професійного розвитку);
- підвищення соціально-професійного статусу в інформаційному суспільстві (тренінги формування іміджу, статусу, розвитку позитивної „Я-концепції”);
- формування окремих видів професійної діяльності із використанням комп’ютера (тренінги спілкування, інтелектуальних умінь, креативності та ін.);
- формування операційно-технічних компонентів професійної діяльності в умовах інформаційно-освітнього простору (тренінгу педагогічної спостережливості, рефлексії, сенсомоторної корекції рухів та ін.);

3.2.2. Технології навчання як компонент системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

- розвиток соціально і професійно важливих якостей в інформаційному суспільстві (тренінгу корпоративності, професійної співпраці, комунікативності, професійної творчості).

Представлені завдання та розподіл тренінгів збігаються з особливостями професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Зауважимо, що важлива роль під час складання професійних тренінгів належить розвитку професійних цінностей майбутнього вчителя фізичної культури та професійно важливих якостей в інформаційному суспільстві. Але стратегічним завданням особистісно орієнтованого тренінгу [660] є формування позитивного ставлення до оточуючих, розвиток емпатії – особливої емоційної чутливості до психічних станів інших людей, їхніх цілей, пріоритетів і цінностей.

У нашому дослідженні під час розробки педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору необхідно враховувати три групи особистісно орієнтованих тренінгів за І. Васильчишиним [94]: I група – тренінги психологічної компетентності; II група – тренінги побудови навичок; III група – тренінги особистісного розвитку. На цій підставі особистісно орієнтована парадигма у вищій фізкультурній освіті покладена в ідею неперервної освіти майбутнього вчителя фізичної культури. Вона є передумовою професійного розвитку та формування професійних якостей майбутнього фахівця в галузі знань „Фізичне виховання, спорт, здоров’я людини”.

Розглянувши два класи технологій професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору (особистісно орієнтовані технології – групові дискусії, аналіз соціально-професійних ситуацій, діалогічні лекції; особистісно орієнтовані тренінгові технології – тренінг рефлексивності, особистісно орієнтований тренінг), перейдемо до розгляду **третього класу** технологій професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього

простору – інтегративних особистісно орієнтованих технологій. У цьому класі ми виокремили *одну групу* – проектування сценаріїв професійного зростання.

У процесі виокремлення технологій навчання як компонента системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору ми визначили, що для майбутнього вчителя фізичної культури професійне зростання розуміється як неперервний процес розкриття свого професійного потенціалу, який впливає на професійну діяльність у загальноосвітньому навчальному закладі із застосуванням інформаційних технологій. Істотним елементом професійного зростання майбутнього вчителя фізичної культури є наявність ідеалів у професії. Під ідеалом ми розуміємо уявний образ ідеального вчителя фізичної культури, який працює в інформаційному суспільстві. На підставі цього вчитель фізичної культури повинен бути всебічно й гармонійно розвиненою особистістю. Тому формування особистості майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору є найважливішим завданням у вищій фізкультурній освіті. Виходячи з цього, професійна підготовка повинна сприяти формуванню в майбутнього вчителя фізичної культури перспективи професійного зростання в інформаційному суспільстві. У процесі проектування сценаріїв професійного зростання ми враховували виділення п'яти професійних рівнів діяльності та відповідно професійного зростання особистості (К. Левітан, С. Шара) [442, с. 128; 757]: недопустимий, критичний, середній, високий та оптимальний та три ступені професійного зростання вчителя [521]: педагогічна умілість, майстерність, творчість і новаторство.

У ході дослідження ми розподілили сценарії професійного зростання майбутнього вчителя фізичної культури відповідно до особливостей інформатизації вищої фізкультурної освіти та впливу концептуальних засад інформаційного суспільства на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури.

3.2.2. Технології навчання як компонент системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури

По-перше, це сценарії, пов'язані із застосуванням інформаційних технологій у професійній діяльності;

по-друге, сценарії, спрямовані на усвідомлення формування нового типу вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору; *по-третьє*, сценарії, які враховують вплив концептуальних засад розвитку інформаційного суспільства на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури. Далі розглянемо змістовне наповнення представлених сценаріїв.

До змісту сценаріїв, які пов'язані із застосуванням інформаційних технологій у професійній діяльності, запропоновано такі теми: „Вчитель фізичної культури і комп'ютер”, „Використання інформаційних технологій на уроці фізичної культури”, „Інформаційна культура, фізичне виховання, вчитель фізичної культури”. Розробляючи сценарії, які передбачають усвідомлення формування нового типу вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, змістовний бік ми наповнили такими темами: „Радянський, пострадянський, український учитель фізичної культури”, „Інформатизація, комп'ютеризація, фізична культура”, „Інформологія й фізичне виховання”. У сценаріях, які враховують вплив концептуальних засад розвитку інформаційного суспільства на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури, пропонуємо такі теми: „Інформаційне суспільство і фізична культура”, „Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури та інформатизація вищої фізкультурної освіти”, „Акмеологія фізичної культури та інформаційні технології”.

У проєктуванні розроблених професійних тренінгів пріоритетна роль належить удосконаленню особистості майбутнього вчителя фізичної культури, формуванню професійних мотивів, професійних компетенцій та професійно важливих якостей з урахуванням умов інформаційно-освітнього простору.

Отже, теоретико-методична розробка технологій навчання як компонента системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору дозволяє зробити такі висновки:

1. У ході дослідження встановлено, що особистісно орієнтоване навчання походить з визнання унікальності суб'єктного досвіду майбутнього вчителя фізичної культури як важливого джерела в інформаційному суспільстві. Ураховуючи це, технологізація особистісно зорієнтованого навчального процесу передбачає спеціальне конструювання дидактичного матеріалу, визначення типів навчального діалогу між викладачем та майбутнім учителем фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

2. Визначено найбільш значущі технології навчання, а саме особистісно орієнтовані технології, спрямовані на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, які ми поділили на три класи з відповідними групами: I клас – особистісно орієнтовані технології (перша група – групові дискусії; друга група – аналіз соціально-професійних ситуацій; третя група – діалогічні лекції); II клас – особистісно орієнтовані тренінгові технології (перша група – тренінг рефлексивності; друга група – особистісно орієнтований тренінг); III клас – інтегративні особистісно орієнтовані технології (перша група – проектування сценаріїв професійного зростання).

3. Усі розроблені та адаптовані особисто орієнтовані технології мають позитивні аспекти. Для підвищення рівня професійної підготовленості майбутнього вчителя фізичної культури викладачам необхідно використовувати їх у навчальному процесі, що буде сприяти професійному розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору.

3.2.3. Суб'єкт і об'єкт системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору

У сучасному навчальному процесі майбутнього вчителя фізичної культури відбувається ситуація множинності форм навчальної взаємодії між викладачем і студентами. Позиція суб'єктів у навчальному процесі є актуальним питанням сучасної вищої фізкультурної освіти, оскільки навчальна взаємодія вже не постає лише за схемою суб'єкт – об'єкт, здебільшого частіше суб'єкт-суб'єктна взаємодія, створюючи в сукупності єдиний суб'єкт, поєднаний спільною метою. На підставі цього процес навчання є не тільки прерогативою викладача, а й передбачає відповідну діяльність студента через двобічний характер (50% на 50%; 60% на 40% тощо) відповідно до визначених завдань. Одним з актуальних питань фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури у вищій фізкультурній освіті є формування особистості студента як суб'єкта навчальної діяльності в умовах інформаційно-освітнього простору. Виходячи з цього, формування майбутнього вчителя фізичної культури як суб'єкта навчальної діяльності передбачає навчання організувати свою діяльність, визначати навчальні цілі, необхідні для успішного навчання, самостійну організацію своєї роботи тощо.

Саме в цьому ракурсі (суб'єкт-суб'єктна взаємодія, яка створює в сукупності єдиний суб'єкт, поєднаний спільною метою) ми пропонуємо розглядати далі процес формування майбутнього вчителя фізичної культури як суб'єкта навчальної діяльності. У сучасній науці (О. Белошицький та І. Бережна) [48, с. 63] виділяють чотири стадії цього процесу: I стадія – стадія адаптації до умов вишу; II стадія – ідентифікація з вимогами навчальної та навчально-професійної діяльності; III стадія – самореалізація в освітньому процесі; IV стадія – самопроектування професійного становлення.

Представлені стадії спрямовані, по-перше, на активне засвоєння й кваліфіковане виконання студентами своєї соціальної ролі; цілеспрямоване формування особистісних якостей та професійних умінь; по-друге, на самодетермінацію й усвідомлену самореалізацію в різних видах діяльності; прояв суб'єктності; цілеспрямоване перетворення вихідних здібностей та особистісних якостей у соціально й професійно важливі якості тощо.

Аналізуючи суб'єкт-суб'єктну взаємодію, представимо основні функції багатоаспектної системи процесу підготовки фахівців з вищою освітою, складники викладацької діяльності, психолого-педагогічні вміння викладача вищої школи, спираючись на здобутки сучасної педагогічної думки (К. Іванова, А. Кузьмінський) [307; 427]. Процес підготовки фахівців з вищою освітою становить високорозвинену багатоаспектну систему [79; 84], основними функціями якої є: продукування знань; передання знань; поширення знань; формування в студентів умінь й усвідомлення необхідності навчатися впродовж усього життя. Цими функціями [425] визначено головні складники викладацької діяльності: науково-предметна, психолого-педагогічна, культурно-просвітницька. На йому думку, викладач вищої школи має задовольняти таким вимогам: висока професійна компетентність; педагогічна компетентність; соціально-економічна компетентність; комунікативна компетентність. До сутності й змісту основних психолого-педагогічних умінь викладача вищої школи належать [425]: конструктивні; комунікативні; організаторські; дидактичні; перцептивні; сугестивні; пізнавальні; прикладні вміння; уміння в галузі психотехніки. Розглядаючи класифікацію стилів педагогічного спілкування за М. Таленом, учений подав такі моделі викладачів: „Сократ”, „Керівник групової дискусії”, „Майстер”, „Генерал”, „Менеджер”, „Тренер”, „Гід”; серед категорій викладачів залежно від якості володіння май-стерністю педагогічного спілкування визначено такі: „вічні студенти”, „колишні моряки”, „формалісти”, „байдужі”, „заздрісні”, „обмежені”, „пани”, „роботи”, „трудяги”.

3.2.3. Суб'єкт і об'єкт системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору

„гурмани”, „друзі”, „стандарти”. Представлені функції системи підготовки фахівців з вищою освітою; сутність і зміст основних психолого-педагогічних умінь викладача вищої школи; моделі викладачів на основі класифікації стилів педагогічного спілкування за М. Таленом, категорії викладачів залежно від якості володіння майстерністю педагогічного спілкування для нас є теоретичним підґрунтям визначення суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачами вищої школи та майбутніми вчителями фізичної культури.

Педагогічна професія, як стверджує Л. Столяренко [670], належить до професій типу „Людина – Людина”. Учена, спираючись на наукові здобутки фахівців у галузі психології (І. Зимня, Н. Кузьміна, М. Левітов, А. Маркова, Ф. Райс [296; 424; 443; 467; 599]), наводить основні думки цих науковців щодо професійних якостей, педагогічних здатностей, рівнів педагогічних здатностей, типів викладачів, трьох планів відповідності психологічних характеристик людини діяльності педагога тощо. Так, А. Маркова [467] до професійних якостей відносить: педагогічну ерудицію, педагогічне цілепокладання, педагогічне (практичне й діагностичне) мислення, педагогічну інтуїцію, педагогічну імпровізацію, педагогічну спостережливість, педагогічний оптимізм, педагогічну спритність тощо. М. Левітов [443] серед основних педагогічних здатностей виділяє: здатність до передачі дітям знань у короткій і цікавій формі; здатність розуміти учнів, що базується на спостережливості; самостійний і творчий склад мислення; винахідливість або швидке й точне орієнтування; організаторські здібності, необхідні й для забезпечення систем роботи самого вчителя, і для створення гарного учнівського колективу. Оскільки ми говоримо про професійний розвиток особистості, Н. Кузьміна [424] виділяє два рівні педагогічних здатностей: перцептивно-рефлексивні й проєктивні. Ці здібності, на її думку, забезпечено чотирма чинниками: здатністю до ідентифікації, чутливістю до індивідуальних особливостей учнів, добре розвиненою інтуїцією, сугестивними властивостями. Зазна-

чимо, що Д. Райс [599] визначив типи викладачів і позначив ці типи як тип Х і тип У. На думку зарубіжного вченого, тип Х прагне, насамперед, розвивати особистість дитини, спираючись на емоційні та соціальні чинники. Тип У зацікавлений тільки в розумовому розвитку учнів. Працює за детально розробленою програмою, висуває високі вимоги до учнів, суворо перевіряє засвоєний матеріал. Виходячи з цього, І. Зимня [296] виділяє три плани відповідності психологічних характеристик людини діяльності педагога. Перший план відповідності – схильність або придатність у широкому неспецифічному сенсі; другий план відповідності педагога своєї професії – його особиста готовність до педагогічної діяльності; третій план виявляє включеність у взаємодію з іншими людьми, у педагогічне спілкування. Психологічний портрет учителя будь-якого навчального предмета, на думку вченої, містить такі структурні компоненти: а) індивідуальні якості людини; б) її особистісні якості; в) комунікативні (інтерактивні) якості; г) статусно-позиційні; д) діяльні (професійно-предметні); е) зовнішньоповедінкові показники. Н. Гусаровою [158] було виділено класифікації професій Дж. Холланда, яка була розроблена в 1966 р. Її перевагою стала обґрунтована психологічна концепція, яка об'єднує теорію особистості з теорією вибору професії. На думку вченої, на основі встановлення основних компонентів спрямованості: інтересів і ціннісні орієнтації Дж. Холланд виділяє шість професійно орієнтованих типів особистості: реалістичний, інтелектуальний, соціальний, конвенційний (орієнтований на загальноприйняті норми й традиції), підприємницький, художній. Кожен тип особистості орієнтований на певне професійне середовище: реалістичний тип – на створення матеріальних речей, обслуговування технологічних процесів і технічних пристроїв, інтелектуальний – на розумову працю, соціальний – на взаємодію з соціальним середовищем, конвенційний – на чітко структуровану діяльність, підприємницький – на керівництво людьми й бізнес, художній – на творчість.

3.2.3. Суб'єкт і об'єкт системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору

Отже, викладачу вищої школи, а саме фахівцю в галузі інформатизації вищої фізкультурної освіти, необхідно мати високий рівень комп'ютерної грамотності, інформаційної компетентності та інформаційної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Спираючись на проведені дослідження Н. Гусаровою [158], яка проаналізувала виділені Дж. Холландом професійно орієнтовані типи особистості, адаптуємо їх до фахівця в галузі інформатизації вищої фізкультурної освіти: реалістичний тип – за допомогою програмістів створювати електронні підручники для навчального процесу; інтелектуальний – проводити дослідницько-експериментальну роботу з використанням інформаційних технологій; соціальний – позитивно взаємодіяти з інформаційним суспільством; конвенційний – організувати свою професійну діяльність послідовно та структуровано в інформаційно-освітньому просторі; підприємницький – керувати студентською молоддю відповідно умов навчання у виші; художній – творчо підходити до організації навчального процесу з використанням інформаційних технологій та сприяти розвитку креативних ідей у студентів.

Проаналізувавши суб'єкт системи професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору, спираючись на логіку аналізу суб'єкт-суб'єктної взаємодії, представимо за А. Кузьмінським [427] типологію студентів. Учений, досліджуючи типи студентської молоді, аналізує типологію студентів за В. Лісовським, серед яких: „Гармонійний”, „Розчарований”, „Лідер”, „Творчий”, „Богемний”. Представлена типологія визначає роль та особливості професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Зауважимо, що якість підготовки випускника фізкультурного вишу повинна відповідати вимогам галузевого стандарту вищої освіти та визначатися його компетенціями, які необхідні для майбутньої професійної діяльності.

Рада культурної кооперації при Раді Європи (Страсбург, Франція) за даними К. Іванової [307] визначила ключові компетентності, які повинні освоїти випускники освітніх установ: соціально-політичні, що дозволяють людині реалізувати активну життєву позицію-реакцію в житті в багатокультурному суспільстві; комунікативні, що розглядаються як здатність ефективно спілкуватися, установлювати ділові контакти, співпрацювати, взаємодіяти в команді тощо, тобто які забезпечують ефективну усну та писемну комунікацію; інформаційні, що включають розуміння пошуку, відбору, подання інформації, вирішення професійних завдань з допомогою ІКТ і зумовлені виникненням та розвитком інформаційного суспільства; особистісні, пов'язані із самоврядуванням – уміння ставити й реалізовувати життєві цілі, організаційно-управлінський потенціал, ефективно використовувати власні ресурси й ресурси інших, рефлексивні вміння; окремо виділений елемент пізнавальної компетентності – „здатність учитися все життя”.

В основі розробки галузевого стандарту вищої освіти нового покоління в Комплексі нормативних документів для розроблення складників системи галузевих стандартів вищої освіти [776] покладено компетентнісний підхід. Застосування компетентнісного підходу до розробки галузевого стандарту вищої освіти повинно привести до формування нової системи діагностичних засобів з переходом від оцінки знань до оцінки компетенцій та визначення рівня компетентності загалом. У Комплексі нормативних документів для розробки складників системи галузевих стандартів вищої освіти [776] зазначено, що Єврокомісія виділяє 8 (вісім) ключових компетенцій, якими повинен володіти кожний європеець: компетенція в галузі рідної мови; компетенція у сфері іноземних мов; математична та фундаментальна природничо-наукова та технічна компетенції; комп'ютерна компетенція; навчальна компетенція; міжособистісна, міжкультурна та соціальна компетенції, а також громадянська компетенція; компетенція підприємництва; культурна компетенція. Ці компетенції

3.2.3. Суб'єкт і об'єкт системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору

підтримуються певними здатностями, до яких зараховуються в усіх життєвих галузях такі необхідні аспекти, як критичне мислення, креативність, „європейський вимір” та активна життєва позиція.

Представимо перелік компетенцій, запропонованих у галузевому стандарті вищої освіти (*соціально-особистісні, інструментальні, загальнопрофесійні, спеціалізовано-професійні*) та наповнимо їх змістом у контексті нашого дослідження професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

До *соціально-особистісних компетенцій* ми відносимо: розуміння необхідності та дотримання норм здорового способу життя в повсякденному житті після роботи на комп'ютері; здатність до співробітництва в інформаційному суспільстві; здатність до критики, самокритики та розв'язання життєвих проблем в умовах інформаційно-освітнього простору; здатність до толерантного ставлення; наполегливість у досягненні мети щодо підвищення рівня духовного, психічного та фізичного аспектів здоров'я; креативність, здатність до системного мислення із застосуванням інформаційних технологій; адаптивність і комунікабельність в інформаційно-освітньому просторі; інтелектуальна активність з використанням комп'ютера; психофізична стійкість в інформаційному суспільстві; розуміння зв'язку з міжпредметними знаннями та системою загальнолюдських й особистісних цінностей; уміння застосовувати технології трансформації й конструктивного розв'язання конфліктів та досягати консенсусу; здатність до контролю та самоконтролю; навички протистояння негативному тиску та дискримінації. Представлені соціально-особистісні компетенції визначають спрямованість інтеграції особистості майбутнього вчителя фізичної культури в соціальний контекст інформаційного суспільства.

До *інструментальних компетенцій* ми відносимо: здатність до письмової й усної комунікації рідною мовою в повсякденному житті, на роботі та в мережі Інтернет; знання іншої мови (мов) та їх

професійне використання; навички роботи з комп'ютером; навички користування та управління інформацією; дослідницькі навички; знання методики навчання рухових дій за допомогою мультимедійних підручників; здатність до організаційної діяльності із застосуванням інформаційних технологій; використання активних методів, інтерактивних та інформаційних технологій навчання в професійній діяльності; володіння прийомами стимулювання пізнавальної діяльності з використанням комп'ютера. Виходячи з логіки конструювання представлених компетенцій, констатуємо, що навички роботи з комп'ютером прямо порційні професійними навичкам в умовах інформаційно-освітнього простору. Тому інструментальні компетенції визначають можливість на практиці застосовувати навички користування та управління інформацією тощо.

Загальнонаукові компетенції в контексті нашого дослідження містять: базові уявлення про основи філософії, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості майбутнього вчителя фізичної культури; схильності до етичних цінностей та розуміння зв'язків розвитку інформаційного суспільства й умінь використовувати інформаційні технології в професійній діяльності; базові знання в галузі сучасних інформаційно-комунікативних технологій; навички використання програмних засобів і навички роботи в комп'ютерній мережі Інтернет; базові знання фундаментальних наук в обсязі, необхідному для освоєння загальнопрофесійних дисциплін; базові знання з методології наукових досліджень; уміння застосовувати в наукових дослідженнях методи статистично-математичної обробки результатів; уміння розробляти науковий апарат дослідження; здатність до інноваційної діяльності; уміння працювати з літературними джерелами в мережі Інтернет; уміння самостійно опанувати певну діяльність, шукати нові способи дій; здатність до самостійного опрацювання та аналізу теоретичної інформації. Представлені компетенції спрямовано на отримання теоретико-методологічних засад і науково-дослідницького

3.2.3. Суб'єкт і об'єкт системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору

характеру, і можливостей використовувати програмні засоби й навички роботи в комп'ютерній мережі Інтернет.

Вивчаючи *загальнопрофесійні компетенції*, ми визначили, що до їх змісту треба віднести: здатність організувати роботу відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці в інформаційному суспільстві; дотримання режиму праці та відпочинку в процесі роботи на комп'ютері; здатність використовувати знання, уміння й навички в галузі теорії й методики фізичного виховання для теоретичного освоєння та вирішення практичних завдань із застосуванням інформаційних технологій; здатність проявляти аналітичні й технологічні вміння; володіння методикою викладання предмета „Фізична культура”; уміння здійснювати інтеграцію предметів у процесі навчання; уміння організувати диференційоване навчання; спортивно-педагогічна спрямованість професійної діяльності; здатність до ділових комунікацій у професійній сфері, знання основ ділового спілкування; володіння навичками раціонального харчування; уміння створювати умови для врахування й розвитку навчально-пізнавальних і професійних інтересів, здібностей і потреб учнів старшої школи в умовах профільного навчання; здатність до поглиблення й розширення змісту курсів за вибором в умовах допрофільної підготовки та оволодіння теорією й методикою профільного навчання за спортивним напрямом. Саме загальнопрофесійні компетенції визначають логіку розробки спеціалізовано-професійних компетенцій. Важливим елементом у процесі формування загальнопрофесійних компетенцій є здатність використовувати знання, уміння й навички в галузі теорії й методики фізичного виховання для вирішення практичних завдань у професійній діяльності.

До *спеціалізовано-професійних компетенцій* ми віднесемо: знання термінології фізичної культури й спорту; знання з історії фізичної культури й спорту; здатність до оперування знаннями про закономірності рухової активності; розширення рухового досвіду з метою розвитку фізичних якостей і рухових здібностей відповідно до

вікових особливостей; володіння методичними й проєктувальними вміннями щодо специфічної діяльності під час навчання на уроці фізичної культури; аналіз прогресивного й власного педагогічного досвіду з фізичного виховання й фізичної підготовки школярів різних вікових груп; уміння прогнозувати етапи власної професійної діяльності; наявність наукового мислення та високого наукового рівня знань з теорії й методики фізичного виховання; уміння проявляти гуманізм і духовність у професійній діяльності; здатність до самореалізації в інформаційно-освітньому середовищі вишу; уміння забезпечувати навчальний процес необхідними матеріалами та ресурсами, які спрямовано на гармонійний розвиток учасників навчального процесу; сформованість професійних умінь і навичок проведення різних форм занять фізичною культурою з різним контингентом; володіння технікою виконання фізичних вправ різного рівня складності й рухової структури; розвиненість основних рухових якостей на рівні нормативних програмних вимог; знання медично-біологічного циклу; уміння організувати навчально-виховний процес з фізичного виховання; володіння методикою фізкультурно-оздоровчої роботи; проведення оздоровчих заходів й спортивних змагань; формування в учнів потреби до систематичних занять фізичною культурою; методично грамотно будувати уроки фізичної культури й різноманітні спортивні заходи; здатність до самоосвіти з використанням інформаційних технологій; уміння педагогічними засобами визначати рівень розвитку пізнавальних здібностей учнів; уміння використовувати знання про навчально-пізнавальні особистості кожного учня для конструювання реального процесу навчання. Представлені компетенції визначають фаховий рівень, необхідний для майбутньої професійної діяльності.

Увесь перелік компетенцій, які пропонуються в галузевому стандарті вищої освіти (*соціально-особистісні, інструментальні, загальнопрофесійні, спеціалізовано-професійні*) та їхній зміст у контексті нашого дослідження дозволять майбутньому вчителю

фізичної культури виконувати професійну діяльність відповідно до мети розробленої нами педагогічної системи професійного розвитку, а також бути високопрофесійним фахівцем у контексті застосування інформаційних технологій у професійній діяльності.

Отже, визначення суб'єкта й об'єкта системи професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору дозволяє зробити такі висновки:

1. Установлено, що позиція суб'єктів у навчальному процесі – актуальне питання сучасної вищої фізкультурної освіти. Це пов'язано з тим, що навчальна взаємодія вже не постає за схемою суб'єкт – об'єкт, а здебільшого суб'єкт – суб'єкт, що створює в сукупності єдиний суб'єкт, поєднаний спільною метою. На підставі цього процес навчання є не тільки прерогативою викладача, а й передбачає відповідну діяльність студента через двобічний характер відповідно до визначених завдань. Тому одним з актуальних питань фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури у вищій фізкультурній освіті є формування особистості студента як суб'єкта навчальної діяльності в умовах інформаційно-освітнього простору.

2. Визначено компетенції спираючись на галузевий стандарт вищої освіти (соціально-особистісні, інструментальні, загально-професійні та спеціалізовано-професійні), які адаптовано для нашого дослідження щодо професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

Висновки до третього розділу

У процесі розробки педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору визначено науково-теоретичні засади системи професійного розвитку особистості студентської молоді; визначено мету, зміст, технології навчання (особистісно орієнтовані технології, які спрямовано на професійний розвиток майбутнього вчителя фізич-

ної культури), суб'єкт (викладачі), об'єкт (студенти) системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

Проведена робота дозволила зробити такі висновки:

1. У процесі створення педагогічної системи створено концепцію професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, яка характеризується сукупністю теоретичних положень, що ґрунтуються на вихідних суспільних передумовах і на методологічних засадах дослідження. Перше положення – професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору – ми розглядали як педагогічну систему, яка зможе забезпечити професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури відповідно до сучасних вимог масової інформатизації освіти; друге положення – обрано методологічні підходи дослідження: системний, акмеологічний, особистісно орієнтований, діяльнісний, інформологічний, які зможуть забезпечити професійний розвиток в умовах інформаційно-освітнього простору як головну мету й результат дослідно-експериментальної роботи; третє положення – педагогічна система базується на принципах, вимогах програмно-методичного забезпечення навчального процесу з метою підтримки й науково-дослідного, і навчально-методичного підходів удосконалення професійної підготовки в галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини”; четверте положення – провідну ідею дослідження зосереджено на реалізації компонентів педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору (мета, зміст професійної підготовки, технології навчання, суб'єкт (викладачі), об'єкт (студенти)).

2. У ході дослідження визначено принципи реалізації педагогічної системи, на які ми будемо спиратися в нашій роботі. До них належать: принцип прогнозування професійного розвитку та становлення особистості в системі фізичного виховання та вищій освіті;

принцип відповідності професійного розвитку особистості різним типам освітніх та навчальних середовищ; принцип відповідності вищої фізкультурної освіти модернізації системи фізичного виховання; принцип наступності до інформаційного суспільства в контексті його впливу на професійний розвиток; принцип застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці; принцип формування інформаційної культури; принцип готовності до застосування інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності; принцип моделювання системи професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору. Комплексний аналіз допоміг визначити компоненти педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору – мету, зміст професійної підготовки, технології навчання, суб'єкт (викладачі), об'єкт (студенти).

3. Визначено вимоги щодо оптимізації професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури з виокремленням мети педагогічної системи професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору. До цих вимог ми віднесли: підвищення рівня комп'ютерної грамотності згідно з програмою сертифікації European Computer Driving Licence (ECDL – Європейські комп'ютерні права); застосування інформологічного підходу в професійній підготовці відповідно до особливостей глобальної інформатизації в інформаційно-освітньому просторі та інтенсивності використання інформаційних технологій у навчальному процесі; урахування впливу концептуальних засад розвитку інформаційного суспільства на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури, який визначається активним процесом самоствердження в інформаційному суспільстві відповідно до умов професійної діяльності.

4. Розроблено мету педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, яка передбачає формування в майбутнього вчителя фізичної культури комп'ютерної грамотності, інформаційної ком-

петентності, інформаційної культури з усвідомленням потреб та інтересів майбутніх учителів фізичної культури відповідно до умов інформаційно-освітнього простору в інформаційному суспільстві.

5. У процесі розробки змісту педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору визначено, що зміст повинен містити конкретні знання, які допоможуть майбутньому вчителю фізичної культури виконувати свої педагогічні функції в професійній діяльності відповідно до умов інформаційно-освітнього простору. Було виокремлено чотири блоки знань (знання із застосування комп'ютера в професійній діяльності; знання з використання інформаційних технологій; знання з інформатизації вищої фізкультурної освіти; знання з професійного розвитку особистості в інформаційно-освітньому просторі).

6. Установлено, що особистісно орієнтоване навчання виходить з визнання унікальності суб'єктного досвіду майбутнього вчителя фізичної культури як важливого джерела в інформаційному суспільстві, виходячи з цього технологізація особистісно орієнтованого навчального процесу передбачає спеціальне конструювання дидактичного матеріалу, визначення типів навчального діалогу між викладачем та майбутнім учителем фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

7. Визначено найбільш значущі технології навчання, а саме особистісно орієнтовані технології, спрямовані на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, які ми поділили на три класи з відповідними групами: I клас – особистісно орієнтовані технології (перша група – групові дискусії; друга група – аналіз соціально-професійних ситуацій; третя група – діалогічні лекції); II клас – особистісно орієнтовані тренінгові технології (перша група – тренінг рефлексивності; друга група – особистісно орієнтований тренінг); III клас – інтегративні особистісно орієнтовані технології (перша група – проектування сценаріїв професійного зростання).

8. Установлено, що позиція суб'єктів у навчальному процесі – актуальне питання сучасної вищої фізкультурної освіти, оскільки навчальна взаємодія вже не є лише за схемою суб'єкт – об'єкт, здебільшого частіше суб'єкт-суб'єктна взаємодія, створюючи в сукупності єдиний суб'єкт, поєднаний спільною метою. На підставі цього процес навчання є не тільки прерогативою викладача, а й передбачає відповідну діяльність студента через двобічний характер відповідно до визначених завдань. Тому одним з актуальних питань фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури у вищій фізкультурній освіті є формування особистості студента як суб'єкта навчальної діяльності в умовах інформаційно-освітнього простору.

9. Визначено компетенції, розроблені в галузевому стандарті вищої освіти (соціально-особистісні, інструментальні, загально-професійні та спеціалізовано-професійні), які адаптовано в контексті нашого дослідження професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

10. Створена педагогічна система професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору дозволяє розпочати процес організації експериментального впровадження такої системи в контексті проведення педагогічного експерименту (констатувального та формувального етапів). По-перше, провести моніторинг професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору; по-друге, описати процес упровадження педагогічної системи; по-третє, здійснити аналіз результатів експериментальної роботи з упровадження педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

Матеріали, що ввійшли до розділу, опубліковано в наукових статтях та матеріалах конференцій [194; 195; 196; 197; 237; 238; 239; 803].

ПІСЛЯМОВА

Вивчення професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури як психолого-педагогічної проблеми в процесі дослідно-експериментальної роботи вимагало ретельного розгляду наукових позицій педагогів та психологів, якими було проведено значну кількість досліджень різних років. Аналізуючи праці вчених, ми встановили, що інноваційна діяльність у сфері вищої фізкультурної освіти сьогодні викликана необхідністю зміни змісту та організації фахової підготовки й спрямована на пошук нових методів та форм навчання фахівців у галузі знань „Фізичне виховання, спорт, здоров'я людини”.

У сучасному інформаційному суспільстві інформатизація вищої фізкультурної освіти проявляється в застосуванні інформаційних технологій у навчальному процесі. Виходячи з цього, розвиток інформаційного суспільства вимагає гармонізації відносин з вищою фізкультурною освітою в площині: а) сформованості професійних компетенцій у майбутнього вчителя фізичної культури відповідно до європейських стандартів вищої освіти; б) модернізації вищої фізкультурної освіти на підставі входження до європейського освітнього простору; в) дотримання вимог міжнародних стандартів освіти. Проведене дослідження показало, що частково це завдання можливо реалізувати в межах професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури саме в умовах інформаційно-освітнього простору. Установлено, що на розвиток змісту, форм і технологій сучасної вищої фізкультурної освіти в контексті її інформатизації значно впливають фундаментальні філософські та психолого-педагогічні праці, автори яких розглядають концептуальні підходи до визначення напрямів розвитку системності, представляють можливі шляхи організації неперервної освіти майбутнього вчителя фізичної культури в контексті професійного зростання його освітнього потенціалу протягом професійної діяльності, застосовуючи в

ній інформаційні технології. У дослідженні детально вивчено важливість застосування інформаційних технологій у процесі фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури через застосування особистісно орієнтованих технологій.

У представленій монографії подано наукове розв'язання проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, що полягає в розробці теоретико-методологічних засад професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві та обґрунтуванні можливостей реалізації педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

У процесі дослідження було охарактеризовано професійний розвиток та професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури як психолого-педагогічну проблему у вітчизняних та зарубіжних дослідженнях. Аналіз наукової літератури засвідчив, що проблема професійного розвитку та професійного становлення є однією з найбільш активно досліджуваних педагогічних та психологічних проблем у сучасній науці. Саме російськими вченими Е. Зеєром та Н. Кузьміною було зроблено значний внесок у вивчення проблеми професійного розвитку, які досліджували проблеми цілісного й неперервного процесу становлення особистості в професійно-освітньому просторі в єдності його психологічних і педагогічних складників.

Проведений теоретичний аналіз засвідчив, що в сучасних дослідженнях з педагогіки та психології найбільш розробленим складником проблеми професійного розвитку та професійного становлення є педагогічна професія, оскільки вона пов'язана з вихованням особистості майбутнього вчителя. Це зумовлено тим, що професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури відбувається й у неперервній освіті, й у неперервному навчанні у виші.

Проаналізовано інформаційно-освітній простір у контексті інформатизації вищої освіти в Україні. Отримані результати проведеного

дослідження показали, що на сьогодні інформатизація вищої освіти спрямована на професійне вдосконалення студентської молоді. Наразі сучасні науковці акцентують увагу на проблемах фахової підготовки, яка спрямована не лише на підвищення рівня інформаційної компетентності та інформаційної культури, а й на придбання професійних навичок в умовах інформаційно-освітнього простору.

З'ясовано вагому роль вищої фізкультурної освіти в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури. Вивчення цієї проблеми показало, що вища фізкультурна освіта має специфічну спрямованість, що дозволяє реалізувати завдання фізичного виховання із застосуванням інформаційних технологій. У процесі вивчення наукової літератури встановлено, що в наш час потрібний новий тип фахівця в галузі знань „Фізичне виховання, спорт, здоров'я людини”. Це пов'язано з тим, що підвищення якості вищої фізкультурної освіти в інформаційному суспільстві є першочерговим завданням сучасної системи фізичного виховання в Україні.

Визначено вплив концептуальних засад розвитку інформаційного суспільства на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури, який характеризується інформатизацією суспільства з орієнтиром у підготовці фахівців у галузі знань „Фізичне виховання, спорт, здоров'я людини” із застосуванням інформаційних технологій.

Вивчено та проаналізовано наукову інформацію про різні погляди на ідеї інформаційного суспільства. З'ясовано, що в основних документах і матеріалах видання UNESCO для Всесвітнього саміту з інформаційного суспільства приділено увагу сучасним інформаційним технологіям, які відкрили нові можливості в організації процесу навчання. У підсумку вивчення наукової літератури встановлено, що створення глобального інформаційного простору в Україні дає можливість майбутньому вчителю фізичної культури підвищувати свій рівень професіоналізму в інформаційному суспільстві.

На підставі аналізу наукової літератури розроблено класифікацію основних понять дослідження та виокремлено два класи з чотирма групами понять з відповідними категоріями. Це дало можливість визначити власне поняття „Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору”, яке характеризується як процес формування, становлення, творчої самореалізації особистості, неперервність індивідуальних, особистісних, діяльнісних змін у неперервній освіті впродовж життя, який характеризується прагненням до використання інформаційних технологій у процесі навчання та в майбутній професійній діяльності.

Визначено наукові підходи до проблеми професійного розвитку особистості майбутнього вчителя фізичної культури (системний, акмеологічний, особистісно орієнтований, діяльнісний, інформологічний). Розкрито роль інформаційної культури як передумови професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури з відповідним аналізом проблем інформатизації освіти в контексті застосування інформаційних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційного суспільства. Виокремлено вимоги щодо оптимізації професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури: підвищення рівня комп'ютерної грамотності згідно з програмою сертифікації European Computer Driving Licence (ECDL – Європейські комп'ютерні права); застосування інформологічного підходу в професійній підготовці відповідно до особливостей глобальної інформатизації в інформаційно-освітньому просторі та інтенсивності використання інформаційних технологій у навчальному процесі; урахування впливу концептуальних засад розвитку інформаційного суспільства на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури, який визначається активним процесом самоствердження в інформаційному суспільстві.

Виходячи з ґрунтовно проведеного теоретичного аналізу дисертацій та наукових здобутків провідних учених у галузі філософії,

педагогіки, психології, інформатики, констатовано, що ця проблема може бути вирішена на підставі створення педагогічної системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору.

Вирішуючи основне завдання дослідження, створено педагогічну систему професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, метою якої було вдосконалення професійної підготовки фахівців у галузі знань „Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини”; формування в майбутнього вчителя фізичної культури комп’ютерної грамотності, інформаційної компетентності, інформаційної культури з усвідомленням потреб та інтересів майбутніх учителів фізичної культури відповідно до умов інформаційно-освітнього простору в інформаційному суспільстві. У процесі розробки змісту було визначено, що він повинен містити конкретні знання, які допоможуть майбутньому вчителю фізичної культури виконувати свої педагогічні функції в професійній діяльності відповідно до умов інформаційно-освітнього простору. У змісті виокремлено чотири блоки знань (знання із застосування комп’ютера в професійній діяльності; знання з використання інформаційних технологій; знання з інформатизації вищої фізкультурної освіти; знання з професійного розвитку особистості в інформаційно-освітньому просторі). Виокремлено найбільш значущі технології навчання, а саме особистісно орієнтовані технології, спрямовані на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору, які ми поділили на три класи з відповідними групами: I клас – особистісно орієнтовані технології (перша група – групові дискусії; друга група – аналіз соціально-професійних ситуацій; третя група – діалогічні лекції); II клас – особистісно орієнтовані тренінгові технології (перша група – тренінг рефлексивності; друга група – особистісно орієнтований тренінг); III клас – інтегративні особистісно орієнтовані технології (перша група – проектування сценаріїв

професійного зростання). Установлено, що позиція суб'єктів у навчальному процесі є актуальним питанням сучасної вищої фізкультурної освіти, оскільки навчальна взаємодія вже не відбувається лише за схемою суб'єкт – об'єкт, а здебільшого – суб'єкт-суб'єктна взаємодія, що створює в сукупності єдиний суб'єкт, поєднаний спільною метою. Визначено компетенції (соціально-особистісні, інструментальні, загальнопрофесійні й спеціалізовано-професійні) з опорою на галузевий стандарт вищої освіти в контексті нашого дослідження.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальшої розробки потребують питання, пов'язані з корекцією навчальних планів спеціальності „Фізичне виховання” в аспекті їх більшої інформатизації; акмеологізації фахової підготовки в умовах інформаційного суспільства; формуванням інформаційної компетентності та інформаційної культури майбутнього вчителя фізичної культури, професійною самореалізацією в умовах дистанційної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдулгалимов Р. М. Формирование готовности студентов медицинских вузов к использованию информационных технологий в профессиональной деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Абдулгалимов Рамазан Меджидович. – Ставрополь, 2000. – 171 с.
2. Абдурахманов М. И. Геополитика и национальная безопасность : словарь основных терминов и определений / М. И. Абдурахманов, В. А. Баришполец, В. Л. Манилов и др. ; под общ. ред. В. Л. Манилова. – М. : РАЕН, 1998. – 327 с.
3. Абрамкин Г. П. Информатизация общества и проблемы образования [Электронный ресурс] / Г. П. Абрамкин. – Режим доступа : <http://aeli.altai.ru/nauka/sbornik/2001/abramkin.html>
4. Абрамян Г. В. Теоретические основы профессионального становления педагога в информационной среде : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Абрамян Геннадий Владимирович. – СПб., 2001. – 510 с.
5. Абрамян А. М. Подготовка бакалавров по физической культуре в области использования информационных и коммуникационных технологий в педагогической и тренерской деятельности : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.02 „Теория и методика обучения и воспитания” (информатизация образования) / А. М. Абрамян. – М., 2012. – 21 с.
6. Абросимов А. Г. Развитие информационно-образовательной среды высшего учебного заведения на основе информационных и телекоммуникационных технологий : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Абросимов Александр Григорьевич. – М., 2005. – 261 с.
7. Абросимов А. Г. Современные информационные технологии в организации самостоятельной и неаудиторной работы студентов вузов [Электронный ресурс] / А. Г. Абросимов. – Режим доступа : <http://ido.rudn.ru/vestnik/2004/6.pdf>

8. Адольф В. А. Инновационная деятельность педагога в процессе его профессионального становления / В. А. Адольф, Н. Ф. Ильина ; Агентство образования адм. Краснояр. края, Краснояр. краев. ин-т повышения квалификации и проф. переподготовки работников образования. – Красноярск : Поликом, 2007. – 190 с.

9. Азарова Н. В. Використання інформаційних технологій навчання у вищих юридичних закладах освіти [Електронний ресурс] / Н. В. Азарова. – Режим доступу : <http://intkonf.org/azarova-nv-vikoristannya-informatsiynih-tehnologiy-navchannya-u-vischih-yuridichnih-zakladah-osviti/>

10. Айсмонтас Б. Б. Педагогическая психология. Сущность педагогических способностей [Електронний ресурс] / Б. Б. Айсмонтас. – Режим доступу : http://www.ido.rudn.ru/psychology/pedagogical_psychology/index.html

11. Акмеева С. А. Подготовка учителя сельской школы к применению информационных и коммуникационных технологий в учебно-воспитательном процессе: На примере курса информатики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Акмеева Сания Алиевна. – М., 2004. – 142 с.

12. Акмеология. Акмеологический словарь / под общ. ред. А. А. Деркача. – Второе изд. – М. : Изд-во РАГС, 2005. – 161 с.

13. Аكوпова М. А. Теория и методология реализации личностно-ориентированного подхода в условиях выбора дополнительных образовательных программ : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Аكوпова Мария Алексеевна. – СПб., 2004. – 368 с.

14. Алабужев А. Е. Новые информационные технологии в подготовке специалистов по физической культуре и спорту / А. Е. Алабужев // Современные информационные технологии в физической культуре и спорте : тез. докл. Междунар. науч.-практ. конф., посвященной 70-летию образования Удмурт. гос. ун-та / под общ. ред. проф. П. К. Петрова. – Ижевск : Издат. дом „Удмуртский университет”, 2001. – С. 14 – 17.

15. Алейников В. В. Подготовка студентов к использованию компьютерных технологий в профессиональной деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Алейников Вячеслав Владимирович. – Брянск, 1998. – 242 с.

16. Александрова М. В. Становление карьеры педагога в территориальной образовательной системе : монография / М. В. Александрова ; Новгород. гос. ун-т имени Ярослава Мудрого. – Великий Новгород, 2007. – 238 с.

17. Андреев А. А. Проблемы педагогики в современных информационно-образовательных средах [Электронный ресурс] / А. А. Андреев. – Режим доступа : <http://www.ito.su/2002/I/1/I-1-251.html>

18. Андреев А. А. Педагогика высшей школы. Новый курс / А. А. Андреев. – М. : Моск. междунар. ин-т эконометрики, информатики, финансов и права, 2002. – 264 с.

19. Андропова Е. В. Педагогические условия оптимизации профессиональной подготовки будущего учителя на основе применения информационно-педагогических технологий в планировании учебного процесса : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02, 13.00.08 / Андропова Елена Васильевна. – М., 2003. – 200 с.

20. Аніщенко О. В. Інформаційна культура педагога [Електронний ресурс] / О. В. Аніщенко, О. С. Падалка. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/12.APSN_2007/Pedagogica/20930.doc.htm

21. Анохин А. Ю. Содержание и методические компоненты личностно-ориентированного образовательного пространства в вузе туристского профиля : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Анохин Алексей Юрьевич. – Сходня, 2002. – 184 с.

22. Анохина С. Ю. Организационно-педагогическая система оценивания педагогической деятельности преподавателей вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Анохина Светлана Юрьевна. – Н.-Новгород, 2005. – 145 с.

23. Антонов Г. В. Педагогічні засади запобігання і розв'язання конфліктів у навчально-виховному середовищі вищого навчального

закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Антонов Геннадій Валентинович. – Х., 2005. – 198 с.

24. Арестенко В. В. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів до використання нових інформаційних технологій на уроках хімії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Арестенко Валерій Вікторович. – К., 2004. – 193 с.

25. Аронова Г. А. Методика обучения взрослых: особенности лекционной формы подачи материала по гуманитарным дисциплинам [Электронный ресурс] / Г. А. Аронова. – Режим доступа : <http://festival.1september.ru/articles/513950/>

26. Архипенко Л. М. Сучасні форми організації самостійної роботи студентів у вищій школі / Л. М. Архипенко, В. В. Воліков // Освіта та наука в умовах глобальних викликів : матеріали III міжнар. конф. – Сімферополь – Судак : ВіТроПринт, 2010. – С. 111 – 113.

27. Арыдин В. М. Учебная деятельность студентов / В. М. Арыдин, Б. А. Атанов // Справочное пособие для абитуриентов, студентов, молодых преподавателей. – Донецк : „ЕАИ-пресс”, 2000. – 80 с.

28. Аскерко Ю. И. Формирование информационной компетентности будущих учителей технологии и предпринимательства в процессе профессиональной подготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Аскерко Юлия Ивановна. – Магнитогорск, 2007. – 169 с.

29. Атаманчук Ю. М. Організаційно-педагогічні умови самостійної роботи майбутніх менеджерів підприємницької діяльності в інформаційному навчальному середовищі університету : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Атаманчук Юрій Миколайович. – Черкаси, 2009. – 201 с.

30. Ашанін В. С. Стан і перспективи інформатизації освіти у вузах фізичної культури / В. С. Ашанін // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Х., 2000. – № 19. – С. 20 – 26.

31. Бабаев М. А. Потребность абитуриентов в высшем физкультурном образовании как критерий отбора контингента в физ-

культурные вузы : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Бабаев Магамед Абрахамович. – М., 2000. – 218 с.

32. Бабин І. Стратегія та сучасні тенденції розвитку університетської освіти України в контексті Європейського простору вищої освіти на період до 2020 р. [Електронний ресурс] / І. Бабин, В. Ликова. – Режим доступу : <http://tempus.org.ua/uk/national-team-here/238-strategija-ta-suchasni-tendenciji-rozvitku-universitetskoji-osviti-ukrajini-v-konteksti-jevropejskogo-prostoru-vishhoji-osviti-na-period-do-2020-r.html>

33. Бабина С. В. Формирование компетенции профессионального саморазвития студентов вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Бабина Светлана Валерьевна. – М., 2009. – 152 с.

34. Багиева М. Г. Становление современных информационных технологий в образовании (На примере общего образования) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Багиева Марина Григорьевна. – Владикавказ, 2003. – 183 с.

35. Баетова Д. Р. Построение информационно-предметной среды учебного кабинета вуза на основе эргономического подхода : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Баетова Динар Рахметуловна. – Омск, 2007. – 197 с.

36. Бакайкина А. С. Личностно-ориентированный подход в психолого-педагогической деятельности [Електронний ресурс] / А. С. Бакайкина, Н. Ф. Безъязыкова, Г. М. Капошко. – Режим доступу : inf-imec.narod.ru/Images/lihcnostno_orientirovannie_yrok.doc

37. Балабанова Н. Суспільство знань та інновацій: шлях до майбутнього України / Н. Балабанова. – К. : Арістей, 2005. – 104 с.

38. Баловсяк Н. Інформаційна компетентність фахівця / Н. Баловсяк // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2004. – № 5. – С. 21 – 28.

39. Барбашов С. В. Теоретико-методические основы личностно ориентированной технологии физкультурного образования школьников : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Барбашов Сергей Викторович. – Омск, 2000. – 389 с.

40. Бахтиярова И. В. Влияние организационной среды на профессиональное становление личности руководителя : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.13 / Бахтиярова Ирина Васильевна. – М., 1998. – 152 с.

41. Баюров В. И. Информационные технологии в системе олимпийского образования студенческой молодежи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Баюров Виталий Игоревич. – М., 2004. – 131 с.

42. Бегидова С. Н. Психолого-педагогические условия реализации акмеологического подхода в профессиональном образовании [Электронный ресурс] / С. Н. Бегидова, А. М. Леонтьев, С. А. Хазова. – Режим доступа : <http://www.adygnet.ru/konfer/konfifk2007/soob/3/3BegidovaLN.htm>

43. Бедь В. Компетентнісний підхід в системі вищої освіти як пріоритет її модернізації у вищому навчальному закладі [Електронний ресурс] / В. Бедь, М. Артьомова. – Режим доступу : <http://www.uuba.org.ua/publikatsiyi/kompetentnisniy-pidhid-v-sistemi-vischoyi-osviti-yak-prioritet-yiyi-modernizatsiyi-u-vischomu-navchalnomu-zakl-2.html>

44. Беззубенко Н. С. Использование информационных технологий как фактора активизации познавательной деятельности студентов: На примере филологического факультета педвуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08, 13.00.02 / Беззубенко Наталия Сергеевна. – Тула, 2006. – 206 с.

45. Безрукова В. С. Педагогика. Проективная педагогика : учеб. пособие для инж.-пед. ин-тов и индустр.-пед. техникумов / В. С. Безрукова. – Екатеринбург : Деловая кн., 1996. – 344 с.

46. Беликов В. А. Образование. Деятельность. Личность: монография / В. А. Беликов. – М. : Акад. Естествознания, 2010. – 340 с.

47. Белокрылова Г. М. Профессиональное становление студентов-психологов : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Белокрылова Гульчачак Мусавиховна. – М., 1997. – 189 с.

48. Белошицкий А. В. Становление субъектности студентов в образовательном процессе вуза / А. В. Белошицкий, И. Ф. Бережная // Педагогика. – 2006. – № 5. – С. 60 – 66.

49. Белоус О. В. К проблеме содержания становления педагога как профессионала / О. В. Белоус // Акмеологические проблемы субъектности: интерпретация и диагностика : материалы науч.-практ. конф. (Санкт-Петербург, 23 апр. 2009 г./ под общ. ред. проф. Ю. А. Шаранова. – СПб. : С.-Петерб. ин-т психологии и акмеологии, 2009. – С. 70 – 73.

50. Беляков В. В. Личностно-деятельностный подход как основа образовательного процесса в системе повышения квалификации учителей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Беляков Владимир Васильевич. – Ростов-н/Д., 2001. – 245 с.

51. Беляков Н. И. Формирование у студентов потребности в здоровом образе жизни средствами физической культуры на основе личностно-деятельностного подхода : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Беляков Николай Иванович. – Усть-Каменогорск, 2001. – 165 с.

52. Бем Н. А. Формирование опыта проектной деятельности студентов педвуза средствами компьютерных технологий : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Бем Наталья Александровна. – Пенза, 2007. – 169 с.

53. Бендюков М. А. Кризисы профессионального развития личности, обусловленные негарантированностью трудовой занятости [Электронный ресурс] / М. А. Бендюков. – Режим доступа : http://www.ipras.ru/cntnt/rus/dop_dokume/mezhdunaro/nauchnye_m/razdel_3_a/bendyukov.htm

54. Берестова Т. Ф. Библиотека как элемент информационного пространства (к разработке концепции) [Электронный ресурс] / Т. Ф. Берестова. – Режим доступа : http://www.library.ru/1/kb/articles/article.php?a_uid=140

55. Бермус А. Г. Информационная культура студенчества как гуманитарная проблема [Электронный ресурс] / А. Г. Бермус. – Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2004/0622-07.htm>

56. Беспалько В. П. Системно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалиста / В. П. Беспалько, В. Г. Татур. – М. : Высш. шк., 1989. – 141 с.

57. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 192 с.

58. Беспалько В. П. Образование и обучение с участием компьютеров Педагогика третьего тысячелетия / В. П. Беспалько. – М. – Воронеж : МПСИ – Модэк, 2002. – 352 с.

59. Беспалько В. П. Основы теории педагогических систем / В. П. Беспалько. – Воронеж : ВГУ, 1977. – 304 с.

60. Беспалько В. П. О возможностях системного подхода в педагогике / В. П. Беспалько // Сов. педагогика. – 1990. – № 7. – С. 59 – 60.

61. Белікова Н. О. Перспективи розвитку вищої фізкультурної освіти в контексті професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичної реабілітації [Електронний ресурс] / Н. О. Белікова. – Режим доступу : http://eprints.zu.edu.ua/2939/1/7_43.pdf

62. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти [Електронний ресурс] / В. Ю. Биков. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em15/content/10bvyecoi.htm>

63. Біда О. А. Сучасні тенденції в організації самостійної роботи студентів ВНЗ [Електронний ресурс]. / О. А. Біда, О. П. Савченко // е-журн. „Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку”. – 2010. – Вип. № 2. – Режим доступу : http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n2_2010_st_14/

64. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України ; за ред. В. Г. Кременя. – К. : Інформ. системи, 2009. – 185 с.

65. Біличенко О. Л. Культурно-виховна роль книги в умовах формування інформаційного суспільства : дис. ... канд. пед. наук : 07.00.08 / Біличенко Ольга Леонідівна. – Х., 2000. – 186 с.

66. Білокур В. Є. Інформаційне забезпечення фізичного виховання у вищих навчальних закладах / В. Є. Білокур // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Х., 2002. – № 3. – С. 95 – 99.

67. Білощицький А. О. Методи та моделі комплексного інформаційно-освітнього середовища в умовах розвитку вищого навчального закладу : дис. ... канд. наук : 05.13.06 / Білощицький Андрій Олександрович. – К., 2007. – 243 с.

68. Богданов І. Т. Засоби інформаційних технологій, їх практичні можливості, дидактична доцільність використання й упровадження [Електронний ресурс] / І. Т. Богданов, О. В. Сергєєв. – Режим доступу : http://conference.mdpu.org.ua/conf_all/confer/2001/newtech/5/bogdanov.htm

69. Богданова Д. А. Методика развития компьютерной грамотности в условиях дистанционного обучения : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Богданова Диана Александровна. – М., 1996. – 140 с.

70. Богословский В. И. Информационно-образовательное пространство – область функционирования педагогических информационных технологий [Електронний ресурс] / В. И. Богословский, В. А. Извозчиков, М. Н. Потемкин. – Режим доступу : <http://www.ito.su/2000/IV/IV4.html>

71. Богословский В. И. Информологические аспекты интеграции науки и образования в педагогическом университете [Електронний ресурс] / В. И. Богословский, М. Н. Потемкин. – Режим доступу : <http://ito.edu.ru/2002/III/3/III-3-585.html>

72. Богословский В. И. Информологические аспекты интеграции науки и образования в педагогическом университете / В. И. Богословский, М. Н. Потемкин // „Информационные технологии в образовании” („ИТО-2002”) : XII Междунар. конф.-выставка. – М., 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ito.edu.ru/2002/III/3/III-3-585.html>

73. Боева А. В. Педагогические условия формирования системной компьютерной грамотности будущих менеджеров : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Боева Анна Вячеславовна. – Белгород, 2006. – 211 с.

74. Большая советская энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gatchina3000.ru/great-soviet-encyclopedia/bse/091/470.htm>

75. Большая советская энциклопедия : в 30 т. – М. : „Советская энциклопедия”, 1969 – 1978 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://slovari.yandex.ru/~книги/БСЭ>

76. Бондарева В. В. Технология личностно-профессионального развития творческого педагога (На материале интегративного курса „Изобразительное искусство и художественный труд”) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Бондарева Вера Владимировна. – Волгоград, 2002. – 202 с.

77. Бондаренко Е. Экспериментальная реализация применения мультимедийных технологий в учебном процессе по педагогическим дисциплинам / Е. Бондаренко // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. пр. – Вип. L/ за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. – Слов’янськ : СДПУ, 2010. – С. 106 – 113.

78. Бочан С. А. Проблема целостности личности в информационном обществе : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11 / Бочан Светлана Александровна. – Новочеркасск, 2007. – 153 с.

79. Буева Л. П. Человек : Деятельность и общение / Л. П. Буева. – М. : Мысль, 1978. – 216 с.

80. Букреев И. Н. Движение России в информационное общество [Электронный ресурс] / И. Н. Букреев. – Режим доступа : <http://emag.iis.u/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/d2519f9007348f19c32576770050c877>

81. Булдыгина Л. М. Педагогические условия профессионального развития учителя: на основе мониторинга : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Булдыгина Любовь Михайловна. – Кемерово, 2007. – 203 с.

82. Буран А. Л. Обучение студентов неязыкового вуза профессионально-ориентированному чтению с использованием средств информационных и коммуникационных технологий : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Буран Анна Леонидовна. – Томск, 2006. – 177 с.

83. Бурмакова Ю. А. Индивидуально-личностные предпосылки профессионального развития специалистов в рекламном деле : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. психол. наук : спец. 19.00.01 „Общая психология, психология личности, история психологии”; 19.00.03 „Психология труда, инженерная психология, эргономика (психологические науки)” / Ю. А. Бурмакова. – М., 2007. – 20 с.

84. Буряк В. Формування педагогічного мислення / В. Буряк // Рід. шк. – 2003. – № 9. – С. 38 – 40.

85. Буслова Н. С. Системно-деятельностный подход как средство повышения качества обучения теоретическим основам информатики в условиях информационно-предметной среды педагогического вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Буслова Надежда Сергеевна. – Омск, 2006. – 136 с.

86. Бухалова И. В. Внеучебная воспитательная работа как фактор личностно-профессионального становления будущего педагога : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Бухалова Ирина Валентиновна. – Челябинск, 2008. – 197 с.

87. Бушма Т. В. Активные методы обучения в формировании познавательного интереса у студентов вузов к теоретическим занятиям (На примере дисциплины „Физическая культура”) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Бушма Татьяна Валерьевна. – СПб., 2001. – 182 с.

88. Бушуев В. С. Актуальные проблемы современной педагогики [Электронный ресурс] / В. С. Бушуев, Н. В. Крылова. – Режим доступа : <http://www.studfiles.ru/dir/cat26/subj87/file1169/view1668.html>

89. Бышевец Н. Г. Адаптация основных положений болонского процесса в системе высшего физкультурного образования

[Електронний ресурс] / Н. Г. Бышевец, Л. П. Богачук. – Режим доступу : <http://lib.sportedu.ru/books/xxpi/2005N3/p70-76.htm>

90. Валиев Ш. З. Непрерывное профессиональное образование – путь к повышению качества подготовки специалистов [Електронний ресурс] / Ш. З. Валиев, Л. В. Охотникова. – Режим доступу : <http://www.ast-centre.ru/books/favorites/260/>

91. Василяди Х. В. Использование компьютерных технологий в повышении эффективности учебного процесса по физической культуре (На материале образовательного комплекса „школа-колледж”) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Василяди Христофор Владимирович. – Карачаевск, 2005. – 217 с.

92. Васильев Д. А. Педагогические условия применения современных информационных технологий в физическом воспитании студентов в процессе их профессиональной подготовки в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Васильев Денис Алексеевич. – Курск, 2006. – 183 с.

93. Васильченко Л. В. Информационное образовательное пространство методической службы региона [Електронний ресурс] / Л. В. Васильченко. – Режим доступу : <http://www.ukrdeti.com/firstforum/m4.html>

94. Васильчишин И. Что такое тренинг и как его выбирают [Електронний ресурс] / И. Васильчишин. – Режим доступу : <http://www.syntone.ru/library/books/content/302.html>

95. Васьков Ю. В. Добір і конструювання теоретичного компонента змісту фізкультурної освіти в середній загальноосвітній школі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Васьков Юрій Вадимович. – Х., 1996. – 204 с.

96. Везиров Т. Г. Теория и практика использования информационных и коммуникационных технологий в педагогическом образовании : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Везиров Тимур Гаджиевич. – Ставрополь, 2001. – 310 с.

97. Вембер В. П. Інформатизація освіти та проблеми впрова-

дження педагогічних програмних засобів в навчальний процес [Електронний ресурс] / В. П. Вембер. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em3/content/07vvppt.htm>

98. Вепринцев В. Б. Информационно-психологические операции как организационная форма реализации концепции информационно-психологической войны / В. Б. Вепринцев, А. В. Манойло, Д. Б. Фролов // Проблемы информационной безопасности. Компьютерные системы. – 2003. – № 2. – С. 7 – 4.

99. Виды сред в образовании [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://courses.urfu.ac.ru/eng/u7-9.html>

100. Виноградов В. А. Создание информационной культуры для Европы : докл. на VI конф. ЕКССИД, 23 – 25 марта 1991 г. Кантербери, Великобритания / В. А. Виноградов, Л. В. Скворцов // Теория и практика общ.-науч. информатики. – 1991. – № 2. – С. 5 – 29.

101. Вихман В. В. Оценка и анализ эффективности применения информационных технологий в образовании : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Вихман Виктория Викторовна. – Новосибирск, 2004. – 132 с.

102. Вишнякова Н. Ф. Психологические основы развития креативности в профессиональной акмеологии : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.13 / Вишнякова Наталия Федоровна. – М., 1996. – 394 с.

103. Вілюжаніна Т. А. Динаміка ціннісно-сміслової сфери особистості в процесі професійного становлення майбутніх психологів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 „Педагогічна та вікова психологія” / Т. А. Вілюжаніна. – К., 2006. – 22 с.

104. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посіб. для студ. магістратури / С. С. Вітвицька. – К. : Центр навч. л-ри, 2003. – 316 с.

105. Водолагина И. Ю. Формирование готовности студентов педвуза к использованию личностно ориентированной технологии развития учащихся (На материале предмета физической культуры) :

дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Водолагина Ирина Юрьевна. – Саратов, 2002. – 162 с.

106. Водопьянова М. Ю. Дидактическое обеспечение информационных технологий обучения в профессиональном образовании : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Водопьянова Мария Юрьевна. – Краснодар, 2005. – 167 с.

107. Водопьянова Ю. Е. Активные методы обучения подростков как одна из форм личностно-ориентированного подхода в учебно-воспитательном процессе (На материале естественнонаучных дисциплин) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Водопьянова Юлия Егоровна. – М., 2005. – 175 с.

108. Войцеховская М. Ф. Развитие интеллектуального компонента творческих способностей учащихся на основе использования информационных технологий в педагогическом процессе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Войцеховская Марина Федоровна. – Благовещенск, 2005. – 189 с.

109. Волков В. Ю. Компьютерные технологии в физической культуре, оздоровительной деятельности и образовательном процессе [Электронный ресурс] / В. Ю. Волков. – Режим доступа : <http://www.roman.by/r-71034.html>

110. Володина В. С. Формирование профессиональной готовности будущих учителей физической культуры посредством активных методов обучения : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Володина Валентина Сафроновна. – Красноярск, 2007. – 162 с.

111. Волынкина М. Условия применения акмеологического подхода к развитию личности и профессионала [Электронный ресурс] / М. Волынкина. – Режим доступа : <http://aspk.3dn.ru/publ/25-1-0-136>

112. Волянюк Н. Ю. Профессиональное развитие субъекта деятельности [Электронный ресурс] / Н. Ю. Волянюк. – Режим доступа : <http://lib.sportedu.ru/books/xxpi/2003n2/p37-47.htm>

113. Воронина Г. И. Теоретические основы профессионального развития учителя в системе послевузовского педагогического

образования (Предметная область „Иностранные языки”) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Воронина Галина Ивановна. – Калининград, 2000. – 244 с.

114. Воронова Е. Н. Самостоятельная учебная деятельность как средство профессионального саморазвития студентов педагогических вузов (На материале занятий по иностранному языку) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Воронова Елена Николаевна. – Саратов, 2005. – 223 с.

115. Воронцов Г. Д. Информологический подход к развитию профессиональной компетентности педагога в процессе постдипломного образования : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.08 „Теория и методика профессионального образования” / Г. Д. Воронцов. – СПб., 2006. – 20 с.

116. Ворошилова Л. Информационно-образовательное пространство системы непрерывного образования специалистов по инновационной деятельности [Электронный ресурс] / Л. Ворошилова. – Режим доступа : http://www.aselibrary.ru/digital_resources/journal/irr/2005/number_2/number_2_3/number_2_3267/

117. Воценкова Н. С. Профессиональное развитие сельских учителей в системе дополнительного педагогического образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Воценкова Нелли Семеновна. – М., 2002. – 183 с.

118. Вязовова О. В. Информатизация образовательного пространства : На примере учителя информатики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Вязовова Ольга Владимировна. – Тамбов, 2005. – 240 с.

119. Гавришина О. Н. Формирование готовности студентов классического университета к использованию информационно-компьютерных технологий в будущей профессиональной деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Гавришина Ольга Николаевна. – Кемерово, 2003. – 276 с.

120. Гайкова Т. П. Методологические подходы к исследованию проблемы развития профессионального интереса будущих учи-

телей [Електронний ресурс] / Т. П. Гайкова. – Режим доступу : http://www.ippolitova.info/index.php?option=com_content&view=article&id=73:2009-art19&catid=42:conf-prof&Itemid=72

121. Галченкова И. С. Адаптация учащихся и студентов к использованию информационных технологий в дистанционном образовании : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01, 13.00.02 / Галченкова Инна Сергеевна. – Смоленск, 2004. – 196 с.

122. Гандабура О. В. Теоретичний аналіз поняття професійного саморозвитку майбутніх учителів [Електронний ресурс] / О. В. Гандабура. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/peddysk/2008_04/handabura.pdf

123. Гапонова Г. И. Реализация личностного потенциала студента в процессе формирования профессионализма : дис. .... канд. пед. наук : 13.00.08 / Гапонова Галина Ивановна. – Краснодар, 2007. – 234 с.

124. Гашенко И. А. Проблемы и перспективы современной дидактики в период парадигмальной трансформации образовательного пространства Украины [Електронний ресурс] / И. А. Гашенко. – Режим доступу : <http://www.ukrdeti.com/firstforum/h9.html>

125. Гендина Н. И. Информационная культура, творчество и креативность выпускника высшей школы в контексте проблем развития человеческого капитала информационного общества (ч. 2) [Електронний ресурс] / Н. И. Гендина. – Режим доступу : <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/a1811d9b47e6ce8ec3257594003025fa>

126. Гендина Н. И. Информационное образование и информационная культура личности как факторы развития информационного общества [Електронний ресурс] / Н. И. Гендина. – Режим доступу : http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea_2001/tom/sem2/Doc33.HTML

127. Генике Е. А. Профессиональная компетентность педагога / Е. А. Генике. – М. : Б-ка „Директор школы”, 2008. – № 5. – 176 с.

128. Генсерук Г. Р. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Генсерук Галина Романівна. – Т., 2005. – 204 с.

129. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века (в поисках практико-ориентированных образовательных концепций) / Б. С. Гершунский. – М. : Изд-во „Совершенство”, 1998. – 608 с.

130. Гильман Е. Е. Дидактические условия развития дистанционного образования в информационном пространстве колледжа : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Гильман Евгения Ефимовна. – Ростов-н/Д., 2005. – 205 с.

131. Глибовець М. М. Моделі та методи створення і супроводу високопродуктивного розподіленого навчального середовища : дис. ... д-ра фіз.-мат. наук : 01.05.03 / Глибовець Микола Миколайович. – К., 2006. – 396 с.

132. Глоссарий [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.edu.kspu.ru/file.php/1/hrestomatia/glossary.htm>

133. Глоссарий. Кибернетика, автоматика // Информационное общество. – 2009. – Вып. 3. – С. 62 – 64.

134. Глузман А. В. Университетское педагогическое образование: Опыт системного исследования / А. В. Глузман. – Киев : Издат. центр „Просвіта”, 1997. – 312 с.

135. Глуханюк Н. С. Психологические основы развития педагога как субъекта профессионализации : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.13 / Глуханюк Наталья Степановна. – Екатеринбург, 2001. – 313 с.

136. Гоголь О. В. Формування педагогічного мовлення майбутніх вчителів активними методами навчання : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Гоголь Оксана Василівна. – К., 1997. – 220 с.

137. Горбачук З. И. Информатизация образования: социокультурный контекст : дис. ... канд. социол. наук : 22.00.06 / Горбачук Зинаида Ивановна. – Ростов-н/Д., 2005. – 169 с.

138. Гордєєва А. В. Психологічні особливості процесу персоніфікації в діалозі „людина – комп’ютер” : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 „Загальна психологія, історія психології” / А. В. Гордєєва. – К., 2003. – 24 с.

139. Гордиенко В. Н. Удовлетворенность профессиональной деятельностью как психологический критерий личностно-профессионального развития учителя : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Гордиенко Валерий Николаевич. – Иркутск, 2004. – 150 с.

140. Горячова М. В. Формирование информационной компетентности и информационно-образовательная среда вуза [Электронный ресурс] / М. В. Горячова. – Режим доступа : <http://online.rae.ru/69>

141. Государство в XXI веке. Веб-страница корпорации Microsoft. <http://www.microsoft.com/rus/government>; Окинавская хартия глобального информационного общества. Принята 22 июля 2000 г. лидерами стран G8, Окинава; Проблемы преодоления „цифрового неравенства” в России и странах СНГ : материалы междунар. семинара. – М. : Дом Правительства РФ, 28 ноября 2000 г.; Технологии информационного общества – Интернет и современное общество : материалы Всерос. объединенной конф. (Санкт-Петербург, 20 – 24 нояб. 2000 г.). – СПб., 2000.

142. Грабовський П. П. Інформаційна компетентність учителя середньої школи [Електронний ресурс] / П. П. Грабовський // Вісн. Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка. – 2007. – Вип. 37. – Режим доступу до журн. : <http://eprints.zu.edu.ua/1955/>.

143. Грачев Г. В. Информационно-психологические операции во внутривнутриполитической борьбе в России в современных условиях / Г. В. Грачев // Информационно-психологическая безопасность избирательных компаний. – М. : Ин-т психологии РАН, 1999. – С. 27 – 29.

144. Грачев Г. В. Манипулирование личностью: организация, способы и технологии информационно-психологического воздействия [Электронный ресурс] / Г. В. Грачев, И. К. Мельник. – М. :

ИФ РАН, 1999. – Режим доступу : <http://www.rc-analitik.ru/file/%7Bb7aa66b3-ba4d-4d1e-8b33-84347e4023a6%7D>

145. Гребенкина Л. К. Формирование профессионализма учителя в системе непрерывного педагогического образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Гребенкина Лидия Константиновна. – М., 2000. – 441 с.

146. Григорьев С. Г. Информатизация образования. Фундаментальные основы [Электронный ресурс] / С. Г. Григорьев, В. В. Гриншкун. – Томск : Изд-во „ТМЛ-Пресс”, 2008. – 286 с. – Режим доступу : <http://rudocs.exdat.com/docs/index-423989.html#12322518>

147. Григорьева М. В. Психология труда. Конспект лекций / М. В. Григорьева. – М. : Высш. образование, 2006. – 192 с.

148. Григор'єва В. А. Дослідження готовності майбутніх викладачів економіки до педагогічного спілкування [Електронний ресурс] / В. А. Григор'єва. – Режим доступу : <http://www.rusnauka.com>

149. Гришина О. В. Профессиональное развитие будущих учителей физики в процессе их подготовки в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Гришина Ольга Валерьевна. – Саранск, 2004. – 167 с.

150. Громкова М. Т. Психология и педагогика профессиональной деятельности : учеб. пособие для вузов / М. Т. Громкова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 415 с.

151. Груздев М. В. Формирование образовательного пространства сельских территорий : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Груздев Михаил Вадимович. – Ярославль, 2004. – 370 с.

152. Губарев В. В. Открытое образование миф или реальность [Электронный ресурс] / В. В. Губарев, О. И. Михеенко – Режим доступу : [http://ido.tsu.ru/other_res/pdf/1\(5\)Gubarev_Miheenko.pdf](http://ido.tsu.ru/other_res/pdf/1(5)Gubarev_Miheenko.pdf)

153. Гудкова Т. А. Формирование информационной компетентности будущего учителя информатики в процессе обучения в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Гудкова Татьяна Александровна. – Чита, 2007. – 249 с.

154. Гузій Н. В. Категорія професіоналізму в теорії і практиці підготовки майбутнього педагога : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04

„Теорія і методика професійної освіти” / Гузій Наталія Василівна. – К., 2007. – 432 с.

155. Гуревич Р. С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах : монографія / Р. С. Гуревич. – Вінниця : ТОВ „Планер”, 2009. – 410 с.

156. Гурін Р. С. Підготовка майбутнього вчителя гуманітарного профілю до застосування нових інформаційних технологій у навчальному процесі загальноосвітньої школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Р. С. Гурін. – О., 2004. – 21 с.

157. Гурьев С. В. Использование новых информационных технологий в процессе физического воспитания дошкольников : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Гурьев Сергей Владимирович. – Екатеринбург, 2003. – 149 с.

158. Гусарова Н. Ф. Психология профессионального образования [Електронний ресурс] / Н. Ф. Гусарова. – Режим доступу : <http://de.ifmo.ru/—books/0062/real.html>

159. Гушлевська І. В. Трансформація професійних функцій вчителя в умовах інформаційного суспільства (на матеріалах США і Канади) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Гушлевська Ірина Вікторівна. – К., 2006. – 248 с.

160. Гуца Н. В. Профессиональное развитие педагога в структуре системы обеспечения непрерывности педагогических инноваций : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Гуца Наталья Валерьевна. – Казань, 2001. – 183 с.

161. Даутова О. Б. Самообразование учителя как условие его личностного и профессионального развития [Електронний ресурс] / О. Б. Даутова, С. В. Христофоров. – Режим доступу : http://anthropology.ru/ru/texts/dautova/educinnov_39.html

162. Дацюк С. Виртуальный анализ масс-медиа [Електронний ресурс] / С. Дацюк // Русский Журнал. – Режим доступу : <http://www.russ.ru/journal/media/98-02-03/datsuk.htm>.

163. Дегтярєва Г. А. Гуманізація навчального процесу в основній школі засобами інформаційних технологій (на прикладі предметів гуманітарного циклу) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Дегтярєва Галина Анатоліївна. – Х., 2006. – 313 с.

164. Депсамес Л. П. Непрерывное профессиональное развитие студентов педагогического колледжа : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Депсамес Лидия Петровна. – Н. Новгород, 2000. – 156 с.

165. Державна національна програма „Освіта” (Україна ХХІ століття). – К. : Райдуга, 1994. – 64 с.

166. Державна програма „Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці” на 2006 – 2010 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1153-2005-%EF>

167. Державна програма прогнозування науково-технологічного розвитку на 2008 – 2012 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=science/development>

168. Державна цільова науково-технічна та соціальна програми „Наука в університетах” на 2008 – 2012 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=science/development>

169. Деркунская В. А. Формирование опыта самоанализа как условие личносно-профессионального становления студента в педагогическом вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Деркунская Вера Александровна. – СПб., 2001. – 225 с.

170. Диканская Н. Н. Формирование готовности студентов педагогического факультета к использованию новых информационных технологий в профессиональной деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Диканская Надежда Николаевна. – Ставрополь, 2000. – 175 с.

171. Дмитриева О. В. Социализация личности студента в образовательном пространстве вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Дмитриева Ольга Владимировна. – Оренбург, 2004. – 173 с.

172. Дмитренко Т. О. Критеріальні характеристики педагогічної системи як підгрунтя розробки технології дослідження складного об'єкта / Т. О. Дмитренко, К. В. Яресько // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 21(232). – Ч. II. – С. 84 – 90.

173. Дмитриенко Т. И. Системный подход как основа конструирования учебного процесса в профессиональной подготовке будущих специалистов в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Дмитриенко Татьяна Ивановна. – Ставрополь, 2006. – 181 с.

174. Добудько А. В. Профессиональная компетентность учителя в информационном обществе (Структура, содержание, принципы формирования) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Добудько Александр Валерьянович. – Самара, 2000. – 163 с.

175. Докучаєва В. В. Теоретико-методологічні засади проектування інноваційних педагогічних систем : дис. ... д-ра наук : 13.00.01 / Докучаєва Вікторія Вікторівна. – Луганськ, 2008. – 481 с.

176. Долинер Л. И. Адаптивные методические системы в подготовке студентов вуза в условиях информатизации образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Долинер Леонид Исаевич. – Екатеринбург, 2004. – 408 с.

177. Дорошенко Т. В. Эмпатия как фактор мотивации в профессиональном становлении личности : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Дорошенко Татьяна Владимировна. – Хабаровск, 2007. – 205 с.

178. Драгнев Ю. В. Информационно-образовательное пространство: персонификация профессионального образования будущего учителя физической культуры на основе применения информационных технологий в учебном процессе / Ю. В. Драгнев // Актуальные аспекты многоуровневой подготовки в ВУЗе (кн. 5) : монография. – Георгиевск : Георгиевский технол. ин-т (филиал) ФГАОУ ВПО „Северо-Кавказский государственный технический университет”, 2012. – С. 115 – 124.

179. Драгнев Ю. В. Информационное общество и его роль в личностно-профессиональном развитии будущего учителя физичес-

кой культуры / Ю. В. Драгнев // ООО Науч.-изд. центр „Социосфера”. – 2012. – № 1. – С. 51 – 56.

180. Драгнев Ю. В. Использование информационных технологий в учебном процессе – одна из главных характеристик профессионального развития будущего учителя физической культуры в условиях информатизации образования / Ю. В. Драгнев // ООО Науч.-изд. центр „Социосфера”. – 2012. – № 2. – С. 66 – 71.

181. Драгнев Ю. В. „Образовательное пространство” и „информационное пространство”: анализ понятий исследования профессионального развития будущего учителя физической культуры в условиях информационно-образовательного пространства / Ю. В. Драгнев // Информатизация общества: социально-экономические, социокультурные и международные аспекты : материалы Междунар. науч.-практ. конф (15 – 16 янв.). – Пенза – Прага : Науч.-издат. центр „Социосфера”, 2012. – С. 99 – 100.

182. Драгнев Ю. В. Акмеологический подход к особенностям профессионального развития будущего учителя физической культуры в информационно-образовательном пространстве / Ю. В. Драгнев // Профессионализация личности в образовательных институтах и практической деятельности: теоретические и прикладные проблемы социологии и психологии труда и профессионального образования : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (10 – 11 февр.). – Пенза – Витебск – М. : Науч.-издат. центр „Социосфера”, 2012. – С. 37 – 39.

183. Драгнев Ю. В. Информатизация высшего образования: использование информационных технологий, как предпосылка профессионального развития будущего учителя физической культуры / Ю. В. Драгнев // Инновации и современные технологии в системе образования : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (20 – 21 февр.). – Пенза – М. – Витебск : Науч.-издат. центр „Социосфера”, 2012. – С. 289 – 291.

184. Драгнев Ю. В. Высшее физкультурное образование

Украины: акмеология и профессиональное развитие будущего учителя физической культуры / Ю. В. Драгнев // *Věda a technologie: krok do budoucnosti – 2012 : materiály VIII mezinrodní vědecko-praktická konference. Díl 28. Lékařství. Tělovýchova a sport: Praha. (27 února – 05 března 2012 roku).* – Publishing House „Education and Science” s.r.o. (Česká republika, Praha). – 2012. – С. 81 – 82.

185. Драгнев Ю. В. Реформирование высшего физкультурного образования: профессиональное развитие будущего учителя физической культуры / Ю. В. Драгнев // *Naukowy myśl informacyjnej powieki – 2012 : materiały VIII Międzynarodowa naukowo-praktyczna konferencja.* – Vol. 31. Techniczne nauki. Fizyczna kultura i sport (07 – 15 Marzec 2012 roku) Sp. z o.o. „Nauka I studia”, (Przemyśl, Polski). – 2012. – С. 54 – 55.

186. Драгнев Ю. В. Применение информационных технологий в профессиональной подготовке будущего учителя физической культуры: тенденции профессионального развития / Ю. В. Драгнев // XIX Междунар. конф. „Математика. Компьютер. Образование”. Междунар. шк.-конф. „Анализ сложных биологических систем. Математические модели субклеточных систем. Радиационная биофизика и спектрофотометрия” (Дубна, 30 янв. – 4 февр.). – М. – Ижевск, 2012. – С. 394.

187. Драгнев Ю. В. Компьютерная грамотность будущего учителя физической культуры / Ю. В. Драгнев // *Сучасні інформаційні системи та технології : Міжнар. наук.-практ. конф. (15 – 18 трав.).* – Суми, 2012. – С. 111.

188. Драгнев Ю. В. Информационно-образовательная среда вуза как условие профессионального развития для будущего учителя физической культуры / Ю. В. Драгнев // *Перспектива : сб. ст. VIII Междунар. науч.-практ. Интернет-конф. „Современные институты знания и перспективные формы образования” (3.10.11 – 20.02.12 г.).* – Вып. 8. – филиал Краснояр. гос. пед. ун-т им. В. П. Астафьева. – Железногорск, 2012. – С. 43 – 45.

189. Драгнев Ю. В. Современное физкультурное образование Украины: информационные технологии в учебном процессе будущего учителя физической культуры / Ю. В. Драгнев // Освоение и внедрение современных образовательных технологий в учебный процесс : материалы I Междунар. науч.-практ. конф. (26 апр. 2012 г.) : сб. науч. тр. / под науч. ред. д. пед. н., проф. С. П. Акутина. – М. : Изд-во „Спутник+”, 2012. – С. 94 – 96.

190. Драгнев Ю. В. Аспекты профессионального развития будущего учителя физической культуры в информационно-образовательной среде высшего учебного заведения / Ю. В. Драгнев // Инновации и современные технологии в системе образования : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (20 – 21 февр.). – Пенза – Ереван – Шадринск : Науч.-издат. центр „Социосфера”, 2011. – С. 172 – 174.

191. Драгнев Ю. В. Профессиональное становление будущего учителя физической культуры в условиях информатизации высшего образования (акмеологический аспект) / Ю. В. Драгнев // Современное образование – обществу XXI века : материалы III Междунар. науч.-практ. конф. (21.04.11). – Красноярск, 2011. – С. 79 – 82.

192. Драгнев Ю. В. Особенности профессионального становления будущего учителя физической культуры в информационно-образовательном пространстве украинского высшего физкультурного образования / Ю. В. Драгнев // „Проблемы и перспективы развития образования в XXI веке: профессиональное становление личности (философские и психолого-педагогические аспекты)” : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (10 – 11 апр.). – Пенза – Ереван – Прага : Науч.-издат. центр „Социосфера”, 2011. – С. 155 – 156.

193. Драгнев Ю. В. Влияние информационного и образовательного пространств в высшем учебном заведении на профессиональное развитие будущего учителя физической культуры / Ю. В. Драгнев // „Информационно-коммуникационное простран-

ство и человек” : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (15 – 16 апр.). – Пенза – М. – Витебск : Науч.-издат. центр „Социосфера”, 2011. – С. 127 – 129.

194. Драгнев Ю. В. Концептуальные положения педагогической системы профессионального развития будущего учителя физической культуры в условиях информационно-образовательного пространства / Ю. В. Драгнев // *European Researcher*. – 2013. – Vol.(1). – № 1. – С. 34 – 39.

195. Драгнев Ю. В. Принципы построения педагогической системы профессионального развития будущего учителя физической культуры в условиях информационно-образовательного пространства / Ю. В. Драгнев // *European Researcher*. – 2013. – Vol.(2). – № 2. – С. 113 – 118.

196. Драгнев Ю. В. Системный подход к профессиональному развитию будущего учителя физической культуры / Ю. В. Драгнев // *Физическое воспитание студентов : науч. журн.* – Харьков : ХООНОКУ-ХГАДИ, 2012. – № 5. – С. 47 – 79.

197. Драгнев Ю. В. Технологии обучения как компонент системы профессионального развития будущего учителя физической культуры [Электронный ресурс] / Ю. В. Драгнев // *Педагогико-психологические и медико-биологические проблемы физической культуры и спорта : Рос. электрон. науч. журн.* – 2013. – № 1. – Режим доступа : [http://www.kamgifk.ru/magazin/26_\(1\)_2013.htm](http://www.kamgifk.ru/magazin/26_(1)_2013.htm). – Заголовок з екрана.

198. Драгнев Ю. В. Інформаційно-освітній простір: інформатизація процесу професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури / Ю. В. Драгнев // *Наукова молодь : інноваційні підходи в освіті і науці : II Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (20 – 26 лют.)*. – Луганськ, 2012. – С. 66 – 69.

199. Драгнев Ю. В. Майбутній вчитель фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі: професійне становлення – складовий компонент професійного розвитку / Ю. В. Драгнев //

Актуальні питання фізичного виховання учнівської молоді: теорія та практика : монографія / за заг. ред. Т. Т. Ротерс ; авт. кол. : А. Г. Черноштан, А. П. Полтавський, О. І. Соколенко, О. В. Ливацький, О. В. Отравенко, М. В. Чекунов, А. П. Андросова, О. В. Котова, Г. В. Олефір, А. М. Ротаєнко ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2011. – С. 7 – 33.

200. Драгнев Ю. В. Інформаційне суспільство: аналіз зарубіжних і вітчизняних нормативних документів у контексті їх значення для професійного зростання майбутнього вчителя фізичної культури у вищій освіті / Ю. В. Драгнев // Інформатизація вищої фізкультурної освіти: стан та перспективи : монографія / за заг. ред. Ю. В. Драгнева ; авт. кол.: Ю. В. Драгнев, С. С. Єрмаков, М. В. Чекунов ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. – С. 7 – 35.

201. Драгнев Ю. В. Сучасна інформатизації вищої фізкультурної освіти в контексті професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-навчальному середовищі / Ю. Драгнев // Актуальні питання фізичного виховання учнівської молоді: теорія та практика : монографія / за заг. ред. Т. Ротерс; авт. кол. : В. Гармаш, Ю. Драгнев, О. Костенко; О. Ф. Очкалов, А. Полтавський, М. Чекунов, А. Черноштан, Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. – С. 6 – 39.

202. Драгнев Ю. В. Організація педагогічної (виробничої) практики студентів спеціальності „Фізичне виховання” в умовах інформатизації освіти: напрям підготовки 6.010201 галузі знань 0102 „Фізичне виховання, спорт і здоров’я людини” освітнього рівня (базова вища освіта) ОКР бакалавр: метод. рек. / Ю. В. Драгнев ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. – 71 с.

203. Драгнев Ю. В. Експериментальна програма спецкурсу

„Комп’ютерні технології у професійній діяльності вчителя фізичної культури” (Проект) / Ю. В. Драгнев ; Держ. заклад. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. – 30 с.

204. Драгнев Ю. В. Експериментальна програма спецкурсу „Професійний розвиток особистості в інформаційно-освітньому просторі” (Проект) / Ю. В. Драгнев; Держ. заклад. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. – 31 с.

205. Драгнев Ю. В. Експериментальна програма спецкурсу „Інформаційні технології у фізичній культурі” (Проект) / Ю. В. Драгнев; Держ. заклад. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. – 36 с.

206. Драгнев Ю. В. Експериментальна програма спецкурсу „Інформатизація вищої фізкультурної освіти” (Проект) / Ю. В. Драгнев; Держ. заклад. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2013. – 35 с.

207. Драгнев Ю. В. До проблеми професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі / Ю. В. Драгнев // Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту імені Тараса Шевченка. – 2010. – № 23(195). – С. 89 – 95.

208. Драгнев Ю. В. Застосування інформаційних технологій у процесі професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури / [Електронний ресурс] / Ю. В. Драгнев // Наук. вісн. Донбасу. – 2010. – Вип. № 1(9). – Режим доступу : http://alma-mater.luguniv.edu.ua/magazines/elect_v/NN10/index.htm. – Заголовок з екрана.

209. Драгнев Ю. В. Професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури в сучасному інформаційному товаристві України / Ю. В. Драгнев // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (19 – 21 жовт.). – Хмельницький, 2011. – С. 119 – 120.

210. Драгнев Ю. В. Акмеологічний аспект професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освіти / Ю. В. Драгнев // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Х. : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2010. – № 10. – С. 43 – 45.

211. Драгнев Ю. В. Аналіз логічного змісту з фактичним обсягом понять „професійний розвиток”, „професійне становлення” дослідження проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору України / [Електронний ресурс] / Ю. В. Драгнев // Інформаційні технології і засоби навчання. – Т. 20. – № 6. – 2010. – Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/40>. – Заголовок з екрана.

212. Драгнев Ю. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури у світлі реформування вищої фізкультурної освіти в Україні / Ю. В. Драгнев // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Х. : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2010. – № 12. – С. 45 – 47.

213. Драгнев Ю. В. Аспекти професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому середовищі вищого навчального закладу [Електронний ресурс] / Ю. В. Драгнев // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2011. – Т. 21. – № 1. – Режим доступу : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/39>. – Заголовок з екрана.

214. Драгнев Ю. В. Інформаційні технології у навчальному процесі майбутнього вчителя фізичної культури як невід’ємна частина сучасної фізкультурної освіти в Україні [Електронний ресурс] / Ю. В. Драгнев // Наук. вісн. Донбасу. – 2011. – Вип. № 1 (13). – Режим доступу : http://alma-mater.luguniv.edu.ua/magazines/elect_v/NN13/index.htm. – Заголовок з екрана.

215. Драгнев Ю. В. Інформатизація процесу професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури як основа його

професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору / Ю. В. Драгнев // Наук. часоп. нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Сер. 15 Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт): зб. наук. пр. / за ред. М. Арзютова. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 10. – С. 268 – 271.

216. Драгнев Ю. В. Інформаційний та освітній простори у вищому навчальному закладі та їх вплив на професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури / Ю. В. Драгнев // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Х. : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2011. – № 3. – С. 46 – 48.

217. Драгнев Ю. В. Професійне становлення майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційному суспільстві / Ю. В. Драгнев // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. – 2010. – № 5. – 109 – 114.

218. Драгнев Ю. В. Використання інформаційних технологій в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури як передумова професійного розвитку в умовах інформатизації вищої освіти / Ю. В. Драгнев // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Х. : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2011. – № 4. – С. 65 – 67.

219. Драгнев Ю. В. Тенденції професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури із застосуванням інформаційних технологій в професійній підготовці / Ю. В. Драгнев // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Х. : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2011. – № 5. – С. 29 – 31.

220. Драгнев Ю. В. Порівняльний аналіз основних понять дослідження професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору: „освітній простір”, „інформаційний простір”, „інформаційно-освітній

простір” / Ю. В. Драгнев // Вісн. Черніг. нац. пед. ун-ту імені Т. Г. Шевченка. – Вип. 86. – Т. 1 / Черніг. нац. пед. ун-т імені Т. Г. Шевченка ; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів : ЧДПУ, 2011. – С. 259 – 262.

221. Драгнев Ю. В. Інформаційно-навчальне середовище як чинник професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору / Ю. В. Драгнев // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. – 2011. – № 1. – С. 94 – 99.

222. Драгнев Ю. В. Інформатизація і комп’ютеризація процесу фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури – майбутнє вищої фізкультурної освіти в Україні / Ю. В. Драгнев // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Х. : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2011. – № 6. – С. 47 – 49.

223. Драгнев Ю. В. Інформаційна культура майбутнього вчителя фізичної культури у процесі професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору / Ю. В. Драгнев // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Х. : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2011. – № 7. – С. 22 – 24.

224. Драгнев Ю. В. Комп’ютерна грамотність майбутнього вчителя фізичної культури, як один з основних елементів професійного розвитку / Ю. В. Драгнев // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Х. : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2011. – № 8. – С. 33 – 35.

225. Драгнев Ю. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах неперервної освіти в інформаційному суспільстві / Ю. В. Драгнев // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. – 2011. – № 3. – С. 128 – 135.

226. Драгнев Ю. В. Професійний і особистісний саморозвиток майбутнього вчителя фізичної культури як необхідна умова

професійного вдосконалення / Ю. В. Драгнев // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. – 2011. – № 4. – С. 132 – 138.

227. Драгнев Ю. В. Творча самореалізація особистості майбутнього вчителя фізичної культури в процесі професійного розвитку / Ю. В. Драгнев // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. – 2012. – № 1. – С. 158 – 164.

228. Драгнев Ю. В. Професійний шлях майбутнього вчителя фізичної культури у сучасній вищій освіті / Ю. В. Драгнев // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. – 2012. – № 2. – С. 89 – 93.

229. Драгнев Ю. В. Напрями професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури / Ю. В. Драгнев // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. – 2012. – № 4. – С. 155 – 161.

230. Драгнев Ю. В. Професійний розвиток і становлення майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації та комп'ютеризації / Ю. В. Драгнев // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Х. : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2012. – № 1. – С. 61 – 63.

231. Драгнев Ю. В. Інформатизація професійної освіти майбутнього вчителя фізичної культури / Ю. В. Драгнев // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Х. : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2012. – № 2. – С. 33 – 35.

232. Драгнев Ю. В. Сучасна освіта майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освітнього простору / Ю. В. Драгнев // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Х. : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2012. – № 3. – С. 53 – 57.

233. Драгнев Ю. В. Відкритий фізкультурно-освітній простір – необхідна умова професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури / Ю. В. Драгнев // Педагогіка, психологія та медико-

біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Х. : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2012. – № 4. – С. 49 – 51.

234. Драгнев Ю. В. Оптимізація професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі / Ю. В. Драгнев // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Х. : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2012. – № 5. – С. 68 – 71.

235. Драгнев Ю. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі: інформаційні технології в навчальному процесі / Ю. В. Драгнев // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. журн. – Х. : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2012. – № 6. – С. 59 – 61.

236. Драгнев Ю. В. Професійне спрямування майбутнього вчителя фізичної культури як важлива умова професійного і особистісного розвитку / Ю. В. Драгнев // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. – 2012. – № 5. – С. 107 – 112.

237. Драгнев Ю. В. Моделювання системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору / Ю. В. Драгнев // Освіта на Луганщині. – 2013. – № 1(38). – С. 34 – 38.

238. Драгнев Ю. В. Мета та зміст системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору / Ю. В. Драгнев // Педагогіка і психологія професійної освіти : наук.-метод. журн. – 2013. – № 1. – С. 109 – 114.

239. Драгнев Ю. В. Суб'єкт і об'єкт системи професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору / Ю. В. Драгнев / [Електронний ресурс] // Наук. вісник Донбасу. – 2012. – Вип. № 3(19). – Режим доступу : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN19/12dyvuip.pdf>. – Заголовок з екрана.

240. Драгнев Ю. В. Акмеологія і професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури, як нова проблема в педагогічній теорії і практиці української вищої фізкультурної освіти / Ю. В. Драгнев // Спорт, духовність і гуманізм в сучасному світі : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Донецьк, 14 жовт. 2010 р.) / під ред. Л. О. Демінської ; ДДІЗФВіС. – Донецьк, 2010. – С. 65 – 69.

241. Драгнев Ю. В. Проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору: акмеологічний підхід / Ю. В. Драгнев // Теорія та методика фізичного виховання. – Х., 2010. – № 7(69). – С. 9 – 12.

242. Драгнев Ю. В. Важливість застосування інформаційних технологій у процесі професійного становлення майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації освіти / Ю. В. Драгнев // Інформаційні технології в наукових дослідженнях і навчальному процесі : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (17 – 19 листоп.). – Луганськ, 2010. – С. 143 – 145.

243. Драгнев Ю. В. Інформаційно-навчальне середовище як чинник професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору / Ю. В. Драгнев // Наукова молодь: інноваційні підходи в освіті і науці : тези I Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (21 – 28 лют.). – Луганськ, 2011. – С. 48 – 48.

244. Драгнев Ю. В. Проблеми інформатизації процесу фахової підготовки майбутнього вчителя фізичної культури / Ю. В. Драгнев // Наука и социальные проблемы общества: информатизация и информационные технологии : материалы VI Междунар. науч.-практ. конф. (24 – 25 мая) . сб. науч. тр. – Харьков : ХНУРЕ, 2011. – С. 66 – 67.

245. Драгнев Ю. В. Інформатизація освіти: професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в сучасній вищій фізкультурній освіті / Ю. В. Драгнев // Проблемы теории и практики дис-

танціонного и електронного образования : Первая междунар. науч.-практ. конф. (27 – 31 мая 2012 г.). – Ялта, 2012. – С. 83 – 85.

246. Драгунов Ю. В. Непрерывное профессиональное образование – веление времени [Електронний ресурс] / Ю. В. Драгунов. – Режим доступу : biblio-urtk.narod.ru/teoria/fpk/dragunov_1.doc

247. Дрогайцев О. І. Формування інформаційної компетентності студентів вищих навчальних закладів у процесі навчання гуманітарних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Дрогайцев Олександр Іванович. – Кривий Ріг, 2009. – 205 с.

248. Дубяга С. Підготовка майбутніх учителів до розв'язання непередбачуваних педагогічних ситуацій / С. Дубяга // Рід. шк. – 2006. – № 1. – С. 28 – 29.

249. Дьяченко М. И. Психология высшей школы : учеб. пособие для вузов / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – 2-е изд., перераб. и доп. – Минск : Изд-во БГУ, 1981. – 383 с.

250. Дьячкова Е. С. Субъектные и средовые детерминанты личностно-профессионального развития студентов : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.13 / Дьячкова Елена Станиславовна. – Тамбов, 2007. – 223 с.

251. Евсеев С. П. Реализация личностно ориентированного подхода в процессе использования инновационных технологий физического воспитания школьников [Електронний ресурс] / Евсеев С. П., Комков А. Г., Шелков О. М. – Режим доступу : <http://lib.sportedu.ru/press/fkvot/2006N2/p24-26,39-41.htm>

252. Егоров В. Е. Использование активных методов обучения в профессиональной подготовке студентов туристского вуза (На примере правовых дисциплин) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Егоров Вячеслав Елизарович. – М., 2005. – 229 с.

253. Егоров В. В. Педагогическая система формирования информационно-технологической компетентности педагога профессионального обучения [Електронний ресурс] / Егоров В. В., Готтинг В. В., Самашова Г. Е., Нурмаганбетова М. С. – Режим

доступу : http://site.kstu.kz/wp-content/uploads/2012/03/Совет-ректоров_2011_2_87.pdf

254. Егорычев А. О. Теория и технология управления психофизической подготовкой студентов к профессиональной деятельности : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Егорычев Алексей Олегович. – Ярославль, 2005. – 317 с.

255. Елдышова О. А. Профессиональное самосознание как психологическая составляющая профессионального становления / О. А. Елдышова // *Фундамент. исслед.* – 2006. – № 7. – С. 101 – 102.

256. Емельянова М. Н. Профессиональное становление педагога: трудности и свершения [Электронный ресурс] / М. Н. Емельянова. – Режим доступа : <http://www.deti-66.ru/forteachers/educstudio/profession/288.html>

257. Ерофеев Е. Информатизация и единая среда профессиональной подготовки [Электронный ресурс] / Е. Ерофеев, О. Краюшкин. – Режим доступа : http://www.buro-dv.ru/public/kraushkin/kr_18.php

258. Есенков Ю. В. Организационно-педагогическая система управления развитием профессионального образовательного учреждения: на примере социально-педагогического колледжа : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Есенков Юрий Владимирович. – Ульяновск, 2006. – 235 с.

259. Ємець О. Аналіз ситуацій професійної діяльності в процесі підготовки вчителя фізичної культури [Електронний ресурс] / О. Ємець. – Режим доступа : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkszn/2006-01/06yeotpc.pdf

260. Єрмаков С. С. Наукові інформаційні аспекти фізкультурної освіти / С. С. Єрмаков // *Актуальні проблеми фізкультурної освіти : матеріали II електрон. наук. конф. (18 трав. 2008 р., м. Харків) / Харк. нац. пед. ун-т. Г. С. Сковороди.* – Х. : „ОВС”, 2006. – С. 3 – 6.

261. Жалинський А. Е. Введение в специальность „юриспру-

денция”. Профессиональная деятельность юриста / А. Э. Жалинский. – М. : Проспект, 2008. – 368 с.

262. Жарко І. В. Міжнародний стандарт комп'ютерної грамотності ECDL в системі освіти / І. В. Жарко // Комп'ютерна грамотність вчителів з точки зору стандартів ЄС : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Полтава, 18 – 20 листоп. 2008 р.) / М-во освіти і науки України, Полтав. ін-т післядипл. пед. освіти ім. М. В. Остроградського. – П. : Полтав. ін-т післядипл. пед. освіти ім. М. В. Остроградського, 2008. – С. 28 – 29.

263. Жбанков О. Методология формирования информационного пространства процесса физического воспитания [Електронний ресурс] / О. Жбанков. – Режим доступу : <http://lib.sportedu.ru/press/tpfk/1998N6/p25-26,39-40.htm>

264. Желуденко М. О. Цінності освіти і виховання у педагогічних системах Німеччини та України : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Желуденко Марина Олександрівна. – К., 2006. – 226 с.

265. Жук Ю. О. Теоретико-методологічні проблеми формування інформаційного освітнього простору України [Електронний ресурс] / Ю. О. Жук. – Режим доступу : http://www.ime.edu-ua.net/em3/content/07_zuoeei.htm

266. Жук Ю. О. Навчальне середовище предметів природничо-математичного циклу: проблеми системного аналізу / Ю. О. Жук // 36. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту. – К. : Наук. світ, 2004. – С. 88 – 94.

267. Жук Ю. О. Системні особливості освітнього середовища як об'єкта інформатизації / Ю. О. Жук // Післядипломна освіта в Україні. – 2003. – № 2. – С. 35 – 38.

268. Жукова М. В. Влияние развития информационно-обучающей среды колледжа на качество обучения студентов [Електронний ресурс] / Жукова М. В., Гиченко Н. Р. – Режим доступу : <http://ito.edu.ru/2006/Rostov/V/V-0-9.html>

269. Жукова О. Л. Акмеология физической культуры и спорта :

учеб. пособие / О. Л. Жукова. – Екатеринбург : ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 2004. – 122 с.

270. Жуковська А. Л. Комп'ютерні технології навчання як запорука якісної освіти у світлі сучасних новітніх інформаційних досягнень [Електронний ресурс] / А. Л. Жуковська. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/1470/1/2.pdf>

271. Заболотская И. В. Новые информационные технологии в музыкальном образовании : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Заболотская Ирина Вадимовна. – СПб., 2000. – 196 с.

272. Завгородня Н. М. Педагогічні умови соціалізації обдарованих учнів у навчально-виховному середовищі загальноосвітнього навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Завгородня Ніна Миколаївна. – Х., 2006. – 221 с.

273. Завьялов А. Н. Формирование информационной компетентности студентов в области компьютерных технологий (На примере среднего профессионального образования) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Завьялов Андрей Николаевич. – Тюмень, 2005. – 129 с.

274. Зазыкин В. Г. Краткий акмеологический словарь [Електронний ресурс] / В. Г. Зазыкин. – Режим доступу : <http://akmeolog.narod.ru/termin.html>

275. Зайцева Е. Н. Информационно-обучающая среда : проблемы формирования и организации учебного процесса [Електронний ресурс] / Е. Н. Зайцева. – Режим доступу : http://ifets.ieee.org/russian/depository/v6_i2/html/s3.html

276. Зайцева О. Б. Формирование информационной компетентности будущих учителей средствами инновационных технологий : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Зайцева Ольга Борисовна. – Армавир, 2002. – 169 с.

277. Зайчиков А. А. Личностно-ориентированный подход в физическом воспитании детей младшего школьного возраста : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Зайчиков Алексей Алексеевич. – Улан-Удэ, 2010. – 141 с.

278. Зайферт К. Психологический словарь. Профессиональное развитие [Електронний ресурс] / К. Зайферт. – Режим доступу : <http://psi.webzone.ru/st/315310.htm>

279. Закон України „Про науково-технічну інформацію” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bs-portal.com.ua/ids_kd/zakon_ukr/4.7.%20avtor_pravo/z_1993_06_25_3322.html

280. Закон України „Про національну програму інформатизації” // Уряд. кур’єр. – 1998. – № 48 – 49. – С. 9.

281. Закон України „Про вищу освіту” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>

282. Закон України „Про інформаційну безпеку України” (Проект № 5732 від 22 вересня 2004 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/bookscontent.php3?b=20&c=537>

283. Закон України „Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=537-16>

284. Закон України „Про фізичну культуру і спорт” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sport.kmda.gov.ua/uk/normatively_legal_documents/1164038308/

285. Закон України „Про професійний розвиток працівників” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4312-17>

286. Заневська Л. Г. Застосування інформаційних технологій у рекреаційно-туристській діяльності : метод. посіб. для фахівців фіз. виховання / Л. Г. Заневська. – Л. : Львів. держ. ун-т фізичної культури, 2006. – 150 с.

287. Зарубин В. Г. Профессиональное становление современного студенчества [Електронний ресурс] / Зарубин В. Г., Савин И. В., Тумалев В. В. – Режим доступу : <http://www.ibl.ru/konf/130510/93.html>

288. Звіт про загальні збори Національної академії педагогічних

наук України (10 листопада 2011 року). Кардинальні завдання інформатизації освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://naps.gov.ua/ua/press/releases/44/>

289. Зеер Э. Ф. Профессиональное становление личности инженера-педагога / Э. Ф. Зеер. – Урал, 1988. – 89 с.

290. Зеер Э. Ф. Психология профессий : учеб. пособие для студентов вузов / Э. Ф. Зеер. – 2-е изд., перераб., доп. – М. : Академ. проект, 2003. – 336 с.

291. Зеер Э. Ф. Психология профессионального развития : учеб. пособие / Э. Ф. Зеер. – М. : Академия, 2006. – 240 с.

292. Зеер Евальд Фрідрихович. Біографія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rsvpu.ru/about/sipi-ugppu-rgppu/e-i/zeer-evald-fridrixovich/>

293. Зелінський С. С. Концепція інформаційно-освітнього середовища в процесі інформатизації системи вищої професійної освіти [Електронний ресурс] / С. С. Зелінський. – Режим доступу : http://eprints.zu.edu.ua/3481/1/30_47_.pdf

294. Земцова С. Г. Психолого-педагогические условия личностно-профессионального развития педагога в курсовой и послекурсовой деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Земцова Светлана Георгиевна. – Елец, 2003. – 238 с.

295. Зими́на О. В. Предметный сегмент образовательной информационной среды и методика его использования в математическом образовании инженеров : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Зими́на Ольга Всеволодовна. – М., 2003. – 378 с.

296. Зимняя И. А. Педагогическая психология / И. А. Зимняя. – Ростов-н/Д., 1997. – 480 с.

297. Значенко О. П. Формування інформаційної культури майбутніх учителів гуманітарних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / О. П. Значенко. – К., 2005. – 20 с.

298. Зобнина Т. Акмеологические аспекты в преподавании

педагогической психологии [Электронный ресурс] / Т. Зобнина. – Режим доступа : http://psyjournals.ru/psyedu_ru/2010/n1/26651_full.shtml

299. Зуев С. Э. Измерения информационного пространства (политики, технологии, возможности) [Электронный ресурс] / С. Э. Зуев. – Режим доступа : <http://future.museum.ru/part01/010601.htm>

300. Зязюн І. А. Освітня парадигма – тип культурно-історичного мислення і творчої дії суб'єктів освіти / І. А. Зязюн // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи : зб. наук. пр. / за ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. – К. : НТУ „ХПІ”, 2003. – 680 с. – С. 15 – 38.

301. Иваницкий А. Т. Организационно-педагогическая система профессионального развития и саморазвития курсантов (слушателей) вузов МВД России : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Иваницкий Анатолий Тихонович. – СПб., 2000. – 354 с.

302. Иванов М. С. Педагогическое обеспечение реализации деятельностного подхода к подготовке компетентных агроинженеров : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Иванов Михаил Семенович. – Якутск, 2010. – 160 с.

303. Иванова Е. Н. Педагогические условия подготовки будущего учителя к использованию новых информационных технологий : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Иванова Елена Николаевна. – Иркутск, 2002. – 167 с.

304. Иванова Л. А. Системный подход как основополагающая концепция в становлении и функционировании учебно-научно-педагогических комплексов (УНПК) [Электронный ресурс] / Л. А. Иванова. – Режим доступа : <http://www.oim.ru/reader@nomer=514.asp>

305. Иванова О. В. Формирование информационной компетентности будущих учителей иностранного языка на основе личностно-ориентированного подхода : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Иванова Ольга Васильевна. – Йошкар-Ола, 2009. – 223 с.

306. Иванова С. П. Психолого-педагогическая поддержка личностного саморазвития студентов в процессе вузовского образова-

ния : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Иванова Софья Петровна. – Якутск, 2009. – 174 с.

307. Иванова Е. О. Тенденции развития образования в условиях информационного общества [Электронный ресурс] / Е. О. Иванова // Ярослав. пед. вестн. – 2011. – № 2. – Т. II (Психолого-педагогические науки). – Режим доступа : http://vestnik.yspu.org/releases/2011_2pp/06.pdf

308. Иващенко Р. А. Компьютеризированный урок в образовательном пространстве педагогического колледжа : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Иващенко Раиса Александровна. – Краснодар, 2002. – 240 с.

309. Извозчиков В. А. Слово об информации / В. А. Извозчиков // Наука и Школа. – 2000. – № 1. – С. 34 – 43.

310. Изгаршев Б. Т. Личностно ориентированные технологии в профессиональном образовании менеджера : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Изгаршев Борис Тимофеевич. – Волгоград, 2002. – 202 с.

311. Изимариева З. Н. Интернет-технологии в формировании информационного общества и трансформации социальных институтов : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11 / Изимариева Зульфия Наилевна. – Уфа, 2006. – 164 с.

312. Измерение языкового разнообразия в Интернете : сб. ст. – М. : МЦБС, 2007. – 118 с.

313. Икрин Г. В. Особенности учебной деятельности и профессиональное развитие личности студента : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Икрин Григорий Валентинович. – Пермь, 1998. – 160 с.

314. Ильина А. В. Деятельностный аспект процесса формирования познавательной самостоятельности студентов [Электронный ресурс] / А. В. Ильина. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/8_NPE_2007/Pedagogica/18478.doc.htm

315. Ильина Н. Ф. Профессиональное становление педагога в инновационном комплексе : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.08 „Теория и методика профессионального

образования” [Электронный ресурс] / Н. Ф. Ильина. – Красноярск, 2006. – 23 с. – Режим доступа : http://kco-kras.ru/wp-content/uploads/2012/05/ilina_avtoref_dis.pdf

316. Ильченко О. А. Использование технологических стандартов в образовательных информационных системах. Проектирование личностно-ориентированного обучения [Электронный ресурс] / О. А. Ильченко // Конгресс конференции ИТО-2003. – Режим доступа : <http://ito.edu.ru/2003/I/1/I-1-2560.html>.

317. Информационное право / под ред. В. А. Копылова. – М. : Издат. группа „Юрист”, 1998. – 425 с.

318. Информатизация общества [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://phys.bspu.unibel.by/static/lib/inf/posob/stu_m/glaves/glava1/gl_1_1.htm

319. Информационная культура специалиста как фактор внедрения новых технологий в практику физической культуры и спорта [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.erudition.ru/referat/ref/id.50752_1.html

320. Информационное общество [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.5byte.ru/11/0014.php>

321. Информационное общество, информационное пространство, информационная политика: существуют ли они в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.day.kiev.ua/79809/>

322. Исакова С. Н. Формирование готовности студентов педагогического колледжа к использованию информационно-коммуникационных технологий в профессиональной деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Исакова Светлана Николаевна. – Н. Новгород, 2005. – 258 с.

323. Институт розвитку інформаційного суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iis.ru/moscow/infosoc/concept.ru.html>

324. Інформаційне суспільство [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційне_суспільство

325. Інформаційне суспільство. „E-Ukraine” – „Електронна Україна” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.e-ukraine.biz/index.html>

326. Інформаційне суспільство. Дефініції: людина, її права, інформація, інформатика, інформатизація, телекомунікації, інтелектуальна власність, ліцензування, сертифікація, економіка, ринок, юриспруденція / В. М. Брижко, О. М. Кальченко, В. С. Цимбалюк та ін. ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. Р. А. Калюжного, д-ра екон. наук, проф. М. Я. Швеца. – К. : Інтеграл, 2002. – 220 с.

327. Інформаційні технології [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/IT>

328. Інформаційні технології [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://users.unicyb.kiev.ua/~boiko/it/it_intro1.htm

329. Інформаційні технології в навчанні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lkartashova.at.ua/publ/1-1-0-7>

330. Інформаційно-комунікаційні технології у навчальному процесі ВНЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ualogos.kiev.ua/toprint.html?id=245>

331. Інформаційно-навчальне середовище [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pedagog.profi.org.ua/ru/node/711>

332. Казанцева Е. С. Личностно-ориентированный подход к организации учебно-исследовательской деятельности студентов вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Казанцева Екатерина Сергеевна. – Н. Новгород, 2006. – 197 с.

333. Кайсина Т. В. Инфокоммуникационные технологии как средство профессионального становления студента : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Кайсина Татьяна Валентиновна. – Оренбург, 2008. – 181 с.

334. Каланова Ш. М. Информационные технологии персонализации в системе высшего профессионального образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Каланова Шолпан Муртазовна. – Тараз, Республика Казахстан, 1999. – 293 с.

335. Калашникова Н. Ю. Воспитательная среда вуза как фактор личностно-профессионального становления студентов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Калашникова Наталья Юрьевна. – Чита, 2007. – 192 с.

336. Калашникова С. А. Інтеграція України у світовий інформаційно-освітній простір: глобальні діалоги та дистанційне навчання [Електронний ресурс] / С. А. Калашникова, А. В. Журавльов. – Режим доступу : <http://www.uapa-dlc.org.ua/kalash4.html>

337. Калашнікова Л. В. Інтернет-сайти вищих навчальних закладів як інноваційні канали комунікації в умовах формування інформаційного суспільства в Україні : дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.04 / Калашнікова Людмила Володимирівна. – Х., 2005. – 215 с.

338. Каминская М. В. Профессиональное развитие учителя в процессе освоения им деятельности в системе развивающего образования : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07 / Каминская Маргарита Владимировна. – М., 2004. – 396 с.

339. Каньковський І. С. Педагогічна система підготовки фахівця / І. С. Каньковський // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. – Вип. 28 – 29. – Х. : УПА, 2010. – С. 215 – 221.

340. Капцов А. В. Проблемы профессионального развития студентов [Електронний ресурс] / А. В. Капцов. – Режим доступу : <http://konfep.narod.ru/kapc.htm>

341. Каракозов С. Д. Информационная культура в контексте общей теории культуры личности / С. Д. Каракозов // Пед. информатика. – 2000. – № 2. – С. 41 – 55.

342. Карасьова О. Організація самостійної роботи студентів у перших вищих навчальних закладах України [Електронний ресурс] / О. Карасьова // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Вип. LV. – Ч. II. – Слов'янськ, 2011. – С. 20 – 28. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gnvp/2011_55_2/4.pdf

343. Карпачева И. А. Профессионально-творческое развитие будущих учителей в учебном процессе высшей школы : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Карпачева Ирина Анатольевна. – Елец, 2001. – 176 с.

344. Карпенко О. О. Трансформація навчальної книги в умовах інформатизації вищої освіти : дис. ... канд. пед. наук : 07.00.08 / Карпенко Олена Олексіївна. – Х., 2005. – 210 с.

345. Карпенко І. П. Трансформація загальнолюдських цінностей в інформаційному суспільстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 „Соціальна філософія та філософія історії” / І. П. Карпенко. – К., 2004. – 17 с.

346. Карташова Л. А. Особистісно орієнтована система навчання основ інформаційних технологій в процесі підготовки майбутніх вчителів іноземних мов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Карташова Любов Андріївна. – К., 2004. – 203 с.

347. Каушан Т. М. Особливості планування неперервної освіти викладачів у вищому навчальному закладі [Електронний ресурс] / Т. М. Каушан. – Режим доступу : <http://bibl.kma.mk.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2006/46-33-5.pdf>

348. Кашаев А. А. Дистанционное образование как фактор формирования единого мирового образовательного пространства : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Кашаев Андрей Анатольевич. – Рязань, 2003. – 201 с.

349. Кельбас Р. В. Деятельностный подход в формировании культурно-экологических стремлений школьников в системе дополнительного образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Кельбас Римма Владимировна. – Екатеринбург, 2007. – 255 с.

350. Киндрат Н. С. Педагогические средства развития информационно-педагогической культуры преподавателя педагогического колледжа в едином информационном пространстве : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Киндрат Наталья Сергеевна. – Ростов-н/Д., 2002. – 144 с.

351. Киселев В. М. Организация персонифицированного профессионального образования средствами информационных технологий : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Киселев Валентин Михайлович. – Якутск, 2004. – 144 с.

352. Киселева Т. В. Профессиональное становление педагога в инновационной образовательной среде общеобразовательной школы : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Киселева Тамара Васильевна. – СПб., 2002. – 217 с.

353. Кисель Н. В. Информационная компетентность учителя как условие эффективного управления образовательным процессом : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Кисель Нина Васильевна. – Калуга, 2002. – 178 с.

354. Кісіль М. В. Вимоги до якості вищої освіти в інформаційному суспільстві / М. В. Кісіль // Наук. часоп. НПУ імені М. П. Драгоманова. Сер. № 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія : зб. наук. пр. – Вип. 11(24). – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – С. 109 – 112.

355. Климов Е. А. Психология профессионала / Е. А. Климов. – М. : Изд-во „Институт практической психологии”; Воронеж : НПО „МОДЭК”, 1996. – 400 с.

356. Клопов Р. В. Використання інформаційних технологій в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту в країнах європейського союзу / Р. В. Клопов // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Х. : ХДАДМ (ХХП), 2009. – № 4. – С. 50 – 55.

357. Клопов Р. В. Інформатизація вищої фізкультурної освіти / Р. В. Клопов // Актуальні проблеми фізкультурної освіти : матеріали II електрон. наук. конф. (18 трав. 2008 р., м. Харків) / Харк. нац. пед. ун-т. Г. С. Сковороди. – Х. : „ОВС”, 2006. – С. 8 – 9.

358. Клопов Р. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій : теорія і практика : монографія / Роман Вікторович Клопов ;

за ред. С. О. Сисоєвої. – Запоріжжя : Вид-во Запорізь. нац. ун-ту, 2010. – 386 с.

359. Ключникова Н. Н. Формирование ценностных ориентаций в процессе профессионального развития студентов технического вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Ключникова Наталья Николаевна. – Ульяновск, 2009. – 229 с.

360. Ключникова Н. Н. Формирование ценностных ориентации в процессе профессионального развития студентов технического вуза : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.08 „Теория и методика профессионального образования” / Н. Н. Ключникова. – СПб., 2009. – 22 с.

361. Кобиашвили Н. А. Информационно-образовательная среда вуза как условие успешного обучения информатике студентов : На примере подготовки менеджеров : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Кобиашвили Нана Александровна. – Н. Новгород, 2006. – 146 с.

362. Кобялковская Е. А. Психологические особенности профессионального развития личности педагогов ДООУ в связи с выраженностью потребности в саморазвитии : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / Кобялковская Елена Алексеевна. – Пермь, 2006. – 176 с.

363. Коваленков Н. Н. Психологические условия применения активных методов обучения в процессе подготовки социальных педагогов : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Коваленков Николай Николаевич. – Ставрополь, 1998. – 208 с.

364. Коваль Т. І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності : навч.-метод. посіб. / Т. І. Коваль, С. О. Сисоєва, Л. П. Сущенко. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2009. – 380 с.

365. Коваль Т. С. Информационная культура педагога дополнительного образования как условие его профессионального развития : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Коваль Тамара Сергеевна. – Кемерово, 2007. – 193 с.

366. Ковальчук О. А. Категорійно-понятійний апарат дослідження проблеми професійного становлення майбутнього вчителя математики [Електронний ресурс] / О. А. Ковальчук. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VZhDU/2009_47/32_47.pdf

367. Коджаспирова Г. М. Словарь по педагогике / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М. : ИКЦ „МарТ”; Ростов-н/Д. : Издат. центр „МарТ”, 2005. – 448 с.

368. Кожевнікова Л. К. Актуальні проблеми фізкультурної освіти вищої школи у контексті сучасних вимог українського суспільства [Електронний ресурс] / Л. К. Кожевнікова, З. Г. Дзюба. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/TMFV/2009_9/n09-01kogechnikova-2009.pdf

369. Койчуева Ф. Х. Психологическое сопровождение личностно-профессионального развития студентов юридического факультета : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Койчуева Фатима Хусеевна. – Ставрополь, 2005. – 203 с.

370. Козырева О. А. Основные аспекты отечественных и зарубежных концепций профессионального развития [Електронний ресурс] / О. А. Козырева. – Режим доступу : http://ifets.ieee.org/russian/depository/v10_i4/html/7.htm

371. Колин К. К. Информатизация образования: новые приоритеты [Електронний ресурс] / К. К. Колин. – Режим доступу : <http://www.smolensk.ru/user/sgma/MMORPH/N-7-html/kolin.html>

372. Коломієць А. М. Теоретичні та методичні основи формування інформаційної культури майбутнього вчителя початкових класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / А. М. Коломієць. – К., 2008. – 20 с.

373. Комар М. М. Особистість в умовах інформатизації освіти (соціально-філософський аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. філос. наук : спец. 09.00.03 „Соціальна філософія та філософія історії” / М. М. Комар. – О., 2007. – 17 с.

374. Компьютерные технологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki/>

375. Кондаков И. М. Методологические основания зарубежных теорий профессионального развития [Электронный ресурс] / И. М. Кондаков, А. В. Сухарев. – Режим доступа : <http://www.voppsy.ru/issues/1989/895/895158.htm#a9>

376. Кондаков А. М. Современная информационно-образовательная среда [Электронный ресурс] / И. М. Кондаков, М. Л. Кондакова. – Режим доступа : <http://www.ict.edu.ru/ft/005546/346-361.pdf>

377. Кондрацька Г. Роль фізкультурної освіти в навчально-пізнавальній діяльності студентів [Електронний ресурс] / Г. Кондрацька. – Режим доступу : http://www.nbu.v.g ov.ua/portal/ Soc Gum/ Fvs/ 2008_1/2/Kondracka.pdf

378. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/content/constitution.html>

379. Конференция „Твой курс: развитие информационного общества в России” [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://emag.iis. ru/arc/infosoc/ emag.nsf/ BPA/8f965b0d862c231cc325778c00456d06>

380. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/higher>

381. Концепция „Стратегия перехода Санкт-Петербурга к информационному обществу” // Информационное общество. – 2000. – Вып. 5. – С. 39 – 52.

382. Концепция движения Москвы в информационное общество [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.iis.ru/moscow/infosoc/concept.ru.html>

383. Концепция профессионального развития Д. Сьюпера [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://psi.webzone.ru/st/329900.htm>

384. Концепция педагогической системы школы социокультурного самоопределения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://uamconsult.com/book_371_chapter_31_6.1_Tipovojj_dogovor_perevozki_\(forma_6.1\).html](http://uamconsult.com/book_371_chapter_31_6.1_Tipovojj_dogovor_perevozki_(forma_6.1).html)

385. Концепция федеральной целевой программы „Развитие информатизации в России на период до 2010 года” [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.iis.ru/library/isp2010/isp2010.ru.html>

386. Концепция формирования информационного общества в России [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.iis.ru/library/riss/>

387. Концепція Державної програми розвитку освіти на 2006 – 2010 роки // Вища шк. – 2006. – № 3. – С. 114 – 119.

388. Концепція педагогічна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pedagog.profi.org.ua/uk/node/1207>

389. Концепція національної програми інформатизації // Голос України. – 1998. – 7 квіт. – С. 1.

390. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>

391. Корнилов Ю. В. Педагогическое обеспечение информационно-образовательной среды средствами сетевых и мультимедиа технологий : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Корнилов Юрий Вячеславович. – Якутск, 2009. – 157 с.

392. Коровкина Т. Е. Социально-педагогическое обеспечение профессионального становления будущего учителя на начальном этапе обучения в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02, 13.00.08 / Коровкина Татьяна Евгеньевна. – Кострома, 2001. – 179 с.

393. Коротяев Б. И. Диалектика „недостающего” и „избыточного” в образовательном пространстве / Б. И. Коротяев, В. С. Курило, В. В. Третьяченко : монография. – Луганск : Альма-матер, 2006. – 240 с.

394. Коротяев Б. И. Педагогика как совокупность педагогических теорий : учеб. пособие для фак. по подготовке и повышении квалификации] / Борис Иванович Коротяев. – М. : Просвещение, 1986. – 207 с.

395. Корухов В. В. Методологические проблемы исследования структуры пространства [Электронный ресурс] / В. В. Корухов, А. Л. Симанов, О. В. Шарыпов. – Режим доступа : http://www.philosophy.nsc.ru/journals/philsience/11_01/10_SKSh.htm

396. Коссов Б. Б. Закономерности развития личности [Электронный ресурс] / Б. В. Коссов. – Режим доступа : <http://psyjournals.ru/psyedu/2001/n1/Kossov.shtml>

397. Костина А. В. Тенденции развития культуры информационного общества: анализ современных информационных и постиндустриальных концепций [Электронный ресурс] / А. В. Костина. – Режим доступа : http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2009/4/Kostina Information Society/index.php?sphrase_id=4306

398. Костицина Н. М. Акмеологические аспекты профессионально-педагогической подготовки специалиста по физической культуре и спорту [Электронный ресурс] / Н. М. Костицина. – Режим доступа : <http://lib.sportedu.ru/press/tpfk/2005N10/p12-16.htm>

399. Костогрызов Н. Н. Личностно-профессиональное саморазвитие военного педагога в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Костогрызов Николай Николаевич. – Краснодар, 2006. – 186 с.

400. Косцова М. В. Профессиональное и личностное самоопределение: психологический аспект [Электронный ресурс] / М. В. Косцова, А. В. Гришина. – Режим доступа : <http://sevntu.com.ua/jspui/bitstream/123456789/172/1/pedag.90.2008.142-150.pdf>

401. Косцова М. В. Психологические особенности профессиональной рефлексии у студентов технических специальностей [Электронный ресурс] / М. В. Косцова. – Режим доступа : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vsntu/2008_2009/90-SevNTU/90-28.pdf

402. Котенко Н. О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчальних практик [Електронний ресурс] / Н. О. Котенко. – Режим доступу : <http://conf.fizmat.tnpu.edu.ua/?p=180&сpage=1>

403. Коткова В. В. Філософсько-методологічні аспекти процесів інформатизації та комп'ютеризації освіти [Електронний ресурс] / В. В. Коткова. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/itvo/2010_6/25.pdf

404. Кочетков А. Б. Формирование гражданской направленности студентов в условиях применения компьютерных технологий образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Кочетков Алексей Борисович. – Волгоград, 2007. – 256 с.

405. Кравец В. А. Вопросы формирования информационной культуры [Електронний ресурс] / В. А. Кравец, В. Н. Кухаренко. – Режим доступу : http://www.e-joe.ru/sod/00/4_00/ku.html

406. Кравченко А. И. Непрерывное образование: гибкость и рост [Електронний ресурс] / А. И. Кравченко. – Режим доступу : http://www.elitarium.ru/2010/09/29/nepriyrvnoe_obrazovanie.html

407. Кравченко Л. Ю. Подготовка будущих учителей к применению компьютерных технологий в условиях личностно ориентированного обучения : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Кравченко Лариса Юрьевна. – Волгоград, 1998. – 179 с.

408. Красильникова В. А. Информатизация образования: понятийный аппарат / В. А. Красильникова // ИНФО. – 2003. – № 4. – С. 21 – 27.

409. Краткий терминологический словарь инновационных педагогических технологий. Электронная онлайн библиотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://banauka.ru/2467.html>

410. Кривець С. В. Формування пошуково-інформаційної компетентності майбутніх учителів у процесі роботи зі словниково-довідниковою літературою : автореф. дис. на здобуття наук. ступе-

ня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / С. В. Кривець. – К., 2009. – 20 с.

411. Кривцова С. А. Информационные технологии в образовательном процессе. Основные подходы к организации уроков и мероприятий с использованием компьютера [Электронный ресурс] / С. А. Кривцова. – Режим доступа : http://pedsovet.org/component/option,com_mtree/task,viewlink/link_id,3814/Itemid,0/

412. Круглова И. В. Наставничество как условие профессионального становления молодого учителя : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Круглова Ирина Викторовна. – М., 2007. – 178 с.

413. Крупник С. А. Методологические подходы к предмету педагогики / С. А. Крупник // Педагогика. – 2000. – № 4. – С. 21 – 26.

414. Крупський О. П. Формування інформаційної компетентності майбутнього менеджера-економіста в сучасному освітянському просторі [Електронний ресурс] / О. П. Крупський, Ю. М. Стасюк. – Режим доступа : <http://www.ukrdeti.com/firstforum/h23.html>

415. Круцевич Т. Педагогічні умови реалізації функцій тестового контролю в системі вищої фізкультурної освіти [Електронний ресурс] / Т. Круцевич, М. Ісаченко. – Режим доступа : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/svp/2007-23/07ktuhpe.pdf

416. Крысько В. Г. Социальная психология : словарь-справочник / В. Г. Крысько. – Минск : Харвест ; М. : АСТ, 2001. – 416 с.

417. Крючкова Н. Е. Формирование взаимодействия между учителем и учащимися на основе личностно ориентированного подхода (На раннем этапе обучения английскому языку) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Крючкова Наталья Евгеньевна. – Тамбов, 2006. – 184 с.

418. Кувшинов Ю. Я. Непрерывное профессиональное образование как гарантия мастерства специалиста [Электронный ресурс] / Ю. Я. Кувшинов. – Режим доступа : http://www.abok.ru/for_spec/articles.php?nid=3196

419. Кудрявцев А. В. Основные положения системного подхода [Электронный ресурс] / А. В. Кудрявцев. – Режим доступа : <http://www.hr-portal.ru/article/osnovnye-polozeniya-sistemnogo-podkhoda>

420. Кудрявцев Т. В. Психолого-педагогические проблемы высшей школы / Т. В. Кудрявцев // Вопр. психологии. – 1981. – № 2. – С. 8 – 13.

421. Кудрявцева С. П. Міжнародна інформація : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. П. Кудрявцева, В. В. Колос. – К. : Видав. Дім „Слово”, 2005. – 400 с.

422. Кузнецов М. Е. Педагогические основы личностно ориентированного образовательного процесса в школе : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Кузнецов Михаил Ефимович. – Новокузнецк, 2000. – 432 с.

423. Кузнецова А. Г. Развитие методологии системного подхода в отечественной педагогике : монография / А. Г. Кузнецова. – Хабаровск : Изд-во ХК ИППК ПК, 2001. – 152 с.

424. Кузьмина Н. В. Профессионализм деятельности преподавателя производственного обучения профтехучилища / Н. В. Кузьмина. – М. : ВНИИ проф.-техн. образования, 1989. – 166 с.

425. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. – М. : Высш. шк., 1990. – 119 с.

426. Кузьміна Ніна Василівна. Біографія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.acmeology.com/kuzmina-nina.shtml>

427. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – К. : Знання, 2005. – 486 с.

428. Кузьмінський А. І. Педагогіка у запитаннях і відповідях : словник педагогічних термінів [Електронний ресурс] / А. І. Кузьмінський, В. П. Омеляненко. – Режим доступу : http://pidruchniki.com.ua/pedagogika/slovník_pedagogichnih_terminiv

429. Куikliна Л. В. Моделирование личностно-ориентированных воспитательных технологий в условиях воспитательной систе-

мы школы : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Куклина Людмила Владимировна. – Ульяновск, 2005. – 220 с.

430. Кулакова И. А. Управление учебно-познавательной деятельностью студентов в процессе предметной подготовки по информатике в условиях информационно-образовательной среды : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Кулакова Ирина Александровна. – Красноярск, 2004. – 154 с.

431. Кулешов И. В. Современная концепция непрерывного образования [Электронный ресурс] / И. В. Кулешов. – Режим доступа : www.sch1929.edusite.ru/DswMedia/kuleshov_3.doc

432. Кундозерова Л. И. Информационно-образовательное пространство педвуза как сфера профессионального становления будущего учителя [Электронный ресурс] / Л. И. Кундозерова, Г. Н. Бойченко. – Режим доступа : <http://www.ito.su/main.php?pid=26&fid=6225&PHPSESSID=8us8q33f408q3rne78lt020vt0>

433. Кунченко В. И. Информационное общество и новая модель образования / Л. А. Дудко, В. И. Кунченко // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій : матеріали Міжнар. наук. конф. – Ч. 3. – Суми, 2008. – С. 57 – 60.

434. Курамшин Ю. Ф. Акмеология спортивных достижений (Теоретические и прикладные аспекты) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Курамшин Юрий Федорович. – СПб., 2002. – 593 с.

435. Курышева Н. А. Региональная направленность специальной подготовки физкультурных кадров в системе высшего профессионального образования (На прим. Сахалин. обл.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Курышева Нина Александровна. – Хабаровск, 1998. – 204 с.

436. Лавриненко Т. Н. Інформатизація системи управління освітою [Электронный ресурс] / Т. Н. Лавриненко. – Режим доступа : <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/technical-sciences-411/informatics-computer-science-and-automation-411/11382-411-0048>

437. Лаврикова Т. В. Подготовка студентов педвуза к применению личностно ориентированных технологий обучения : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Лаврикова Татьяна Вячеславовна. – Волгоград, 1995. – 186 с.

438. Лайон Д. Інформаційне суспільство: проблеми та ілюзії / Д. Лайон // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. – К., 1996. – С. 362 – 380.

439. Ларина Е. А. Творческая самоактуализация как фактор личностно-профессионального развития будущих учителей начальных классов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Ларина Елена Александровна. – Курск, 2001. – 189 с.

440. Латыпов И. К. Непрерывное профессиональное образование в сфере физической культуры : состояние, проблемы и перспективы [Электронный ресурс] / И. К. Латыпов. – Режим доступа : <http://lib.sportedu.ru/press/tpfk/2004N9/p50-52.htm>

441. Левитан К. М. Личность педагога: становление и развитие / К. М. Левитан. – Саратов, 1991. – 135 с.

442. Левитан К. М. Основы педагогической деонтологии / Константин Михайлович Левитан. – М. : Наука, 1994. – 192 с.

443. Левитов Н. Д. Детская и педагогическая психология / Н. Д. Левитов. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : Просвещение, 1964. – 478 с.

444. Лезова Л. В. Активные методы обучения как средство профессионального самоопределения студентов УСПО : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Лезова Лариса Викторовна. – М., 2001. – 215 с.

445. Лернер П. С. Векторы профессионального самоопределения [Электронный ресурс] / П. С. Лернер. – Режим доступа : http://www.bim-bad.ru/biblioteka/article_full.php?aid=1206

446. Лешин В. В. Профессиональная направленность и проблема развития личности студентов [Электронный ресурс] / В. В. Лешин. – Режим доступа : <http://www.firstjob.ru/?Science View&ID=195>

447. Лещук С. О. Навчально-інформаційне середовище як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів старшої школи у процесі

навчання інформатики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Лещук Світлана Олексіївна. – К., 2006. – 225 с.

448. Линкина Н. Н. Педагогические условия модернизации естественно-научного образования педагогического колледжа в едином информационном пространстве : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Линкина Наталья Николаевна. – Ростов-н/Д., 2002. – 186 с.

449. Лищук И. В. Педагогическое проектирование профессиональной подготовки специалистов по физической культуре с использованием информационных технологий : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.08 „Теория и методика профессионального образования” / И. В. Лищук. – Калининград, 2009. – 25 с.

450. Лобанова Т. Д. Системний підхід у формуванні комунікативно-мовної компетенції студентів немовних вищих навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Т. Д. Лобанова. – О., 2009. – 29 с.

451. Лукьяненко В. П. Концепция модернизации системы общего среднего физкультурного образования в России / В. П. Лукьяненко. – М. : Сов. спорт, 2007. – 120 с.

452. Лунина В. В. Личностное развитие. Профессиональное развитие. Профессиональный рост [Электронный ресурс] / В. В. Лунина // Сборник научных трудов СевКавГТУ. Сер. „Гуманитарные науки”. – 2008. – № 6. – Режим доступа : science.ncstu.ru/articles/hs/2008_06/38.pdf/file_download

453. Лыскова В. Ю. Активизация учебно-познавательной деятельности учащихся на уроках информатики в условиях учебно-информационной среды : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Лыскова Вероника Юрьевна. – Тамбов, 1998. – 238 с.

454. Ляшенко С. В. Студія „Перспектива” : модель інформаційно-освітнього середовища на базі Інтернет-орієнтованих технологічних рішень [Електронний ресурс] / С. В. Ляшенко. – Режим доступу : <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/node6.htm>

455. Магомедов Ш. А. Системный подход в конструировании содержания подготовки будущего педагога профессионального обучения: на примере специализации „Информатизация образования” : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Магомедов Шамиль Абдулмажидович. – Махачкала, 2009. – 200 с.

456. Макаренко Л. Л. Комп’ютерна грамотність як складова професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи : дис. ... канд. наук : 13.00.04 / Макаренко Леся Леонідівна. – К., 2007. – 215 с.

457. Макаренко Т. А. Формирование индивидуальных траекторий профессионального развития будущих социальных педагогов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Макаренко Татьяна Александровна. – Якутск, 2006. – 188 с.

458. Макеева В. С. Профессионально-личностное развитие будущего учителя в процессе физического воспитания : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Макеева Вера Степановна. – Орел, 2002. – 395 с.

459. Маковецька Н. В. Формування фізичної культури і здорового способу життя особистості : Теоретичний аспект проблеми / Н. В. Маковецька // Педагогіка, психологія та мед.-біол. проблеми фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 10. – С. 117 – 121.

460. Максименко С. Д. Професійне становлення молодого вчителя / С. Д. Максименко, Т. Д. Щербан. – Ужгород, 1998. – 233 с.

461. Малахов Р. Р. Информационные технологии в постиндустриальной модернизации общества : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Малахов Руслан Рамазанович. – Ростов-н/Д., 2007. – 163 с.

462. Малков Л. Электронное правительство США, модель 2001 года [Электронный ресурс] / Л. Малков // PC WEEK Russian Edition. – Режим доступа : <http://www.pcweek.ru>

463. Мальковская И. А. Знак коммуникации. Дискурсивные матрицы / И. А. Мальковская. – М. : Изд-во ЛКИ, 2008. – 240 с.

464. Машлыкин В. Г. Европейское информационное пространство [Электронный ресурс] / В. Г. Машлыкин. – М. : Наука, 1999. – Режим доступа : <http://isn.rsuh.ru/iu/m4.htm>.

465. Манойло А. В. Государственная информационная политика в особых условиях : монография / А. В. Манойло. – М. : МИФИ, 2003. – 388 с.

466. Маризина В. Н. Локальная образовательная система профессиональной подготовки студентов к самореализации в информационном обществе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Маризина Виктория Николаевна. – Самара, 2010. – 208 с.

467. Маркова А. К. Психология труда учителя / А. К. Маркова. – М. : Просвещение, 1993. – 192 с.

468. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М. : Педагогика, 1996. – 256 с.

469. Маркова О. И. Профессиональное саморазвитие педагога / А. К. Маркова. – Киев : Вища шк., 2004. – 122 с.

470. Матвієнко О. В. Метод конкретних педагогічних ситуацій : навч.-метод. посіб. : підруч. для студ. пед. фак. вищ. навч. закл. / О. В. Матвієнко ; за ред. В. І. Бондаря. – К. : Укр. пропілеї, 2001. – 300 с.

471. Матюнина Н. В. Методика формирования валеологических знаний в системе физкультурного образования младших школьников : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Матюнина Наталья Васильевна. – Омск, 2000. – 263 с.

472. Международный форум „Информационно-коммуникационные технологии и высшее образование – приоритеты развития современного общества” [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.edu.ru/index.php?page_id=5&topic_id=&sid=9394

473. Мельник Н. М. Средства формирования потенциала профессионального развития студента : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Мельник Надежда Михайловна. – Самара, 2002. – 230 с.

474. Меморандум „Про створення інформаційної освітньої

мережі „Українська дистанційна освіта” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://users.kpi.kharkov.ua/lre/memorandum.htm>

475. Меморандум непрерывного образования Европейского Союза (A Memorandum on Lifelong Learning) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.znanie.org/docs/memorandum.html

476. Меморандум „Про взаєморозуміння між Міністерством освіти і науки України та Корпорацією Microsoft” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=998_160

477. Мережников А. П. Формирование концептуальной модели профессиональной деятельности педагога (На примере исследования профессиональной деятельности учителя начальной школы) : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.03 / Мережников Андрей Петрович. – СПб., 1999. – 185 с.

478. Метешкін К. О. Методологічні основи автоматизованого навчання фахівців з використанням інтелектуальних інформаційних технологій : дис. ... д-ра техн. наук : 05.13.06 / Метешкін Костянтин Олександрович. – Х., 2006. – 430 с.

479. Микула О. Н. Проектирование личностно-ориентированной технологии обучения студентов в условиях информатизации образовательного процесса вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Микула Олеся Николаевна. – Ставрополь, 2006. – 188 с.

480. Минченкова Н. В. Использование компьютерных технологий в процессе профессиональной подготовки учителя физической культуры [Електронний ресурс] / Н. В. Минченкова. – Режим доступу : <http://ito.edu.ru/2006/Moscow/II/5/II-5-6012.html>

481. Митина Л. М. Личностное и профессиональное развитие человека в новых социально-экономических условиях / Л. М. Митина // Вопр. психологии. – 1997. – № 4. – С. 45 – 48.

482. Митина Л. М. Учитель как личность и профессионал (психологические проблемы) / Л. М. Митина. – М. : Дело, 1994. – 216 с.

483. Митина Л. М. Психология развития конкурентоспособной личности / Лариса Максимовна Митина. – М. : МПСИ; Воронеж : МОДЭК, 2002. – 400 с.

484. Митина Л. М. Психология труда и профессионального развития учителя : учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений / Л. М. Митина. – М. : Издат. центр „Академия”, 2004. – 320 с.

485. Михалев В. И. Формирование единого образовательного пространства Сибири / В. И. Михалев, И. И. Сулейманов, В. Х. Шнайдер // Теория и практика физ. культуры. – 1997. – №12. – С. 7 – 12.

486. Модестов С. А. Информационное противоборство как фактор геополитической конкуренции / С. А. Модестов. – М. : Издат. центр учеб. и науч. прогр., 1998. – 64 с.

487. Мозгарев Л. В. Условия профессионального развития педагогов в системе повышения квалификации : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Мозгарев Лев Владимирович. – Воронеж, 2001. – 202 с.

488. Мозолин В. П. Теоретические основы создания учебной информационной среды телекоммуникационного обучения : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Мозолин Валерий Павлович. – М., 2000. – 282 с.

489. Моисеенко Н. А. Информационно-образовательная среда как средство формирования информационной культуры будущих инженеров : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Моисеенко Наталья Анатольевна. – Грозный, 2006. – 185 с.

490. Мокий В. С. Информологическая конструкция гармоничного образования. Научно-практическое руководство по организации учебного процесса [Электронный ресурс] / В. С. Мокий. – Режим доступа : <http://thirdeye303.narod.ru/rebirth39.html>

491. Морзе Н. В. Комп'ютерна грамотність та її складові [Электронный ресурс] / Н. В. Морзе. – Режим доступа : http://ukped.com/index.php?option=com_content&view=article&id=626:is&catid=13:s&Itemid=226

492. Морська Л. І. Теоретико-методичні аспекти підготовки

майбутніх учителів іноземних мов до використання інформаційних технологій у професійній діяльності : дис. ... д-ра наук : 13.00.02 / Морська Лілія Іванівна. – Т., 2008. – 426 с.

493. Московченко О. Н. Оптимизация физических нагрузок на основе индивидуальной диагностики адаптивного состояния у занимающихся физической культурой и спортом (с применением компьютерных технологий) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Московченко Ольга Никифоровна. – М., 2008. – 388 с.

494. Мосяйкина Л. Г. Организация самовоспитания педагогического такта студентов в системе высшего физкультурного образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Мосяйкина Людмила Геннадьевна. – Омск, 2000. – 184 с.

495. Муковіз О. П. Формування вмінь самостійної пізнавальної діяльності у студентів педагогічних факультетів засобами інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Муковіз Олексій Павлович. – К., 2008. – 211 с.

496. Муравицький В. О. Особливості формування інформаційної культури особистості: український контекст [Електронний ресурс] / В. О. Муравицький. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VZhDU/2010_50/vip50_6.pdf

497. Мухаметжанов Б. А. Взаимодействие личностного и профессионального становления современного специалиста [Електронний ресурс] / Б. А. Мухаметжанов. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/9_EISN_2007/Pedagogica/21267.doc.htm

498. Мысин О. И. Изучение динамики профессионального становления личности учителя физической культуры на этапе обучения в вузе : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Мысин Олег Иванович. – М., 2003. – 160 с.

499. На часі принцип: „один студент – один комп’ютер”: підписано меморандум про співробітництво Міністерства освіти і науки України з корпорацією Microsoft // Освіта. – 2003. – № 49(5066). – 29 жовт. – 5 листоп. – С. 1.

500. Наказ МОіН „Про проведення педагогічного експерименту щодо навчання майбутніх вчителів та вчителів інформаційно-комунікаційним технологіям” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.mon.gov.ua/laws/MON_693.doc

501. Національна доповідь про розвиток освіти в Україні / відпов. за вип. : Кремень В. Г., Степко М. Ф., Левківський К. М., Сухолиткий О. С. – К. : М-во освіти і науки, 2001. – 39 с.

502. Ненастьяева Л. В. Характеристика стадий и кризисов профессионального развития личности в разные возрастные периоды / Л. В. Ненастьяева // Продуктивные технологии образовательного процесса в подготовке специалистов : сб. тр. междунар. науч.-метод. конф. преподавателей вузов, ученых, специалистов. – Шуя : Изд-во ГОУ ВПО „Шуйский государственный педагогический университет”, 2008. – С. 119 – 120.

503. Несытов Д. Е. Подготовка спортивных менеджеров в системе высшего физического образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Несытов Дмитрий Евгеньевич. – Малаховка, 2000. – 154 с.

504. Нечаев С. А. Метафоры пространство, миры, среда и поле в контексте проблемы развития интеллекта субъекта [Електронний ресурс] / С. А. Нечаев, М. В. Киргинцев. – Режим доступу : <http://conf.stavsru.ru/conf.asp?ReportId=217>.

505. Нечаева Т. П. Педагогические условия формирования профессионально значимых свойств личности студентов (курсантов) инженерных специальностей в дидактических информационных средах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Нечаева Тамара Петровна. – Ставрополь, 2000. – 200 с.

506. Никитина Н. Н. Введение в педагогическую деятельность: Теория и практика : учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений / Н. Н. Никитина, Н. В. Кислинская. – М. : Издат. центр „Академия”, 2004. – 224 с.

507. Никитушкина Н. Н. Системно-модульная технология использования активных методов обучения в повышении квалифика-

ции кадров по физической культуре и спорту : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Никитушкина Наталия Николаевна. – М., 2001. – 139 с.

508. Никодимова Е. А. Сравнительная эффективность личностно-ориентированных технологий обучения : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Никодимова Елена Александровна. – Вологда, 2002. – 153 с.

509. Нікулочкіна О. В. Розвиток інформаційної компетентності вчителя початкових класів у системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нікулочкіна Олена Василівна. – Запоріжжя, 2009. – 207 с.

510. Новиков А. В. Информатизация юридического образования в вузовской системе профессиональной подготовки будущих специалистов в сфере экономической безопасности : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Новиков Алексей Валерьевич. – Курск, 2009. – 377 с.

511. Новиков А. М. Методология образования / А. М. Новиков. – Изд. второе. – М. : „Эгвес”, 2006. – 488 с.

512. Новикова В. А. Информационное образовательное пространство вуза как фактор формирования информационной профессиональной культуры будущего специалиста : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Новикова Вера Алексеевна. – Рязань, 2009. – 200 с.

513. Новожилова Т. И. Проектные условия профессионального становления молодого педагога высшей школы : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Новожилова Татьяна Ивановна. – Краснодар, 2006. – 140 с.

514. Новокшенова М. Ю. Информационная культура как компонент имиджа современного педагога : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Новокшенова Марина Юрьевна. – М., 2006. – 184 с.

515. Новоселова Л. А. Активизация профессионального становления студентов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Новоселова Людмила Александровна. – Кемерово, 2005. – 205 с.

516. Новоселов С. А. Педагогическая система развития технического творчества в учреждении профессионального образова-

ния : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Новоселов Сергей Аркадьевич. – Екатеринбург, 1997. – 386 с.

517. Новоселова Л. А. Активизация профессионального становления студентов : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.08 „Теория и методика профессионального образования” [Электронный ресурс] / Л. А. Новоселова. – Кемерово, 2005. – Режим доступа : <http://www.dissercat.com/content/aktivizatsiya-professionalnogo-stanovleniya-studentov>

518. Новосельская И. Б. Взаимосвязь особенностей профессиональной деятельности государственных служащих и их профессионально важных качеств : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.13 / Новосельская Ирина Борисовна. – М., 2000. – 136 с.

519. Овчаров С. М. Шляхи формування комп'ютерної грамотності майбутніх учителів / С. М. Овчаров // Комп'ютерна грамотність вчителів з точки зору стандартів ЄС : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Полтава, 18 – 20 листоп. 2008 р.) / М-во освіти і науки України, Полтав. ін-т післядипл. пед. освіти ім. М. В. Остроградського. – Полтава : Полтав. ін-т післядипл. пед. освіти ім. М. В. Остроградського, 2008. – С. 26 – 28.

520. Овчинникова К. Р. Педагогические условия формирования информационной культуры студента в процессе освоения компьютерных технологий : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01, 13.00.08 / Овчинникова Ксения Романовна. – Челябинск, 1999. – 176 с.

521. Общая педагогика. Электронный учебник по педагогике [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://krip.kbsu.ru/pd/index.html#op_6

522. Окинавская Хартия Глобального Информационного Общества [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.iis.ru/events/okinawa/charter.ru.html>

523. Олійник А. І. Інформаційні технології як основа і засіб реалізації інноваційних процесів в сучасній освіті : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.10 / Олійник Анатолій Іванович. – К., 2008. – 215 с.

524. Олійник Н. Ю. Формування екологічної компетентності студентів гідрометеорологічного технікуму у процесі навчання інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Олійник Наталія Юріївна. – Х., 2005. – 198 с.

525. Омаров С. К. Системный подход как методологическая основа исследования проблемы качества образования [Электронный ресурс] / С. К. Омаров. – Режим доступа : http://www.rusnauka.com/10_NPE_2008/Pedagogica/29791.doc.htm

526. Омеляненко Г. А. Особливості педагогічної взаємодії в умовах інформаційно-навчального середовища [Електронний ресурс] / Г. А. Омеляненко. – Режим доступа : <http://intkonf.org/omelyanenko-ga-osoblivosti-pedagogichnoyi-vzaemodiyi-v-umovah-informatsiyno-navchalnogo-seredovischa/>

527. Онищенко В. Теоретико-методичні засади науково-педагогічних досліджень (Про роботу науково-методичного семінару у Львівському науково-практичному центрі професійно-технічної освіти НАПН України у 2010 р.) / В. Онищенко // *Наук.-метод. жур.* – 2011. – № 1. – С. 191 – 200.

528. Орлов В. Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія : монографія / В. Ф. Орлов ; за заг. ред. І. А. Зязюна. – К. : Наук. думка, 2003. – С. 64.

529. Орлов В. Ф. Теоретичні та методичні засади професійного становлення майбутніх учителів мистецьких дисциплін : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Валерій Федорович Орлов. – К., 2004. – 463 с.

530. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2004. – 256 с.

531. Основы педагогики и психологии высшей школы / под ред. А. В. Петровского. – М. : МГУ, 1986. – 303 с.

532. Остапенко Е. О. Дослідження підходів до визначення поняття „саморозвиток” [Електронний ресурс] / Е. О. Остапенко // *Наукові праці.* – 2010. – Т. 136. – Вип. 123. – С. 49 – 54. – Режим

доступу : http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/Pedagogics/2010_123/123-8.pdf

533. Островский А. В. Технология личностно-ориентированного физического воспитания студенток высших учебных заведений : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Островский Александр Владимирович. – М., 2007. – 144 с.

534. Павленко Е. В. Интеграция российской высшей школы в общеевропейское образовательное пространство : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Павленко Елена Валентиновна. – Ростов-н/Д., 2006. – 161 с.

535. Павлова О. Особистісно-орієнтовані інноваційні технології в умовах вищої школи / О. Павлова // Гуманізація навчально-виховного процесу. – Вип. LV. – Ч. II. – Слов'янськ, 2011. – С. 114 – 119.

536. Павлюк М. М. Особливості професійного становлення педагога в умовах суспільних змін [Електронний ресурс] / М. М. Павлюк. – Режим доступу : http://novyn.kpi.ua/2008-1/08_Pavluk.pdf

537. Пазекова Г. Е. Профессионализм педагога в реализации личностно-ориентированного подхода : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.13 / Пазекова Галина Евгеньевна. – Ульяновск, 2001. – 167 с.

538. Панов В. И. Психодидактика образовательных систем: теория и практика / В. И. Панов. – СПб. : Питер, 2007. – 352 с.

539. Панов А. И. Системно-деятельностный подход в образовании : метод. рек. / А. И. Панов. – Томск, 2002. – 36 с.

540. Панченко Л. Ф. Інформаційно-освітнє середовище сучасного університету : монографія / Л. Ф. Панченко ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2010. – 280 с.

541. Панчук В. В. Психолого-педагогічні фактори підвищення професіоналізму викладача вищої школи (на матеріалі викладання іноземної мови в технічному вузі) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Панчук Вікторія Володимирівна. – Луцьк, 1996. – 200 с.

542. Панюкова Е. В. Проектирование содержания и технологии формирования информационной компетентности студентов инженерного профиля (На примере специальности 150201 „Машины и технология обработки металлов давлением”): дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Панюкова Екатерина Владимировна. – Тольятти, 2006. – 204 с.

543. Паринов С. Информационное общество: контуры будущего [Электронный ресурс] / С. Паринов. – Режим доступу : <http://rvles.ieie.nsc.ru/parinov/shapes.htm>

544. Паскова А. А. Организационно-педагогические условия формирования компьютерной грамотности подростков : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Паскова Анна Александровна. – Владимир, 2003. – 166 с.

545. Пассов Е. И. Мастерство и личность учителя: На примере преподавания иностранного языка / Е. И. Пассов. – М. : Просвещение, 2001. – С. 170.

546. Пасюков П. Н. Региональная образовательная система как фактор устойчивого развития непрерывного физкультурно-педагогического образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Пасюков Петр Николаевич. – Челябинск, 2000. – 366 с.

547. Паша С. Н. Профессиональная самореализация личности будущего учителя физической культуры в современных условиях высшего физкультурного образования / С. Н. Паша // Инновации и современные технологии в системе образования : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (20 – 21 февр.). – Пенза – М. – Витебск : Науч.-издат. центр „Социосфера”, 2012. – С. 289 – 291.

548. Паша С. Н. Професійна самореалізація майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформатизації / С. Н. Паша // Наукова молодь: інноваційні підходи в освіті і науці” : II Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (20 – 26 лют.). – Луганськ, 2012. – С. 66 – 69.

549. Паша С. Н. Проблемы профессиональной самореализации, гармоничного развития будущего учителя физической культуры / С. Н. Паша // Информатизация общества: социально-экономические, социокультурные и международные аспекты : материалы Междунар. науч.-практ. конф (15 – 16 янв.). – Пенза – Прага : Науч.-издат. центр „Социосфера”, 2012. – С. 99 – 100.

550. Педагогика и психология высшей школы : учеб. пособие / отв. ред. М. В. Буланова-Топоркова. – Ростов-н/Д. : Феникс, 2002. – 544 с.

551. Пестряева Л. Ш. Применение активных методов обучения в формировании дидактических умений студентов института физической культуры : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01, 13.00.08 / Пестряева Людмила Шейисдановна. – Набережные-Челны, 2002. – 147 с.

552. Петелин А. Н. Сущностные характеристики категории „становление” и основные этапы и уровни профессионального становления учителя музыки [Электронный ресурс] / А. Н. Петелин // Профессиональное педагогическое образование: личностный подход : сб. науч. тр. – Вып. 2 / под ред. В. И. Лещинского, Е. Е. Седовой, Т. Е. Стародубцевой. – Режим доступа : <http://www.oim.ru/reader@whichpage=2&mytip=1&word=&pagesize=15&Nomer=358.asp>

553. Петерсон В. А. Комплексный мониторинг акмеологической образовательной системы как средство личностно-профессионального развития учителей начальных классов : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.13 / Петерсон Владимир Андреевич. – М., 2003. – 179 с.

554. Петров П. К. Система подготовки будущих специалистов физической культуры в условиях информатизации образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01, 13.00.04 / Петров Павел Карпович. – Ижевск, 2003. – 406 с.

555. Петров П. К. Современные информационные технологии в подготовке специалистов по физической культуре и спорту

(возможности, проблемы, перспективы) [Электронный ресурс] / П. К. Петров. – Режим доступа : <http://lib.sportedu.ru/press/tpfk/1999N10/p6-9.htm>

556. Петрусенко С. Ю. Педагогічні умови професійного становлення молодих учителів у загальноосвітньому навчальному закладі : дис. ... канд. наук : 13.00.04 / Петрусенко Сергій Юрійович. – О., 2009. – 216 с.

557. Петрухин В. В. Акмеология как условие повышения качества образования [Электронный ресурс] / В. В. Петрухин. – Режим доступа : <http://festival.1september.ru/articles/532318/>

558. Петьков В. А. Теоретические основы и прикладные аспекты формирования физической культуры личности в системе непрерывного образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04, 13.00.01 / Петьков Валерий Анатольевич. – Армавир, 1999. – 414 с.

559. Печко О. М. Способи розв'язання професійних ситуацій майбутніми фахівцями фізичного виховання / О. М. Печко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С. С. – Х. – Донецьк : ХДАМД (ХХІІІ), 2011. – № 12. – С. 78 – 80.

560. Печников А. Н. Теоретические основы психолого-педагогического проектирования автоматизированных обучающих систем / А. Н. Печников. – Петродворец : ВВМУРЭ им. А. С. Попова, 1995. – 322 с.

561. Пиголенко І. В. Інтернет-технології як засіб формування ціннісних орієнтацій студентства на шляху до інформаційного суспільства (на прикладі НТУУ „КПІ”) : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.10 / Пиголенко Ігор Вікторович. – К., 2006. – 192 с.

562. Пидкасистый П. И. Самостоятельная деятельность учащихся / П. И. Пидкасистый. – М. : Педагогика, 1972. – 183 с.

563. Пирумова К. В. Смыслоразнозначные ориентации как фактор профессионального развития педагога : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.13 / Пирумова Каринэ Валерьевна. – М., 2005. – 155 с.

564. Плигин А. А. Организационно-педагогические основы лично-ориентированной технологии образования в современных условиях : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Плигин Андрей Анатольевич. – М., 1997. – 161 с.

565. Плотоненко Ю. А. Личностно-ориентированный подход в формировании информационной компетентности студентов вуза : дис. .... канд. пед. наук : 13.00.01 / Плотоненко Юрий Анатольевич. – Тюмень, 2009. – 164 с.

566. Плугина М. И. Профессиональное становление преподавателей высшей школы, как психолого-акмеологическая проблема [Электронный ресурс] / М. И. Плугина. – Режим доступа : <http://science.ncstu.ru/search>

567. Поваренков Ю. П. Профессиональное становление личности : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07 / Поваренков Юрий Павлович. – Ярославль, 1999. – 359 с.

568. Погодина Е. В. Активные методы обучения в системе методической подготовки учителей информатики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Погодина Елена Валериевна. – Череповец, 2005. – 243 с.

569. Подготовка специалистов по физической культуре и спорту по новым государственным стандартам : материалы Всерос. науч.-практ. конф. / под общ. ред. проф. П. К. Петрова. – Ижевск : Издат. дом „Удмуртский университет”, 2002. – 175 с.

570. Подзолков В. Г. Профессиональное развитие будущего учителя в условиях региональной системы непрерывного педагогического образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Подзолков Владимир Григорьевич. – М., 1999. – 512 с.

571. Подковко Е. Н. Личностно ориентированная технология формирования профессиональной компетентности у будущих учителей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Подковко Екатерина Николаевна. – Сургут, 2008. – 209 с.

572. Подмазін С. І. Особистісно орієнтована освіта (соціально-філософський аналіз) : дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03 / Подмазін Сергій Іванович. – Д., 2006. – 418 с.

573. Пожарский С. Д. Предмет, принципы и методы синергической акмеологии : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.13 / Пожарский Святослав Дмитриевич. – СПб., 2002. – 240 с.

574. Позднякова Н. А. Методика организации учебного процесса в языковой лаборатории на базе новых информационных технологий : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Позднякова Наталья Александровна. – М., 2005. – 241 с.

575. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Поліщук Віра Аркадіївна. – Т., 2007. – 478 с.

576. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93>

577. Поляков А. О. Педагогічні умови мотивації професійного зростання студентів педагогічних університетів у процесі неперервної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Поляков Андрій Олександрович. – Х., 2008. – 215 с.

578. Порхачев М. Ю. Формирование информационной компетентности в профессиональной подготовке будущих инженеров : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Порхачев Михаил Юрьевич. – Екатеринбург, 2006. – 180 с.

579. Попов В. В. Программирование учебно-исследовательской деятельности студентов на основе элементов системного подхода : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Попов Владимир Валерьевич. – Ставрополь, 2003. – 173 с.

580. Попова О. В. Дистанционные образовательные технологии в персонифицированном профессиональном образовании [Електронний ресурс] / О. В. Попова. – Режим доступу : http://www.muh.ru/content/arch/2007/konf_mPopova.htm

581. Попов В. Д. Информациология и информационная политика / В. Д. Попов. – М. : Изд-во РАГС, 2001. –124 с.

582. Посталюк Н. Ю. Творческий стиль деятельности: Педагогический аспект / Н. Ю. Посталюк. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1989. – 206 с.

583. Почепцов Г. Г. Информационные войны / Г. Г. Почепцов. – М. : Рефл-бук ; Киев : Ваклер, 2000. – 576 с.

584. Про першочергові заходи інформатизації. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 липня 1997 р. № 789. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/789-97-%d0%bf>

585. Проблеми становлення інформаційного суспільства в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/Monitor20/04.htm>

586. Програма розвитку ООН (ПРООН) / проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу : ukraine.unv.org/nc/ua/shcho-mi-robimo/print.html.

587. Проект ИИТО „Открытые образовательные ресурсы” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ru.iite.unesco.org/knowledge_services/open_educational_resources/

588. Прокудин Д. Е. Информатизация отечественного образования: итоги и перспективы [Електронний ресурс] / Д. Е. Прокудин. – Режим доступу : http://anthropology.ru/ru/texts/prokudin/art_inf_edu.html

589. Профессиональное развитие [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://psi.webzone.ru/st/315300.htm>

590. Профессиональное развитие: план, программа. Этапы профессионального развития персонала, личности [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://chelpro.ru/get-professional/professional-development>

591. Психологическая стратегия профессионализации личности [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pu8angarsk.narod.ru/psix_strateg.htm

592. Психологический словарь / под ред. В. П. Зинченко, Б. Г. Мещерякова. – 2-е изд. – М. : Педагогика-Пресс, 1996. – 440 с.
593. Пузанова Е. В. Методическое сопровождение процесса профессионального становления личности обучающегося в учреждениях начального профессионального образования [Электронный ресурс] / Е. В. Пузанова. – Режим доступа : <http://vestnik.omskedu.ru/index.php?cat=9&arttext=514>
594. Пучков І. Р. Вплив нових інформаційних технологій на якість професійної підготовки майбутнього вчителя [Електронний ресурс] / І. Р. Пучков. – Режим доступа : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpkhnpu_ttmniv/2008_22/22.html
595. Пучкова Г. В. Влияние самосознания на процесс профессионального становления личности учителя : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Пучкова Галина Валентиновна. – Самара, 2000. – 178 с.
596. Радченко И. П. Принципы НОПТ / И. П. Радченко. – Киев : Рад. шк., 1989. – С. 58.
597. Разина Н. А. Акмеологический подход к развитию профессионализма современного педагога в инновационной образовательной среде средней школы [Электронный ресурс] / Н. А. Разина. – Режим доступа : http://intellect-invest.org.ua/rus/school_akme_vestnik_akme_akme_3_2009_razina_akmeolog_podhod_k_razvit/
598. Разинкина Е. М. Формирование готовности будущих учителей к использованию компьютерных информационных технологий в профессиональной деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Разинкина Елена Михайловна. – Магнитогорск, 2000. – 200 с.
599. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста / Ф. Райс. – СПб. : „Питер”, 2000. – 624 с.
600. Ракитина Е. А. Информационные поля в учебной деятельности / Е. А. Ракитина, В. Ю. Лыскова // Информатика и образование. – 1999. – № 1. – С. 19 – 25.

601. Ракова О. А. Профильная подготовка учащихся к профессиональному образованию в сфере информационных технологий : На примере профильной подготовки в едином образовательном пространстве „школа-вуз” : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Ракова Оксана Анатольевна. – Димитровград, 2006. – 205 с.

602. Расторгуев С. П. Философия информационной войны / С. П. Расторгуев. – М. : Вуз. кн., МПСИ , 2000. – 468 с.

603. Распутин А. П. Проектирование базового курса информатики в условиях перехода к информационному обществу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Распутин Анатолий Петрович. – Омск, 2002. – 198 с.

604. Реутова І. М. Аналіз проблеми наступності в системі неперервної освіти [Електронний ресурс] / І. М. Реутова. – Режим доступу : http://www.donnu.edu.ua/journals/dm/29/076_080_29_2008.pdf

605. Резніков В. М. Тенденції прискорення інформатизації освіти в Україні [Електронний ресурс] / В. М. Резніков. – Режим доступу : <http://www.rusedu.info/Article758.html>.

606. Рибалко Л. С. Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Рибалко Людмила Сергіївна. – Х., 2008. – 634 с.

607. Рогова П. І. Інформаційний простір України: роль освітянських бібліотек у його формуванні [Електронний ресурс] / П. І. Рогова, Н. В. Вараксіна. – Режим доступу : <http://courses.urch.ac.ru/eng/u7-9.html>

608. Родькина Е. В. Педагогическая система формирования готовности студентов к инновационной педагогической деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Родькина Елена Викторовна. – Саратов, 1999. – 155 с.

609. Розина И. Н. Теория и практика обучения педагогической коммуникации в образовательной информационно-коммуникацион-

ной среде : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Розина Ирина Николаевна. – М., 2005. – 422 с.

610. Ройтштейн И. С. Воспитательная деятельность как фактор профессионального становления личности студента колледжа : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ройтштейн Инесса Сендеровна. – Магнитогорск, 1999. – 188 с.

611. Романова Е. С. Психология профессионального становления личности : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.01 / Романова Евгения Сергеевна. – М., 1992. – 611 с.

612. Романова М. Л. Формирование информационной культуры личности студентов в структуре управления образовательным процессом [Электронный ресурс] / Романова М. Л., Вязанкова В. В., Маушева З. А. – Режим доступа : <http://bmsi.ru/doc/b6ee6555-be1d-4067-a571-1ec62b5fb821>

613. Романова М. В. Развитие информационной компетентности студентов университета на основе конструктивистского подхода : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Романова Марина Викторовна. – Магнитогорск, 2006. – 172 с.

614. Ротерс Т. Т. Шляхи вдосконалення викладання теорії і методики фізичного виховання у спеціалізованому навчальному закладі / Т. Т. Ротерс // Теорія та методика фіз. виховання. – Х., 2007. – № 4(30). – С. 16 – 18.

615. Рудніченко Н. М. Дискурс електронних засобів масової комунікації в інформаційному суспільстві : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Рудніченко Наталія Миколаївна. – К., 2009. – 214 с.

616. Рукина Н. М. Формирование компьютерной грамотности взрослых в сфере дополнительного образования: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Рукина Наталия Михайловна. – Оренбург, 2010. – 179 с.

617. Русакова Н. А. Формирование компьютерной грамотности студентов университета : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Русакова Нина Александровна. – Кемерово, 2000. – 146 с.

618. Самарханова Э. К. Организация единого образовательного пространства в высшем учебном заведении : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Самарханова Эльвира Камильевна. – Н. Новгород, 2006. – 398 с.

619. Самойлюкевич И. В. Неперервний професійний розвиток : фактори і форми [Електронний ресурс] / И. В. Самойлюкевич. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/1013/1/05sivpff.pdf>

620. Саморазвитие. Толковый словарь Ушакова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.slovopedia.com/3/209/833679.html>

621. Самохвалова В. В. О формировании информационной культуры студентов [Електронний ресурс] / В. В. Самохвалова. – Режим доступу : <http://www.ito.su/2001/ito/VI/VI-0-6.html>

622. Самсонова А. В. Использование информационных технологий в физической культуре и спорте [Електронний ресурс] / А. В. Самсонова, И. М. Козлов, В. А. Таймазов. – Режим доступу : <http://lib.sportedu.ru/press/tpfk/1999N9/p22-26.htm>

623. Сараева О. В. Педагогічна система В. О. Сухомлинського в науковому доробку вітчизняних учених : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Сараева Елена Вікторівна. – Херсон, 2007. – 250 с.

624. Свістельник І. Р. Вища фізкультурна освіта: тенденції інформаційного розвитку / І. Свістельник // Теорія та методика фіз. виховання. – Х., 2007. – № 4(30). – С. 8 – 10.

625. Свістельник І. Р. Застосування інформаційних технологій у вищій фізкультурній освіті [Електронний ресурс] / І. Р. Свістельник. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/NIO/Sport/svistel_nik%20.doc.htm

626. Сгонник Л. В. Профессионально-личностное развитие учителя в системе непрерывного педагогического образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01, 13.00.08 / Сгонник Людмила Владимировна. – М., 2004. – 502 с.

627. Сегеда Н. А. Зміст креативно-акмеологічного підходу до вивчення феномену професійного зростання викладача вищої

школи [Електронний ресурс] / Н. А. Сегеда. – Режим доступу : http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/PPMB/texts/2009-04/09snatpd.pdf

628. Секрет І. В. Інформаційні технології у навчальній діяльності студентської молоді: європейський вимір [Електронний ресурс] / І. В. Секрет. – Режим доступу : http://intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_17/

629. Селиванов А. А. Ядро и периферия мирового образовательного пространства : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Селиванов Александр Александрович. – Рязань, 2004. – 220 с.

630. Семенов А. А. Акмеологические технологии образовательного процесса в подготовке студентов педагогического вуза / А. А. Семенов // Продуктивные технологии образовательного процесса в подготовке специалистов : сб. тр. междунар. науч.-метод. конф. преподавателей вузов, ученых, специалистов. – Шуя : Изд-во ГОУ ВПО „Шуйский государственный педагогический университет”, 2008. – С. 160 – 162 с.

631. Семенюк Е. П. Інформатизація суспільства і людина / Е. П. Семенюк. – К. : Т-во „Знання” УРСР, 1990. – 48 с.

632. Семеріков С. О. Фундаменталізація навчання інформатичних дисциплін у вищій школі: монографія / Семеріков С. О. ; наук. ред. акад. АПН України, д. пед. н., проф. М. І. Жалдак. – Кривий Ріг : Мінерал ; К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 340 с.

633. Семиколенов В. М. Мораль в інформаційному суспільстві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.04 „Філософська антропологія, філософія культури” / В. М. Семиколенов. – Сімферополь, 2006. – 19 с.

634. Сенкевич Л. Б. Формирование информационной компетентности будущего учителя математики средствами информационных и коммуникационных технологий : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Сенкевич Людмила Борисовна. – Тобольск, 2005. – 181 с.

635. Сергеева В. П. Основы управления педагогическими системами : прогр.-пед. пособие / В. П. Сергеева, С. В. Грицаева. – М. : Моск. город. пед. о-во, 1999. – 93 с.

636. Сидоров Л. К. Формирование и реализация двигательной потребности в системе непрерывного физкультурного образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Сидоров Леонид Константинович. – Красноярск, 2002. – 320 с.

637. Сидорова Е. В. Развитие информационной компетентности учителя как условие эффективного решения профессиональных задач : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Сидорова Екатерина Вячеславовна. – СПб., 2006. – 166 с.

638. Сисоева С. О. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження / С. О. Сисоева, І. В. Соколова. – К. : Вид. Дім „ЕКМО”. 2010. – 362 с.

639. Сігаєва Л. Неперервна освіта для ціложиттєвого розвитку особистості людини: історико-педагогічний аспект [Електронний ресурс] / Л. Сігаєва. – Режим доступу : http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/NPO/2008_1/articles/2008/08_01npolnoc.pdf

640. Сікорський П. І. Кредитно-модульна технологія навчання : навч. посіб. / П. І. Сікорський. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 127 с.

641. Скалацький В. М. Інформаційне суспільство: сучасні теорії та моделі (соціально-філософський аналіз) : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / Скалацький В'ячеслав Миколайович. – К., 2006. – 181 с.

642. Скалій О. В. Комп'ютерні технології диференціації процесу фізичного виховання школярів (на прикладі навчання плавання) : дис. ... канд. наук з фізичного виховання і спорту : 24.00.02 / Скалій Олександр В'ячеславович. – Т., 2002. – 213 с.

643. Скрябина О. Ю. Информационные технологии обучения в современном образовании США (Гуманистический аспект) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Скрябина Ольга Юрьевна. – Волгоград, 2000. – 190 с.

644. Славин Б. Станем ли мы „информационным обществом”? [Электронный ресурс] / Б. Славин. – Режим доступа : <http://www.cnews.ru/reviews/index.shtml?2008/05/19/300839>

645. Слостенин В. А. Педагогика : учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, А. И. Мищенко и др. – М. : Шк.-Пресс, 1997. – 512 с.

646. Слостенин В. А. Педагогика : учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов ; под ред. В. А. Слостенина. – М. : Издат. центр „Академия”, 2002. – 576 с.

647. Слободян А. П. Содержание непрерывного физкультурного образования : учеб. пособие / А. П. Слободян, Е. П. Каргаполов. – Хабаровск : ХГИФК, 1991. – 77 с.

648. Словарь-справочник по теории воспитательных систем / сост. П. В. Степанов. – Изд. 2-е, доп. и перераб. – М. : Пед. о-во России, 2002. – С. 7.

649. Сметанський М. Методологічні засади активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів / М. Сметанський // Шлях освіти. – 2000. – № 4. – С. 9 – 13.

650. Сметанський М. І. Формування соціальної відповідальності вчителя : монографія / М. І. Сметанський. – Вінниця, 1993. – 186 с.

651. Соколова О. И. Информационная культура преподавателя как необходимый компонент современного образования [Электронный ресурс] / О. И. Соколова. – Режим доступа : http://rspu.edu.ru/university/publish/pednauka/2003_1/08sokolova.htm

652. Соколова О. И. Информационная культура преподавателя как необходимый компонент современного образования „Педагогическая наука и образование в России и за рубежом: региональные, глобальные и информационные аспекты” [Электронный ресурс] / О. И. Соколова. – 2003. – Вып. 1. – Режим доступа : http://rspu.edu.ru/university/publish/pednauka/1_2003/08sokolova.htm

653. Соколова О. И. Основы разработки информационной среды педагогического вуза [Электронный ресурс] / О. И. Соколова. – Режим доступа : <http://www.ito.su/2001/ito/IV/IV-0-41.html>

654. Соколова О. И. Основы разработки информационной среды педагогического вуза [Электронный ресурс] / О. И. Соколова. – Режим доступа : <http://www.ito.su/2001/ito/IV/IV-0-41.html>

655. Соколова О. И. Педагогические основы развития информационной среды вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Соколова Ольга Ивановна. – Ростов-н/Д., 2001. – 229 с.

656. Солянкина Л. Е. Учебно-методический комплекс как средство профессионального саморазвития студента : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Солянкина Людмила Егоровна. – Волгоград, 1999. – 217 с.

657. Сороковых Г. В. Субъектно-деятельностный подход к личностно-профессиональному развитию студентов [Электронный ресурс] / Г. В. Сороковых. – Режим доступа : http://www.portalus.ru/modules/shkola/rus_show_archives.php?subaction=showfull&id=1193229530&archive=1195596785&start_from=&ucat=&

658. Сорочан Т. М. Розвиток професіоналізму управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної педагогічної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Сорочан Тамара Михайлівна. – Луганськ, 2005. – 472 с.

659. Состояние исследований по проблемам информационного общества. Издание ЮНЕСКО для Всемирного Саммита по информационному обществу. – СПб. : Изд-во „Российская национальная библиотека”, 2004. – 96 с.

660. Социально-психологический личностно-ориентированный тренинг : метод. указания / сост. : А. Е. Швецов, Е. В. Швецова. – Тамбов : Изд-во ГОУ ВПО ТГТУ, 2010. – 16 с.

661. Спирина М. С. Педагогическая система развития творческой профессионально значимой учебной деятельности студен-

тов колледжа : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Спирина Марина Савельевна. – М., 2001. – 273 с.

662. Співаковський О. В. Теоретико-методичні основи навчання вищої математики майбутніх вчителів математики з використанням інформаційних технологій : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Співаковський Олександр Володимирович. – К., 2003. – 534 с.

663. Стародумов Л. Л. Индивидуализация обучения компьютерным технологиям с учетом доминирующего у студентов вида мышления : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Стародумов Леонид Львович. – Сочи, 2001. – 116 с.

664. Степанов С. Ю. От воспроизводства культуры в образовании к образовательному культуротворчеству. Педагогика сотворчества / С. Ю. Степанов, Е. З. Кремер ; под ред. С. Ю. Степанова и Г. А. Разбивной. – М. – Петрозаводск, 1994. – 123 с.

665. Степанов С. Ю. Рефлексивно-акмеологические подходы к образованию психолога [Электронный ресурс] / С. Ю. Степанов, Е. З. Кремер. – Режим доступа : <http://www.experts.in.ua/baza/doc/download/Akmeologia.pdf>

666. Степанов С. Ю. Рефлексивно-гуманистическая психология сотворчества (науко-практика интенсивного развития человека и организаций) / С. Ю. Степанов. – М. : Петрозаводск : Петропресс, 1996. – 520 с.

667. Степанова Т. А. Научно-методические основы использования компьютерных технологий в процессе профессиональной подготовки студентов института физической культуры : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Степанова Татьяна Анатольевна. – Ростов-н/Д., 2001. – 231 с.

668. Стеценко Н. В. Организационно-методические основы формирования математической компетентности специалиста по физической культуре и спорту в условиях высшего физкультурного образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Стеценко Наталья Викторовна. – Волгоград, 2002. – 212 с.

669. Столяревська А. Л. Формування інформаційної культури студентів педагогічних вузів при вивченні курсу інформатики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „Загальна педагогіка та історія педагогіки” / А. Л. Столяревська. – Х., 1999. – 16 с.

670. Столяренко Л. Д. Педагогическая психология. Серия „Учебники и учебные пособия” / Л. Д. Столяренко. – 2-е изд., перераб., и доп. – Ростов-н/Д. : „Феникс”, 2003. – 544 с.

671. Стрельников В. Ю. Педагогічні основи забезпечення особистісного і професійного розвитку студентів засобами інноваційних технологій навчання : у 2-х кн. / В. Ю. Стрельников. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2002 – . –

Кн. 1. – 2002. – 294 с.

Кн. 2. – 2002. – 230 с.

672. Стрюк А. М. Використання системи дистанційного навчання „Агапа” для створення структурованого інформаційно-освітнього простору [Електронний ресурс] / А. М. Стрюк. – Режим доступу : <http://labconf.ic.km.ua/tezy/docs/03.pdf>

673. Субботина Л. В. Системный подход к организационно-педагогическим условиям формирования профессионализма деятельности учащихся профессионального лицея информационно-технологического профиля : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Субботина Людмила Васильевна. – СПб., 2003. – 319 с.

674. Суворова А. В. Профессиональное развитие личности руководителя [Електронний ресурс] / А. В. Суворова. – Режим доступу : http://psymanager.ru/deformaciya/pages/id_22

675. Сундетова У. Ш. Динамика изменения ценностных ориентаций студентов в сфере высшего физкультурного образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04, 19.00.01 / Сундетова Улжан Шапатовна. – М., 2001. – 184 с.

676. Суржикова Т. Б. Системный подход к организации самостоятельной работы студентов технического вуза в процессе обу-

чення економічної теорії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Суржикова Татьяна Борисовна. – Омск, 2004. – 206 с.

677. Суханова С. Н. Изучение тригонометрии на основе деятельностного подхода и технологии дистантного обучения как способ развития математических способностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Суханова Светлана Николаевна. – Новокузнецк, 2002. – 179 с.

678. Суховірський О. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Суховірський Олег Васильович. – К., 2005. – 211 с.

679. Сущенко Л. П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Сущенко Людмила Петрівна. – К., 2003. – 469 с.

680. Сыманюк Э. Э. Психологические особенности кризисов профессионального становления личности (На примере педагогов начального профессионального образования) : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Сыманюк Эльвира Эвальдовна. – Екатеринбург, 1999. – 197 с.

681. Сьюзел Д. Основные направления применения ЭВМ / Д. Сьюзел, Д. Ротерей // Перспективы. Вопр. образования. – 1988. – № 3. – С. 60 – 69.

682. Таскина Е. А. Социальная специфика внедрения информационных технологий в региональную систему образования на рубеже XX – XXI веков (По материалам социологического исследования в Красноярском крае) : дис. ... канд. социол. наук : 22.00.04 / Таскина Елена Александровна. – Красноярск, 2003. – 205 с.

683. Телекомунікаційні технології у навчальному процесі : метод. рек. [Електронний ресурс] / за ред. М. Л. Смульсон ; авт. кол. : М. Л. Смульсон, Н. М. Бугайова, В. В. Депутат та ін. – Режим доступу : <http://psy-science.com.ua/Recommendation/rozdil1.htm>

684. Теоретические предпосылки профессионального становления педагога [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://conspects.ru/content/view/211/12/>

685. Теория деятельности [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D2%E5%E0%E8%FF%E4%E5%FF%F2%E5%EB%FC%ED%EE%F1%F2%E8>

686. Технологии интерактивного обучения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vashabnp.info/load/4-1-0-93>

687. Тимофеева Н. Б. Организация самостоятельной работы студентов в информационно-образовательной среде [Электронный ресурс] / Н. Б. Тимофеева. – Режим доступа : eduproc.wp.kspu.ru/upl_eduproc/sekc6/08.doc

688. Тимошенко О. В. Шляхи оптимізації професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури в умовах розвитку сучасної освіти в Україні [Електронний ресурс] / О. В. Тимошенко. – Режим доступа : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/PPMB/texts/2008-09/08tovmeu.pdf

689. Тишина Т. А. Модульно-проективная технология использования активных методов обучения в образовательном процессе колледжей физической культуры : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Тишина Татьяна Александровна. – Смоленск, 2004. – 214 с.

690. Тімець О. В. Психолого-педагогічні фактори професійного розвитку вчителя географії в системі неперервної освіти : акмеологічний аспект [Електронний ресурс] / О. В. Тімець. – Режим доступа : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchu/N119/N119p133-139.pdf

691. Ткачева Н. В. Управление развитием компьютерной грамотности у студентов гуманитарных вузов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Ткачева Наталья Васильевна. – СПб., 2008. – 179 с.

692. Тоискин В. С. Антропологический аспект проектирования информационного пространства единого педагогического

комплекса : монографія / В. С. Тоискин, В. В. Красильников. – Ставрополь : Изд-во СГПИ, 2008. – 164 с.

693. Толстых О. М. Развитие профессионального уровня информационной компетентности будущего учителя иностранного языка в процессе подготовки в области информатики и ИКТ : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Толстых Олеся Михайловна. – Омск, 2006. – 181 с.

694. Торина Е. Г. Организационно-педагогические основы проектирования информационного пространства в педвузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Торина Елена Геннадьевна. – Тула, 1999. – 145 с.

695. Тришина С. В. Информационная компетентность специалиста в системе дополнительного профессионального образования [Электронный ресурс] / С. В. Тришина, А. В. Хуторской // Интернет-журнал „Эйдос”. – 2004. – 22 июня. – Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2004/0622-09.htm>. – У заголовку: Центр дистанционного образования „Эйдос”.

696. Трофимов А. Б. Дидактическая система комплексного применения современных информационно-педагогических технологий в вузах МВД России : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Трофимов Алексей Борисович. – СПб., 2002. – 408 с.

697. Труднев И. В. Особенности формирования индивидуального стиля тренера в процессе профессиональной деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Труднев Иван Владиславович. – М., 2005. – 122 с.

698. Трутнев А. Ю. Педагогические условия применения компьютерной технологии в процессе обучения студентов университета иностранному языку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Трутнев Алексей Юрьевич. – Магнитогорск, 2001. – 194 с.

699. Туева С. С. Повышение эффективности использования компьютерных технологий в обучении студентов гуманитарных вузов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Туева Светлана Семеновна. – М., 2002. – 210 с.

700. Тутолмин А. В. Становление и развитие творческой компетентности будущего учителя (на основе системного подхода) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Тутолмин Александр Викторович. – Чебоксары, 2009. – 467 с.

701. Тютюков В. Г. Дидактико-акмеологическое преобразование процесса освоения специального содержания высшего физкультурного образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Тютюков Вячеслав Григорьевич. – Хабаровск, 2004. – 454 с.

702. Уголькова И. В. Высшее физкультурное образование: современное состояние и перспективы [Электронный ресурс] / И. В. Уголькова. – Режим доступа : <http://lib.sportedu.ru/press/sfa/1999N1-2/p29-30,35-36.htm>

703. Указ Президента України „Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій” [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.president.gov.ua/documents/3398.html>

704. Указ Президента України „Про національну доктрину розвитку освіти” // Освіта України. – 2002. – 333(23 квіт.) – С. 4 – 6.

705. Указ Президента України „Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту” [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=laws/education/prof-tech/11/0001>

706. Указ Президента України „Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні” // Уряд. кур’єр. – 2000. – 8 серп.

707. Усов В. А. Возможности виртуального образовательного пространства в организации саморазвития студентов в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Усов Виктор Алексеевич. – Сочи, 2006. – 127 с.

708. Утенин М. В. Формирование информационной компетентности студентов на основе технологий мультимедиа :

дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Утенин Максим Викторович. – М., 2006. – 177 с.

709. Утюж І. Г. Реалізація освітнього потенціалу особистості в інформаційному суспільстві : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / Утюж Ірина Геннадіївна. – Запоріжжя, 2006. – 215 с.

710. Фадеева О. А. Педагогическая диагностика профессионального становления будущего учителя в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Фадеева Ольга Александровна. – Омск, 2004. – 244 с.

711. Фалько Н. М. Психологічні особливості особистісно-професійного становлення студентів психолого-педагогічних спеціальностей : дис. ... канд. наук : 19.00.07 / Фалько Наталя Миколаївна. – Х., 2009. – 207 с.

712. Фарманова Е. Н. Психологические особенности профессионального становления личности выпускников средне-специальных образовательных учреждений : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Фарманова Елена Николаевна. – М., 2002. – 200 с.

713. Федоров А. И. Методологические аспекты информатизации профессионального образования [Электронный ресурс] / А. И. Федоров. – Режим доступа : <http://lib.sportedu.ru/press/tpfk/2000N4/p11-13.htm>

714. Федоров А. И. Современные информационные технологии в системе высшего физкультурного образования [Электронный ресурс] / А. И. Федоров. – Режим доступа : <http://lib.sportedu.ru/press/tpfk/2000N12/p56-59.htm>

715. Федоров А. Проблемы информатизации системы высшего физкультурного образования [Электронный ресурс] / А. Федоров. – Режим доступа : <http://lib.sportedu.ru/GetText.idc?TxtID =550>

716. Федоров В. В. Педагогическое обеспечение личностно-телесного саморазвития студентов как фактора гуманизации высшего образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Федоров Владимир Вячеславович. – Хабаровск, 2003. – 421 с.

717. Федорова Т. С. Личностно-ориентированная технология учебного проектирования в процессе развития технического творчества студентов вузов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Федорова Татьяна Семеновна. – Кемерово, 2002. – 202 с.

718. Федоскина Е. М. Развитие личности студентов вузов физической культуры в процессе учебной деятельности на основе активных методов обучения : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Федоскина Елена Михайловна. – Смоленск, 2006. – 189 с.

719. Федяев А. А. Соотношение уровня притязаний, мотивации достижения и самооценки на этапе профессионального становления личности : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.13 / Федяев Андрей Анатольевич. – СПб., 2005. – 229 с.

720. Филимонюк Л. А. Готовность к конструктивно-проективной деятельности как результат профессионального становления будущего педагога : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Филимонюк Людмила Андреевна. – Ставрополь, 1999. – 199 с.

721. Философская энциклопедия. Пространство [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy

722. Філенко Л. В. Інформатизація навчального процесу вищих навчальних закладів фізичної культури з урахуванням когнітивних якостей студентів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.02 „Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення” / Л. В. Філенко. – Х., 2007. – 20 с.

723. Фоминых Е. К. Формирование готовности к личностному самоопределению в процессе профессионализации : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Фоминых Елена Константиновна. – Казань, 2000. – 146 с.

724. Формы обучения в высшей школе [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://studentbank.ru/view.php?id=5077&p=0>

725. Форум Всемирной встречи на высшем уровне по вопросам информационного общества 2010 года [Электронный ресурс]. –

Режим доступу : <http://emag.iis.ru/arc/infosoc/emag.nsf/BPA/742810712497fa08c3257750004a8a1e>

726. Фролова Т. В. Методические рекомендации по проведению элективных учебных предметов в старших классах профильной школы по основам музейной и туристической деятельности [Электронный ресурс] / Т. В. Фролова, Л. П. Бокова. – Режим доступу : http://www.depedu.yar.ru/exp/predprofil/materl/disk_4/index.htm

727. Хабибуллин Ф. Х. Развитие информационной компетентности будущего педагога : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Хабибуллин Фаргат Хаднятович. – Челябинск, 2008. – 180 с.

728. Харавинина Л. Н. Компетентностный подход в оценивании профессиональной деятельности молодого преподавателя [Электронный ресурс] / Л. Н. Харавинина. – Режим доступу : vspu.org/images/9/9a/Haravinina_L_article1.doc

729. Хачумян Т. І. Формування критичного мислення студентів вищих навчальних закладів засобами інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Хачумян Тетяна Іванівна. – Х., 2005. – 198 с.

730. Хесус Лау. Руководство по информационной грамотности для образования на протяжении всей жизни / рус. пер. Guidelines on Information Literacy for Lifelong Learning ; пер. : А. Федоров (науч. редактирование перевода), Т. Сорокина (Нац. фонд подготовки кадров) [Электронный ресурс]. – М. : Изд-во МОО ВПП ЮНЕСКО „Информация для всех”, 2006. – 45 с. – Режим доступу : <http://www.ifap.ru/pr/2007/070209a.htm>

731. Хлебунова С. Ф. Методология развития региональной системы непрерывного образования и формирования информационно-учебного пространства в контексте европейской интеграции [Электронный ресурс] / Хлебунова С. Ф., Королева Л. Н., Масалова С. И. – Режим доступу : <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/12/statti/hlebunova.htm>

732. Хозяинов В. И. Акмеология физической культуры : учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / Г. И. Хозяинов,

Н. В. Кузьмина, Л. Е. Варфоломеева. – М. : Издат. Центр „Академия”, 2005. – 208 с.

733. Хосейн Гус. Ограничение и сдерживание глобальных потоков данных / Гус. Хосейн. – М. : МЦБС, 2008. – 68 с.

734. Хужин Р. А. Становление и развитие высшего физкультурного образования в России во второй половине XIX – начале XXI вв. : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Хужин Рашид Аетбаевич. – Уфа, 2009. – 209 с.

735. Цимбалюк С. І. Культура інформаційного суспільства: соціально-психологічні виміри [Електронний ресурс] / С. І. Цимбалюк. – Режим доступу : http://www.univerua.rv.ua/index.php?Option=com_content&view=article&id=249:2010-11-11-14-57-17&catid=76:2010-11-11-14-00-30&Itemid=248&lang=ru

736. Цуцаева М. В. Организация комплексного контроля за уровнем физкультурного образования студентов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Цуцаева Мария Владимировна. – Волгоград, 2004. – 185 с.

737. Цыба И. А. Методика применения средств оздоровительной аэробики в физическом воспитании студентов с использованием современных информационных технологий : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Цыба Ирина Анатольевна. – М., 2000. – 161 с.

738. Чарнецкі Казимеж. Психологія професійного розвитку особистості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра психол. наук : спец. 19.00.07 „Педагогічна та вікова психологія” / К. Чарнецкі. – К., 1999. – 40 с.

739. Чекунов М. В. Сутність та зміст інформаційної культури особистості у зарубіжній та вітчизняній теорії та практиці / М. В. Чекунов // Актуальні питання фізичного виховання учнівської молоді: теорія та практика : кол. моногр. за заг. ред. Т. Т. Ротерс ; авт. кол. : А. Г. Черноштан, А. П. Полтавський, О. І. Соколенко, О. В. Ливацький, О. В. Отравенко, М. В. Чекунов, А. П. Андросова, О. В. Котова, Г. В. Олефір, А. М. Ротаєнко ; Держ. закл.

„Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2011. – С. 109 – 146.

740. Чекунов М. В. Вплив інформатизації вищої фізкультурної освіти на процес формування інформаційної культури майбутнього вчителя фізичного виховання / М. В. Чекунов // Інформатизація вищої фізкультурної освіти: стан та перспективи : монографія / за заг. ред. Ю. В. Драгнева ; авт. кол. : Ю. В. Драгнев, С. С. Єрмаков, М. В. Чекунов ; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. – Луганськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. – С. 63 – 93.

741. Чекунов М. В. Проблеми формування інформаційної культури у майбутніх вчителів фізичного виховання у процесі фахової підготовки [Електронний ресурс] / М. В. Чекунов // Наук. вісн. Донбасу. – 2011. – Вип. № 1(13). – Режим доступу: http://alma-mater.luguniv.edu.ua/magazines/elect_v/NN13/index.htm. – Заголовок з екрана.

742. Чекунов М. В. Актуальність проблеми формування інформаційної культури у майбутніх вчителів фізичного виховання у процесі фахової підготовки / М. В. Чекунов // Наукова молодь: інноваційні підходи в освіті і науці : тези I Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (21 – 28 лют.). – Луганськ, 2011. – С. 196 – 198.

743. Чекунов М. В. Роль информации в профессиональной подготовке будущего учителя физического воспитания в информационном обществе / М. В. Чекунов // Dynamika naukowuch badan – 2011 : tezy VII Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (07 – 15 lipca). – Polska, 2011. – S. 70 – 73.

744. Чекунов М. В. Зміст інформаційної культури майбутнього вчителя фізичного виховання в умовах інформатизації вищої фізкультурної освіти / М. В. Чекунов // Наукова молодь: інноваційні підходи в освіті і науці : тези II Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (20 – 26 лют.). – Луганськ, 2012. – С. 193 – 195.

745. Чекунов М. В. Культурологический подход к определению понятия информационная культура будущего учителя физического

воспитания / М. В. Чекунов // Проблемы современного образования : материалы III междунар. науч.-практ. конф. (10 – 11 сент.). – Пенза – Ереван – Шадринск : Науч.-издат. центр „Социосфера”, 2012. – С. 137 – 139.

746. Чекунов М. В. Информационные технологии в профессиональной подготовке будущих учителей физического воспитания в Украине / М. В. Чекунов // Теория и практика современного образования : материалы II междунар. науч.-практ. конф. (28 сент.). – СПб. – Петрозаводск : ПетроПресс, Науч.-издат. центр „Открытие”, 2012. – С. 59 – 63.

747. Чельшева И. Личностно-профессиональный рост педагога [Электронный ресурс] / И. Чельшева. – Режим доступа : <http://osvita.ua/teacher/self/2690>

748. Черникова Т. А. Формирование у будущих учителей готовности к реализации деятельностного подхода к обучению учащихся : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Черникова Татьяна Альбертовна. – Бирск, 2000. – 219 с.

749. Черниш Л. І. Сучасні інформаційні технології як засіб модернізації вищої освіти / Л. І. Черниш // Проблеми освіти : наук. зб. / кол. авт. – К. : Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2008. – Вип. 55. – С. 69 – 73.

750. Чесноков Н. Н. Довузовская подготовка в системе непрерывного физкультурного образования : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Чесноков Николай Николаевич. – М., 1997. – 262 с.

751. Чикунова Н. Ф. Развитие информационно-компьютерной грамотности морских радиоинженеров как компонента их профессиональной подготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Чикунова Наталья Федоровна. – Калининград, 2002. – 155 с.

752. Чубаров М. М. Формирование физической культуры студентов технических вузов на основе интегративной технологии информационной обучающей среды : автореф. дис. на соиск. учен. степ. д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 „Теория и методика физическо-

го воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры” / М. М. Чубаров. – М., 2008. – 50 с.

753. Чувакова Т. Г. Професійне становлення молодого вчителя у США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія і методика професійної освіти” / Т. Г. Чувакова. – К., 2004. – 20 с.

754. Чудина Е. Е. Профессионально-личностное саморазвитие как показатель качества современного образования [Электронный ресурс] / Е. Е. Чудина. – Режим доступа : <http://www.wecommm.ru/structure/?idstructure=29>

755. Чудна Р. В. Обґрунтування структури та змісту навчальної дисципліни „Адаптивне фізичне виховання” в системі вищої фізкультурної освіти : дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / Чудна Рада Валентинівна. – К., 2003. – 202 с.

756. Чурилов А. Н. Развитие умений самоконтроля результатов профессиональной подготовки у будущих учителей с использованием компьютерных технологий обучения : На материале программного комплекса „Репетитор” : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Чурилов Аркадий Николаевич. – Курск, 2005. – 209 с.

757. Шара С. О. Модель особистісного і професійного зростання молодого викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю [Електронний ресурс] / С. О. Шара // е-журн. „Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку”. – 2009. – Вип. № 2. – Режим доступа : http://intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n2_2009_st_14/

758. Шандригось В. І. Формування інформаційної готовності майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту / В. І. Шандригось, Г. А. Шандригось // Професійні компетенції та компетентності вчителя : матеріали регіон. наук.-практ. семінару 28 – 29 листоп. 2006 р. – Т. : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – С. 119 – 120.

759. Шарипов Ф. Ф. Педагогические особенности формирования информационной культуры студентов при изучении курса информатики : дис. .... канд. пед. наук : 13.00.01 / Шарипов Фаридун Файзуллаевич. – Курган-Тюбе, 2008. – 197 с.

760. Шароватов Ю. М. Деятельностный подход к воспитанию патриотических качеств личности в учреждениях культурно-досугового типа : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Шароватов Юрий Михайлович. – М., 2005. – 196 с.

761. Шахматова О. Н. Личностно ориентированные технологии профессионального развития педагогов профессиональной школы : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Шахматова Ольга Николаевна. – Екатеринбург, 2000. – 187 с.

762. Швець Д. Є. Соціокультурні аспекти інформатизації вищої освіти : дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.04 / Швець Дмитро Євгенійович. – К., 2004. – 177 с.

763. Шевченко В. Л. Методологічні, прикладні та програмно-технічні аспекти національного інформаційного освітнього простору [Електронний ресурс] / В. Л. Шевченко. – Режим доступу : [http://www.itdev.org.ua/userfiles/Shevchenko\(2\).pdf](http://www.itdev.org.ua/userfiles/Shevchenko(2).pdf)

764. Шелехова О. В. Формирование проективных умений студентов при использовании компьютерных технологий : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Шелехова Ольга Васильевна. – Иркутск, 2004. – 177 с.

765. Шелудько В. С. Система неперервної освіти як чинник сучасного розвитку суспільства [Електронний ресурс] / В. С. Шелудько. – Режим доступу : http://lib.mdpu.org.ua/nvsp/articles/2009/09_03shvssno.pdf

766. Шерайзина Р. М. Профессиональное становление учителя сельской школы в процессе непрерывного образования (теоретико-методологический аспект) : дис. ... д-ра пед. наук / Р. М. Шерайзина. – СПб., 1994. – 350 с.

767. Шерстобитов А. Х. Персонифицированная подготовка студента как педагогическая проблема [Електронний ресурс] /

А. Х. Шерстобитов. – Режим доступу : <http://www.emissia.org/offline/2010/1488.htm>

768. Шершнев Л. И. Образовательное пространство России как системообразующий фактор национальной безопасности [Электронный ресурс] / Л. И. Шершнев. – Режим доступу : http://www.fnimb.org/doc_rgsu.htm

769. Шестаков В. Н. Информатизация образования, ее мера и границы (Социально-философский аспект) : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11 / Шестаков Вячеслав Николаевич. – Красноярск, 2006. – 180 с.

770. Шишкина В. А. Педагогическое сопровождение личностно-профессионального становления будущих учителей изобразительного искусства : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02, 13.00.08 / Шишкина Виктория Авенировна. – М., 2006. – 386 с.

771. Шматко В. Н. Профессиональное самоопределение курсантов в учебном процессе военного института: проблемно-деятельностный подход : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Шматко Владимир Николаевич. – Биробиджан, 2005. – 207 с.

772. Шмелев В. Е. Оптимизация процесса подготовки студентов институтов физической культуры к профессиональной деятельности на основе модели специалиста : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Шмелев Виктор Елизарович. – СПб., 2002. – 184 с.

773. Шумская Л. И. Личностно-профессиональное становление студентов в процессе вузовской социализации : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.05 / Шумская Любовь Ивановна. – Минск, 2005. – 363 с.

774. Щербакова Е. Е. Педагогическая креативность как фактор профессионального развития студентов : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Щербакова Елена Евгеньевна. – Чебоксары, 2006. – 548 с.

775. Щербіна В. К. Особистісно-професійний розвиток май-

бутнього вчителя економіки в умовах інтерактивного навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Щербіна Владислава Костянтинівна. – Х., 2009. – 211 с.

776. Щодо нормативно-методичного забезпечення розроблення галузевих стандартів вищої освіти. МОН України. Лист № 1/9-484 від 31.07.2008. Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo.levonevsky.org/bazaua09/pismo/sbor02/text02339/index.htm>

777. Щотка О. П. Концептуальні засади дослідження професійного становлення фахівця з управління / О. П. Щотка // Теоретико-методологические проблемы совершенствования психологической подготовки менеджеров : сб. науч. тр. – Приложение № 3 к науч. журн. „Персонал”. – 2000. – № 1. – С. 63 – 65.

778. Этапы становления личности профессионала [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=9767>

779. Этический кодекс для информационного общества (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ifap.ru/ofdocs/unesco/etcodex.pdf>

780. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности / Э. Г. Юдин. – М. : Наука, 1978. – 392 с.

781. ЮНЕСКО об информационном обществе : основные документы и материалы. Издание ЮНЕСКО для Всемирного Саммита по информационному обществу. – СПб. : Изд-во „Российская национальная библиотека”, 2004. – 118 с.

782. Юсупова М. Ф. Застосування нових інформаційних технологій в графічній підготовці студентів вищих навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Юсупова Маргарита Федорівна. – О., 2002. – 250 с.

783. Яворик Ю. В. Методичні рекомендації щодо застосування графічних комп'ютерних технологій у підготовці майбутніх

фахівців дизайну [Електронний ресурс] / Ю. В. Яворик. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/okt/34_yavorik.htm

784. Яриков В. Г. Дидактические условия развития дистанционного образования в информационном пространстве педагогического университета : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Яриков Владислав Георгиевич. – Волгоград, 2002. – 223 с.

785. Ярулов А. А. Критериально-ориентированная диагностика в образовательном процессе : метод. пособие / А. А. Ярулов. – Красноярск : РИО КГПУ, 2002. – 152 с.

786. Яшанов С. М. Віртуальні машини в системі інформаційно-навчального середовища вищого закладу освіти [Електронний ресурс] / С. М. Ярулов. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em16/content/10ysmeeh.htm>

787. Яшанов С. М. Формування у майбутніх учителів умінь і навичок самостійної навчальної роботи у процесі використання нових інформаційних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 „Теорія навчання” / С. М. Яшанов. – К., 2003. – 20 с.

788. Яшина Т. С. Оценка качества образовательных веб-сайтов как фактор развития единого информационного образовательного пространства : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Яшина Татьяна Сергеевна. – Воронеж, 2005. – 206 с.

789. Amthauer R. Intelligenz-Struktur-Test / R. Amthauer. – Göttingen-Verlag für Psychologen, 1955. – 43 p.

790. Bender-Szymanski D. Das Verhalten von Jugendlichen bei der Berufsentscheidung / D. Bender-Szymanski. – Weinheim : Belz, 1976. – XVIII+532 p.

791. Bordin E. S. Research strategies in psychotherapy / E. S. Bordin. – N. Y., 1974. – 272 p.

792. Caruso J. B. ECAR Study of Students and Information Technology: Convenience, Connection, and Control / J. B. Caruso, R. B. Kivavik. – Washington : DC: Educause Center for Applied Research

Vol. 6, 2005. URL: <http://www.educause.edu/ECAR/ECARStudyofStudentsandInformat/158586>

793. Caruso J. B. ECAR Study of Students and Information Technology / J. B. Caruso, R. B. Kvavik. – 2005: Convenience, Connection, Control, and Learning. Washington : DC: Educause Center for Applied Research.

794. Cattell R. B. Handbook for the sixteen personality factor questionnaire (16PF) / R. B. Cattell, H. W. Eber, M. M. Tatsuoka. – Champaign, Illinois: Institute for Personality and Ability Testing, 1970. – 338 p.

795. Centre for Educational Research and Development (CERI) (2009). New Millenium Learners in Higher Education: evidence and Policy Implications. Paris: OECD.

796. Chekunov M. V. Information technologies in education as prerequisite for the formation of information culture of the future teachers of physical education / M. V. Chekunov // Scientific Youth: Education and Science. Book of abstracts of the III International scientific-practical Internet-conference. February, 18, 2013. – Lugansk : Globus, 2013. – pp. 54 – 56.

797. Corral, S. (1998). Key skills for students in higher education / S. Corral, SCOUNL Newsletter, 15, P. 25 – 29.

798. Dave R. H. Foundation of Lifelong Education: Some Methodological Aspects / R. H. Dave // Foundation of Lifelong Education. – Hambourg, 1976. – P. 34.

799. Doherty, J. J., Hansen, M.-A., Kaya, K. K. (1999). Teaching information skills in the information age: The need for critical thinking / J. J. Doherty, M.-A. Hansen, K. K. Kaya. – Library Philosophy & Practice, 1(2).

800. Dragnev Y. V. Information Environment is an Integral Element of Informational Space in the Process of Professional Development of Future Teacher of Physical Culture / Y. V. Dragnev // European Researcher. – 2012. – Vol. (19). – № 4. – P. 395 – 398.

801. Dragnev Y. V. Modern Reality of Professional Development of a Future Teacher of Physical Culture: Informative-Educational Environment / Y. V. Dragnev // European Researcher, 2012, Vol. (21), №5–2, P. 657 – 658.

802. Dragnev Y. V. Today's Teacher of Physical Culture in Informational and Educational Environment / Y. V. Dragnev // European Researcher, 2012, Vol. (23), № 6–1, P. 889 – 891.

803. Dragnev Y. V. Professional Development of a Future Teacher of Physical Culture: the Application of a Systems Approach / Y. V. Dragnev // Scientific Youth: Education and Science. Book of abstracts of the III International scientific-practical Internet-conference. February, 18, 2013. – Lugansk : Globus, 2013. – P. 67 – 69.

804. ECDL для державних органів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ecdl.com.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=34&Itemid=55

805. Examiner manual for the Kuder preference record vocational form-C. Chicago, 1953. – 32 p.

806. Flather P., Huggins R. Europaeum survey. Oxford: Future of European Universities Project. Daimler Chrysler Services AG / P. Flather, R. Huggins. – 2004.

807. Frand. J. L. The information-age mindset. Changes in students and implications for higher education / J. L. Frand. Educause review, 2000. 35(5), P. 15 – 24.

808. Frieling E. Die Klassifikation de Beruf in psychologischer Sicht // Seifert K.H. Eckhardt H.H., Jaide W. Handbuch der Berufspsychologie. Göttingen, 1977.

809. Holland Y. L. Explorations of a theory of vocational choice / Y. L. Holland // Psychol. 1968. V. 52. N 1.

810. Ipsos Mori (2008). Great Expectations of ICT. How Higher Education Institutions are measuring up / Mori Ipsos. London: Joint Information Systems Committee (JISC). – 2008.

811. Ipsos Mori. Student Expectations Study. Key findings from online research and discussion evenings held in June 2007 for the Joint Information Systems Committee / Mori Ipsos. London: Joint Information Systems Committee (JISC). – 2007.

812. Karaliotas Y. Interactivity in the Learning Environment. Distant Education. (Project Report) / Y. Karaliotas. – UK: Open University. – 1998.

813. Kennedy, G. First year students' experiences with technology: Are they really digital natives? Australasian Journal of Educational Technology / G. Kennedy, T. Judd, A. Churchward, K. Gray, K. Krause. – 2008. 24(1). – P. 108 – 122.

814. Kleinbeck V. Motivation und Berufswahl / V. Kleinbeck. – Göttingen: Hogrefe, 1975. 200 s.

815. Lam I., Ritzen M. The ne(x)t generation students: needs and expectations / I. Lam, M. Ritzen. Bremen: Utrecht University. IVLOS – Institute of Education. 2008.

816. Mariano M.L.D, De La Rosa N.P.C. Beyond an Institutionalized Learning Environment: Fostering Interactions and Learning Using Synchronous and Asynchronous Messaging Systems // Turkish Online Journal of Distant Education. – 2004. – vol. 5, № 3.

817. MLEs and VLEs explained // Briefing Paper №1. – 2002. – http://www.jisc.ac.uk/index.cfm?name=mle_briefings_1.

818. Moser U. Zur psychoanalytischen Theorie der Berufswahl: Sublimierung, Identifizierung und berufliche Identität / U. Moser // Psychologie. Schweizerische Zeitschrift für Psychologie. – 1963. – N 1. – P. 1 – 18.

819. Oblinger. D. G. Boomers, Gen-Xers and Millennial. Understanding the New Students / D. G. Oblinger. Educause review, 2003. 38(1), P. 37 – 47.

820. Oblinger. D. G., Hawkins. B. L. The myth about E-learning. Educause review / D. G. Oblinger, B. L. Hawkins. 2005, 40(4). P. 14 – 15.

821. Pasha S. N. Modern preconditions of preparation of the future teacher physical education to professional activity in the conditions of informatization of education / S. N. Pasha // *Scientific Youth: Education and Science. Book of abstracts of the III International scientific-practical Internet-conference. February, 18, 2013. – Lugansk : Globus, 2013. – pp. 183 – 184.*

822. Quality Assurance Agency for Higher Education. (1999). *Draft Statement: Benchmark standards for Chemistry.*

823. Ray, K., Day, J. (1998). Student attitudes towards electronic resources / K. Ray, J. Day. – *Information research, 4(2).*

824. Roe A. *The psychology of occupations* / A. Roe. – N. Y.: Willey, 1956. XII+340 p.

825. Roe A., Siegelman M. *The origin of interests* / A. Roe, M. Siegelman. Washington: APGA, 1969. 98 p.

826. Seifert K., Stangl W. *Der Fragebogen Einstellungen zur Berufswahle und beruflicher Arbeit* / K. Seifert, W. Stangl // *Diagnostica. 1986. N 32.*

827. Shapiro, J., Hughes, S. (1996). Information literacy as a liberal art: Enlightenment proposals for a new curriculum / J. Shapiro, S. Hughes. – *EDUCOM Review, 31(2), P. 31 – 35.*

828. Seifert K. H. *Theorien der Berufswahle urn der beruflichen Entwicklung* // K. H. Seifert, H. H. Eckhardt, W. Jaide. – *Handbuch der Berufspsychologie. Göttingen, 1977. – P. 173 – 279.*

829. Super D. E. *Vocational development* / D. E. Super. – N. Y., 1957. 391 p.

830. Super D. E., Bahn M. Y. *Occupational psychology* / D. E. Super, M. Y. Bahn. – L.: Tavistock, 1971. X+209 p.

831. Taylor, R. S. (1986). *Value added processes in information systems* / R. S. Taylor, Norwood, NJ: Ablex.

832. Tella S. *Virtual School in a networking Learning Environment* / S. Tella, S. Seppo // *Ole Publications 1. – University of Helsinki, 1995.*

833. Virtual Learning Environment // Virtual School. – 1997. – <http://www.virtualschool.edu/ile/ILE>.

834. Zemsky R. Thwarted Intwvaiion, What happened to e-learning and why / R. Zemsky, W. F. Massy. The Learning Alliance at the University of Pennsylvania, 2004.

Драгнев Ю. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору: теорія та практика. – Монографія.

У монографії представлено теоретичні і методичні засади професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Розглянуто професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури як у безперервній освіті, так й у безперервному навчанні в інформаційному суспільстві; визначено, що підвищення якості вищої фізкультурної освіти в інформаційному суспільстві обумовлюється інформаційною підготовленістю як майбутнього вчителя фізичної культури, так і професорсько-викладацького складу вишу. Особливого значення в інформаційному суспільстві набула проблема організації інформаційної освіти та підвищення інформаційної культури особистості майбутнього вчителя фізичної культури; застосування інформаційних технологій в навчальному процесі та у процесі професійної діяльності. У ході дослідження було створено педагогічну систему професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору. Визначено, що в сучасній вищій фізкультурній освіті особисто зорієнтоване навчання майбутнього вчителя фізичної культури виступає одним з головних чинників професійного розвитку в умовах інформаційно-освітнього простору.

Книга призначена для студентів вищів фізичної культури, викладачів й учителів фізичного виховання, науковців з питань інформатизації навчального процесу.

Ключові слова: професійний розвиток, майбутні вчителі фізичної культури, вища фізкультурна освіта, інформаційно-освітній простір, інформаційне суспільство, інформаційні технології, професійна підготовка, педагогічна система.

Драгнев Ю. В. Профессиональное развитие будущего учителя физической культуры в условиях информационно-образовательного пространства: теория и практика. – Монография.

В монографии представлены теоретические и методические основы профессионального развития будущего учителя физической культуры в условиях информационно-образовательного пространства. Рассмотрено профессиональное развитие будущего учителя физической культуры как в непрерывном образовании, так и в непрерывном обучении в информационном обществе; определено, что повышение качества высшего физкультурного образования в информационном обществе определяется информационной подготовленностью как будущего учителя физической культуры, так и профессорско-преподавательского состава вуза. Особое значение в информационном обществе приобрела проблема организации информационного образования и повышения информационной культуры личности будущего учителя физической культуры; применение информационных

технологий в учебном процессе и в процессе профессиональной деятельности. В ходе исследования было создано педагогическую систему профессионального развития будущего учителя физической культуры в условиях информационно-образовательного пространства. Определено, что в современном высшем физкультурном образовании лично ориентированное обучение будущего учителя физической культуры выступает одним из главных факторов профессионального развития в условиях информационно-образовательного пространства.

Книга предназначена для студентов вузов физической культуры, преподавателей и учителей физического воспитания, научных работников по вопросам информатизации учебного процесса.

Ключевые слова: профессиональное развитие, будущие учителя физической культуры, высшее физкультурное образование, информационно-образовательное пространство, информационное общество, информационные технологии, профессиональная подготовка, педагогическая система.

Dragnev Y. V. Professional Development of a Future Teacher of Physical Culture in the Conditions of Information and Educational Field: Theory and Practice. – Monograph.

The monograph deals with the theoretical and methodological foundations of future teacher's professional development of physical culture in the conditions of information and educational field. The professional development of the future physical culture teacher in considered lifelong education, as well as in lifelong studying in the information society. Increase of the quality of higher sport education in the information society is defined by the information qualification future physical culture teacher as teaching of the University. The particular importance in the information society acquired the problem of organization of information education and improvement of information culture of future physical culture teacher personality; the use of information technologies in educational process and of professional activity. In the course of the research the educational system of the future physical culture teacher's professional development in information and educational field conditions was established. It is determined that personally-oriented education of future physical culture teacher is one of the principal factors of professional development in modern higher sports education in the conditions of information and educational field.

The book is intended for students and teachers of physical education of higher physical culture educational institutions, for researchers Informatization of the educational process.

Key words: professional development, a future teacher of physical culture, higher физкультурная education, information and educational space, the information society, information technology, training and the educational system.

Наукове видання

ДРАГНЄВ Юрій Володимирович

**ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ
ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО
ПРОСТОРУ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА**

Монографія

За редакцією автора
Оригінал-макет – Ю. В. Драгнєв
Комп'ютерне макетування – Н. В. Вакалюк
Коректор – І. О. Ніколаєнко

Здано до склад. 24.12.2012 р. Підп. до друку 24.01.2013 р.
Формат 80x64 ¹/₁₆. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк. арк. 27,67. Наклад 500 прим. Зам. № 43.

Видавець

**Видавництво Державного закладу
„Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”**
вул. Оборонна, 2, м. Луганськ, 91011. Т/ф: (0642) 58-03-20
e-mail: alma-mater@list.ru

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.

Виготовлювач

ТОВ «Поліграфічний центр «Максим»
вул. Челюскінців, 16-а, м. Луганськ, 91011. Т/ф: 34-40-21
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3036 від 17.12.2007 р.